B. f. 19. 5. № 4970.

SUOMALAISEN
KIRJALLISUUDEN SEURA
HELSINGISSÄ.

SUOMALAISEN
KIRJALLISUUDEN SEURA
HELSINGISSÄ

Suomalaiſen

Kirjalliſuuden Seuran

Toimituksia.

27 Oſa.

Helſingissä,
Suomalaiſen Kirjalliſuuden Seuran kirjapainossa,
1862.

Kalewala,

Lyhennetty laitos.

Tärkeämmillä selityksillä koulujen tarpeeksi warustanut

E. L.

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1862.

Imprimatur: *C. R. Lindberg.*

Alkulauſe.

Kun wuonna 1849 toimitettua Kalewalaa ei enää tawata kirjakaupaſſa, niin annetaan täſſä uuſi, kouluin tarpeekſi lyhennetty laitos Kalewalan runoista. Lyhennys on ſillä tawoin toimitettu, että ſiihen on otettu ainoastaan pää-aſiaiſet tarinat, jonka kautta, ſyrjätapausten pois jättämällä, nykyiſen laitoksen wärſyistä ei tule paljo päälle neljän joka kymmentä wärſyä wastaan entiſeſſä, niinkuin ſeuraawa oſotus ſen wielä tarkemmin ſelittää.

Wärſyluku.

R.	Entiſ.	Nykyiſ.	R.	Entiſ.	Nykyiſ.	R.	Entiſ.	Nykyiſ.	R.	Entiſ.	Nykyiſ.
1	344	170	14	460	202	27	420	228	40	342	150
2	378	232	15	650	206	28	294	162	41	266	136
3	580	300	16	412	162	29	602	206	42	562	250
4	518	232	17	628	166	30	500	164	43	434	180
5	242	156	18	706	266	31	374	190	44	334	168
6	234	156	19	518	226	32	548	164	45	362	128
7	368	238	20	614	182	33	296	120	46	644	200
8	282	176	21	438	190	34	246	152	47	364	192
9	586	322	22	522	192	35	372	134	48	372	178
10	510	300	23	850	220	36	360	202	49	422	190
11	402	226	24	528	196	37	250	138	50	620	204
12	504	192	25	738	198	38	328	154			
13	270	198	26	776	256	39	426	182	S:a	22796	9732

Erinäiſiä runowärſyjä nykyiſeſſä laitokſeſſa paikoin tawataan toiſilla ſanoilla kun entiſeſſä. Niitä ei toki ole omasta päästä ſaatu, waan walittu niistä monilukuiſiſta runoin toiſinnoiſta, joita eri laulajoilta kirjoitettuna yleenſä löy-

tyy, ja syynä niiden walitsemiseen entisten sijasta on ollut, ei mikään muuttamisen halu, waan tawallisesti se ainoastaan, että suotawa lyhennys sillä tawoin on saatu paremmin mukautumaan.

Kerake d, jota Karjalan kielimurteessa ei tawata ollenkaan, on näistä Kalewalanki runoista pois jätetty. Waikka semmoisen poisjäännön hoksaamiseen ei paljo tarwita tottumista, niin ei toki haitanne juuri wasta alkawain johdokst luetella muutamia erinäisiä, näissä runoissa tawattawia sanoja, joissa t, tahi sen sijainen d, sillä tawoin wastoin tawallista kirjakieltä on katoomaan tullut.

Ahin = Ahdin.
Ahon = Ahdon.
aian = aidan.
e'ellä = edellä.
e'esšänšä = edessänsä.
e'eštä = edeštä.
haahen = haahden.
hanašta = haudašta.
he'elmä = hedelmä.
Hiien = Hiiden.
hiihätä = hiihdätä.
hiuan = huudan.
joua = jouda.
jou'utti = joudutti.
juohettu = juohdettu.
jäähytintä = jäähdytintä.
kahekšan = kahdekšan.
kahen = kahden.
kahešti = kahdešti.
kaivoišša = kaidoišša.
kaonnut = kadonnut.
kaota = kadota.
kaotkoot = kadotkoot.
keolle = kedolle.
kiiättäwi = kiidättäwi.
koašta = kodašta.
kohastanša = kohdastanša.
kohen = kohden.
kohušša = kohdušša.
ko'ilta = kodilta.
ko'išša = kodišša.
kuuella = kuudella.
kuuentena = kuudentena.
käen = käden.
käešša = kädešša.
käyä = käydä.
laa'i = laadi.
laa'un = laadun.
lahelma = lahdelma.
lahet = lahdet.
laian = laidan.
lauan = laudan.
lehon = lehdon.
lehošta = lehdošta.
luoa = luoda.
luo'on = luodon.
lyöäkšeni = lyödäkšeni.
lähe = lähde.
lähettihin = lähdettihin.
löyä = löydä.
maha = mahda.
maion = maidon.
me'en = meden.
muo'oillani = muodoillani.
neiet = neidet.
nei'in = neidin.
neion = neidon.
noiat = noidat.
ouoille = oudoille.
ouoštua = oudoštua.
paaen = paaden.
pa'an = padan.
pieltäwiä = pideltäwiä.
piättelewi = pidättelewi.
piätty = pidätty.
pouahuttaa = poudahuttaa.
puhaš = puhdas.
pyy'it = pyydit.
pyyäntähän = pyydäntähän.
raian = raidan.
rauašta = raudašta.
reuoikše = reudoikše.
šaa'a = šaada.
šaaešani = šaadešani.
ša'an = šadan.
šaoin = šadoin.
šio = šido.
šiottu = šidottu.
šoanki = šodanki.
šuen = šuden.
šyet = šydet.
šyämmellä = šydämmellä.
šyäntyi = šydäntyi.
šyöäkšeni = šyödäkšeni.
tahašna = tahdašna.
tahot = tahdot.
taiatko = taidatko.
tau'in = taudin.
tieokkailla = tiedokkailla.
tieolla = tiedolla.
tieän = tiedän.

toet = todet.
tyy'y = tyydy.
tähet = tähdet.
tähittää = tähdittää.
täyen = täyden.
uia = uida.
uuelle = uudelle.
uu'istunehen = uudistunehen.
wieä = wiedä.
wiiasta = wiidasta.
wiienneksi = wiidenneksi.
wuoa = wuoda.
wuoet = wuodet.
yhen = yhden.
yheksi = yhdeksi.
yheksällä = yhdeksällä.

Syy wastamainittuun erotukseen on se, että tawallisessa kirjakielessä **t** ja **ht**, kun owat kahden ääntiön wälissä (**pata, lehto**), pehmenewät kerakkeiksi **d** ja **hd**, jos jälkimäinen ääntiö ei ole pitkä (**pataan, lehtoon**) ja tawu sanan taipuessa tulee kerakkeella päättymään (**padan, lehdon, padassa, lehdossa** j. n. e.). Mutta Karjalan (kuin myös Sawon ja Kainun) murteessa **t** ei pehmene, waan katoo kokonaan (**pa'an, lehon, pa'assa, lehossa** j. n. e.).

Samoite katoo **k** peräti **l:n** ja **n:n** perästä, eikä pehmene **j:ksi**, kuin monessa muussa murteessa, ja sentähden tawataan näissä runoissa **härän, jälen, kylen, kären, nälän,** eikä **härjän, jäljen, kyljen, kärjen, näljän.** Se kirjoitustapa jo toki muutenkin alkaa kyllä tawallinen olla. Omituinen Wenäjän-Karjalan murteellen on **sk:n** ja **tk:n** pehmeneminen, edellisen **s:ksi** ja jälkimäisen **t:ksi**, jonka tähden sanotaan **itettäwiä, kaselle, kosen, lasettakoon, matalla,** s. o. **itkettäwiä, kaskelle, kosken, laskettakoon, matkalla.**

Paitsi sanan ensimäisessä tawuessa jakauwat pitkät ääntiöt ja pitkät kaksois-äänet eri tawuihin, jossa tapauksessa **aa** ja **ää** muuttuwat **oa:ksi** ja **eä:ksi**:

a) nimi-, laatu- ja luku-sanain infinitivo-siassa.

aikoa = aikaa.
aloa = alaa.
haawoa = haawaa.
harjoansa = harjaansa.
härkeä = härkää.
ikeä = ikää.
ilmoa = ilmaa.
jalkoa = jalkaa.
kaloa = kalaa.
kattiloa = kattilaa.
keseä = kesää.
kokkoasi = kokkaasi.
kowoa = kowaa.
kukkoa = kukkaa.
kyleä = kylää.
laajoa = laajaa.
lauttoa = lauttaa.
lihoa = lihaa.
luutoa = luutaa.
matkoansa = matkaansa.
mustoa = mustaa.
oroa = oraa.
patoa = pataa.
pereä = perää.
piikoa = piikaa.
poikoani = poikaani.
päiweä = päiwää.
rantoa = rantaa.
ratoa = rataa.
salpoa = salpaa.
satoa = sataa.
sauwoani = sauwaani.
selkeä = selkää.
sijoa = sijaa.

simoa = simaa. **tereä** = terää. **wertoani** = wertaani.
sukoa = sukaa. **terwoa** = terwaa. **äijeä** = äijää.
taljoa = taljaa. **wajoa** = wajaa.

b) tekosanain 1:mäisen nimitapa-lajin translativossa ja infinitivossa.

ajoa = ajaa. **laulaksensa** = laulaaksensa. **polttoa** = polttaa.
eleä = elää. **soutoa** = soutaa.
hiihteä = hiihtää. **lenteä** = lentää. **työnteä** = työntää.
kielteä = kieltää. **piteä** = pitää. **weteä** = wetää.
langettoa = langettaa.

c) toisen luokan tekosanain warressa ja johdoksissa.

arwoan = arwaan. **kuwoannasta** = kuwaannasta. **makoamasta** = makaamasta.
harjoawa = harjaawa. **hoilwa** = hoilaa. **lepeämästä** = lepäämästä. **matkoawa** = matkaawa.
kehreäjä = kehrääjä. **osoajaksi** = osaajaksi.
kelpoawi = kelpaapi. **lainoan** = lainaan. **osoamatta** = osaamatta.
kohtoawi = kohtaapi. **lupoan** = lupaan. **wastoawi** = wastaapi.

Kaikissa muissa tiloissa äänteet jakautuwat muuttumattomina erilleen ja saawat tawallisesti h:n wäliinsä. Niin esim. tulee kaksitawuisista sanoista: **keihään, kotiin, käyään** (käydään), **kylään, melkein, pahaan, saatiin, sotaan, taloon, usein, weneen, weteen,** kolmitawuisia: **keihä'än, kotihin, käyähän, kylähän, melke'in, paha'an, saatihin, sotahan, talohon, use'in, wenehen, wetehen,** ja kolmitawuisista: **hopeita, keihäille, kätkyille, kaotkoot** (kadotkoot), **olalleen, reheille, siwullaan,** nelitawuisia: **hope'ita, keihä'ille, kätky'ille, kaotkohot, olallehen, rehe'ille, siwullahan;** nelitawuisista: **sanelemaan, un'istuneen** (uudistuneen), wiisitawuisia: **sanelemahan, un'istunehen** j. n. e.

Suora- ja mutkatapaisten (modus indicativus ja concessivus) tekosanain kolmas yksikön asema Wenäjän-Karjalan murteessa pitkittyy liitteellä **wi,** wastaawa meidän tawalliselle **pi,** wirolaiselle **b.** Semmoisia owat: **ajattelewi, astuwi, elelewi, kapaloiwi, kumottanewi, laatiwi, menewi, paistanewi, tiennewi** (tietänewi), **yllättäwi** j. n. e., jotka meillä sanotaan: **ajattelee** eli **ajatteleepi, astuu** eli **astuupi, elelee** eli **eleleepi, kapaloi** eli **kapaloipi** (kapaloitsee), j. n. e. Ainoastaan yksitawuisista sanotaan aina: **luopi, saapi, uipi** j. n. e.

Itsekohtaisista tekosanoista, joita suomen kielessä kaikin paikoin ei käytetä, woipi niihin tottumaton seuraawain esimerkkien kautta jotain johtoa saada:

ajoihe = ajoi itsensä.
annoime = annoin itseni.
astuikse = astuu itsensä.
henkäiseikse = henkäisee } sywään.
huokaiseikse = huokaisee }
istuikse = istuu itsensä.
kaiwaime = kaiwan itseni.
kaiwoihe = kaiwoi } itsensä.
kallistihe = kallisti }
katseleikse = katselee ympärillensä.
kohennaikse = kohentaa itsensä.
käänteleikse = kääntelee itseänsä.
laskeita = laskea itsensä, -ni, -si, j. n. e.
laskeite = laske itsesi.
loihe = loi itsensä.
luome = luon itseni.
muuttaita = muuttaa itsensä, -ni, -si, j. n. e.
muuttelihe = muutteli } itsensä.
nimittelihe = nimitteli }
palkkasihe = palkkasi }
paneikse = panee }
pannaita = panna itsensä, -ni, -si, j. n. e.
pistihe = pisti } itsensä.
potkaisihe = potkaisi }
reuoikse = reutoo }
rikkoihe = rikkoutui.
seisattelihe = seisatteli itsensä.
seisotaite = seisota itsesi.
siirrime = siirrin } itseni.
siirräime = siirrän }
somistelihe = somisteli } itsensä.
sukeltelihe = sukelteli }
suorihe = suorei }
tungeikse = tunkee }
tungeite = tunge itsesi.
tunkeinut = tunkenut itsensä, -ni, -si, j. n. e.
tunkihe = tunki } itsensä.
walelihe = waleli }
walmistihe = walmisti }
wetihe = weti }
wetäitä = wetää itsensä, -ni, -si, j. n. e.
weäite = wedä itsesi.
ylenteleikse = ylentelee itsensä, itseänsä.
ärtelihet = ärtelit itsesi, itseänsä.

Yleisiä kielessämme owat **äänimukaiset** tekosanat, jotka usein yhteydestänsä toisten sanain kanssa saawat parhaan selityksensä. Senlaisia esim. owat: **suihkii, pinkkii, lorun, norun, kamuaa, remuaa, nuhajaa, sohajaa, ratisee, watisee, ärähtää, sorahtaa, sirettää, hyräytyy, wiehkuroi, kääpertöitsee, häläyttää nauskauttaa, tölläyttää, tuiwertaa, haiwertaa, karittelee, kahattelee, suhuttelee, sinottelee, luskuttelee, juhmuttelee, käärämöittelee** j. n. e. Jonkun toisen tekosanan wieressä ne osottawat tarkemmin sillä merkityn toimituksen erityistä ääntä tahi liikuntotapaa, esim. **lyödä lynnähyttelee** = lyö niin että helähtelee, **itkeä hyryttelee** = itkee hiljaisella äänellä, **huutaa huikahuttaa** = huutaa raikkaalla äänellä, **käydä kulleroittelee** = käy keweästi ja ripsaasti, **astua lykyttelee** = astuu joutusasti, **hiih-**

tää hiwittää = hiihtää nutteraan, **juosta puikkii** = juoksee liukkaasti. Tawataan wälistä melkein samanlaatuisia nimi- ja laatusanoja, esim. **huitukka, haitukka, ressukka, rehwana, röyhetyinen, källeröinen,** jotka samoin kuin senlaiset tekosanatki usein owat helpommat ymmärtää, kun tarkalleen muilla sanoilla selittää.

Tekosana-johdoksia: **käännältää, wäännältää, weältää** (wedältää), **siwaltaa, työnnältää, nostaltaa, painaltaa, murraltaa** j. n. e., jotka osiksi owat tawalliselle kirjakielelle oudompia, käytetään runoissa joksensaki tawallisesti. Niillä osotetaan toimituksen kiiwautta (kiireisyyttä ja wäkewyyttä), esim. **työnnältää** = työntää kiiwaasti eli äkisti ja wäkewällä kädellä. Äkillisyyttä yksinään merkitään toisella johtolajilla, jota laatua owat: **wetäisee, tarpaisee, sitaisee, kutaisee, tahkaisee, parkaisee,** = wetää, tarpoo, sitoo, kutoo, tahkoo, parkuu yht'äkkiä. Eri lajia taas owat seuraawat johdokset: **aukoo, halkoo, katkoo, laukoo, leikkoo, lohkoo, pilkkoo, ratkoo, seuroo, tempoo, wiskoo,** ja **huiskii, jyskii, lykkii, ryyppii, tuiskii** j. n. e., jotka tarkoittawat sitewennettyä tahi wähennettyä toimitusta.

Aiwan omituinen Aunuksen ja erittäinki Wepsän murteelle on mutka- ja ehtotawan (modus concessivus ja conditionalis) yhdistys, jota yhdistystä woisi arwelotawaksi sanoa. Jälkiä siitä löytyy näissä runoissakin, esim. (XXIII: 187, 188) **suuttuneisi** = ehkä suuttuisi, taitaisi suuttua, ja **kamaltuneisi** = ehkä kamaltuisi, woisi kamaltua. Wepsän kielessä tawataan myös erityinen laji tekosana-johdoksia päätteellä -ksennan, -ksentaa (-kseta), joka tarkoittaa toimituksen alottamista eli siihen rupeemista. Kalewalan runoissa löytyy niin ikään jälkiä siitäki lajista, esim. (XXVII: 213, 214) **syännyksenti** = alkoi syäntyä (sydäntyä), ja **suutuksenti** = rupesi suuttumaan.

Kun tahdotaan toista kohteliaammasti jotain tekemään käskeä, käytetään runoissa yleisesti kehotustapaa (modus

optativus), esim. **katso'ote, kukkuos, liikkuos, luistaellos, tehkös, tullos, uikseunellos, we'ellös** (wedellös), **wiitsiöte** j. n. e., = tehkää niin hywin ja katsokaa, ole hywä ja kukin j. n. e.

Kieltäwissä lauseissa runo omaan laatuunsa usein asettaa kieltosanan tekosanan jälkeen, esim. **anna en sulle piikoani, huoli en haahen haljakoista, maha et lausua lapikši, visi en paljoa pitänyt, ole et joki juoksemahan, pääse en neiti-päiwiltäni, saanut ei paljo saalihikši, taia en sampoa takoa, tullut ei illalla kotihin** j. n. e. Tawallisessa puheessa sanottaisi: **en anna — — —, en huoli — — —, et maha** (mahda), **— — — en oisi,** j. n. e.

Asemallinen tekosana (verbum personale) wälistä jääpi koko lauseesta pois, esim. **emo tuosta itkemähän** = rupesi itkemään, **heti tuonne hiihtämähän** = läksi hiihtämään, **kaikki kattilan pesohon** = lähtekööt pesoon, **kenpä sanan saatantahan** = läksi tahi lähtisi sanan saatantaan, **Lapin koirat haukkumahan** = rupesiwat haukkumaan, **mie tuota sanelemahan** = käännyin sanelemaan, **miksi neittä korjahasi** = pyydät eli tahdot neittä, **miten olla, kuin eleä** = pitäisi eli tulisi olla, **siitä seppo Ilmarinen tyttöä anelemahan** = kääntyi eli rupesi anelemaan.

Nimi- ja laatusanat runokielessä hywin tawallisesti saawat semmoisia erilaisia johdepäätteitä, jotka antawat niille somistawaisen, suosittelewaisen eli miellyttäwäisen lisämerkinnön, esim.

anoppi = anoppinen.
emä = emo, emonen, emyt.
halko = halkonen, halut.
hanhi = hanho, hanhonen, hanhut.
heinä = heinänen, heinyt.
isä = iso, isonen, isyt.
juoma = juomut, juomukkainen.
kana = kananen.
kaunis = kauno, kaunokainen, kaunukainen.
kesä = kesonen, kesyt.
kiwi = kiwonen, kiwyt.
koiwu = koiwas, koiwahainen.
korwo = korwonen, korwut.
kuu = kuuhut.
kyyhky = kyyhkynen, kyyhkyläinen.
käki = käkönen, kä'yt.
kämmen = kämmenyt.

lammas = lampahut, lampahuinen.
latwa = latwanen, latwut.
lehti = lehtonen, lehyt, lehtyinen.
läjä = läjänen, läjyt.
maito = maitonen.
marja = marjanen, marjut.
meri = meronen, meryt.
mesi = meto, metonen.
neiti = neitinen, neito, neitonen, neiyt, neityinen.
nuori = nuorukainen.
ohra = ohranen.
olut = olonen, oluoinen, olukkainen.
ori = oro, oronen.
pelto = peltonen.
poika = poikanen, poiut.
puola = puolut, puolukka, puolukkainen.
puu = puuhut.
pyörä = pyörö, pyöränen, pyöryt, pyörykkä, pyöryläinen.
päiwä = päiwönen, päiwyt.
pääsky = pääskynen, pääskyläinen, pääskyt.
reki = rekonen, re'yt, rekyinen.
rowe = roponen, ropehut, ropehuinen.
sampo = samponen, sammut.
sirkku = sirkkunen, sirkkulainen.
sulka = sulho, sulhonen, sulhokainen.
suo = suohut.
susi = sutonen.
syän = syämyt.
taiwas = taiwo, taiwonen.
tie = tiehyt.
tytär = tytti, tyttö, tyttönen.
weli = welo, wello, weljyt, weijo (weljo), weito, weitonen, weikko (welikko), weikkonen.
wene = weno, wenonen, wenehyt.
wesi = wetonen, weyt, wetyinen.
wyö = wyöhyt, wyöhykkäinen.
yö = yöhyt.

Monikossa on Karjalan ja Sawon murteella ynnä tawallisten päätetten kanssa myös toiset omalaatuisensa, esim. **helmilöitä, jokiloina, kuoriloikši, käärylöihin, lastuloita, lukkoloita, mahtiloita, pilwilöikši, ristilöitä, tähtilöinä** j. n. e., jotka usein tawataan näisšä runoisšа. Ne eiwät merkitse muuta, kuin yleensä tawalliset: **helmiä, jokina, kuorikši, käärynihin, lastuja, lukkoja, mahtia, pilwikši, ristejä, tähtinä.** A:lla ja ä:llä päättywistä sanoista niitä ei ollenkaan tawata.

Sanaa **on**, wastaawa tawallisille jälkiliitteille **=han, =hän, =pa, =pä**, usein käytetään ikään kuin lauseen lujitteekši eli täytteekši, wälistä melkein joutonaisesti, esim. **eip'** on **ilmalla Jumalan, eip'** on **mennyt Päiwälähän, kenp'** on **weistäiši wenoseu, kun** on **ammut Wäinämöiseu, lampiweet** on **laskemassa, luon** on **merta luutimahan, mies** on **nousewi merestä, oi** on **wanha Wäinämöinen, onp'** on **Hiiessä hiottu, takoi — — — laitahan** on **jauhomyllyn, tuop'** on **päätywi pihalla, uip'** on **wielä yötä kolme**, j. n. e.

Muista Kalewalan runokielen erinomaisuuksista, jotka jollain tawalla poikkeewat tawallisesta kirjakielestä, erittäinki raamatun suomesta, antanee seuraawa erinäisten sanain luettelo jotain wiittausta:

annituus = annittomuus.
ensinkänä = ensinkään.
hanka rauta = rautahanka.
Ilmatar = ilman tytär.
Jorotar = joron tytär.
kaannut = kaatanut.
kaata = kaataa.
kaati = kaasi.
kalatuus = kalattomuus.
kassa kulta = kultakassa.
kasuawassa = kaswawassa.
kauaista = kaukaista.
ken = kuka, joka.
keruu = kerääminen.
Kiwutar = kiwun tytär.
ku = kuka.
kullaista = kultaista.
kullankana = kullankaan.
kuni = kunne asti.
Kuutar = kuun tytär.
kynnin = kynsin.
kynti = kynsi.
kääntі = käänsi.
kääten = kääntäen.
lasna = lapsena.
leikkuu = leikkaaminen.
leiwätyys = leiwättömyys.
lie, liet = lienee, lienet.
liekkänä = lienekkään.
liekkö = lieneekö.
linnuista = lintusta.
Luonnotar = luonnon tytär.
löynnyt = löytänyt.
löyti = löysi.
ma = minä.
makuu = mäkaaminen.
Manalatar = Manalan tyttö.
mi = mikä.
mie = minä.
mielellähän = mielellänsä.
mies musta = musta mies.
milma = minua.
mini = minne asti.
minusta = minusta.
murrin = mursin.
murti = mursi.
möi = myi.
nuorra = nuorena.
oisi = olisi.
oo = ole.
poikoahan = poikaansa.
puoltana = puoltakaan.
pyynnyt = pyytänyt.
pyytesfä = pyytäessä.
pyyti = pyysi.
pyytä = pyytää.
Päiwätär = päiwän tytär.
päänä = päiwänä
pääsekkänä = pääsekkään.
päätähän = päätänsä.
päätänä = päätäkään.
rakenti = rakensi.
rauaista = rautaista.
rienti = riensi.
sa, sie = sinä.
siennyt = sietänyt.
silma = sinua.
sini = sinne asti.
sinulle = sinulle.
sortunna = sortunut.
sounnut = soutanut.
souti = sousi.
suurra = suurena.
Suwetar = suwen tytär.
Syöjätär = syöjä nainen (weden wäkeä).
säännyt = säätänyt.
taittuna, taittunna, taittununna = taittunut.
tiennyt = tietänyt.
Tuonetar = Tuonen tytär.
tuostana = tuostakaan.
työnnälti = työnnälsi.
työnti = työnsi.
wiikoista = wiikoista.
wyö waski = waskiwyö, waskiwöinen.
wäänti = wäänsi.
wäätä = wääntää.

Sanarakentonsa puolesta joka runowärsyllä on neljä polwea eli mittaa, esim.

aisa tarttui aisan päähän;
yksin meillä yöt tulewat,

ja itse=kuki polwi on kaksitawuinen, paitsi ensimäinen, jossa woipi olla kolme, wieläpä ehkä neljäki tawutta, esim.

mene jo myöten myöty neiti;
ääni oli kaunis ja so= rea.

Ensimäiseen polween sopii kaksi lyhyttäki tawutta, esim.

lähe kanssa laula= mahan,

mutta sitä seuraawain polwien tawuista pitää edellisen olla pitkä, jälkimäisen lyhyt, esim.

oli ennen aikoi= nansa,

kuitenki niin ymmärtäen, että lyhyttääntiöisetki tawuet, paitsi sanan alussa, taidetaan pitkiksi lukea, jos owat korottomia, esim.

tule= wi jo= ki tu= linen;
satu= ja sa= nele= mahan,

ja wälistä korollisinaki, esim.

tyttä= reni nuorem= pani;
kysyt= teli lausut= teli.

Sanaselitykseen eli *sanastoon* on otettu ainoastaan oudompia, erittäinki länsi=Suomelle wähemmin tuttuja sanoja, ja wieraskielisten sukulais=sanain osotuksella on tahdottu antaa jotain wiittausta wertailewasta kieli=tutkinnosta. Nimi= ja laatu=sanoista saadaan genitivo- ja tekosanoista infinitivo-sija niiden wiimeisen tawuen muuttamalla sen jälkeisen osotuksen mukaan. Merkki † muistuttaa sanan warren samassa pehmenewän, s. t. ſ. että siinä löytywät **kk, lk, nk, rk, p, lp, mp, pp, pp, t, ht, lt, nt, rt, tt** tulewat olemaan **k, l, ng, r, w, lw, mm, p, rw, d, h, ll, nn, rr, t,** ja **k** peräti katoomaan.

Muutamia pieniä painowirheitä on tullut tähänki kirjaan. Seuraawissa paikoissa tawattawain sanain pitäisi olla: VII: 16, miten olla, kuin eleä; VII: 59, sijoitteleikse; VII: 80, aikaisehen; XI: 112, kaunokaisten; XXI: 93, kultaisihin; XXXVIII: 32, sijalle; XLII: 48, soitantohon; XLVIII: 64, puretahan, puistetahan, ja siw. 40 päällekirjoitukseen: 6 runo. Siihen lisäksi tawataan myös paikoin epäwakai=

ſuutta ſemmoisten ſanain kirjoittamiſeſſa, kun eſim. **ſuwaitſen, tuuwitella, laskija, onneton, tutkaimen, hopeinen, käyppä, pääsnekkänä.** Lukija ſiis ſuokoon anteekſi, jos joſſa kuſſa paikaſſa niiden ſijaſta tapaiſi **ſuaitſen, tun'itella, laskia, onnetoin, tutkamen, hopeainen, käy'pä, pääsne'känä.**

Helſingistä helmikuuſſa 1862.

E. L.

Ensimäinen Runo.

Laulaja kehottaa töistä kansiansa laulamaan ja nimittää laulun erinomaisimmat aineet; ww. 1—22. — Ilman tytär, kawe Luonnotar, ikäwystyy yksinäiseen elämäänsä ilmassa, laskeikse sieltä mereen, joutuu tuulen ja weden waikuttamasta raskaaksi ja kuljeksii kauwan aikaa aalloissa; ww. 23—54. — Sotka lentää, laatii pesän Ilmattaren polwelle, munii siihen, munat wierähtäwät weteen ja särkywät palasiksi, jotka muuttuwat maaksi, taiwaaksi, auringoksi, kuuksi, tähdiksi ja pilwiksi; ww. 55—102. — Ilmatar yhä uiksentelee merellä ja luopi wiimein ympärillensä rantoja, niemiä, saaria, luotoja ja muita paikkoja; ww. 103—136. — Lopulta Ilmatar synnyttää Wäinämöisen, joka ensin jääpi aaltoin waraan, kunnes wiimein seisottuu muutaman saaren rannalle merellä; ww. 137—170.

Weli kulta weikkoseni,
Kaunis kaswin-kumppalini!
Lähe kansa laulamahan,
Saa kera sanelemahan,
Noita saamia sanoja,
Wirsiä wirittämiä,
Wyöltä wanhan Wäinämöisen,
Alta ahjon Ilmarisen,
Päästä kalwan Kaukomielen,
Joukahaisen jousen tiestä,
Pohjan peltojen periltä,
Kalewalan kankahilta.
Niit' ennen isoni lauloi
Kirweswartta wuollessansa,
Niitä äitini opetti
Wäätessänsä wärttinätä;

Sampo ei puuttunut ſanoja,
Eikä Louhi luottehia.
Wanheni ſanoihin ſampo,
Katoi Louhi luottehiſin,
Wirſihin Wipunen kuoli,
Lemminkäinen leikkilöihin.
Noin kuulin ſaneltawakſi,
Tieſin wirttä tehtäwäkſi:
Ykſin meillä yöt tulewat,
Ykſin päiwät walkeawat,
Ykſin ſyntyi Wäinämöinen,
Ilmeſtyi iki runoja,
Kapeheſta kantajaſta,
Ilmattareſta emoſta.
Olipa impi ilman tyttö,
Kawe Luonnotar korea;
Ikäwyſtyi aikojanſa,
Ouoſtui elämätänſä,
Aina ykſin olleſſanſa,
Impenä eläeſſänſä,
Ilman pitkillä pihoilla,
Awaroilla autioilla.
Jop' on aſtuikſen alemma,
Laskeuſi lainehille,
Meren ſelwälle ſelälle,
Ulapallen aukealle.
Tuuli neittä tuuwitteli,
Aalto impeä ajeli,
Ympäri ſelän ſiniſen,
Lakkipäien lainehien;
Tuuli tuuli kohtuiſekſi,
Meri pakſukſi panewi.
Kantoi kohtua kowoa,
Watſan täyttä waikeata,

Wuotta ſeitſemän ſatoa,
Yhekſän yrön ikeä;
Eikä ſynny ſyntyminen,
Luowu luomaton ſikiö.
Tuli ſotka ſuora lintu,
Lenteä lekuttelewi
Etſien peſän ſijoa,
Aſunmaata arwaellen.
Ei löyä ſitä ſijoa,
Kuhun laatiſi peſänſä,
Selwällä meren ſelällä,
Ulapalla aukealla.
Liitelewi, laatelewi,
Arwelee, ajattelewi:
„Teenkö tuulehen tupani,
Aalloillen aſunſijani,
Tuuli kaatawi tupaſen,
Aalto wie aſunſijani.“
Niin ſilloin ween emonen,
Nosti polwea merestä,
Sotkalle peſän ſijaksi,
Aſunmaaksi armahaksi.
Tuo ſotka ſorea lintu
Kekſi polwen ween emoſen,
Luuli heinä-mättähäksi,
Tuoreheksi turpeheksi,
Siihen laatiwi peſänſä,
Muni kultaiſet munanſa.
Alkoi hautoa munia,
Päätä polwen lämmitellä;
Jopa tuosta ween emonen,
Ween emonen, ilman impi,
Tunſi polwenſa palawan,
Kaikki ſuonenſa ſulawan.

Wawahutti polweanſa,
Munat wierähti wetehen,
Karskahti munat muruikſi,
Katkieli kappaleikſi.
Muuttuiwat murut hywikſi,
Kappalehet kaunoſikſi:
Munaſen alainen puoli
Alaiſekſi maa-emäkſi,
Munaſen yläinen puoli
Yläiſekſi taiwahakſi,
Yläpuoli ruskeaista
Päiwöſekſi paistamahan,
Yläpuoli walkeaista
Se kuukſi kumottamahan;
Mi munaſſa kirjawaista,
Ne tähikſi taiwahalle,
Mi munaſſa mustukaista,
Se on ilman pilwilöikſi.
Ajat eellehen menewät,
Wuoet tuota tuonnemmakſi,
Uuen päiwän paistaeſſa,
Uuen kuun kumottaeſſa;
Aina uipi ween emonen,
Ween emonen, ilman impi,
Noilla wienoilla weſillä,
Utuiſilla lainehilla,
Eesſänſä weſi wetelä,
Takananſa taiwas ſelwä.
Jo wuonna yhekſäntenä,
Kymmenentenä keſänä,
Nosti päätänſä mereſtä,
Kohottawi kokkoanſa,
Alkoi luoa luomianſa,
Saautella ſaamianſa.

Kussa kättä käännähytti,
Siihen niemet siiwoeli;
Kussa pohjasi jalalla,
Kalahauat kaiwaeli;
Kussa ilman kuplistihe,
Siihen syöwerit sywenti.
Kylin maahan kääntelihe,
Siihen sai sileät rannat;
Jaloin maahan kääntelihe,
Siihen loi lohi-apajat;
Päin päätyi maata wasten,
Siihen laitteli lahelmat.
Ui siitä ulomma maasta,
Seisattelihe selälle;
Luopi luotoja merehen,
Kaswatti salakaria,
Laiwan laskema-sijaksi,
Merimiesten pään menöksi.
Jo oli saaret siiwottuna,
Luotu luotoset merehen,
Ilman pielet pistettynä,
Maat ja manteret sanottu,
Wiel' ei synny Wäinämöinen,
Ilmau iki runoja.
Waka wanha Wäinämöinen
Kulki äitinsä kohussa
Kolmekymmentä keseä,
Yhen werran talwiaki,
Noilla wienoilla wesillä,
Utuisilla lainehilla.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Kuu keritä, Päiwyt päästä,
Otawa yhä opeta,

Saata maille matkamiestä,
Ilmoillen inehmon lasta!"
Kuu keritti, Päiwyt päästi,
Otawa yhä opetti,
Suisti miehen suin merehen,
Käsin käänti laineheſen;
Jääpi mies we'en warahan,
Uros aaltojen sekahan.
Wirui siellä wiisi wuotta,
Sekä wiisi, jotta kuusi,
Wuotta seitsemän kahekſan;
Seisottui selälle wiimein,
Niemelle nimettömälle,
Manterelle puuttomalle.
Se oli synty Wäinämöisen,
Rotu rohkean urohon,
Kapehesta kantajasta,
Ilmattaresta emosta.

Toinen Runo.

Wäinämöinen nouſee maalle ja laittaa Sampſa Pellerwoiſen puita kylwämään; ww. 1—32. — Tammi ei ota taimiakſenſa tawalliſella maalla, mutta ſitte Meritursaan polttamiin tuhkiin kylwettynä ſe ſiewään nouſee, lewiää yli koko maan ja eſtää lehwillänſä kuun ſekä auringon näkymästä; ww. 33—64. — Wäinämöinen rukoilee apua äitiltänſä, ja merestä nouſee pieni peukalon pituinen mies tammea kaatamaan. Se mies maalla yhtäkkiä muuttuu hirweän ſuureksi jättiläiſeksi ja kaataa tammen kolmella lyönnillä; ww. 65—124. — Tammen kaadettua päiwä taas pääſee maalle paistamaan, linnut laulelewat iloiſesti, puut, kukat, ruohot ja marjat kaswawat kauniisti; ohran kaswia ainoastanſa ei wielä löydy; ww. 125—144. — Wäinämöinen löytää meren rannalta muutamia jywän ſiemeniä, kaataa ſuuren kasken, ſaapi kotkalta tulta ja polttaa kasken; ww. 145—174. — Wäinämöinen kylwää löytöjywäſenſä palomaahan, rukoilee Mannun eukolta ja Ukolta kaswu-onnea ja näkee jonkun ajan päästä ohran mitä parahimman halmeesſanſa kaswawan. Käkeä, joka ſamalla aikaa puuſſa kukahteli, pyytää ainaki onnea paikoillenſa kukkumaan; ww. 175—232.

Nouſi ſiitä Wäinämöinen
Jalan kahen kankahalle,
Saarehen ſelälliſehen,
Manterehen puuttomahan.
Arwelee ajattelewi,
Pitkin päätänſä pitäwi:
Kenpä maita kylwämähän,
Toukoja tihittämähän.
Pellerwoinen pellon poika,
Sampſa poika pikkarainen,
Sep' on maita kylwämähän,
Toukoja tihittämähän.

Kylwi maita kyyhätteli,
Kylwi maita, kylwi ſoita,
Kylwi auhtoja ahoja,
Panettawi paaſikoita.
Mäet kylwi männiköikſi,
Kummut kylwi kuuſikoikſi,
Kankahat kanerwikoikſi,
Notkot nuorikſi weſoikſi.
Läkſi puut ylenemähän,
Weſat nuoret nouſemahan,
Kaswoi kuuſet kukkalatwat,
Lautui lakkapäät petäjät,
Koiwuſet noroille nouſi,
Lepät mailleleyhke'ille,
Raiat mailleraikkahille,
Pihlajat pyhille mailleTuomet mailletuorehille,
Katajat karuperille,
Tuomehen hywä he'elmä,
Katajahan kaunis marja.
Waka wanha Wäinämöinen
Käwi tuota katſomahan,
Sampſan ſiemenen aloa,
Pellerwoiſen kylwämiä.
Näki puut ylennehekſi,
Weſat nuoret nousnehekſi;
Yks' on tammi taimimatta,
Juurtumatta puu Jumalan.
Niin näkewi neljä neittä,
Wiiſi ween on morſianta,
Sininurmen niitännässä,
Kastekorren katkonnassa,
Nenässä utuiſen niemen,
Päässä ſaaren terheniſen.

Tulipa merestä Turſas,
Uros aalloista yleni,
Tunki heinäſet tulehen,
Ilmi walkean wäkehen,
Ne kaikki porokſi poltti,
Kypeniksi kyyätteli.
Tuli tuhkia läjänen,
Koko kuiwia poroja:
Saip' on ſiihen lemmen lehti,
Lemmen lehti, tammen terho,
Josta kaswoi kaunis taimi,
Yleni wihanta wirpi.
Ojenteli oksianſa,
Lewitteli lehwiänſä,
Latwa täytti taiwahalle,
Lehwät ilmoille lewiſi,
Peitti päiwän paistamasta,
Kuuhuen kumottamasta.
Ikäwä imehnon olla,
Kamala kalojen uia,
Ilman päiwän paistamatta,
Kuuhuen kumottamatta;
Eik' ole ſitä urosta,
Ei ni mieſtä urheata,
Joka taiſi tammen kaata,
Satalatwan langettoa.
Silloin wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kawe äiti, kantajani,
Luonnotar ylentäjäni!
Laita'pa ween wäkeä,
Weesſä on wäkeä paljo,
Tämä tammi taittamahan,
Puu paha häwittämähän,

Eestä päiwän paistawaisen,
Tieltä kuun kumottawaisen".
Nousipa merestä mies,
Uros aalloista yleni,
Miehen peukalon pituinen,
Waimon waaksan korkeuinen.
Waskiwyöhyt wyölle wyötty,
Waskikirwes wyön takana.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mi sinä ollet miehiäsi,
Ku kurja urohiasi,
Wähän kuollutta parempi,
Katonutta kaunihimpi?"
Sai toki sanonehesi,
Katsahtawi wielä kerran,
Näki miehen muuttunehen,
Uu'istunehen urohon:
Jalka maassa teutaroiwi,
Päähyt pilwiä pitäwi,
Parta on eessä polwen päällä,
Hiwus kannoilla takana,
Syltä silmien wälitse,
Syltä housut lahkehesta.
Astui kerran keikahutti
Hienoiselle hietikölle,
Astui toisen torkahutti
Maalle maksan karwaiselle,
Kolmannenki koikahutti
Juurelle tulisen tammen.
Iski puuta kirwehellä,
Tarpaisi tasaterällä,
Iski kerran, iski toisen,
Kohta kolmannen tawotti;

Tuli tuiſki kirwehestä,
Panu tammesta pakeni.
Niin kerralla kolmannella
Jopa taiſi tammen kaata,
Ruhtoa rutimo-raian,
Satalatwan lasketella;
Tywen työntäwi itähän,
Latwan loi on luotehesen,
Lehwät ſuurehen ſuwehen,
Okſat puolin pohjoſehen.
Kun oli tammi taittununna,
Kaatununna puu kamala,
Pääſi päiwät paistamahan,
Pääſi kuut kumottamahan,
Pilwet pitkin juokſemahan,
Taiwon kaaret kaartamahan,
Nenähän utuiſen niemen,
Päähän ſaaren terheniſen.
Siit' alkoi ſalot ſilota,
Metſät mielin kaswaella,
Lehti puuhun, ruoho maahan,
Linnut puuhun laulamahan,
Rastahat iloitſemahan,
Käki päälle kukkumahan.
Kaswoi maahan marjanwarret,
Kukat kultaiſet keolle;
Ruohot kaswoi kaikenlaiſet,
Monenmuotoiſet ſikeſi;
Yksi on ohra nouſematta,
Touko kallis kaswamatta.
Waka wanha Wäinämöinen
Astuwi, ajattelewi,
Löyti kuuſia jywiä,
Seitſemiä ſiemeniä,

Rannalta merelliſeltä,
Hienoiſelta hietiköltä.
Teetti kirwehen teräwän,
Siitä kaatoi kasken ſuuren;
Kaikki ſorti puut ſoreat,
Yhen jätti koiwahaiſen.
Lenti kokko halki taiwon,
Tuli tuota katſomahan:
„Mikſipä on tuo jätetty
Puu ſorea ſeiſomahan?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sikſipä on tuo jätetty,
Sinulle lepuu-ſijoikſi,
Itſelleſi istumikſi.“
Sanoi kokko ilman lintu:
„Hywinpä ſinäki laait,
Heitit koiwun kaswamahan,
Puun ſorean ſeiſomahan,
Linnuille lepuu-ſijoikſi,
Itſelleni istumikſi.“
Tulta iski ilman lintu,
Walahutti walkeaista;
Pohjaistuuli kasken poltti,
Koillinen kowin porotti,
Poltti kaikki puut porokſi,
Kypenikſi kyhätteli.
Siitä wanha Wäinämöinen
Läksi maata kylwämähän,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Minä kylwän kyyhättelen
Luojan ſormien lomitſe,
Käen kautta kaikkiwallan.“
„Akka manteren alainen,
Mannun eukko, maan emäntä!

Pane nyt turwe tunkemahan,
Maa wäkewä wääntämähän,
Tuhanſin nenjä nosta,
Saoin haaroja hajota,
Kynnöstäni, kylwöstäni,
Warſin waiwani näöstä."
„Oi Ukko ylijumala,
Tahi taatto taiwahinen,
Wallan pilwisſä pitäjä,
Hattarojen hallitſia!
Wihmo wettä taiwoſesta,
Mettä pilwistä pirota,
Orahille nouſewille,
Touwoille tohiſewille."
Tuo Ukko ylijumala,
Taatto taiwon waltiainen,
J'ätti iästä pilwet,
Toiſet lännestä lähetti,
Etelästä ennätteli,
Wihmoi wettä taiwoſesta,
Mettä pilwistä pirotti,
Orahille nouſewille.
Jopa tuosta toisna päänä,
Kahen kolmen yön perästä,
Waka wanha Wäinämöinen
Käwi tuota katſomahan,
Kyntöänſä, kylwöänſä:
Kaswoi ohra mieltä myöten,
Tähkät kuuella taholla,
Korret kolmiſolmuiſena.
Siinä wanha Wäinämöinen
Katſeleikſe, käänteleikſe,
Niin tuli kewätkäkönen,
Näki koiwun kaswawakſi:

„Mikſipä on tuo jätetty
Koiwahainen kaatamatta?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sikſipä on tuo jätetty
Koiwahainen kaswamahan,
Sinulle kukunta-puuksi;
Siinä kukkuos käkönen,
Helkyttele hietarinta,
Hoiloa hopearinta,
Tinarinta riukuttele!
Kuku illoin, kuku aamuin,
Kerran keskipäiwälläki,
Ihanoikſi ilmojani,
Mieluiſikſi metſäni,
Rahaiſikſi rantojani,
Wiljaiſikſi wieriäni!“

Kolmas Runo.

Nuori Joukahainen, kun oli kuullut Wäinämöistä kiitettäwän paremmaksi laulajaksi, kun hän itse oli, lähtee häntä tiedoissa woittelemaan, tapaa hänen tiellä ja waatii lauluille; ww. 1—64. — Wäinämöinen käskee Joukahaisen sanomaan, mitä luuli itsensä yli muista tietäwän, ja kun Joukahainen ensin muita loruttuansa wiimein kerskuu maan ja taiwaan luomisessa apuna olleensa, soimaa Wäinämöinen häntä julki walehteliaksi; ww. 65—140. — Joukahainen, kun hawaitsee tiedoissa ei woittawansa Wäinämöistä, waatii häntä miekkasille, josta ylimielisyydestä ja muusta Joukahaisen häwyttömyydestä Wäinämöinen suuttuu niin, että laulaa hänen kainaloihin saakka maan sisään; ww. 141—174. — Joukahainen rukoilee Wäinämöistä peräyttämään lauseensa ja päästämään häntä siitä surkeasta tilasta. Lupaa hänelle ensin muita lunnahia ja wiimein kowin hätäytyneenä ainoan sisarensa; ww. 175—222. — Joukahainen sisarensa Wäinämöiselle luwattua pääse jälleen wapaaksi, lähtee pahoilla mielin kotia ja kertoo äitillensä, miten hänen oli täytynyt sisarensa Wäinämöiselle luwata. Äiti siitä ihastuu, kun kuulee Wäinämöisen wäwyksensä saawan; ww. 223—264. — Joukahaisen sisar ei suuresti ihastu kuullen itsensä Wäinämöiselle luwatuksi, jonka tähden itkeä wetistelee, ja kun äiti tiedustelee syytä hänen itkuunsa, sanoo sitä itkewänsä, jos täytyisi niin nuorena marjaisilta aholta ja ihanilta seuduiltansa pois lähteä; ww. 265—300.

Waka wanha Wäinämöinen
Elelewi aikojansa
Noilla Wäinölän aholla,
Kalewalan kankahilla,
Laulelewi wirsiänsä,
Laulelewi, taitelewi.
Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Kuuli kummia sanoja,

Wäinämöistä laulajaksi,
Paremmaksi itseänsä;
Tuo tuosta kowin pahastui,
Lähteäksensä käkesi,
Tullaksensa toiwotteli,
Noille Wäinölän tuwille,
Kera Wäinön woitteloille.
Waljasti tulisen ruunan
Korjan kultaisen etehen,
Itse istuwi rekehen,
Kohennaikse korjahansa,
Iski wirkkua witsalla,
Heitti helmiruoskasella;
Läksi wirkku wieremähän,
Hewoinen helettämähän.
Ajoa suhuttelewi,
Jo päiwänä kolmantena
Päätyi Wäinölän aholle,
Kalewalan kankahille;
Tuli tiellä wastatusten
Kera wanhan Wäinämöisen,
Aisa tarttui aisan päähän,
Wemmel wempelen nenähän.
Kysyi wanha Wäinämöinen:
„Kuit' olet sinä sukua,
Kun tulit tuhmasti etehen,
Wastahan warattomasti;
Säret länget länkäpuiset,
Wesapuiset wempelehet?"
Silloin nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mie olen nuori Joukahainen,
Waan sano oma sukusi,
Kuit' o et sinä sukua,

Kuta kurja joukkioa?“
Waka wanha Wäinämöinen
Jo tuossa nimittelihe,
Sai siitä sanonehekſi:
„Kun liet nuori Joukahainen,
Weäite syrjähän wähäiſen,
Sie olet nuorempi minua!“
Silloin nuori Joukahainen
Sanan wastaten sanowi:
„Wähä on miehen nuoruuesta,
Nuoruuesta, wanhuuesta,
Kumpi on tieolta parempi,
Muistannalta mahtawampi,
Sep' on tiellä seiſokahan,
Toinen tieltä siirtykähän!“
„Lienet wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän ikuinen,
Ruwetkamme laulamahan,
Saakamme ſanelemahan,
Mies on miestä oppimahan,
Toinen toista woittamahan.“
Waka wanha Wäinämöinen
Siitä tuon sanoikſi wirkki:
„Kun ollet tieolta parempi,
Muisteloilta mahtawampi,
Sano korwin kuullakſeni,
Mielin mittaellakſeni,
Mitä tietänet enemmän,
Yli muien ymmärtänet!“
Sanoi nuori Joukahainen:
„Tieänpä minä jotaki,
Tieän puut Piſan mäellä,
Hongat Hornan kalliolla,
Kolme koskea kowoa,

Kolme järweä jaloa,
Kolme wuorta korkeata,
Tämän ilman kannen alla,
Hämehessä Hälläpyörän,
Kaatrakosken Karjalassa;
Ei ole Wuoksen woittanutta,
Yli käynyttä Imatran."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lapsen tieto, naisen muisti,
Ei ole partasuun urohon;
Sano syntyjä sywiä,
Asioita ainoisia!"
Se on nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tieän mä tiasen synnyn;
Wanhin on lintuja tianen,
Kyy wiherä käärmehiä,
Kiiskinen ween kaloja".
„Wesi on wanhin woitehista,
Kosken kuohu katsehista,
Itse luoja loitsijoista,
Jumala parantajista."
„Mätäs on märkä maita wanhin,
Paju puita ensimmäinen,
Hongan juuri huonehia,
Paatonen pataranta."
Waka wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Muistatko mitä enemmin,
Wain jo loppuiwat loruni?"
Sanoi nuori Joukahainen:
„Tieän wieläki wähäisen,
Muistanpa ajan mokoman,

Kun olin merta kyntämässä,
Meren kolkot kuokkimassa,
Kalahauat kaiwamassa,
Syänweet sywentämässä,
Lampiweet on laskemassa,
Mäet mylleröittämässä,
Louhet luomassa kokohon."
„Wiel' olin miesnä kuuentena,
Seitsemäntenä urosna,
Tätä maata saataessa,
Ilmoa suettaessa,
Ilman pieltä pistämässä,
Taiwoa tähittämässä".
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sen warsin walehtelitki;
Ei sinua silloin nähty,
Kun on merta kynnettihin,
Meren kolkot kuokittihin,
Kalahauat kaiwettihin,
Syänweet sywennettihin,
Lampiweet on laskettihin,
Mäet mylleröitettihin,
Louhet luotihin kokohon."
„Eikä lie sinua nähty,
Ei lie nähty, eikä kuultu,
Tätä maata saataessa,
Ilmoa suettaessa,
Ilman pieltä pistettäissä,
Taiwoa tähitettäissä."
Se on nuori Joukahainen
Tuosta tuon sanoiksi wirkki:
„Kun ei lie minulla mieltä,
Kysyn mieltä miekaltani:
Oi on wanha Wäinämöinen,

Laulaja lawea-ſuinen,
Lähe miekan mittelöhön,
Käy'pä kalwan katſelohon!"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„En noita pahoin pelänne
Miekkojaſi, mieliäſi,
Tuumiaſi, tuuriaſi,
Waan kuitenki, kaikitenki,
Lähe en miekan mittelöhön
Sinun kansſaſi katala,
Kerallaſi kehno raukka."
Siinä nuori Joukahainen
Murti ſuuta, wäänti päätä,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Ken ei käyne miekkaſille,
Sen minä ſiakſi laulan,
Alakärſäkſi aſetan."
„Panen ſemmoiſet urohot,
Sen ſikäli, tuon täkäli,
Sorran ſontatunkioille,
Lääwän nurkkihin nutistan."
Siitä ſuuttui Wäinämöinen,
Siitä ſuuttui ja häpeſi;
Jopa loihe laulamahan,
Sai itſe ſanelemahan,
Lauloi nuoren Joukahaiſen,
Lauloi ſuohon ſuoniwöistä,
Niittyhyn niwuslihoista,
Kankahaſen kainaloista.
Siitä nuoren Joukahaiſen
Jopa tuskakſi tulewi,
Läylemmäkſi lankeawi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi on wiiſas Wäinämöinen,

Tietäjä iän ikuinen!
Pyörrytä pyhät ſanaſi,
Peräytä lauſeheſi,
Annan kultia kypärin,
Hopeita huowan täyen,
Iſoni ſoasta ſaamat,
Taluttamat tappelosta".
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kulkuna omatki kullat,
Lasten leikkinä hopeat;"
Lauloi nuoren Joukahaiſen,
Lauloi ſiitäki ſywemmä.
Sanoi nuori Joukahainen:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Päästä tästä pälkähästä,
Tästä ſeikasta ſelitä;
Annan ainoat eloni,
Heitän hietapeltoſeni,
Oman pääni päästimekſi,
Itſeni lunastimekſi."
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Omat on elot paremmat,
Omat pellot armahammat;"
Lauloi nuoren Joukahaiſen,
Lauloi ainakin alemma.
Jo nyt nuori Joukahainen
Tieſi tielle tullehenſa,
Woittelohon, laulelohon,
Kera wanhan Wäinämöiſen.
Sanan wirkkoi noin nimeſi:
„Oi on wiiſas Wäinämöinen!
Heitä wielä heikko henki,

Päästä pois minua tästä;
215 Wirta jo jalkoa wetäwi,
Hiekka silmiä hiowi."
„Kun pyörrät pyhät sanasi,
Luowuttelet luottehesi,
Annan Aino siskoseni,
220 Lainoan emoni lapsen
Sulle pirtin pyyhkiäksi,
Lattian lakaisiaksi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Ihastui iki hywäksi,
225 Kun sai neion Joukahaisen
Wanhan päiwänsä waraksi;
Pyörti pois pyhät sanansa,
Perin laski lausehensa.
Pääsi nuori Joukahainen,
230 Pääsi leuan liettehestä.
Parran paikasta pahasta;
Kohoeli korjahansa,
Läksi mielellä pahalla,
Syämmellä synkeällä,
235 Luoksi armahan emonsa,
Tykö waltawanhempansa.
Ajoi kummasti kotihin,
Itkeä wetistelewi
Alla päin, pahoilla mielin,
240 Kaiken kallella kypärin.
Emo ennätti kysyä,
Waiwan nähnyt waaitella:
„Mitä itket poikueni,
Nuorna saamani nureksit,
245 Olet huulin hyypynyisin,
Nenän suulle langennuisen?"
Sanoi nuori Joukahainen:

„Oi on maammo kantajani!
Jo on syytä syntynynnä,
Taikoja tapahtununna:
Annoin Aino siskoseni,
Lupasin emoni lapsen,
Wäinämöiselle waraksi,
Suojaksi sopen kululle.“
Emo kahta kämmentänsä,
Hykersi molempiansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Elä itke poikueni!
Ei ole it'ettäwiä;
Tuota toiwoin tuon ikäni,
Puhki polweni halasin,
Sukuhuni suurta miestä,
Wäwykseni Wäinämöistä,
Laulajata langokseni“.
Sisar nuoren Joukahaisen
Itse itkullen apeutui;
Itki suuresta surusta,
Apeasta miel'alasta.
Sai emo sanelemahan:
„Mitä itket Ainoseni,
Kun olet saawa suuren sulhon,
Miehen korkean kotihin,
Ikkunoillen istujaksi,
Lautsoille lawertajaksi?“
Tuon tytär sanoiksi wirkki:
„Oi emoni kantajani!
Jo minä jotakin itken,
Noita maita marjaisia,
Mansikkaisia ahoja;
Itken päiwän armautta,
Suloutta kuun komean,

Jhanuutta ilman kaiken,
Jos onpi nuorna jättäminen,
Lapsena unohtaminen,
Weikon weistotanterille,
Json ikkunan aloille."
Sanowi emo tytölle,
Lausui wanhin lapsellensa:
„Mene huima huolineſi,
Epätieto itkuineſi!
Paistawi Jumalan päiwä
Muuallaki maailmassa,
Ei isoſi ikkunoilla,
Weikkoſi weräjän suulla,
Myös on marjoja mäellä,
Ahomailla mansikoita,
Poimia sinun poloisen
Ilmassa etäämpänäki,
Ei aina ison aholla,
Weikon wiertokankahilla."

Neljäs Runo.

Wäinämöinen tapaa Joukahaisen siſaren wastakſia taittamaſſa ja pyytää häntä puoliſokſenſa. Neiti wastaa, ei huoliwanſa hänestä eikä muista ja lähtee itkien kotiin, kertoen ſitte aſian äitillenſä; ww. 1—62. — Äiti kieltää tyttärenſä millänſäkään olemasta, käskee hänen mennä aittahan ja ſiellä pukeutua koreammaksi, kun ennen olikaan. Mutta tytär yhä itkee ja, äitin uudelleen kyſyttyä, wiimein ſanoo oikean ſyyn itkuunſa: ei tahtowanſa wanhalle miehelle mennä; ww. 63—116. — Tytär lähtee ſitte käwelylle, huoliſanſa astuu kauwan aikaa, tulee wiimein meren rannalle, wiehättäytyy ſiellä uimaan, uipi ulommaksi rannasta kiwen kuwalle ja hukkuu; ww. 117—154. — Sanan ſaatua äiti itkee hukkunutta tytärtänſä jotta kyynäleet oikein jokena juokſiwat. Itkiesſänſä myös warottaa muita wanhempia naittamasta tyttäriänſä wastoin heidän omaa mieltänſä ja tahtoanſa; ww. 155—232.

Tuopa Aino, neito nuori,
Siſar nuoren Joukahaiſen,
Läkſi luutoa lehosta,
Wastakſia warwikosta.
Taittoi wastan taatollenſa,
Toiſen taittoi maammollenſa,
Kokoeli kolmattaki,
Werewälle weiollenſa.
Tuli wanha Wäinämöinen,
Näki neitoſen lehossa,
Hienohelman heinikössä,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Eläpä muille neiti nuori,
Kun minulle neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,

Sio ſilkillä hiwusta!"
Neiti tuon ſanoikſi wirkki:
„En ſinulle enkä muille
Kanna kaulan helmilöitä,
Päätä ſilkillä ſitaiſe;
Huoli en haahen haljakoista,
Wehnän wiploista walita,
Aſun kaioiſſa ſowiſſa,
Kaswan leiwän kannikoiſſa,
Tykönä hywän iſoni,
Kansſa armahan emoni."
Riisti ſilkit ſilmiltänſä,
Helmet kaulasta karisti,
Jätti maalle maan hywikſi,
Lehtohon lehon hywikſi,
Meni itkien kotihin,
Kallotellen kartanolle.
Emo aitan portahalla
Kuoretta kokoelewi:
„Mitä itket tytti raukka,
Tytti raukka, neiti nuori?"
„Oi emo imettäjäni!
Onp' on ſyytä itkiällä,
Sitä itken äiti rukka,
Sitä maammoni walitan:
Taitoin luutoa lehosta,
Wastan päitä warwikosta,
Osmoinen orosta wirkkoi,
Kalewainen kaskesmailta:
„„Eläpä muille neiti rukka,
Kun minulle neiti rukka,
Kanna kaulan helmilöitä,
Sio ſilkillä hiwusta!""
„Riistin ſilkit ſilmiltäni,

Helmet kaulasta karistin,
Heitin maalle maan hywäksi,
Lehtohon lehon hywäksi,
Itse tuon sanoiksi wirkin:
„„En sinulle, enkä muille,
Kanna kaulan helmilöitä,
Päätä silkillä sitaise;
Huoli en haahen haljakoista,
Wehnän wiploista walita,
Asun kaioissa sowissa,
Kaswan leiwän kannikoissa,
Tykönä hywän isoni,
Kanssa armahan emoni.““
Emo tuon sanoiksi wirkki:
„Elä itke tyttäreni!
Astu aittahan mäelle,
Aukaise parahin arkku,
Sio silkit silmilleſi,
Kullat kulmille kohenna,
Kaulahan heleät helmet,
Kullan ristit rinnoilleſi;
Niin tulet tupahan tuolta,
Astut aitasta siſälle,
Ehompana entistäſi,
Parempana muinaistaſi.“
Sen emo sanoiksi wirkki,
Senpä lauſui lapſellenſa;
Ei tytär totellut tuota,
Ei kuullut emon sanoja.
Meni itkien pihalle,
Kaihotellen kartanolle,
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Parempi minun poloiſen
Syntymättä, kaswamatta,

Suureksi sukeumatta,
Näille päiwille pahoille,
Ilmoillen ilottomille;
Oisin kuollut kolmi-öisnä,
Kaonnut kapalo-lasna,
Oisi en paljoa pitänyt:
Waaksan palttina-paloa,
Pikkaraisen pientaretta,
Emon itkua wähäisen,
Ison wieläki wähemmän,
Weikon ei wäheäkänä."
Siinä itki impi rukka,
Itki päiwän, itki toisen,
Mieli ei terwoa parempi,
Syän ei syttä walkeampi.
Emo päätywi pihalle,
Sai emo kyselemähän:
„Mitä itket impi rukka,
Kuta waiwainen walitat!"
„Sitä itken impi rukka,
Kaiken aikani walitan,
Kun annoit minun poloisen,
Oman lapsesi lupasit,
Käskit wanhalle warakši,
Ikäpuolellen iloksi;
Oisit ennen käskenynnä
Alle aaltojen sywien,
Parempi meressä olla,
Alla aaltojen asua,
Sisarena siikasilla,
Weikkona we'en kaloilla,
Kun on wanhalla warana,
Turwana tutisialla."
Läksi siitä astumahan,

Ahon poikki, toiſen pitkin,
Itſe lauſui mennesſänſä,
Wirkki wierielleſſänſä:
„Syäntäni tuimelewi,
Päätäni pahoin panewi,
Eikä tuima tuimemmasti,
Kipeämmästi kiwistä,
Jotta koito kuoliſinki,
Katkeaiſinki katala,
Näiltä ſuurilta ſuruilta,
Apeilta mielaloilta."
Astui päiwän, astui toiſen,
Päiwänäpä kolmantena
Ennätti meri etehen,
Ruokoranta wastahanſa;
Tuohon yöhyt yllättäwi,
Pimeä piättelewi.
Siinä itki impi illan,
Kaiken yötä kaikerteli;
Aamulla ani warahin
Katſoi tuonne niemen päähän:
Kolme oli neittä niemen päässä,
Ne on merta kylpemässä,
Aino neiti neljänneksi,
Witſan warpa wiienneksi.
Kiwi oli kirjawa ſelällä,
Paaſi kullan paistawainen;
Neiet uimahan kiwelle,
Aino neiti neljäntenä.
Sitte ſinne ſaatuanſa,
Aſetaikſen istumahan
Kirjawaiſelle kiwelle,
Paistawalle paaterelle;
Kilahti kiwi wetehen,

Paasi pohjahan pakeni,
Neitonen kiwen keralla,
Aino paaen palleassa.
Se oli surma nuoren neien,
Loppu kaunihin kanasen;
Kenpä sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan,
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunihisen kartanohon?
Jänö sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan,
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunihisen kartanohon,
Läksi jänis juoksemahan,
Wääräsääri wääntämähän,
Ristisuu ripottamahan;
Juoksi saunan kynnykselle.
Sauna täynnä neitosia,
Wästa käessä wastoawat:
„Saitko kiero keittimiksi,
Paltsasilmä paistimiksi,
Isännälle iltaiseksi,
Emännälle einehexi?“
Jänis saattawi sanoa,
Kehräsilmä kerskaella:
„Liepä lempo lähtenynnä
Kattiloihin kiehumahan!
Läksin sanan saatantahan,
Kielikerran kerrontahan:
Jop' on kaunis kaatununna,
Tinarinta riutununna,
Sortunna hopeasolki,
Wyöwaski walahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,

Alle aaltojen ſywien,
Siſareksi ſiikaſille,
Kaimaksi we'en kaloille."
Emo tuosta itkemähän,
Kyynelwierus wieremähän;
Sai ſiitä ſanelemahan:
„Elkätte emo-poloiſet
Sinä ilmoisna ikänä
Tuuitelko tyttöjänne,
Lapſianne liekutelko,
Wastoin mieltä mieheläh'n!"
Emo itki, kyynel wieri,
Wieri wetrehet wetenſä,
Wieri maahan maan hywäkſi,
Wetehen we'en hywäkſi.
We'et maahan tultuanſa
Alkoiwat jokena juosta,
Kaswoipa jokea kolme
Itkemistänſä weſistä.
Kaswoipa joka jokehen,
Kolme luotoa kohoſi,
Kunki luo'on kunnahalle
Kaswoi kolme koiwahaista,
Kunki koiwun latwaſehen
Kolme kullaista käkeä".
Yksi kukkui lemmen, lemmen,
Sep' on kukkui kuuta kolme
Lemmettömälle tytölle,
Meresſä makoawalle;
Toinen kukkui ſulon, ſulon,
Sep' on kukkui kuuſi kuuta
Sulholle ſulottomalle,
Ikäwisſä istuwalle;
Kolmas kukkui auon, auon,

Se kukkui ikänsä kaiken
Auottomalle emolle,
J'än päiwät itkewälle.
Niin emo sanoiksi wirkki:
„Elköhöt emo poloiset
Kauan kuunnelko käkeä!
Kun käki kukahtelewi,
Niin syän sykähtelewi,
Itku silmähän tulewi,
We'et poskille waluwat,
Kyynärän ikä kuluwi,
Waaksan warsi wanhenewi,
Kuultua kewät-käkösen".

Wiides Runo.

Wäinämöinen pahoilla mielin Ainon hukkumasta tiedustelee Untamolta hänen nykyistä olopaikkaansa meren pohjassa; ww. 1—24. — Wäinämöinen lähtee kadonnutta tytärtä meren pohjasta pyytämään ja saapi muutamana päivänä oudonlaisen kalan onkeensa; ww. 25—48. — Kala juuri leikattamaisillaan puikahtaa mereen ja ilmoittaa sieltä ei olleensakaan kala, waan sama Joukahaisen sisar, jota Wäinämöinen hartaasti oli pyytänyt. Sen jälkeen katosi pois näkywistä, waikka Wäinämöinen kyllä rukoilee häntä toiste tulemaan; ww. 49—92. — Wäinämöinen wielä kokee nuotalla kadonnutta tyttöä jälleen saada, mutta kun näkee yrityksensä tyhjäksi, pahoittelee omaa mielettömyyttänsä, kun sillä tawoin oli hänen weneestänsä laskenut; ww. 93—120. — Alakuloisna kotiin astuessansa Wäinämöinen muistelee äitiänsä ja arwelee, jos olisi elossa, siltä toki saisi jonkun hywän neuwon huolissansa. Äiti haudastansa kuulee poikansa walituksen ja kehoittaa häntä lähtemään Pohjolaan, Pohjan kaunista tytärtä kosimaan, ww. 121—156.

Waka wanha Wäinämöinen
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Kun oli kaunis kaatununna,
Neitonen nukahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,
Alle aaltojen sywien.
Astui huollen, huokaellen,
Syämmellä synkeällä,
Rannalle meren siniſen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Sano nyt Untamo uneſi,
Maku'uſi maan wenyjä:
Misſä Ahtola aſuwi,
Neiot Wellamon wenywi?“

Sanoi Untamo unenſa,
Maku'unſa maan wenyjä:
„Tuolla Ahtola aſuwi,
Neiot Wellamon wenywi,
Nenässä utuiſen niemen,
Pääſſä ſaaren terheniſen,
Alla aaltojen ſywien,
Päällä mustien mutien,
Kiwen kirjawan kylessä.
Paaen pakſun palleaſſa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Wetihe wene-ſijoille,
Otti ongen taskuhunſa,
Wäkärauan wäskyhynſä;
Soutoa melastelewi,
Päähän ſaaren ſaawuttawi.
Siin' oli ongella olija,
Aina ſiimalla aſuja,
Käekſellä kääntelijä;
Ongitteli, orhitteli,
Wapa waskinen wapiſi,
Hopeinen ſiima ſiukui.
Jo päiwänä muutamana
Kala otti onkehenſa;
Sen weti wenoſehenſa,
Talui talkapohjahanſa.
Katſelewi, kääntelewi,
Ei tunne kaloa tuota:
Sileähk' on ſiikaſekſi,
Kuleahka kuujaſekſi,
Haleahka haukiſekſi,
Ewätön emäkalakſi;
Luopuiſin merilohekſi,
Sywän aallon ahwenekſi.

Waka wanha Wäinämöinen
Weti weitſen wiereltänſä,
Huotrastanſa pää-hopean,
Alkoi lohta leikkaella;
Lohi loimahti merehen,
Kala kirjo kimmeltihe,
Pohjasta punaiſen purren,
Wenehestä Wäinämöiſen.
Asken päätänſä ylenti,
Oikeata olkapäätä,
Wihurilla wiiennellä,
Kupahalla kuuennella,
Sieltä tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe kielin kerskaeli:
„Oi ſie wanha Wäinämöinen!
En ollut minä tulewa
Lohi leikkaellakſeſi,
Kala palstoin pannakſeſi.“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Mikſi ſie olit tulewa?“
„Olinpa minä tulewa
Sulle pirtin pyyhkijäkſi,
Lattian lakaiſijakſi,
Leiwän pakſun paistajakſi,
Olutkannun kantajakſi,
Atrian aſettajakſi.“
„Ohoh ſinua ukko utra,
Wähämieli Wäinämöinen!
Kun et tuntenut piteä
We'en wiimeistä tytärtä,
Kuta pyyit kuun ikäſi,
Puhki polweſi halaſit:
Mie olin Aino, neiti nuori,
Siſar nuoren Joukahaiſen.“

Sanoi wanha Wäinämöinen
Alla päin, pahoilla mielin:
„Oi on siſar Joukahaiſen!
Woit ſie tulla toiſen kerran.“
Eip' on toiste tullutkana,
Ei toiste ſinä ikänä;
Jo wetihe, wierähtihe,
We'en kalwosta katoſi,
Kiwen kirjawan ſiſähän,
Makſankarwaiſen malohon.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuossa arwelewi,
Miten olla, kuin eleä;
Jo kutaiſi ſulkkunuotan,
Weti wettä ristin rastin,
Salmen pitkin, toiſen poikki.
Ei ſaanut ſitä kalaista,
Mitä mielensä pitäwi,
Wellamon wetistä neittä,
Ahon lasta ainokaista.
Siitä wanha Wäinämöinen
Alla päin, pahoilla mielin,
Kaiken kallella kypärin,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Olipa minulla mieltä,
Oli ennen aikoinanſa,
Waanpa nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä,
Kaikki on mieli melkeässä,
Ajatukſet arwoiſessa.“
„Kuta wuotin kuun ikäni,
Kuta puolen polweani,
Wellamon wetistä neittä,
We'en on wiimeistä tytärtä,

Se oſaſi onkeheni,
Wierähti wenoſeheni,
Minä en tuntenut piteä,
En kotihin korjaella."
Waka wanha Wäinämöinen
Astui huollen, huokaellen,
Kulkewi kotia kohti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„En nyt tuota tieäkänä,
Miten olla, kuin eleä,
Tällä ilmalla aſua,
Näillä mailla matkaella".
„Oiſiko emo elosſa,
Wanhempani walwehella,
Sepä ſaattaiſi ſanoa,
Miten pystössä pyſyä,
Murehiſin murtumatta,
Huolihin katoamatta,
Näissä päiwissä pahoissa,
Apeissa mielaloissa."
Emo hauasta hawaſi,
Alta aallon wastaeli:
„Wiel' onpi emo elosſa,
Wanhempaſi walwehella,
Joka ſaattawi ſanoa,
Miten olla oikeana,
Murehiſin murtumatta,
Huolihin hupenematta."
„Mene Pohjan tyttärihin,
Siell' on tyttäret ſomemmat,
Neiet kahta kaunihimmat,
Wiittä kuutta wirkeämmät,
Ei Joukon jorottaria,
Lapin lapſi-lönttäreitä."

„Sieltä naios poikaſeni
Paras Pohjan tyttäristä,
Jok' on ſiewä ſilmiltänſä,
Kaunis katſannoiſiltanſa,
Aina joutuiſa jalalta,
Sekä liukas liikunnolta!"

Kuudes Runo.

Wäinämöinen walmistaikse Pohjolaan, ottaa hewosensa ja lähtee ratsahin matkalle; ww. 1—20. — Joukahainen wanhaa wihaa Wäinämöisen päälle kantaen warustaikse ja odottaa tilaisuutta saada kostaaksensa häntä; ww. 21—38. — Jopa muutamana päiwänä Joukahainen kekfii Wäinämöisen hewosen seläſſä siwu ajawan ja koppaa jousen ampuaksensa häntä; ww. 39—56. — Äiti Joukahaisen tiedon saatua poikansa hankkeesta kieltää häntä ampumasta, waroen kaikki ilolaulut Wäinämöisen kanssa maasta katoawan; ww. 57—84. — Joukahainen wähän äitinsä kiellosta huolien toki päättää ampua ja osaſiki kolmannella nuolellansa Wäinämöisen hewoseen; ww. 85—112. — Wäinämöinen hewosen altansa ammuttua sortuu weteen ja kowa tuuli kantaa hänen meren selälle, josta Joukahainen suuresti ihastuu; ww. 113—128. — Joukahainen kertoo äitillensä kerskuen, mitenkä oli Wäinämöisen menettänyt, josta työstä äiti häntä ei warsin kiitä; ww. 129—156.

Waka wanha Wäinämöinen
Lähteäksensä käkesi
Tuonne kylmähän kylähän,
Pimeähän Pohjolahan.
Otti olkisen orihin,
Hiirenkarwaisen hewosen,
Pisti suitset kullan suuhun,
Päitsensä hopean päähän,
Itse istuwi selälle,
Löihe reisin ratsahille.
Ajoa hyryttelewi,
Matkoansa mittelewi,
Ajoi Wäinölän ahoja,
Kalewalan kankahia;

Hepo juoksi, matka joutui,
Koti jääpi, tie lyheni.
Jo ajoi meren selälle,
Ulapalle aukealle,
Kapioisen kastumatta,
Wuohisen wajoumatta.
Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Piti wiikoista wihoa,
Ylen kauaista kaetta,
Kera wanhan Wäinämöisen,
Päälle laulajan ikuisen.
Laatiwi tulisen jousen,
Jalon kaaren kaunistawi,
Wuoli piiliä pinosen,
Kolmisulkia kokosen;
Siitä wuotti Wäinämöistä,
Saawaksi suwantolaista.
Wuotti illan, wuotti aamun,
Wuotti kerran keskipäiwän,
Kuunnellen kujan perällä,
Wahtaellen wainiolla,
Hywä kaari kainalossa,
Wiini nuolia seläsä.
Jo päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Keksi mustasen merellä,
Sinerwäisen lainehilla:
Onko se i'äsä pilwi,
Päiwän koite koilliesessa?
Ei ole i'äsä pilwi,
Päiwän koite koilliesessa;
Onpi wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän ikuinen,

Matkoawa Pohjolahan,
Kulkewa Pimentolahan.
Tuop' on nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Jou'utti tuliſen jouſen,
Koppoi kaaren kaunihimman,
Pään waralle Wäinämöiſen,
Surmakſi ſuwantolaiſen.
Ennätti emo kyſyä,
Wanhempanſa tutkaella:
„Kellen jousta jouahutat,
Kaarta rauta rauahutat?“
Tuop' on nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuohon jousta jouahutan,
Kaarta rauta rauahutan,
Pään waralle Wäinämöiſen,
Surmakſi ſuwantolaiſen;
Ammun wanhan Wäinämöiſen,
Lasken laulajan ikuiſen,
Luon on merta luutimahan,
Lainetta lakaiſemahan.“
Emo kielti ampumasta,
Emo kielti ja epäſi:
„Elä ammu Wäinämöistä,
Kaota Kalewalaista!
Wäinö on ſukua ſuurta,
Lankoni ſiſaren poika.“
„Ampuiſitko Wäinämöiſen,
Kaataiſit Kalewalaiſen,
Jlo ilmalta katoiſi,
Laulu maalta lankeaiſi;
Jlo on ilmalla parempi,
Laulu maalla laatuſampi,

Kun onpi Manalan mailla,
Noilla Tuonelan tuwilla."
Tuossa nuori Joukahainen
Jo wähän ajattelewi,
Käsi käski ampumahan,
Käsi käski, toinen kielti.
Wirkki wiimeinki sanoiksi,
Itse lausui, noin nimesi:
„Kaotkohot jos kahesti
Kaikki ilmaiset ilomme,
Kaikki laulut langetkohot;
Warsin ammun, en waranne".
Jännitti tulisen jousen,
Weti waskisen wekaran,
Wasten polwea wasenta,
Jalan alta oikeansa;
Weti wiinestä wasaman,
Sulan kolmikoipisesta,
Tuon on juonelle asetti,
Liitti liina-jäntehelle.
Oikaisi tulisen jousen
Olallehen oikealle,
Ampui nuolen ensimäisen,
Se meni kowan ylätse;
Ampui toisen nuolianssa,
Se meni kowan alatse;
Ampui kohta kolmannenki,
Käwi kohti kolmannesti,
Ampui olkisen orihin
Alta wanhan Wäinämöisen.
Siitä wanha Wäinämöinen
Sormin suistuwi wetehen,
Käsin kääntyi laineheſen,
Kourin kuohu'un kohahti,

Seläſtä hywän hewoſen,
Hywän laukin lautaſilta.
Nouſi ſiitä ſuuri tuuli,
Kantoi wanhan Wäinämöiſen
Noille wäljille weſille,
Ulapalle aukealle.
Siinä nuori Joukahainen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Kupli nyt ſiellä kuuſi wuotta,
Seuro ſeitſemän keſyttä,
Tuulen tuuwiteltawana,
Aaltojen ajeltawana!“
Siitä pistihen ſiſälle,
Sai emo kyſyneheksi:
„Joko ammuit Wäinämöiſen,
Kaotit Kalewan poian?“
Tuop' on nuori Joukahainen
Itſe kielin kerskaeli:
„Ei nyt wanha Wäinämöinen
Enämpi eläwin ſilmin
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Astu Wäinölän ahoja,
Kalewalan kankahia.“
„Ammuin wanhan Wäinämöiſen,
Laskin laulajan ikuiſen,
Läpi ſyämmen, makſan kautta,
Halki hartiolihojen;
Sortui ukko ſormillehen,
Kääntyi kämmenyiſillehen,
Siitä kyykertyi kylelle,
Selällehen ſeiſottihe,
Aaltojen ajeltawakſi,
Tyrskyn tyyräeltäwäkſi.“

Tuon emo ſanoikſi wirkki:
„Pahoin teit ſinä poloinen,
Kun on ammuit Wäinämöiſen,
Kaotit Kalewalaiſen,
Suwantolan ſuuren miehen,
Kalewalan kaunihimman.“

Seitſemäs Runo.

Wäinämöinen uipi uſeampia wuorokauſia aawalla merellä ja alkaa wiimen onnetonta tilaiſuuttanſa walittaa; ww. 1—20. — Kokko ilmaſſa lentäen näkee Wäinämöiſen aaltoin warassa ja kyſyy, mitä oli mereſſä tekewä. Wäinämöinen hänelle ſitte kertoo onnettomuutenſa ja epätoiwonſa; ww. 21—46. — Kokko wielä ſitä muiſtellen, kun Wäinämöinen kaskesſanſa oli koiwun häntä warten kaswamaan jättänyt, nyt ottaa hänen ſelkäänſä ja wiepi Pohjolaan; ww. 47—66. — Pohjolan piika aamulla ulkona käydesſänſä kuulee joen takana itkettäwän, ja emäntä itſe kuulemaan lähdettyänſä päättää ſitä partaſuu-uroon itkuſi; ww. 67—102. — Pohjolan emäntä, Louhi, ottaa weneen, ſoutaa Wäinämöiſen luokſi ja kyſyy, mitä miehiä oli, johon toinen wastaa, tuskin itſekään tietäwänſä, mi jo oli, ennen laulaja Wäinöläſſä oltuanſa; ww. 103—134. — Louhi ſaattaa Wäinämöiſen Pohjolaan, hywittelee häntä ruualla, juomalla ja lääkkeillä, ja kyſyy, mitä itki. Wäinämöinen ſanoo ſitä ainian itkewänſä, kun oli kotimaalta lähtenyt ja wieraalle maalle tullut; ww. 135—160. — Louhi kieltää häntä itkemäſtä, ſanoo hywän olla Pohjolaſſa elää, mutta Wäinämöinen kuitenkin arwelee kotoiſta elämää paremmakſi; ww. 161—180. — Louhi kyſyy Wäinämöiſeltä, eikö taitaiſi hänelle ſampoa takoa, niin antaiſi tyttärenſä palkakſi ja ſaattaiſi hänen kotimaallenſa. Wäinämöinen ſanoo ei taitawanſa, mutta lupaa kotiin päästyä laittaa ſeppo Ilmariſen niin ſampoa, kuin tyttööki, warten; ww. 181—208. — Louhi wieläki wakuuttaa tytön ſammon takojalle antawanſa, hankkii hewoſen ja laittaa Wäinämöiſen matkalle kotimaillenſa; ww. 209—238.

Waka wanha Wäinämöinen
Uipi aawoja ſywiä
Kuuſi päiweä keſäiſtä,
Kuuſi yötä järkiähän,
Eesſänſä weſi wetelä,
Takananſa taiwas kirkas.

Uip' on wielä yötä kakſi,
Kakſi päiweä piſintä,
Niin yönä yhekſäntenä
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Woi poloinen päiwiäni,
Kun läkſin omilta mailta,
J'äkſeni ilman alle,
Kuukſi päiwäkſi kululle!“
„En nyt tuota tunnekana,
Miten olla kuin eleä:
Teenkö tuulehen tupani,
Ei ole tuulesſa tukea,
Wetehenkö ſaunan ſalwan,
Weſi wiepi ſalwokſeni.„
Lentipä Lapista lintu,
Tuli kokko koilliſesta,
Näki wanhan Wäinämöiſen
Selällä meren ſiniſen:
„Mit' olet meressä mieſi,
Uros aaltojen ſeasſa?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sit' olen minä meressä,
Läkſin neittä Pohjolasta,
Impeä Pimentolasta;
Tulin Luotolan lahelle,
Joukolan jokiweſille,
Hepo alta ammuttihin,
Itſeäni mielittihin.“
„Siitä jäin we'en warahan,
Tuli tuuli luotehesta,
Se mun kauas kannatteli,
Aallot rannalta ajeli,
Näille wäljille weſille,
Ulapoille aukeille“.

„En nyt tuota tunnekana,
Eeltä arwata oſoa,
Kumpi kuoloksi tulewi,
Kumpi ennen ennättäwi,
Nälkähänkö nääntyminen,
Wai wetehen waipuminen."
Sanoi kokko ilman lintu:
„Ellös olko milläskänä!
Seiſotaite ſelkähäni,
Mie ſinun merestä kannan.
Wielä muistan muunki päiwän,
Kun ajoit Kalewan kasken,
Heitit koiwun kaswamahan
Istunpuuksi itſelleni."
Siitä wanha Wäinämöinen
Kohottawi kokkoanſa;
Mies on nouſewi merestä,
Uros aallosta ajaikſe,
Siiwille ſijoittelekſe,
Kokon kynkäluun nenille.
Tuop' on kokko ilman lintu
Kantoi wanhan Wäinämöiſen
Pohjan pitkähän perähän,
Summahan Sariolahan;
Siihen heitti Wäinämöiſen,
Itſe ilmahan kohoſi.
Siinä itki Wäinämöinen,
Siinä itki ja uriſi,
Pahalla pajupurolla,
Tiheässä tuomikoſſa,
Sata haawoa ſiwulla,
Tuhat tuulen piekſämätä.
Itki yötä kaksi kolme,
Saman werran päiwiäki,

Eikä tiennyt tietä käyä,
Outo matkoa oſannut,
Noille ſyntymä-ſijoille,
Elomaille entiſille.
Pohjan piika pikkarainen
Nouſi aiwan aikaſehen,
Peſi pitkät pyöräpöyät,
Laajat lattiat lakaiſi;
Wei pihalle rikkaſenſa,
Seiſattelihe rikoille,
Kuulewi mereltä itkun,
Poikki joen juorotukſen.
Juosten joutuwi tupahan,
Pian pirttihin menewi,
Sanoi tuonne ſaatuanſa,
Toimitteli tultuanſa:
„Kuulin mie mereltä itkun,
Poikki joen juorotukſen.“
Louhi Pohjolan emäntä
Pian pistihe pihalle,
Wieräthi weräjän ſuuhun,
Perimmäiſen pellon päähän;
Siinä korwin kuunteleikſe,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei ole itku lapſen itku,
Eikä waimojen walitus,
Itku on partaſuun urohon,
Jouhileuan juorottama.“
Louhi Pohjolan emäntä
Työnnälti wenon weſille,
Souti luokſi Wäinämöiſen,
Luokſi itkewän urohon,
Puhutteli, lauſutteli,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Ohoh ſinua, ukko utra,
Jo olet maalla wierahalla!“
Waka wanha Wäinämöinen
Päätänſä kohottelewi,
Tuoſſa tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Tietänen mä tuon itſekin,
Olen maalla wierahalla;
Maallani olin parempi,
Kotonani korkeampi.“
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Saiſiko ſanoakſeni,
Oiſiko lupa kyſyä,
Mi ſinä olet miehiäſi
Ja kuka urohiaſi?“
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Mainittihinpa minua,
Arweltihin aikoinanſa,
Illoilla iloitſijakſi,
Joka lakſon laulajakſi,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla;
Mi jo lienenki katala,
Tuskin tunnen itſekänä.“
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Nouſe jo norosta mieſi,
Uros uuelle uralle,
Haikeaſi haastamahan,
Satuja ſanelemahan!“
Otti miehen itkemästä,
Urohon uriſemasta,

Souti poikki Pohjolahan,
Wiepi wierahan tupahan.
Syötteli nälästynehen,
Kastunehen kuiwaeli,
Teki miehen terwehekſi,
Urohon paranneheksi,
Kyſytteli, lauſutteli,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mitä itkit Wäinämöinen,
Uikutit uwantolainen,
Tuolla paikalla pahalla,
Rannalla meryttä wasten?“
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Tuota itken tuon ikäni,
Kun ma uin omilta mailta
Näille ouoille owille,
Weräjille wierahille.“
Louhi Pohjolan emäntä
Siitä tuon ſanoikſi ſaatti:
„Elä itke Wäinämöinen,
Uikuta uwantolainen!
Hywä tääll' on ollakſeſi,
Armas aikaellakſeſi!
Syöä lohta luotaſelta,
Siwulta ſianlihoa.“
Silloin wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kylkehen kyläinen ſyönti
Hywisſäki wierahissa;
Mies on maallanſa parempi,
Kotonanſa korkeampi.“
„Soiſipa ſula Jumala,
Pääſiſin omille maille,

Parempi omalla maalla
Wetonenki wirſun alta,
Kun on maalla wierahalla
Kultamaljasta metonen."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Niin mitä minulle annat,
Kun ſaatan omille mailleʔ"
„Taiatko takoa ſammon,
Kirjokannen kalkutella,
Joutſenen kynän nenästä,
Maholehmän maitoſesta,
Yhen uuhen willaſesta,
Yhen ohraſen jywästä,
Niin annan tytön ſinulle,
Panen neien palkastaſi,
Saatan ſun omille mailleʔ
Oman peltoſi perille."
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Taia en ſampoa takoa,
Kantta kirjo kirjoitella;
Saata mie omille mailleʔ
Työnnän ſeppo Ilmariſen,
Joka ſamposi takowi,
Neitoſi lepyttelewi."
„Se on ſeppo ſen mokoma,
Ylen taitawa takoja,
Jok' on taiwoa takonut,
Ilman kantta kalkutellut,
Ei tunnu waſaran jälki,
Eikä pihtien pitämä."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Sille työnnän tyttäreni,
Sille lapſeni lupoan,
Joka ſampuen takowi,
Kannen kirjo kirjoittawi,
Joutſenen kynän nenästä,
Maholehmän maitoſesta,
Yhen uuhen willaſesta,
Yhen ohraſen jywästä."
Pani warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Saattoi wanhan Wäinämöiſen,
Istutti oron rekehen.
Siitä tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Elä päätäſi ylennä,
Kohottele kokkoaſi,
Kun ei ilta ennättäne,
Tahi ei uupune oronen!
Jospa päätäſi ylennät,
Kohottelet kokkoaſi,
Jo toki tuho tulewi,
Paha päiwä päälle ſaapi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Löi oroſen juokſemahan,
Harjan liina liikkumahan,
Ajoa karittelewi
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.

Kahdeksas Runo.

Kaunis Pohjan neiti kutoo kangasta taiwaan kaarella istuen, jossa Wäinämöinen nähtyä hänen pyytää rekeensä laskeimaan ja häntä puolisonansa Kalewalaan seuraamaan; ww. 1—32. — Neiti wastaa rastaan hänelle wast'ikään lehdossa laulaneen ja ilmoittaneen tytöillä paljoa paremman elämän kun miniöillä olewan; ww. 33—60. — Wäinämöinen päättää lintuin ei mitään tietäwän ja yhä kutsuu neittä rekeensä. Neiti määräelee hänelle tinkatöitä, joista Wäinämöinen helposti täyttää kaksi ensimäistä; ww. 61—98. — Tyttö kolmanneksi työksi ehdottelee Wäinämöisen wenettä särkyneestä kehräwarresta weistämään. Weistäessä Wäinämöinen lyöpi jalkaansa ja haawasta juoksee summatoin weri maalle; ww. 99—146. — Wäinämöinen waljastaa hewosen ja lähtee apua etsimään tuskassansa. Tulee taloon ja kysäisee, eikö olisi siinä ketään weren sulkijata; ww. 147—176.

Tuo oli kaunis Pohjan neiti,
Maan kuulu, we'en walio,
Istui ilman wempelellä,
Taiwon kaarella kajotti,
Kultakangasta kutowi,
Hopeaista huolittawi.
Waka wanha Wäinämöinen
Ajoa karittelewi,
Ajoi matkoa palasen,
Pikkaraisen piirrätteli,
Kuuli sukkulan surinan
Ylähältä päänsä päältä.
Päätä korjasta kohotti,
Katsahtawi taiwahalle,
Näki neien taiwahalla,

Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tule neiti korjahani,
Laskeite rekoſeheni!“
Neiti tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui ja kyſywi:
„Mikſi neittä korjahaſi,
Tyttöä rekoſeheſi?“
Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Sikſi neittä korjahani,
Tyttöä rekoſeheni:
Meſileiwän leipojakſi,
Oluen oſoajakſi,
Joka lautſan laulajakſi,
Ikkunan iloitſijakſi,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla.“
Neiti tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui ja pakiſi:
„Kun käwin matara-maalla
Eilen ilta-myöhäſellä,
Lintu lauleli lehoſſa,
Kyntörastas rakſutteli,
Lauleli tytärten mielen
Ja lauloi miniän mielen.“
„Mie tuota ſanelemahan,
Linnulta kyſelemähän:
„„Oi ſie kyntörastahanen!
Laula korwin kuullakſeni,
Kumman on parempi olla,
Kumman olla kuuluſampi:
Tyttärenkö taattolaſſa,
Wai miniän mieheläſſä?““
„Tianenpa tieon antoi,

Kyntörastas rakſahutti:
„„Walkea keſäinen päiwä,
Neitiwalta walkeampi,
Wilu on rauta pakkaſessa,
Wilumpi miniäwalta;
Niin on neiti taattolaſſa,
Kuin marja hywällä maalla,
Niin miniä mieheläſſä,
Kuin on koira kahlehiſſa,
Harwoin ſaapi orja lemmen,
Ei miniä milloinkana.““
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Tyhjiä tiaſen wirret,
Rastahaſen rakſutukſet;
Tule neiti korjahani,
Laskeite rekoſeheni,
En ole mitätöin mieſi,
Uros muita untelompi.“
Neiti taiten wastaeli,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Miehekſi ſinun ſanoiſin,
Urohokſi arweleiſin,
Jospa jouhen halkaiſeiſit
Weitſellä kärettömällä,
Munan ſolmuhun wetäiſit,
Solmun tuntumattomakſi.“
Waka wanha Wäinämöinen
Halki jouhen halkaiſewi
Weitſellä kärettömällä,
Tuiki tutkamettomalla,
Munan ſolmuhun wetäwi,
Solmun tuntumattomakſi;
Käski neittä korjahanſa,

Tyttöä rekoſehenſa.
Neiti taiten wastaeli:
„Ehkäpä tulen ſinulle,
Kun kiskot kiwestä tuohta,
Säret jäästä aiakſia,
Ilman palan pakkumatta,
Pilkkehen pirahtamatta.“
Waka wanha Wäinämöinen
Ei tuosta kowin hätäy,
Kiskoipa kiwestä tuohta,
Särki jäästä järkäleitä,
Ilman palan pakkumatta,
Pilkkehen pirahtamatta;
Kutſui neittä korjahanſa,
Tyttöä rekoſehenſa.
Neiti taiten wastoawi,
Sanowi ſanalla tuolla:
„Sillenpä minä meniſin,
Kenp' on weistäiſi wenoſen
Kehräwarteni muruista,
Kalpimeni kappaleista,
Työntäiſi wenon weſille,
Uuen laiwan lainehille,
Ilman kouran koskematta,
Käſiwarren kääntämättä.“
Silloin wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Liene ei maassa, maailmassa,
Kôko ilman kannen alla,
Mointa laiwan laatiata,
Wertoani weistäjätä.“
Otti wärttinän muruja,
Kehräwarren kiertimiä,
Läkſi weistohon wenoſen,

Satalauan laittelohon,
Wuorelle teräkſiſelle,
Rautaiſelle kalliolle.
Weisti päiwän, weisti toiſen,
Niin päiwällä kolmannella
Hiiſi wartta waapahutti,
Lempo tempaſi tereä,
Käwipä kiwehen kirwes,
Kaſa kalkkoi kalliohon,
Siitä liuskahti liha'an,
Polwehen pojan pätöiſen;
Weri pääſi wuotamahan,
Hurme huppelehtamahan.
Waka wanha Wäinämöinen
Loihe ſiitä loitſimahan,
Luki ſynnyt ſyitä myöten,
Luottehet lomia myöten,
Mutt' ei muista muutamia
Weren ſuuria ſanoja,
Joista ſalpa ſaataiſihin
Tulewalle tukkeheksi.
Weri juoksewi jokena,
Hurme koskena kohiſi,
Peitti maassa marjan warret,
Kanerwaiſet kankahalla,
Eik' ollut ſitä mätästä,
Jok' ei tullut tulwillehen
Noita liikoja weriä,
Hurmehia huurowia.
Jo nyt wanhan Wäinämöiſen
Toki tuskaksi tulewi;
Pani warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Siitä reuoikſe rekehen,

Kohennaikse korjahansa.
Laski wirkkua witsalla,
Helähytti helmiswyöllä,
Wirkku juoksi, matka joutui,
Reki wieri, tie lyheni;
Jo kohta kylä tulewi,
Tietä kolme kohtoawi.
Ajoa suhauttawi
Ylimmäistä tietä myöten
Ylimmäisehen talohon,
Yli kynnyksen kysywi:
„Oisiko talossa tässä
Rauan raannan katsojata,
Weritulwan tukkijata,
Salpoa werisatehen?“
Ukko uunilta urahti,
Halliparta paukutteli:
„Sulettun' on suuremmatki,
Jalommatki jaksettuna,
Luojan kolmella sanalla,
Sywän synnyn säätämällä,
Joet suista, järwet päistä,
Wirrat niskoilta wihaiset,
Lahet niemien nenistä,
Kannakset kapeimmilta.“

Yhdeksäs Runo.

Wäinämöinen lähtee tupaan ja werta hänen haawastansa juoksee summattomasti lattialle; ukkoa asia jo alkaa arweluttaa, kun ei muista raudan syntyä, jolla saisi weren juoksun pysäytetyksi; ww. 1—22. — Wäinämöinen kertoo ukolle raudan synnystä, mitenkä Ukko jumala weden, tulen ja maan luomisen jälkeen synnytti itsestänsä kolme Luonnotarta, jotka ylhältä ilmasta lyypsiwät raudan ainetta maalle; ww. 23—56. — Wäinämöinen jatkaa kerrontansa, mitenkä rauta käwi weljeänsä tulta terwehtimään, ja kun tuli oli polttaa hänen, pääsi pakoon suolle, jossa piili aikansa, kunnes metsän eläwäin jälissä joutui näkywiin; ww. 57—84. — Seppo Ilmarinen ottaa raudan ruosteen suolta ja työntää ahjoonsa, nähdäksensä mikä tulessa muuttuisi. Rauta rukoilee itseänsä tulesta otettamaan ja, kun seppo penkoo pahaksi rupeawan, oikein walalla wannoo siiwosti eläwänsä; ww. 85—120. — Ilmarinen tempaa raudan tulesta ja takoo teräkaluiksi. Niitä karkaistaissa sai Hiiden lintu herhiläinen wahingollisia aineita warkahin karkaisuweteen sekoitetuksi, ja siitä tuli rauta pahantapaiseksi; ww. 121—146. — Ukko kuultua raudan synnyn muistuttelee sitä entisestä kurjasta olostansa ja wannotusta walastansa, jonka nyt tuhmasti oli rikkonut; ww. 147—182. — Sitte ukko käskee raudan tulla pahatekonsa korjaamaan ja kiistää werta asettumaan kowilla sanoilla ja uhkauksilla; ww. 183—226. — Ukko lähettää poikansa woiteen tekoon ja poika keittää tammen lastuista ja ulkomaan ruohoista mahdottoman wäkewää woidetta; ww. 227—252. — Ukko woiteen saatua pojalta woitelee sillä Wäinämöistä, pois manaa kiwut ja käärii siteen haawalle; ww. 253—292. — Wäinämöinen parannuttuansa kiittää Jumalaa awun saamastansa ja warottaa wastaisia kansoja omiin woimiinsa luottamasta; ww. 293—322.

Siitä wanha Wäinämöinen
Heti korjasta kohosi,
Tuosta pirttihin tulewi,
Alle kattojen ajaikse;

Weri juoksewi jokena,
Hurme koskena kohisi,
Wuoti tulwille tupasen,
Siltalauat lainehille.
Ukko uunilta urahti,
Halliparta paukutteli:
„Mi sinä lienet miehiäsi
Ja kuka urohiasi!
Wert' on seitsemän wenettä,
Kantokorwoa kahexan,
Sun poloinen polwestasi
Lattialle laskettuna."
„Enkä tuota tunnekana,
Mikä multa mielen otti:
Kaikki muistan muut sanaset,
Waan en arwoa alusta,
Mist' on rauta syntynynnä,
Kaswanunna koito kuona."
Silloin wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Itse tieän rauan synnyn,
Arwoan alun teräksen:
Ilma on emoja ensin,
Wesi wanhin weljeksiä,
Rauta nuorin weljeksiä,
Tuli kerran keskimäinen."
„Tuo Ukko ylinen luoja,
Itse ilmojen jumala,
Ilmasta we'en erotti,
Weestä maati manterehen;
Rauta on raukka syntymättä,
Syntymättä, kaswamatta."
„Ukko ilmoinen jumala
Hieroi kahta kämmentänsä,

Mykelti molempianſa,
Waſemmaſſa polwen päässä;
Siitä ſyntyi kolme neittä,
Koko kolme Luonnotarta,
Rauan ruostehen emoikſi,
Suu ſinerwän ſiittäjikſi."
„Neiet käyä notkutteli,
Astui immet ilman äärtä,
Utarilla uhkuwilla,
Nännillä pakottawilla,
Lypſit maalle maitojanſa,
Uhkutit utarianſa."
„Yksi lypſi mustan maion,
Siitä ſyntyi melto rauta;
Toinen walkean walutti,
Siitä tehtihin teräkſet;
Kolmas puikutti punaiſen,
Siit' on ſaatu rääky-rauta."
„Olipa aikoa wähäinen,
Rauta tahteli tawata
Wanhempata weikkoanſa,
Käyä tulta tuntemahan."
„Tuli tuhmaksi rupeſi,
Kaswoi aiwan kauheaksi,
Oli polttoa poloiſen,
Rauta raukan, weikkoſenſa."
„Rauta pääſewi pakohon
Tuon tuiman tulen käſistä
Suurimmalle ſuon ſelälle,
Tuiman tunturin laelle,
Joſſa joutſenet muniwat,
Hanhi poiat hautelewi."
„Siellä ſitte rauta piili,
Sekä piili, jotta ſäilyi,

Piili wuoen, piili toiſen,
Piili kohta kolmannenki,
Suolla ſorkiſſa ſutoſen,
Aina karhun askeliſſa."
„Suſi juokſi ſuota myöten,
Karhu kangasta ſamoſi,
Suo liikkui ſuen jaloiſſa,
Kangas karhun kämmeniſſä,
Siihen nouſi rauan ruoste
Ja kaswoi teräskaranko,
Suen ſorkkien ſijoille,
Karhun kannan kaiwamille."
„Syntyi ſeppo Ilmarinen,
Sekä ſyntyi, jotta kaswoi,
Näki rautaiſet orahat,
Teräkſiſet tierottimet,
Suen ſuurilla jälillä,
Karhun kannan kaiwamilla."
„Arwelee, ajattelewi:
„„Mitä tuostaki tuliſi,
Josp' on tunkiſin tulehen,
Ahjohon aſetteliſin.""
„Siitä tunkewi tulehen,
Alle ahjonſa ajawi;
Lietſoi kerran, lietſoi toiſen,
Lietſoi kerran kolmannenki,
Rauta wellinä wenywi,
Kuonana kohaelewi,
Sepon ſuuriſſa tuliſſa,
Ilmi walkean wäeſſä."
„Siinä huuti rauta raukka:
„„Ohoh ſeppo Ilmarinen,
Ota pois minua täältä
Tuskiſta tulen punaiſen!""

„Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„„Jos otan ſinun tulesta,
Ehkä kaswat kauheakſi,
Kowin raiwokſi rupeat,
Wielä weistät weljeäſi,
Lastuat emoſi lasta.““
„Siinä wannoi rauta raukka,
Wannoi waikean walanſa,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„„Onpa puuta purrakſeni,
Kiwen ſyäntä ſyöäkſeni,
Etten ſyö omaa ſukua,
Heimoani herjaele.““
„Silloin ſeppo Ilmarinen
Rauan tempaſi tulesta,
Aſetti alaiſimelle,
Takowi teräkaluikſi,
Keihä'ikſi, kirwehikſi,
Kaikenlaiſikſi kaluikſi.“
„Herhiläinen Hiien lintu
Katſelewi, kuuntelewi,
Katſeli katon rajasta,
Alta tuohen tuiotteli,
Rautoja rakettawia,
Teräkſiä tehtäwiä.“
„Lenteä hyrähtelewi,
Kantoi käärmehen kähyjä,
Kuſiaiſen kutkelmoita,
Sammakon ſalawihoja,
Teräkſen teko-mujuihin,
Rauan karkaiſu-wetehen.“
„Sai ſiitä teräs pahakſi,
Rauta raiwokſi rupeſi,

Petti waiwainen walanſa,
Söi kuin koira kunnianſa,
Weisti kehno weljeänſä,
Sukuanſa ſuin piteli,
Weren päästi wuotamahan,
Hurmehen hurahtamahan."
Ukko uunilta urahti,
Parta lauloi, pää järähti:
„Jo nyt tieän rauan ſynnyn,
Arwoan alun teräſen."
„Ohoh ſinua rauta raukka,
Rauta raukka, koito kuona,
Teräs tenhon päiwällinen,
Siitäkö ſinä ſikeſit,
Siitä kaswoit kauheakſi,
Ylen ſuureksi ſukeſit!"
„Et ſä ſilloin ſuuri ollut,
Etkä ſuuri, etkä pieni,
Kun ſa maitona makaſit,
Rieskaſena riuottelit,
Nuoren neitoſen niſiſſä,
Kaswoit immen kainalossa."
„Etkä ſilloin ſuuri ollut,
Et ollut ſuuri, etkä pieni,
Kun ſua hirwet ſuolla hieroi,
Peurat piekſi kankahalla,
Suſi ſotki ſorkillanſa,
Karhu kämmenyiſillänſä."
„Etkä ſilloin ſuuri ollut,
Et ollut ſuuri, etkä pieni,
Kun ſa kuonana kohiſit,
Wenyit wehnäisnä tahasna,
Alla ahjon Ilmariſen;
Wannoit waikean walaſi

Ahjosſa, alaiſimella,
Waſaroilla, walkkamilla."
„Joko nyt ſuurekſi ſukeſit,
Äreäkſi ärtelihit,
Rikoit waiwainen walaſi,
Söit kuin koira kunniaſi,
Kun ſa ſyrjit ſyntyäſi,
Sukuaſi ſuin pitelit!"
„Tule nyt työſi tuntemahan,
Pahaſi parantamahan,
Ennen kun ſanon emolle,
Wirkan wierin wanhemmalle,
Enemp' on emolla työtä,
Waiwa ſuuri wanhemmalla,
Kun poika pahoin tekewi,
Lapſi tuhmin turmelewi."
„Piäty weri wuotamasta,
Hurme huppelehtamasta;
Weri ſeiſo kuni ſeinä,
Aſu hurme kuni aita,
Kuin miekka meresſä ſeiſoi,
Saraheinä ſammalesſa!"
„Waan jos mieli laatinewi
Liikkua lipeämmästi,
Niin ſä liikkuos lihasſa,
Sekä luisſa luistaellos,
Et ſä maito maahan joua,
Miesten hempu heinikkohon,
Ole et joki juokſemahan
Suo-hete ſolottamahan."
„Tyy'y tyyris tippumasta,
Punainen putoamasta,
Kun et tyy'y, niin tyrehy!
Tyytyi ennen Tyrjän koski,

Joki Tuonelan tyrehtyi,
Meri kuiwi, taiwas kuiwi,
Sinä ſuurra poutawuonna,
Tuliwuonna woimatoinna."
„Jos et tuostana totelle,
Huuan Hiiestä patoa,
Jolla werta keitetähän,
Hurmetta waristetahan,
Weren maahan wuotamatta,
Hurmehen hurajamatta."
„Kun ei lie minuſſa miestä,
Urosta ukon pojaſſa,
Onp' on taatto taiwahinen,
Pilwen päällinen jumala,
Joka miehistä pätewi,
Urohista kelpoawi,
Weren ſuuta ſulkemahan,
Tulewata tukkimahan."
Sillä ſulki ſuun wereltä,
Tien on telkki hurmehelta,
Pani poikanſa pajahan,
Tekemähän woitehia.
Läkſi poikanen pajahan,
Otti tammen kuoriloita,
Noita heinän helpehiä,
Tuhatlatwan tutkamia,
Joit' ei nähä näillä mailla
Kaikin paikoin kaswawikſi.
Panewi pa'an tulelle,
Laittoi keiton kiehumahan;
Pata kiehui paukutteli
Täynnä tammen laſtuloita,
Noita heiniä hywiä,
Jotk' oli tuotu toiſialta,

Yhekſältä loitſijalta,
Sa'an taipalen takoa.
Nostawi pa'an tulelta,
Katſelewi woitehia,
Onko woitehet wakaiſet,
Katſehet alinomaiſet.
Olipa woitehet wakaiſet,
Katſehet alinomaiſet,
Waikka wuoret woiteliſi,
Kaikki kalliot yhekſi.
Tuli poikanen pajasta
Tekemästä woitehia,
Raswoja rakentamasta,
Ne työnti ukon kätehen.
Woiti ukko Wäinämöistä,
Pahoin tullutta paranti,
Woiti alta, woiti päältä,
Kerran keskeä ſiwalti,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„En liiku omin lihoini,
Liikun luojani lihoilla,
En wäiky omin wäkini,
Wäikyn wäellä kaikkiwallan,
En puhu omalla ſuulla,
Puhelen Jumalan ſuulla,
Suloiſempi ſuu Jumalan,
Käſi luojan kaunihimpi."
Kun oli woie päälle pantu,
Nuot on katſehet wakaiſet,
Pani ſe puoli-pyörryksihin,
Wäinämöiſen wäännyksihin.
Niin ukko kipuja kiisti,
Työnti tuosta tuskapäitä,

Keskelle Kipumäkeä,
Kipuwuoren kukkulalle,
Kiwiä kiwistämähän,
Paasia pakottamahan.
Tukun silkkiä siwalti,
Sen lewyiksi leikkelewi,
Sitoi sitte silkillänsä,
Kapaloiwi kaunihisti,
Polwea pojan pätöisen,
Sääriwartta Wäinämöisen.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Katso nyt kaunoinen Jumala,
Warjele wakainen luoja,
Jott' ei wietäisi wioille,
Wammoille weällettäisi!"
Siitä wanha Wäinämöinen
Jo tunsi awun totisen,
Pian pääsi terweheksi,
Liha kaswoi kaunihiksi,
Ehommaksi entistänsä,
Paremmaksi tuonnoistansa.
Siirti silmänsä ylemmä,
Katsahtawi taiwahalle,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tuoltapa aina armot käywät,
Merkit tuttawat tulewat,
Yläheltä taiwahasta,
Luota luojan kaikkiwallan."
„Ole nyt kiitetty Jumala,
Ylistetty luoja yksin,
Kun annoit awun minulle,
Tuotit turwan tuttawasti,

Noisſa tuskisſa kowisſa,
Terän rauan raatamisſa!“
Siitä wanha Wäinämöinen
Wielä tuon ſanoikſi wirkki:
„Elkätte etinen kanſa,
Kanſa wasta kaswawainen,
Weikaten wenettä tehkö,
Uhkaellen ollenkana!
Jumalasſ' on juokſun määrä,
Luojasſa lopun aſetus,
Ei uron oſoannasſa,
Wallasſa wäkewänkänä.“

Kymmenes Runo.

Wäinämöinen koti-tienoille tultua laulaa kultalatwa-kuuſen Osmon pellon pientarelle ja ajaa ſiitä Ilmariſen pajalle; ww. 1—36. — Puheiſille tultua Wäinämöinen kertoo Pohjolaſſa kowin korean neiden olewan, jonka Ilmarinen oliſi ſammon takomalla woittawa, mutta Ilmarinen ei lupaa milloinkaan Pohjolaan lähteä; ww. 37—64. — Ilmarinen lähtee Wäinämöiſen kanſſa kultalatwa-kuusta katſomaan ja nouſee ſen latwaan. Tuuliaispää tempaiſee kuuſen korkealle maasta ja kantaa ſen Ilmarinen latwaſſa Pohjolaan; ww. 65—104. — Louhi kummaſtelee oudonlaiſta tulokasta ja kyſyy, jos tuntiſi ſeppo Ilmariſta, jota kauan oli ſammon taontaan odotettu. Ilmarinen ſanoo itſenſä ſaman miehen olewan; ww. 105—128. — Pohjolan emäntä enſin rawittuanſa Ilmariſen, lupaa hänelle ihanan tyttönſä palkaſta, jos oliſi ſammon takowa; Ilmarinen jo lähteeki työhön; ww. 129—176. — Sampo enſimäiſinä neljänä päiwänä ei ota ſyntyäkſenſä; ſen ſijaſta waan walmiſtuu muita aineita, jotka Ilmarinen ſyytää jälleen ahjoonſa; ww. 177—204. — Ilmarinen laittaa tuulet lietſomaan ja niiden awulla toki ſaapi ſammon walmiiksi; ww. 205—238. — Sammon taottua Ilmarinen kyſyy tyttöä, joka hänelle palkaksi oli luwattu, mutta tyttö teeskellen esteitä ſanoo ei wielä taitawanſa hänelle lähteä; ww. 239—260 — Ilmarinen pahoilla mielin ikäwöipi kotimaille ja ſaapiki Pohjolan emännältä purren ſinne lähteäkſenſä. Kotiin tultua kertoo Wäinämöiſelle ſammon Pohjolaſſa jo walmiina täydeſſä työſſä olewan; ww. 261—300.

Waka wanha Wäinämöinen
Pani warſan walſahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Ajawi karettelewi.
Kulki päiwän, kulki toiſen,
Niin päiwällä kolmannella
Tuli pitkän ſillan päähän,
Osmon pellon pientarelle.

Siinä tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin pakiſi:
„Syö ſuſi unen näkijä,
Tapa tauti Lappalainen!
Sanoi ei ſaawani kotihin
Enämpi eläwin ſilmin
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana.“
Laulelewi, taitelewi,
Lauloi kuuſen kukkalatwan,
Kukkalatwan, kultalehwän,
Lauloi kuun kumottamahan
Kukkalatwa-kuuſoſehen,
Lauloi okſillen otawan.
Ajawi karettelewi
Kohti kullaista kotia
Alla päin, pahoilla mielin,
Kun oli ſeppo Ilmariſen
Luwannut lunastimekſi,
Oman päänſä päästimekſi,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
Jopa ſeiſottui oronen
Osmon uuen pellon päähän;
Kuuluwi pajasta pauke,
Hilke hiilihuonehesta,
Siell' on ſeppo Ilmarinen,
Takoa taputtelewi.
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Oi ſie wanha Wäinämöinen,
Miſſ' olet wiikon wiipynynnä,
Kaiken aikaſi aſunut?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Tuoll' olen wiikon wiipynynnä

Pimeäsſä Pohjolasſa;
Siell' on neiti Pohjolasſa,
Jok' ei ſuostu ſulhoſihin,
Mielly miehi'in hywihin,
Kiitti puoli Pohjan maata,
Kun onpi kowin korea,
Kuuhut paistoi kulmaluilta,
Päiwä rinnoilta riſotti."
„Sinä ſeppo Ilmarinen
Lähe nyt neittä noutamahan,
Päätä kasſa katſomahan,
Pimeästä Pohjolasta!
Kun ſaatat takoa ſammon,
Kannen kirjo kirjaella,
Niin ſaat neion palkastaſi,
Työstäſi tytön ihanan."
Seppo tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„En ſinä pitkänä ikänä
Lähe Pohjolan tuwille,
Miesten ſyöjille ſijoille,
Urosten upottajille."
Siitä wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Wiel' on kumma toinen kumma,
Onp' on kuuſi kukkalatwa,
Kukkalatwa, kultalehwä,
Osmon pellon pientarella;
Kuuhut latwasſa kumotti,
Okſilla otawa ſeiſoi."
Lähettihin katſomahan
Tuota kuusta kukkapäätä;
Sitte ſinne ſaatuanſa
Seppo kuusta kummekſiwi,

Kun oli okſilla otawa,
Kuuhut kuuſen latwaſeſſa.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Nyt ſinä ſeppo weikkoſeni
Nouſe kuuta noutamahan,
Otawaista ottamahan,
Kultalatwa-kuuſoſesta!“
Siitä ſeppo Ilmarinen
Nouſi kuuta noutamahan,
Otawaista ottamahan,
Kultalatwa-kuuſoſesta.
Silloin wanha Wäinämöinen
Lauloa hyrähtelewi,
Lauloi tuulen tuppurihin,
Ilman raiwohon rakenti.
Nouſi tuuli tuppurihin,
Ilma raiwohon rakentui,
Otti ſeppo Ilmariſen
Wieä wiiletelläkſenſä
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
Siinä ſeppo Ilmarinen
Jopa kulki, jotta joutui,
Yli kuun, alatſe päiwän,
Otawaisten olkapäitſe;
Päätyi Pohjolan pihalle,
Sariolan ſaunatielle.
Louhi Pohjolan emäntä
Tuop' on päätywi pihalle,
Itſe ennätti ſanoa:
„Mi ſinä lienet miehiäſi,
Tulit tänne tuulen tietä,
Ahawan rekiratoa,

Eikä koirat kohti hauku,
Willahännät wirkkaele?“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„En mä tänne tullutkana
Kylän koirien kuluikſi,
Willahäntien wihoikſi.“
Siitä Pohjolan emäntä
Tutkaeli tullehelta:
„Oletko tullut tuntemahan
Tuota ſeppo Ilmarista,
Jot' on wiikon wuotettuna,
Sekä kauan kaiwattuna,
Näille Pohjolan perille,
Uuen ſammon laa'intahan?“
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Itſe lienen Ilmarinen,
Sekä taitawa takoja.“
Louhi Pohjolan emäntä
Pian pistihe tupahan,
Sanowi ſanalla tuolla:
„Neityeni nuorempani!
Pane jo päälleſi parasta,
Warrelleſi walkeinta.
Ripeintä rinnoilleſi,
Kaulalleſi kaunihinta,
Jo on ſeppo Ilmarinen
Saanut ſammon laa'intahan.“
Tuop' on kaunis Pohjan tytti,
Maan kuulu, we'en walio,
Otti waattehet walitut,
Pukehenſa puhtahimmat,
Wiitiſeikſe, waatiſeikſe,
Tuli aitasta tupahan,

Kullat rippui rinnoillanſa,
Pääsſänſä hopeat hohti.
Siitä Pohjolan emäntä
Syötti miehen ſyöneheksi,
Juotti miehen juoneheksi,
Sai itſe ſanelemahan:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen!
Saatatko takoa ſammon,
Kannen kirjo kirjaella,
Joutſenen kynän nenästä,
Maholehmän maitoſesta,
Ohran pienestä jywästä,
Keſä-uuhen untuwasta,
Niin ſaat neion palkastaſi,
Työstäſi tytön ihanan.“
Sanoi ſeppo Ilmarinen,
Itſe wirkki, noin nimeſi:
„Taitanen takoa ſammon,
Kirjokannen kalkutella,
Kun olen taiwoa takonut,
Ilman kantta kalkutellut.“
Siitä ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Etſi ahjollen alusta,
Leweyttä lietſehelle,
Johon painoi palkehenſa,
Aſetti alaſimenſa.
Tunki ainehet tulehen,
Takehenſa alle ahjon,
Otti orjat lietſomahan,
Wäkipuolet wääntämähän.
Orjat lietſoi löyhytteli,
Wäkipuolet wäännätteli,

Kolme päiweä keſäistä
Ja kolme keſäistä yötä.
Orjat lietſoi löyhytteli,
Niin päiwänä enſimäisnä
Jouſi tungeikſe tulesta,
Kaari kulta kuumokſesta;
Sen ſeppo kahekſi murti,
Ajoi ahjohon takaiſin.
Orjat lietſoi löyhytteli,
Niinpä päiwänä jälestä
Weno tungeikſe tulesta,
Punapurſi kuumokſesta;
Seppo ſen murenti rikki,
Työnti jällenſä tulehen.
Orjat lietſoi löyhytteli,
Niin päiwänä kolmantena
Hieho tungeikſe tulesta,
Sarwi kulta kuumokſesta;
Seppo ſen paloikſi leikkoi,
Toiste tunkewi tulehen.
Orjat lietſoi löyhytteli,
Niin päiwänä neljäntenä
Aura tungeikſe tulesta,
Terä kulta kuumokſesta;
Senki ſeppo murtelewi,
Alle ahjonſa ajawi.
Siitä ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Laittoi tuulet lietſomahan,
Wäkipuuskat wääntämähän.
Lietſoi tuulet löyhytteli,
Itä lietſoi, lietſoi länſi,
Etelä enemmin lietſoi,
Pohjonen kowin porotti;

Lietſoi päiwän, lietſoi toiſen,
Lietſoi kohta kolmannenki,
Tuli tuiski ikkunasta,
Säkehet owesta ſäykkyi,
Tomu nouſi taiwahalle,
Sawu pilwihin ſakeni.
Se on ſeppo Ilmarinen
Päiwän kolmannen perästä
Kallistihe katſomahan
Ahjonſa alaista puolta,
Näki ſammon ſyntywäkſi,
Kirjokannen kaswawakſi.
Takoi ſammon taitawasti,
Laitahan on jauhomyllyn,
Toiſehen on ſuolamyllyn,
Rahamyllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uuſi ſampo,
Kirjokanſi kiikutteli;
Jauhoi purnun puhtehessa,
Yhen purnun ſyötäwiä,
Toiſen jauhoi myötäwiä,
Kolmannen kotipitoja.
Niin ihastui Pohjan akka,
Saattoi ſitte ſammon ſuuren
Pohjolan kiwimäkehen,
Yhekſän lukon ta'akſi.
Siit' on ſeppo Ilmarinen
Tyttöä anelemahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Joko nyt minulle neiti,
Kun ſai ſampo walmihikſi,
Kirjokanſi kaunihikſi!“
Tuop' on kaunis Pohjan tyttö,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:

„Kukapa täſſä toisna wuonna,
Kenpä kolmanna keſänä,
Käkeä kukutteleiſi,
Lintuſia laulattaiſi,
Jos minä meniſin muunne,
Saiſin marja muille maille?“
„Enkä joua ilmankana,
Pääſe en neiti-päiwiltäni,
Noilta töiltä tehtäwiltä,
Keſäiſiltä kiirehiltä:
Marjat on maalla poimimatta,
Lahen rannat laulamatta,
Astumattani ahoſet,
Lehot leikin lyömättäni.“
Siitä ſeppo Ilmarinen
Jo tuoſſa ajattelewi,
Miten kulkea kotihin,
Tulla maille tuttawille,
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta.
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen,
Laatiſiko mieli mennä
Elomaille entiſille?“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Sinne mieleni tekiſi
Kotihini kuolemahan,
Maalleni maſenemahan.“
Louhi Pohjolan emäntä
Syötti miehen, juotti miehen,
Istutti perähän purren,
Melan waskiſen warahan;
Wirkki tuulen tuulemahan,
Pohjoſen puhaltamahan.

Siitä ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Matkaſi omille maille,
Noille ſyntymä-ſijoille.
Sitte ſinne ſaanehelta
Kyſyi wanha Wäinämöinen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Weli ſeppo Ilmarinen,
Joko laait uuen ſammon,
Kirjokannen kirjaelit,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan?“
Sanoi ſeppo Ilmarinen,
Itſe laatija pakiſi:
„Jopa jauhoi uuſi ſampo,
Kirjokanſi kiikutteli;
Jauhoi purnun puhtehessa,
Yhen purnun ſyötäwiä,
Toiſen jauhoi myötäwiä,
Kolmannen pieltäwiä.“

Yhdestoista Runo.

Ahti Lemminkäinen kaswaa pulskeaksi, punawerisekſi miehekſi. Saaren paikalla kukostawaa Kyllikki neittä koſitaan turhaan kaikkein ylhäiſimpiinki ſukuihin ja loistawimpiin paikkoihin; ww. 1—32. — Lemminkäinen wastoin äitinſä kieltoa ja warotusta lähtee Saaren neittä koſiin. Perille päästyänſä ajaa kapahuttaa rekenſä kumoon, josta mielisharmikſenſa heti joutuu naisten naurettawaksi; ww. 33—66. — Lemminkäinen palkkautuu paimenekſi, käypi päiwät paimenessa, yöt impien iloissa, ja miellyttää pian Saaren neidet itſeenſä; ww. 67—92. — Kylli neito ainoastanſa ei ſuostu Lemminkäiſeen, jonkatähden tämä wiimein kiſa-kedolta ryöstää hänen rekeensä ja lähtee matkaan; ww. 93—138. — Kyllikki reessä itkee ja walittaa, kun ei pääſe pois. Lemminkäinen lohdutellen häntä lupaa miekalla ſuku-arwonſa ſuurentaa, jos toinen ſiitä ſuriſi, ettei ollut kyllä ſuurta ja ylhäistä ſukua; ww. 139—164. — Neiti wastaa ja käskee Lemminkäiſen, jos mieli hänestä puoliſoa ſaada, ſodat iäkſi päiwäkſi mieleſtänſä heittämään. Sen toinen lupaaki ja wannoo, kuitenki ſillä ehdolla, että myös Kyllikki puoleltanſa wannoiſi, ei milloinkaan kylän kiſoihin lähtewänſä; ww. 165—188. — Kotiin tultua Lemminkäinen kerskaa äitillenſä, jo ſaaneenſa, mitä oli lähtenytki ſaamaan. Äiti ihaſtelee uutta miniätä ja käskee poikanſa hankkimaan ſuuremmat aſunnot, niin kauniin ja ſuuriſukuiſen neidon ſaatuanſa; ww. 189—226.

Aika on Ahtia ſanoa,
Weitikkätä wieretellä.
Ahti poika ſaarelainen,
Tuo on lieto Lemmin poika,
Kaswoi koissa kaunihisti
Luona armahan emonſa.
Tuli mies mitä parahin,
Puhkeſi punawerinen,

Joka pääſtänſä pätewi,
Kohastanſa kelpoawi,
Noien impien iloihin,
Kasſapäien karkeloihin.
Kylli oli Saaren neiti,
Saaren neiti, Saaren kukka,
Kaswoi koiſſa korkeaſſa,
Yleni ylen ehoſſa.
Kauan kaswoi, kauas kuului,
Kaukoa tuli koſijat
Neien kuuluhun kotihin,
Kaunoiſehen kartanohon.
Koſi Päiwä poiallehen;
Eip' on mennyt Päiwälähän,
Päiwän luona paistamahan,
Keſäiſillä kiirehillä.
Koſi Kuuhut poiallehen;
Eip' on mennyt Kuutolahan,
Kuun luona kumottamahan,
Kehät ilman kiertämähän.
Koſi Tähti poiallehen;
Eip' on mennyt Tähtelähän,
Pitkin öitä pilkkimähän
Talwiſilla taiwahilla.
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
Itſe kaunis Kaukomieli,
Lähteäkſenſä lupaſi
Sekä mietti mennäkſenſä
Saaren kukkoa koſihin,
Saaren mointa morſianta.
Emo kielteä käkeſi,
Warotteli waimo wanha:
„Ellös menkö poikaſeni
Parempihin itſeäſi;

Ei ſuattane ſinua
Saaren ſuurehen ſukuhun."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Jos en oo ſu'ulta ſuuri,
Mie walitſen warrellani,
Otan muilla muo'oillani."
Ottawi hywän oroſen,
Waljasti walion warſan,
Ajawi karittelewi
Saaren kuuluhun kylähän;
Ajoi korjanſa kumohon,
Weräjähän wierähytti.
Nauroi naiſet Lemminkäistä,
Piiat pisti pilkkojanſa,
Kun ajoi kummasti kujalle,
Kamalasti kartanolle.
Siinä lieto Lemminkäinen
Murti ſuuta, wääntі päätä,
Murti mustoa hawenta,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„En ole tuota ennen nähnyt,
En ole nähnyt, enkä kuullut,
Naiſen naurawan minulle,
Piian pilkkoja ſuannut."
Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Onko Saarella ſijoa,
Maata Saaren manterella,
Minun leikki lyöäkſeni,
Tanner tanhuellakſeni,
Saaren impien iloiſſa,
Kaſſapäien karkeloiſſa?"
Saaren impyet ſanowat,
Niemen neiet wastoawat:

„Kyll' on Saarella ſijoa,
Maata Saaren manterella,
Sinun leikki lyöäkſeſi,
Tanner tanhuellakſeſi,
Karjalaisna kaskimailla,
Paimenpoikana paloilla."
Mitä huoli Lemminkäinen,
Palkkaſihe paimenekſi;
Käwi päiwät paimenesſa,
Yöt on impien iloisſa,
Noien neitojen kiſoisſa,
Kasſapäien karkeloisſa.
Sillä lieto Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Jhastutti Saaren immet,
Niemen neitoſet lepytti.
Yksi on Kyllikki korea,
Saaren kukka kaunokainen,
Jok' ei ſuostu ſulhaſehen,
Mielly miehe'en hywähän.
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
Itſe kaunis Kaukomieli,
Sa'at ſaappahat kulutti,
Sa'at airot poikki ſouti,
Tuota neittä ſaaesſanſa,
Kyllikkiä pyytesſänſä.
Jo päiwänä muutamana,
Iltana moniahana,
Neitoſet kiſaelewi
Kaunihilla kankahalla,
Kyllikki ylinnä muita,
Saaren kukka kuuluiſinna.
Tuli weitikkä werewä,
Ajoi lieto Lemminkäinen,

Keskelle kiſaketoa,
Kaunokaiſta karkeloa,
Koppoi neien korjahanſa,
Reutoi Kyllikin rekehen.
Siitä läkſi liukumahan,
Lähtiesſänſä ſanowi:
„Elkätte minua immet
Ilmi antako ikänä,
Minun täällä käyneheni,
Täältä neien wieneheni!“
„Kun ette totelle tuosta,
Niin teille paha paneikſe:
Laulan ſulhonne ſotahan,
Nuoret miehet miekan alle,
Ettei kuulla kuuna päänä,
Nähä ilmoisna ikänä,
Kujaſilla kulkemaſſa,
Ahoilla ajelemaſſa.“
Siitä lieto Lemminkäinen
Weti wirkkua witſalla,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Jää hywäſti Saaren nurmet,
Joit' olen keſät käwellyt,
Kaiket talwet tallaellut,
Piileskellen pilwis-öillä,
Paeten pahoilla ſäillä,
Tätä pyytä pyytesſäni,
Allia ajellesſani!“
Kyllä Kyllikki walitti,
Saaren kukka kuikutteli:
„Päästä jo minua poies,
Laske lasta wallallenſa,
Kotihini kulkemahan,
Luokſi itkewän emoni!“

Wirkki lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Kyllikki, syän-käpyni,
Minun maire marjueni!
Tuotako sinä surekſit,
Tuota huollen huokaelet,
Ettei oo ſukuni ſuuri,
Kowin korkea kotini?“
„Jos en oo ſu'ulta ſuuri,
Enkä korkea ko'ilta,
On mulla tulinen miekka,
Säkenewä säilärauta,
Se onpi ſukua ſuurta,
Laajoa lajipereä:
Onp' on Hiiessä hiottu,
Jumaloissa kirkastettu,
Sillä ſuurennan ſukuni,
Laajennan lajini kaiken,
Miekalla tuliterällä,
Säilällä säkenewällä.“
Neiti tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi on Ahti Lemmin poika,
Jos tahot minusta neittä
Ikuiſekſi ystäwäkſi,
Sie wanno walat ikuiſet,
Ei ſotia käyäkſeſi
Kullankana tarpehella,
Hopeankana halulla!“
Siinä lieto Lemminkäinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Wannon mie walat ikuiſet,
Ei ſotia käyäkſeni
Kullankana tarpehella,
Hopeankana halulla;

Sie itſe walaſi wanno,
Ei kyliä käyäkſeſi
Hywänki hyppyn halulla,
Tanhujuokſun tarpehella!"
Siitä wannoiwat walanſa,
Laatiwat iki lupanſa,
Eesſä julkiſen Jumalan,
Alla kaswon kaikkiwallan:
Ei Ahin ſotia käyä,
Eikä Kyllikin kyliä.
Siitä lieto Lemminkäinen
Jo kohta kotihin ſaapi,
Luokſi armahan emonſa,
Tykö walta wanhempanſa.
Emo tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Wiikon wiiwyit poikaſeni,
Wiikon mailla wierahilla!"
Lauſui lieto Lemminkäinen:
„Oi emoni, kantajani,
Pane jo patjaſi parahat,
Pehme'immät pään-alaiſet,
Maatani omalla maalla,
Nuoren neiteni keralla;
Mitä läkſin, ſen jo ſainki,
Kuta pyyſin, ſen tapaſin."
Emo tuon ſanoikſi wirkki:
„Ole nyt kiitetty Jumala,
Kun annoit miniän mulle
Wanhan päiwäni warakſi!
Itſe kiitä onneaſi!
Hywän ſait, hywän tapaſit."
„Puhas on pulmonen lumella,
Puhtahampi puolellaſi;

Walkea merellä waahti,
Walkeampi walloisſaſi;
Sorea lahella ſorſa,
Soreampi ſuojasſaſi;
Kirkas tähti taiwahalla,
Kirkkahampi kihloisſaſi."
„Laai nyt lattiat laweat,
Hanki ikkunat iſommat,
Seiſottele ſeinät uuet,
Tee koko tupa parempi,
Nuoren neien ſaatuaſi,
Kaunihin katſottuaſi,
Paremmaiſen itſeäſi,
Sukuaſi ſuuremmaiſen!"

Kahdestoista Runo.

Kyllikki walaansa muistamatta lähtee kylän kisahan, josta Lemminkäinen kowasti suuttuneena paikalla alkaa sotaretkelle Pohjolaan hankkiutua; ww. 1—26. — Nainen kokee kieltää Lemminkäistä sotaan lähtemästä, mutta tämä waan yhä pyytää äitiltä sotawarukſianſa ja uhkaa lähteä onneanſa Pohjolan pönäkän neidon luona kokemaan; ww. 27—60. — Äiti peljättämälläki kokee estellä poikaanſa lähtemästä, mutta Lemminkäinen kerskaa kyllä Pohjan noidille wastaawanſa ja päätään harjatesſa wiimein ſuuttuneena paiskaa harjan kädestään ja ſanoo, jo ſilloin harjasta werta lähtewän, kun hänestäki; ww. 61—98. — Lemminkäinen lähtee matkalle ja tulee Pohjolaan. Jo ulkoa kuulee tuwasſa laulettawan, ſoitettawan ja hälistäwän, ja ſiſään pilkistäisſänſä näkee ſen wäkeä täynnä olewan; ww. 99—140. — Lemminkäinen Pohjolan tupaan tultua innostuneena alkaa laulaa ja laulaa miehet minne minki; yhden ainoan ſokean ukko raiskan heittää laulamatta; ww. 141—192.

Siitä Ahti Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Aina eellehen eleli
Nuoren neitoſen keralla,
Ei itſe ſotia käynyt,
Eikä Kyllikki kyleä.
Niin päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Lähtewi kalan kutuhun,
Tullut ei illalla kotihin;
Jo meni Kyllikki kylähän,
Noien neitojen kiſahan.
Ainikki ſiſar Ahilla,
Sepä ſaattawi ſanoman

Sekä kielen kantelewi:
„Armas Ahti, weikkoſeni!
Jo käwi Kyllikki kyläſſä,
Weräjillä wierahilla.“
Ahti poika, aino poika,
Tuosta ſuuttui, tuosta ſyäntyi,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi emoni, waimo wanha!
Jospa paitani peſiſit
Mustan käärmehen mujuiſſa,
Mun ſotahan mennäkſeni,
Pohjan poikien tulille.“
Kyllikki ſanan ſanowi,
Nainen enſin ennättäwi:
„Ohoh armas Ahtiſeni,
Ellös lähtekö ſotahan!
Näin mä unta maatesſani,
Sike'in lewätesſäni:
Tuli ahjona ajeli
Ahin ikkunan alatſe,
Tuosta tuiskahti tupahan,
Laikahtihe lattialle.“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En usko unia naisten,
Enkä waimojen waloja;
Oi emoni kantajani,
Tuo tänne ſotiſopani!
Mieleni minun tekewi
Itſe korwin kuullakſeni,
Nähä näillä ſilmilläni,
Onko neittä Pohjolaſſa,
Piikoa Pimentolaſſa,
Jok' ei ſuostu ſulhoſihin,
Mielly miehi'in hywihin.“

Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Ohoh Ahti poikaſeni!
Sull' on Kyllikki koi'ssa,
Koti=nainen korkeampi;
Kamala on kakſi naista
Yhen miehen wuotehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Kyllikki on kylän käwiä,
Juoskohon joka kiſassa,
Maatkohon joka majassa,
Kylän impien iloissa,
Kasſapäien karkeloissa!"
Emo kielteä käkeſi,
Warotteli waimo wanha:
„Ellös wainen poikaſeni
Menkö Pohjolan tuwille!
Siellä Lappi laulanewi,
Tunkenewi Turjalainen,
Suin ſytehen, päin ſawehen,
Kypenihin kynäswarſin,
Kourin kuumihin poroihin,
Palawoihin paateroihin."
Niin ſanowi Lemminkäinen:
„Jo minua noiat noitui,
Koki kolme Lappalaista,
Yhtenä keſäisnä yönä;
Sen werran minusta ſaiwat,
Min kirwes kiwestä ſaapi,
Järky jäästä iljanesta,
Tuoni tyhjästä tuwasta."
Ainapa emo epäſi
Lähtemästä Lemminkäistä,
Tuon emo ſanoikſi wirkki:
„Tuho ainaki tulewi,

Tuho poikoa pätöistä,
Hukka lieto Lemminkäistä;
Ei sinussa laulajata
Pohjan poikien sekahan,
Että tunne kieltä Turjan,
Maha et lausua Lapiksi."
Silloin lieto Lemminkäinen
Oli päätänsä sukiwa,
Hapsiansa harjoawa,
Suan seinähän siwalti,
Harjan painoi patsahasen,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Silloin on hukka Lemminkäistä,
Tuho poikoa pätöistä,
Kun suka werin waluwi,
Harja hurmehin loruwi."
Siitä lieto Lemminkäinen
Hyöteleikse, wyöteleikse,
Rautapaitoihin paneikse,
Otti miekkansa omansa,
Tempasi tuliteränsä;
Sen siwullehen sitowi.
Warsan wiiasta wihelsi,
Kulokosta kultaharjan;
Pisti warsan waljahisin,
Puikkoihin tulipunaisen,
Itse istuikse rekehen,
Koha'utti korjahansa.
Laski wirkkua witsalla,
Karkutti kariperällä;
Wirkku juoksi, matka joutui,
Reki wieri, tie lyheni,
Hope'inen hiekka helkki,
Kangas kultainen kumisi.

Kulki päiwän, kulki toiſen,
Kulki kohta kolmannenki;
Päiwänäpä kolmantena
Kylä wastahan tulewi.
Niin pihalle päästyänſä
Lyöpi maata ruoskallanſa,
Utu nouſi ruoskan tiestä,
Mies pieni u'un ſeasſa,
Riiſumahan rinnukſia,
Aiſoja alentamahan.
Siitä lieto Lemminkäinen
Itſe korwin kuuntelewi:
Kuuli ulkoa runoja,
Läpi ſammalen ſanoja,
Läpi ſeinän ſoittajoita,
Läpi lauan laulajoita.
Katſahti tupahan tuosta,
Tupa oli täynnä tuntijoita,
Lautſat täynnä laulajoita,
Siwuſeinät ſoittajoita,
Peripenkki tietäjiä,
Karſina karehtijoita;
Lauloiwat Lapin runoja,
Hiien wirttä winguttiwat.
Mitä huoli Lemminkäinen,
Meni ulkoa tupahan,
Sai ſiſähän ſalwokſehen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Hyw' on laulu loppuwasta,
Lyhyestä wirſi kaunis;
Mieli on jäämähän parempi,
Kuin on kesken katkemahan."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Olipa täſſä ennen koira,
Rakki rauan karwallinen,
Lihan ſyöjä, luun purija,
Weren uuelta wetäjä;
Kuin tulit ſinä tupahan
Ilman koiran kuulematta?“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En mä tänne tullutkana
Koirieſi ſyötäwäkſi,
Haukkujen hakattawakſi.“
Siitä loihe loitſijakſi,
Laikahtihe laulajakſi;
Tulta iski turkin helmat,
Waloi ſilmät walkeata,
Lemminkäiſen laulaeſſa,
Laulaeſſa, lauſieſſa.
Lauloi lieto Lemminkäinen,
Lauloi miehet miekkoinenſa,
Min mikäli, kun kukali;
Urohot aſehinenſa
Lauloi nuoret, lauloi wanhat,
Yhen heitti laulamatta,
Karjan paimenen pahaiſen,
Ukko wanhan umpiſilmän.
Märkähattu karjan paimen
Hänpä tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi ſie lieto Lemmin poika!
Lauloit nuoret, lauloit wanhat,
Lauloit kerran keski laa'un,
Niin miks'et minua laula?“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Sikſi en ſinuhun koske,
Kun olet katſoa katala,
Kurja koskemattaniki.“

Märkähattu karjan paimen
Tuosta suuttui ja wihastui,
Meni ulos usta myöten,
Pellolle pihoa myöten,
Juoksi Tuonelan joelle,
Pyhän wirran pyörtehelle;
Siellä katsoi Kaukomieltä,
Wuottelewi Lemminkäistä.

Kolmastoista Runo.

Lemminkäinen kyſyy Pohjolan akalta parasta tyttöä. Akka waſtaa huonolle miehelle ei antawan tytärtänſä; pyytäiſikö enſin Hiiden hirwen, ſitte taitaiſi tyttöä kuulustella; ww. 1—28. — Lemminkäinen warustaikſe hirwen ajoon ja toimittaa itſellenſä ſitä warten mitä parahimmat ſukſet; ww. 29—66. — Lähtee ſitte ylpeästi metſään ja Hiidet hankkiwat eriskummaiſen hirwen warſin hänen ajaakſenſa; ww. 67—94. — Hirwi juokſee, nostaa aika kahakan Lapiſſa, Lemminkäinen ſen kuultua hiihtää ſinne ja saapi tietää Hiitten hirwen ſiellä kummia tehneen; ww. 95—134. — Lemminkäinen paikalla hiihtämään jälestä, tapaa hirwen ja kytkee ſen tammiſen tarhan ſiſään; ww. 135—160. — Alkaa tunnuſtella taljaa, josta hirwi kiihtyy potkimaan, ſärkee tarhan ja juokſee matkaanſa, jottei päätäkään näkynyt; ww. 161—198.

Siitä lieto Lemminkäinen
Sanoi Pohjolan akalle:
„Anna nyt akka piikojaſi,
Työnnä tänne tyttöjäſi,
Paras parwesta minulle,
Piſin piika joukostaſi!“
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Anna en ſulle piikoani,
En parasta, en pahinta,
En piſintä, en lyhintä,
Sull' on ennen naitu nainen,
Ennen juohettu emäntä.“
Se on lieto Lemminkäinen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Heitän Kyllikin kylähän,
Kylän kynnysportahille,

Täältä ſaan paremman naiſen;
Tuo nyt tänne tyttäreſi,
Impiparwesta parahin,
Kasſapäistä kaunokaiſin!“
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Mie en anna tyttööni
Miehille mitättömille,
Urohille joutawille;
Äsken tyttöjä anele,
Kuulustele kukkapäitä,
Kun ſa hiihät Hiien hirwen,
Hiien peltojen periltä.“
Siitä lieto Lemminkäinen
Painui Lyylikin pajahan,
Käwi Kaupin kartanohon,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi on wiiſas Wuojalainen,
Kaunis Kauppi Lappalainen!
Tee mulle ſukeat ſukſet,
Kalhut kaunoiſet kawerra,
Joilla hiihän Hiien hirwen,
Hiien peltojen periltä.“
Lyylikki ſanan ſanowi,
Kauppi kielin kerkiäwi:
„Suotta lähet Lemminkäinen
Hiien hirweä ajohon:
Saat palan lahoa puuta,
Senki ſuurella ſurulla.“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Toki lähen, en totelle;
Tee lyly lykittäwäkſi,
Kalhu kalpoeltawakſi!“
Lyylikki, lylyjen ſeppä,
Kauppi, kalhujen tekijä,

Sai lylyn lykittäwäkſi,
Kalhun kannan lyötäwäkſi,
Sauwan warret walmihikſi,
Sompaſet ſowitetukſi.
Woiti woilla ſukſianſa,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Liekkö täſſä nuoriſoſſa,
Kanſaſſa kaſuawaſſa,
Tuon lylyni lykkijäistä,
Kalhun kannan potkijaista?“
Sanoi lieto Lemminkäinen,
Wirkki weitikkä werewä:
„Kyll' on täſſä nuoriſoſſa,
Kanſaſſa kaſuawaſſa,
Tuon lylyſi lykkijäistä,
Kalhun kannan potkijaista.“
Se on lieto Lemminkäinen
Wiinen ſelkähän ſitaiſi,
Olallehen uuen jouſen,
Sauwan ſurwaiſi kätehen,
Läkſi lylyn lykkimähän,
Lähtieſſänſä ſanowi:
„Eip' on ilmalla Jumalan,
Tämän taiwon kannen alla,
Löytyne ſitä metſäſſä
Jalan neljän juokſewata,
Kut' ei näillä yllätetä,
Kaunihisti kannateta,
Kalhuilla Kalewan poian,
Liukoimilla Lemminkäiſen.“
Päätyi Hiiet kuulemaſſa,
Juuttahat tähyämäſſä;
Hiiet hirweä rakenti,
Juuttahat poroa laati,

Pään panewi pökkelöstä,
Sarwet raian haarukasta,
Jalat rannan raippasista,
Muun lihan lahosta puusta.
Hiisi neuwoi hirweänsä,
Porollensa suin puheli:
„Nyt sie juokse, Hütten hirwi,
Jalkoa jalo tewana,
Hiihätä hikehen miestä,
Lemminkäistä liatenki!“
Siitä juoksi Hütten hirwi,
Poropeura poimetteli,
Pohjan aittojen alatse,
Lapin lasten tanteritse,
Potkasi koasta korwon,
Kaatoi kattilat tulelta,
Selin keitot keikahutti,
Wellit lietehen lewitti.
Nousi melkoinen meteli
Lapin lasten tanterilla,
Lapin koirat haukkumahan,
Lapin lapset itkemähän,
Lapin naiset nauramahan,
Muu wäki murajamahan.
Itse lieto Lemminkäinen
Yhä hiihti Hiien maita,
Hiihti soita, hiihti maita,
Hiihti aukkoja ahoja,
Tuli suihki sukkiloista,
Sawu sauwojen nenistä.
Kuuli melkoisen metelin
Pohjan pitkästä perästä,
Lapin lasten tanterilta,
Heti tuonne hiihtämähän

Koiran haukunta-sijoille,
Lapin lasten tanterille.
Sanoi sinne saatuansa:
„Mitä täällä naiset nauroi,
Naiset nauroi, lapset itki,
Kuta haukkui halli-koirat?“
„Sitä täällä naiset nauroi,
Naiset nauroi, lapset itki,
Wäki wanha waikerteli,
Sekä haukkui halli-koirat:
Juoksi tästä Hiitten hirwi,
Silo-sorkka sorkutteli,
Potkaisi koasta korwon,
Kaatoi kattilat tulelta,
Lihat tuhkahan tuherti,
Liemet lietehen lewitti.“
Siitä weitikkä werewä,
Tuo on lieto Lemminkäinen,
Lykkäsi lylyn lumelle,
Solahutti suopetäjän,
Itse wirkki wierressänsä,
Sanoi sauwakätteheltä:
„Mi lienee Lapissa miestä,
Kaikki hirwen kannantahan,
Mi lienee Lapissa naista,
Kaikki kattilan pesohon,
Mi lienee Lapissa lasta,
Kaikki lastun poimintahan,
Mi Lapissa kattiloa,
Kaikki hirwen keitäntähän.“
Kiinnistihe, jännistihe,
Potkaisihe, ponnistihe;
Potkaisihen ensikerran
Silmän siintämättömähän,

Kerran toiſen kuopaiſihe
Korwan kuulemattomahan,
Kolmannen kohenteleikſe
Lautaſille Hiitten hirwen.
Otti waajan waahteriſen,
Rakſin koiwuiſen rapaſi,
Jolla kytki Hiitten hirwen
Tarhan tammiſen ſiſähän.
Siinä lieto Lemminkäinen
Selkeä ſilittelewi,
Taljoa taputtelewi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Sopiſipa tuossa maata
Nuoren neitoſen keralla.“
Siitä kiihtyi Hiien hirwi,
Poropeura potkimahan,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Lempo ſaakohon ſinulle
Nuorin nei'in maatakſeſi,
Tyttärin elelläkſeſi!“
Ponnistihe, jännistihe,
Rakſin koiwuiſen rewitti,
Rikkoi waajan waahteriſen,
Tarhan tammiſen hajotti.
Sai ſiitä ſamoamahan,
Läksi hirwi hippomahan,
Wasten ſoita, wasten maita,
Wasten warwikko-mäkeä.
Siinä weitikkä werewä
Kowin ſuuttui ja wihastui,
Hiihti hirweä jälestä.
Niin kun kerran potkaiſewi,
Lysmähti lyly läwestä,
Taittui kalhu kannan tiestä,

Itse juoksi Hiien hirwi,
Jott' ei päätänä näkynä.
Siinä lieto Lemminkäinen
Kalujansa katselewi,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Elköhön sinä ikänä
Menkö toinen miehiämme
Uhalla metsän ajohon,
Hiien hirwen hiihäntähän,
Kuin menin minä poloinen,
Häwitin hywän siwakan,
Kalhun kaunihin kaotin."

Neljästoista Runo.

Lemminkäinen kun hawaitsi ylimielisyydellä ei mitään woittawansa alkaa tawallisilla rukouksilla metsän haltioita awuksensa pyytää; ww. 1—46. — Lemminkäinen saapi Hiiden härwen ja wiepi sen Pohjolaan. Pohjan akka ei wieläkään anna tytärtänsä, waan määrää hänen toiseksi työkseen Hiiden ruunan suistamaan; ww. 47—86. — Lemminkäinen lähtee Hiiden ruunaa suistamaan. Kolmantena päiwänä tapaa sen tulen palawalla harjallansa ja rukoilee Ukko jumalaa sitä jäillä ja rakeilla jähdyttämään, ennenkun tohtii käsiksi käydä; ww. 87—116. — Lemminkäinen suistaa ruunan, ajaa sillä Pohjolaan ja kysyy tytärtä. Pohjolan emäntä wielä kolmanneksi ansiotyöksi ehdottelee hänelle, ampua joutsenen Tuonelan joesta; ww. 117—148. — Lemminkäinen astuu Tuonen joelle, jossa Pohjolan sokea ukko jo kauwan oli odotellut häntä ja nyt hankkii hänelle waromattoman surman työntäen sitte pahimpaan wirran pyörteesen; ww. 149—202.

Siitä lieto Lemminkäinen
Jopa hiihti hiljallehen
Mielikki metsän emännän,
Salon impien ilokki.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Mielly metsä, kostu korpi,
Taiwu ainoinen Tapio,
Saata miestä saarekselle,
Sille kummulle kuleta,
Jost' on saalis saatawana,
Erän toimi tuotawana!"
„Mielikki metsän emäntä,
Puhas-muoto, muori kaunis!

Pane kulta kulkemahan,
Hopea waeltamahan,
Miehen etſiwän etehen,
Anelijan askelille;
Ikäwä minun tulewi,
Ikäwä tulettelewi,
Tätä tyhjänä oloa,
Ajan kaiken annituutta."
„Metſän ukko halliparta,
Hawuhattu, naawaturkki,
Pane metſät palttinoihin,
Salot werkahan wetele,
Haawat kaikki haljakkoihin,
Lepät lempiwaattehiſin,
Hope'ihin hongat laita,
Kuuſet kultihin rakenna!"
„Metſän tyttö, mieli neiti,
Tuulikki, tytär Tapion!
Aja wilja wieremille,
Auke'immille aholle,
Miehen etſiwän etehen,
Aina käywän askelille."
„Tapion talon iſäntä,
Metſän kultainen kuningas,
Mimerkki metſän emäntä,
Siniwiitta wiian eukko!
Tule jo kullan muuttelohon,
Hopean wajehtelohon;
Ikäwä minun tulewi,
Ikäwä tulettelewi,
Kun ei oo kullan muuttajoa,
Hopean wajehtajoa."
Niinpä lieto Lemminkäinen
Wiikon hiihteä hiwutti,

Lauloi wirret wiian päässä,
Kolmet korwen kainalossa,
Miellytti metsän emännän,
Itsenki metsän isännän,
Ihastutti metsän immet,
Taiwutti tytöt Tapion.
Juoksuttiwat, jouwuttiwat,
Hiien hirwen piilostansa
Miehen etsijän etehen,
Sanelijan saatawille.
Itse lieto Lemminkäinen
Jopa lämsänsä lähetti
Hiien hirwen hartioille,
Kaulalle kameli-warsan,
Jottei potkinut pahasti
Selkeä silittäessä.
Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Salon herra, maan isäntä,
Mielikki metsän emäntä!
Tule jo kullat ottamahan,
Hopeat walitsemahan,
Lempi-liinasi lewitä
Alle noien antieni,
Alle kullan kuumottawan,
Alle huohtawan hopean.“
Läksi siitä Pohjolahan,
Sanoi tuonne tultuansa:
„Tuosi' on sulle Hiien hirwi
Hiien peltojen periltä;
Anna akka tyttöäsi,
Mulle nuorta morsianta!“
Louhi Pohjolan emäntä
Tuopa tuohon wastaeli:

„Aſken annan tyttäreni,
Kun ſa ſuiſtat ſuuren ruunan,
Hiien ruskean hewoiſen,
Hiien nurmien periltä."
Silloin lieto Lemminkäinen
Otti kulta ohjakſenſa,
Hope'iſen marhaminnan,
Lähtewi hewon hakuhun,
Kuloharjan kuuntelohon,
Hiien nurmien periltä.
Etſi päiwän, etſi toiſen,
Niin päiwänä kolmantena
Nouſi ſuurelle mäelle,
Korkealle kukkulalle,
Jſki ſilmänſä itähän,
Käänti päätä päiwän alle,
Näki hiekalla hewoiſen,
Kuloharjan kuuſikolla;
Senpä tukka tulta tuiſki,
Harja ſuihkiwi ſawua.
Niin ſanowi Lemminkäinen:
„Oi Ukko ylijumala
Sa'a rautaiſta raetta,
Laske jäiſtä jäähytintä,
Harjalle hywän hewoiſen,
Hiien laukin lautaſille!"
Tuo Ukko ylinen luoja,
Pilwen päällinen jumala,
Ilman riehokſi rewitti,
Taiwon kannen kahtalokſi,
Satoi hyytä, ſatoi jäätä,
Satoi rautaiſta raetta,
Harjalle hywän hewoiſen,
Hiien laukin lautaſille.

Siitä lieto Lemminkäinen
Käwi luota katſomahan,
Likeltä tähyämähän,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Hiitolan hywä hewoinen,
Wuoren warſa waahtileuka,
Tuo nyt kulta-turpoaſi,
Pistä päätäſi hopea,
Kultaiſihin koltuskoihin,
Hope'iſihin helyihin,
Lähe tietä pikkuruiſen,
Matkoa ani wähäiſen,
Tuonne Pohjolan pihoille,
Luokſi ankaran anopin!"
Niinpä lieto Lemminkäinen
Pisti ſuitſet kullan ſuuhun,
Päitſensä hopean päähän,
Ajoi matkoa wähäiſen,
Tuli Pohjolan tuwille,
Sanoi tuonne tultuanſa:
„Jo nyt ſuistin ſuuren ruunan,
Hiien warſan waljastelin,
Tuo nyt tänne tyttööſi,
Mulle nuorta morſianta!"
Louhi Pohjolan emäntä
Tuopa tuohon wastaeli:
„Aſken annan tyttäreni,
Sulle nuoren morſiamen,
Kun ammut joutſenen joesta,
Wirrasta wihannan linnun,
Tuonen mustasta joesta,
Pyhän wirran pyörtehestä."
Siitä lieto Lemminkäinen
Astua lykyttelewi

Tuonne Tuonelan joelle,
Pyhän wirran pyörtehelle,
Jalo jouſi olkapäällä,
Wiini nuolia ſelässä.
Märkähattu karjan paimen,
Ukko Pohjolan ſokea,
Katſelewi, kääntelewi,
Tulewakſi Lemminkäistä.
Jo päiwänä muutamana
Näki lieto Lemminkäiſen
Saawakſi, lähenewäkſi,
Tuonne Tuonelan joelle,
Wierehen wihaiſen kosken,
Pyhän wirran pyörtehelle.
Weſikyyn we'estä nosti,
Umpiputken lainehista,
Syökſi ſen ſyämmen kautta,
Läpi makſan Lemminkäiſen.
Jopa lieto Lemminkäinen
Tunſi koskewan kowasti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Sen mä tein pahinta työtä,
Kun en muistanut kyſyä
Emoltani kantajalta,
Miten olla, kuin eleä,
Näinä päiwinä pahoina:
En tieä weſun wikoa,
Umpiputken ailuhia."
„Oi emoni, waimo wanha,
Tietäiſitkö, tuntiſitko,
Miſſ' on poikaſi poloiſen,
Toki rientäiſit awukſi,
Päästäiſit pojan poloiſen
Tältä tieltä kuolemasta."

Siitä Pohjolan ſokea
Syöksi lieto Lemminkäiſen
Tuonen mustahan jokehen,
Pahimpahan pyörteheſen.
Meni lieto Lemminkäinen,
Meni koskeſſa kolisten,
Myötäwirraſſa wilisten,
Tuonne Tuonelan tuwille.
Tuo werinen Tuonen poika
Jski mieſtä miekallanſa,
Lyöpi wiekſi murukſi,
Kahekſakſi kappalekſi,
Heitti Tuonelan jokehen,
Manalan alus-weſille.
Se oli loppu Lemminkäiſen,
Kuolo ankaran koſijan,
Tuonen mustaſſa joeſſa,
Manalan alantoheſſa.

Wiidestoista Runo.

Muutamana päiwänä ſuka Lemminkäiſen kodiſſa alkaa werta wuotaa; ſe oli warma merkki Lemminkäiſellen onnettomasti käyneen; ww. 1—28. — Äiti lähtee hakemaan kadonnutta poikaanſa; etſii, etſii, jo wiimein ſaapi Päiwältä tietää, Lemminkäiſen Tuonelan joeſſa kuoliana makaawan; ww. 29—52. — Lemminkäiſen äiti rientää harawa kädeſſä Tuonelan joelle. Jokea harawoidesſaan ſaapi enſin pienempiä palaſia ja jo wiimein koko ruumiinki kuollutta poikaanſa; niiſtä ſitte laittaa uroon entiſelleen; ww. 53—142. — Lemminkäinen herää kuin pitkäſtä unesta, nouſee ja kertoo äitillenſä, miten oli Tuonelan jokeen joutunut; ww. 143—174. — Lemminkäinen uudelleen yrittäiſi joutſenta ampumaan, mutta äiti käskee hänen jo ilmanki onneanſa kiittämään ja häntä kotiin ſeuraamaan; ww. 175—206.

Äiti lieto Lemminkäiſen
Aina koiſſa arwelewi:
„Minne on ſaanut Lemminkäinen,
Kunne Kaukoni kaonnut,
Kun ei kuulu jo tulewan
Matkoiltanſa maailmaſſa!“
Kyllikki korea nainen
Koiſſa lieto Lemminkäiſen
Katſoi illalla ſukoa,
Huomenella harjoanſa,
Niin päiwänä muutamana,
Huomenna moniahana,
Weri wuotawi ſuasta,
Hurme harjasta norahti.
Kyllikki korea nainen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Jo nyt on mennyt mies minulta,
Kaunis Kaukoni kaonnut,
Weri jo wuotawi ſuasta,
Hurme harjasta noruwi.“
Siitä äiti Lemminkäiſen
Itſe katſowi ſukoa,
Itſe itkulle apeutui:
„Woi poloiſen päiwiäni!
Tuho on poikoa pätöistä,
Hukka lieto Lemminkäistä,
Jo ſuka werin waluwi,
Harja hurmehin noruwi.“
Rapaſihen etſimähän
Kaonnutta poikoanſa,
Pian juoksi pitkät matkat,
Sekä juoksi, jotta joutui,
Mäet mätkyi mennesſänſä,
Norot nouſi, waarat waipui,
Ylähäiſet maat aleni,
Alahaiſet maat yleni.
Wiikon etſi ekſynyttä,
Wiikon etſi, eikä löyä;
Päiwyt wastahan tulewi,
Päiwälle kumarteleikſe:
„Oi Päiwyt Jumalan luoma!
Ootko nähnyt poikoani,
Kullaista omenatani,
Hopeaista ſauwoani?“
Päiwyt taiten wastaeli:
„Oonpa nähnyt poikueſi,
Jo on poikaſi poloiſen
Kaotettu, kuoletettu,
Mennyt koskia kolisten,
Myötäwirtoja wilisten,

Tuonne Tuonelan perille,
Manalan alantehille."
Siitä äiti Lemminkäisen
Saapi rautaisen harawan,
Jonk' oli piit satoa syltä,
Warsi wiittä walmistettu,
Juoksi Tuonelan joelle,
Päiweä rukoelewi:
„Oi Päiwyt Jumalan luoma,
Nukuttele nuiwa kansa,
Wäsytä wäki Manalan,
Tuonen walta waiwuttele!"
Tuo Päiwyt Jumalan luoma,
Luoma luojan aurinkoinen,
Paistoi hetken heltehesti,
Toisen himmesti hiotti,
Kolmannen koko teräl tä,
Nukutteli nuiwan kansan,
Wäsytti wäen Manalan,
Nuoret miehet miekoillehen,
Wanhat wasten sauwojansa,
Keski-iän keihä'ille.
Siitä äiti Lemminkäisen
Otti rautaisen harawan,
Harawoipi poikoansa
Pitkin Tuonelan jokea,
Sekä pitkin, jotta poikki,
Saapi paian poikoansa,
Paian mielikki pahoikki,
Sai sukat, hatun tapasi,
Sukat suureksi surukki,
Hatun mieliharmikkensa.
Weti wielä kerran, toisen,
Kerrallapa kolmannella

Elotukku ſai etehen,
Harawahan rautaiſehen.
Elotukku ei ſe ollut,
Oli lieto Lemminkäinen,
Itſe kaunis Kaukomieli,
Waan oli pikkuista wajalla:
Yhtä kättä, puolta päätä,
Siihen henkeä liſäkſi.
Emo tuossa arwelewi:
„Wieläkö tästä mies tuliſi!“
Päätyi korppi kuulemaſſa,
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Ei ole miestä mennehesſä,
Työnnä Tuonelan jokehen;
Jo ſilt' on ſiika ſilmät ſyönyt,
Hauki hartiat halaisnut.“
Tuopa äiti Lemminkäiſen
Eipä heitä poikoanſa;
Wetelewi wielä kerran
Harawalla waskiſella
Pitkin Tuonelan jokea,
Sekä pitkin, jotta poikki,
Saapi kättä, ſaapi päätä,
Monta muuta muskulata.
Niistä poikoa rakenti,
Laati lieto Lemminkäistä.
Loi miehen, uron ſukeſi,
Muinaiſille muo'oillenſa,
Ei ſaanut ſanalliſekſi,
Lasta lauſehelliſekſi.
Niin ſanoi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Mehiläinen mieli-lintu,
Metſän kukkien kuningas,

Lähe nyt mettä noutamahan
Ylähältä taiwoſesta,
Periltä pyhän Jumalan,
Aſunnoilta autuahan!“
Mehiläinen maasta nouſi,
Simaſiipi mättähältä,
Jopa lenti löyhytteli
Yli kuun, alatſe päiwän,
Lenti luojan kellarihin,
Kamarihin kaikkiwallan.
Sai ſieltä ſimoa kyllin,
Metoſta mielin määrin,
Jo tulla tuhuttelewi
Sata ſarwea ſylisſä,
Misſä mettä, kusſa wettä,
Kusſa woietta parasta.
Siitä äiti Lemminkäiſen
Itſe woiti woipunutta,
Pahoin tullutta paranti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Nouſe jo makoamasta,
Ylene unekſimasta,
Näiltä paikoilta pahoilta,
Kowan onnen wuotehilta!“
Nouſi mies makoamasta,
Heräſi unekſimasta,
Jop' on ſaattawi ſanoa,
Itſe kielin kertoella:
„Kauwan malkio makaſin,
Wiikon utra uinaelin,
Makaſin unen makean,
Sikeäiſen ſiuwottelin.“
Sanoi äiti Lemminkäiſen,
Itſe lauſui ja pakiſi:

„Oiſit maannut kauwemminki,
Wielä wiikomman wirunut,
Ilman äitittä pahatta,
Katalatta kantajatta.“
„Sano nyt poikani polonen,
Kerro korwin kuullakſeni,
Mi ſinun Manalle ſaattoi,
Työnti Tuonelan jokehen?“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Untamolan umpiſilmä
Se minun Manalle ſaattoi;
Weſikyyn we'eſtä nosti
Wasten waiwaista minua,
Enkä tuota tiennytkänä,
En tiennyt weſun wihoa,
Umpiputken ailuhia.“
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Woipa mieſtä mieletöintä,
Kehuit noiat noituwaſi,
Lappalaiſet laulawaſi,
Et tieä weſun wihoa,
Umpiputken ailuhia!“
Kyſyi äiti poialtanſa,
Jos oli mitä wajoa,
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Äijeä olen wajoa!
Tuolla mieleni makaawi
Noiſſa Pohjan neitoſiſſa;
Home-korwa Pohjan eukko
Eip' on anna tyttöänſä
Ilman allin ampumatta,
Joutſenen oſoamatta,
Tuosta Tuonelan joesta,
Pyhän wirran pyörteheſtä.“

Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Heitä jo herjät joutſeneſi
Tuonen mustahan jokehen,
Sie lähe koti-perille,
Wielä kiitä onneaſi,
Julkista Jumalataſi,
Kun antoi awun totiſen,
Wielä henkihin herätti,
Tuonen teiltä tiettäwiltä;
En minä mitänä woiſi
Ilman armotta Jumalan,
Toimetta totiſen luojan."
Siitä lieto Lemminkäinen
Toki lähtewi kotihin
Kanſſa armahan emonſa,
Kera walta-wanhempanſa.
Siihen heitän Lemminkäiſen
Wirreſtäni wiikommakſi,
Lasken lauluni wälehen,
Runon uuelle uralle.

Kuudestoista Runo.

Wäinämöinen laulaen wenettä weistäesſänſä ja juuri walmiiksi ſaamaiſillanſa ei muista kolmea ſitä warten tarwittawaa mahti-ſanaa; ww. 1—24. — Wäinämöinen lähtee Tuonelaan, huutaa ſalmen rannalla wenettä; Tuonetar kummastelee häntä ja muistuttaa wieläki olewan paremman Wäinämöiſelle, jos palaiſi kotiinſa; ww. 25—68. — Tuonetar wiepi weneen Wäinämöiſelle. Tuonelan emäntä kuultuanſa Wäinämöiſen aſian ſanoo Tuonen ei jakelewan tietojanſa muille, ja laittaa Wäinämöiſen nukkumaan; ww. 69—98. — Wäinämöiſen maatesſa Tuonelan wäki yöllä laittaa rautawerkkoja ristiin rastiin Tuonelan jokeen, ettei Wäinämöinen uimallakaan pääſiſi pakenemaan; ww. 99—124. — Wäinämöinen muutaikſe pienemmäksi ja uipi ſillä tawoin läpi werkoista. Tuonelasta tultuanſa toiwottaa ei kenenkään ſinne omin mielin lähtewän, kun ei lienekään monta ſieltä takaiſin tullutta; ww. 125—162.

Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Oli weistäwä wenettä,
Uutta purtta puuhoawa,
Nenässä utuiſen niemen,
Päässä ſaaren terheniſen.
Teki tieolla wenettä,
Laati purtta laulamalla;
Lauloi päiwän, pohjan puutti,
Lauloi toiſen, liitti laian,
Lauloi kohta kolmannenki
Kokkien kohentimilla.
Niin kokat kuwattuanſa,
Kaaritettua wenoſen,

Liitettyä laian liitot,
Uupui kolmea ſanoa
Pannesſanſa parraspuita,
Päitä kaarten päätellesſä.
Arwelee, ajattelewi,
Mistäpä ſanoja ſaiſi,
Itſe tuon ſanoikſi ſaatti:
„Tuolta ſaan ſa'an ſanoja,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajasta.“
Waka wanha Wäinämöinen
Läkſi Tuonelta ſanoja,
Manalalta mahtiloita;
Käwi wiikon witſikkoa,
Wiikon toiſen tuomikkoa,
Kolmannen katajikkoa,
Jo näkyi Manalan ſaari,
Tuonen kumpu kuumottawi.
Niin huhuta huikahutti
Tuosſa Tuonelan joesſa:
„Tuo wenettä Tuonen tytti,
Lauttoa Manalan lapſi,
Yli ſalmen ſaa'akſeni,
Joen poikki päästäkſeni!“
Lyhykäinen Tuonen tytti,
Matala Manalan neiti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Wene täältä tuotanehe,
Kuni ſyy ſanottanehe,
Mi ſinun Manalle ſaattoi
Ilman tau'in tappamatta,
Muun ſurman muſertamatta.“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Te'in tieolla wenettä,

Laa'in purtta laulamalla,
Niin päiwällä kolmannella
Rikkoihe reki runoilta,
Jalas taittui lauſehilta;
Läkſin Tuonelta oroa,
Laulukorjan laatiani."
Kyllä Tuonetar toruwi,
Manan neiti riitelewi:
„Oi on hullu hulluuttaſi,
Mies on mieleſi wähyyttä!
Tulet ſyyttä Tuonelahan,
Surmatta Manan majoille,
Parempi ſinun oliſi
Palata omille maille:
Paljo on tänne tullehia,
Ei paljo palannehia."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Akka tieltä kääntyköhön,
Eip' on mies pahempikana;
Tuo wenettä Tuonen tytti!"
Wei wenehen Tuonen tytti,
Sillä wanhan Wäinämöiſen
Yli ſalmen ſaattelewi,
Joen poikki päästelewi.
Tuop' on Tuonelan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Mitä ſie tulit Manalle
Ennen Tuonen tahtomatta,
Manan mailta kutſumatta?"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Weistäesſäni wenoista
Uuwuin kolmea ſanoa
Peripäätä päätellesſä;

Piti tulla Tuonelahan
Saamahan ſanoja noita.“
Tuopa Tuonelan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei Tuoni ſanoja anna,
Mana mahtia jakele;
Etkä täältä pääsnekänä
Sinä ilmoisna ikänä
Kotihiſi kulkemahan,
Mailleſi matelemahan.“
Uuwutti unehen miehen,
Pani maata matkalaiſen,
Tuonen taljawuotehelle;
Siinä mies makaelewi,
Uros unta ottelewi,
Mies makaſi, waate walwoi.
Oli akka Tuonelaſſa,
Akka wanha käykäleuka,
Rautarihman kehreäjä,
Waskilankojen walaja,
Kehräſi ſataiſen nuotan,
Tuhantiſen tuuritteli,
Yönä yhtenä keſäisnä,
Yhellä weſikiwellä.
Oli ukko Tuonelaſſa,
Se on ukko kolmiſormi,
Rautawerkkojen kutoja,
Waskinuotan walmiſtaja,
Kutowi ſataiſen nuotan,
Tuhantiſen tuikutteli,
Samana keſäisnä yönä,
Samalla weſikiwellä.
Tuonen poika rautanäppi,
Se weti ſataiſen nuotan

Poikki Tuonelan joesta,
Sekä poikki, jotta pitkin,
Jott' ei päästä Wäinämöisen,
Selwitä Uwantolaisen,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan iki majoista.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Joko lie tuhoni tullut,
Hätäpäiwä päälle päasnyt,
Näillä Tuonelan tuwilla,
Manalan alantehilla!"
Pian muuksi muuttelihe,
Ruton toiseksi rupesi,
Matoi rautaisna matona,
Kulki kyynä käärmehenä,
Poikki Tuonelan joesta,
Läpi Tuonen werkkoloista.
Siitä wanha Wäinämöinen
Tuonelasta tultuansa
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Elköhön hywä Jumala,
Elköhön sitä suwaitko,
Itse mennyttä Manalle,
Tuonelahan tunkeinutta!
Aijä on sinne saanehia,
Wähä tuolta tullehia,
Tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan iki majoista."
Wielä saatteli sanoiksi,
Itse lausui, noin nimesi,

Nuoriſolle nouſewalle,
Kanſalle kaſuawalle:
„Elkätte imeiſen lapſet
Sinä ilmoisna ikänä
Tehkö ſyytä ſyyttömälle,
Wikoa wiattomalle,
Pahoin palkka makſetahan
Tuolla Tuonelan ko'issa:
Sija ſiell' on ſyylliſillä,
Wuotehet wialliſilla,
Alus kuumista kiwistä,
Peitto kyistä käärmehistä."

Seitſemästoista Runo.

Wäinämöinen lähtee jo kauan kuolleelta ja maan alla maanneelta Antero Wipuſelta ſanoja ſaamaan, tulee perille ja herättää Wipuſen pitkästä unestanſa; ww. 1—50. — Wipunen unesta herättyänſä nielaiſee Wäinämöiſen watſaanſa, joſſa Wäinämöinen alkaa häntä yhdellä ja toiſellaki tawalla kiuſata; ww. 51—70. — Wipunen arwelee, mikä kumma jo lieneeki hänen mahasſanſa, rupeaa ſitä ſitte pois manaamaan ja uhkaa pahasti pidellä, jos ilman ei lähtiſi; ww. 71—106. — Wäinämöinen kiistää ei milloinkaan lähteä, ellei ſaiſi ſanoja Wipuſelta, jonka kuultua Wipunen laulaa hänelle kaikki tietonſa; ww. 107—142. — Yltäkyllin ſanoja ſaatuanſa Wäinämöinen lähtee jälleen matkaanſa, tulee keskitekoiſen weneenſä luokſi ja ſaapi ſen ſitte helpoſti walmiikſi; ww. 143—166.

Waka wanha Wäinämöinen
Tuonelasta tultuanſa
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen!
Taos rautaiſet talukſet,
Tao rauta-rukkahiſet,
Paita rautainen rakenna,
Laa'i rautainen korento,
Pane ſyämmehen teräkſet,
Weä päälle melto rauta,
Lähen ſaamahan ſanoja,
Ongelmoita ottamahan,
Suusta Antero Wipuſen,
Watſaſta wara-wäkewän."
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wastaten ſanowi:

„Wiikon on Wipunen kuollut,
Kauwan Antero kaonnut,
Wipunſa wirittämästä,
Ahtamasta anſatienſä,
Et ſieltä ſanoa ſaane,
Et ſanoa puoltakana.“
Waka wanha Wäinämöinen
Toki läkſi, ei totellut,
Astui päiwän helkytteli
Naisten neulojen neniä,
Astui toiſen torkutteli
Miesten miekan tutkamia,
Kolmannenki koikutteli
Uron tapparan teriä.
Itſe wirſikäs Wipunen,
Mies wanha wara-wäkewä,
Jo oli wiikon maasſa maannut,
Kauwan kaihosſa lewännyt,
Haapa kaswoi hartioilla,
Koiwu kulmilla yleni,
Otſalla orawi-kuuſi,
Pajupehko parran päällä.
Jo tulewi Wäinämöinen,
Weti miekan, riisti rauan,
Kaatoi haawat hartioilta,
Koiwut kulmilta kukisti,
Otſalta orawi-kuuſet,
Pajupehkot parran päältä.
Syösti rautaiſen korennon
Suuhun Antero Wipuſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Rouſe pois inehmon orja
Maan alla makoamasta,
Wiikon unta ottamasta!“

Tuop' on wirſikäs Wipunen
Heti herkeſi unesta,
Irwisti ikeniänsä,
Leukapielenſä lewitti,
Nieli miehen miekkoinenſa,
Kulahutti kulkkuhunſa.
Silloin wanhan Wäinämöiſen
Piti toiſikſi ruweta,
Pani paitanſa pajakſi,
Hiat paian palkehikſi,
Polwenſa alaiſimekſi,
Waſarakſi kynäspäänſä,
Itſenſä teki ſepokſi,
Rakenteli rautiokſi.
Takoa taputtelewi,
Lyöä lynnähyttelewi;
Takoi yön lepeämättä,
Päiwän pouahuttamatta,
Watſaſſa wara-wäkewän,
Mahtipontiſen powesſa.
Silloin wirſikäs Wipunen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Jo olen ſyönyt ſa'an urosta,
Tuhonnut tuhannen miestä,
Enpä liene mointa ſyönyt,
En ennen tämän tapaista:
Syet ſuuhuni tulewat,
Rauan kuonat kulkkuhuni."
„Ulos koira keuhkoistani,
Maan kamala makſoistani!
Himmene jo Hiien hurtta,
Raukea Manalan rakki,
Puremasta, jäytämästä,
Syömästä, kaluamasta,

Syömästä ſyänkäpyä,
Pernoani pehkomasta!"
„Luopui ennen luotu Lempo,
Ekſyipä emollinenki,
Etkö ſie emotoin ekſy,
Luowu luonnotoin ſikiö,
Tämän tunnin tutkaimella,
Tämän kuuhuen kululla!"
„Kun et wääjänne wälehen,
Eronne emoton rakki,
Saan minä kokolta kourat,
Weren juojalta wekarat,
Joilla konnat kouriſtelen,
Ilkeät iki aſetan,
Pään päriſemättömäkſi,
Hengen huokumattomakſi."
„Lähe nyt kumma kulkemahan,
Maan paha pakenemahan,
Siirrä pois ſijaſi konna,
Muuta murha kartanoſi,
Ennenkun ſanani ſaapi,
Tahi mieli juohtunewi!"
Waka wanha Wäinämöinen
Silloin tuon ſanoikſi wirkki:
„Etpä pääſe päiwinäſi,
Selwiä ſinä ikänä,
Kun en ſaa ſanoja kuulla,
Luoa lempi-luottehia;
Ei ſanat ſalahan joua,
Eikä luottehet lowehen,
Mahti ei joua maan rakohon,
Waikka mahtajat menewät."
Silloin wirſikäs Wipunen
Aukaiſi ſanaiſen arkun

Lauloakſenſa hywiä,
Parahia pannakſenſa.
Lauloi ſynnyt ſyitä myöten,
Luottehet lomia myöten:
Kuinka luojanſa luwalla,
Kaikkiwallan waatimalla,
Itſeſtänſä ilma ſyntyi,
Ilmasta weſi eroſi,
Weestä manner maatelihe,
Manterelle kaswut kaikki.
Lauloi kuun kuwoannasta,
Auringon aſetannasta,
Ilman pielten pistännästä,
Taiwoſen tähytännästä.
Siinä wirſikäs Wipunen
Kyllä lauloi ja oſaſi,
Ei ole kuultu, eikä nähty,
Sinä ilmoisna ikänä
Parempata laulajata,
Tarkempata taitajata;
Suu ſe ſyyteli ſanoja,
Kieli laski lauſehia,
Kuni ſälkö ſääriänſä,
Ratſu jalkoja jaloja.
Siitä wanha Wäinämöinen
Kun oli ſanoja ſaanut,
Rupeawi lähtemähän,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi ſie Antero Wipunen!
Awa ſuuſi ſuuremmakſi,
Pääſiſin mahasta maalle,
Kotihini kulkemahan.“
Siitä Antero Wipunen
Awoi ſuunſa ſuuremmakſi,

Leukapielenſä lewitti,
Itſe wanha Wäinämöinen
Läkſi ſuusta ſuuritieon,
Mahtipontiſen powesta,
Kuni kultainen orawa,
Tahi näätä kultarinta.
Läkſi ſiitä astumahan,
Tulewi wenonſa luokſi,
Teki tieolla wenettä
Tieokkailla tehtahilla.
Sai wenonen walmihikſi,
Päät on kaarten päätetyksi,
Weno ſyntyi weistämättä,
Laiwa lastun ottamatta.

Kahdekſastoista Runo.

Wäinämöinen uuden laiwanſa koriſtettua lähtee ſillä Pohjan neittä kosjomaan. Ilmariſen ſiſar, Ainikki, pyykkiä rannalla pestesſään hawaitſee jotain mustaa merellä haamottawan ja arwelee ſitä jos miksiki; ww. 1—36. — Oudon hawaitſemanſa lähemmäksi tultua tuntee Wäinämöiſen laiwakſi ja alkaa kyſellä Wäinämöiſeltä, kunne oli matkalla. Wäinämöinen piloillanſa enſin mitä kutaki ladeltua jo wiimein ſanoo todenki, Pohjan neittä kosjomaan lähteneenſä; ww. 37—102. — Tytär aſian kuultuanſa heti juokſee ilmoittamaan ſen weljellenſä Ilmariſelle. Seppo ſiitä huolella rientää itſe jäleſtä ja ſaawuttaa Wäinämöiſen matkalla. Siinä ſopiwat keskenänſä, ei kumpikaan neittä wastoin ſen omaa mieltä tahtoa; ww. 103—148. — Jo tullaan lähemmä matkan määrää, koira Pohjolaſſa kuulee ja alkaa haukkua. Pohjolan iſäntä käypi katſomaan, mitä koira haukkuiſi, ja näkee wieraita ſekä maiſin että meriſin tulewan. Kyſytään arpaa wieraiſta ja ſaadaan tietää, niiden kosjolaiſia olewan; ww. 149—200. — Pohjolan emäntä tunnettuanſa wieraat Wäinämöiſekſi ja Ilmariſekſi, neuwoo tytärtänſä Wäinämöiſelle menemään, mutta tytär wastaa, ei huoliwanſa ſemmoiſeſta wanhaſta ukoſta; ww. 201—230. — Wäinämöinen tultuaan tupaan pyytää tyttöä puoliſokſenſa. Tyttö kyſäiſee, joko oliſi täyttänyt ſen hänelle määrätyn anſiotyön, ja kun Wäinämöinen ei ſaata ſanoa ſitä tehneenſä, niin tyttökin arwelee, ei hänelle menewänſä; ww. 231—266.

Waka wanha Wäinämöinen
Arweli, ajattelihe,
Mennä neittä kosjomahan,
Päätä kaſſa katſomahan,
Pimeäſtä Pohjolaſta,
Summaſta Sariolaſta.
Pani haahen haljakkahan,
Punaiſehen purſi-puolen,

Kokat kullalla kuwaſi,
Hopealla holwaeli.
Nosti päälle purjepuunſa,
Weti puuhun purjehia,
Weti purjehen punaiſen,
Toiſen purjehen ſiniſen,
Läkſi merta laskemahan,
Sinistä ſirottamahan.
Annikki oli niemen neiti,
Siſar ſeppo Ilmariſen,
Joutui ſotkut ſotkemaſſa,
Waattehet wiruttamaſſa,
Nenäſſä utuiſen niemen,
Pääſſä ſaaren terheniſen.
Keksi mustaſen merellä,
Sinerwöiſen lainehilla,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mi olet merellä musta,
Kun ſa ollet hanhikarja,
Niin ſä lentohon lewaha.“
„Kun ollet lohinen luoto,
Niin ſä uimahan pulaha,
Kun ollet weſikiwonen,
Weſi päälleſi we'ellös.“
„Lienet weikkoni wenonen,
Niin kohen kotia käänny,
Lienet purſi wento wieras,
Ulommakſi uikſennellos.“
Ei ollut weno kotoinen,
Eikä purſi wento wieras,
Olipa purſi Wäinämöiſen,
Laiwa laulajan ikuiſen,
Jo luokſi lähentelihe,
Pakinoille painatteli.

Annikki hywäniminen
Purrelta kyſelemähän:
„Kunne läkſit Wäinämöinen,
Suorihit ſuwannon ſulho?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Läkſin lohta pyytämähän
Tuonen mustasta joesta,
Sywästä ſara-ojasta.“
Annikki hywäniminen,
Hänpä tuon ſanoikſi wirkki:
„Tunnen mie toen puhujan,
Sekä kekſin kielastajan:
Toiſinpa iſoni ennen
Läkſi lohta pyytämähän,
Oli werkkoja wenonen,
Laiwan täyſi laskimia,
Siinä nuotat, ſiinä nuorat,
Siinä tarpoimet ſiwulla;
Kunne läkſit Wäinämöinen,
Ulkoſit Uwantolainen?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Läkſin hanhien hakuhun
Sakſan ſalmilta ſywiltä,
Ulapoilta auke'ilta.“
Annikki hywäniminen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Toiſinpa iſoni ennen
Läkſi hanhien ajohon:
Jouſi oli ſuuri jäntehessä,
Wetehessä kaari kaunis,
Koira musta kahlehissa,
Kahle kaarehen ſiottu;
Sano totta Wäinämöinen,
Kunne kuitenki käkeſit?“

Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Entä jos minä menisin
Noihin suurihin sotihin,
Taſapäihin tappeloihin,
Joiſ' on werta sääriwarſi,
Polwen korkeus punaista.“
Aina Annikki sanowi,
Tinarinta riukuttawi:
„Elä tyhjiä walehi!
Tunnen mie soanki käynnin:
Kun ennen isoni läksi
Noihin suurihin sotihin,
Sata oli miestä soutamassa,
Tuhat ilman istumassa,
Nenin jousia nenässä,
Terin miekat teljopuilla;
Sano jo toet totiset,
Walehettomat wakaiset,
Kunne läksit Wäinämöinen,
Suorihit Suwantolainen!“
Silloin wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Toki ma sanon toetki,
Jos wähän walehtelinki,
Läksin neittä Pohjolasta,
Impeä Pimentolasta.“
Annikki hywä-niminen
Kun tunsi toet totiset,
Heti sai samoamahan,
Tulewi sepon kotihin:
„Weli seppo Ilmarinen,
Takoja iän-ikuinen!
Taos mulle sukkulainen,
Tao sormukset soreat,

Niin ſanon toet totiſet,
Walehettomat wakaiſet:
Jo nyt wiewät wiekkahammat,
Etewämmät ennättäwät,
Ottawat ſinun omaſi,
Anastawat armahaſi;
Jo menewi Wäinämöinen
Seläſſä meren ſiniſen
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan."
Tunkihe ſepolle tuska,
Rautiolle raskas tunti;
Peſi päänſä puhtahakſi,
Walelihe walkeakſi,
Sykyſyiſistä ſyſistä,
Taonnoista talwiſista.
Pukihe, ſomistelihe,
Waatettihe, walmistihe,
Pisti warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Itſe istuikſe rekehen,
Otti ohjakſet kätehen.
Ajawi, hypittelewi,
Meren hietaharjuloita,
Jo päiwänä kolmantena
Yllättäwi Wäinämöiſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi on wanha Wäinämöinen!
Tehkämme ſula ſowinto,
Jos on kilwoin kihlonemme,
Kilwoin käynemme koſiſſa,
Ei neittä wäellä wieä."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Teen minä ſulan ſowinnon,

Ei neittä wäellä wieä,
Wastoin mieltä mieheläḧn;
Sille neiti antaminen,
Kelle mielensä tekewi."
Ajoiwat e'elle ſiitä
Matkoanſa kumpanenki,
Purſi juokſi, ranta roikki,
Oro juokſi, maa jämiſi.
Kului aikoa wähäiſen,
Pirahteli pikkaraiſen,
Jopa haukkui hallikoira,
Linnan lukki luskutteli,
Pimeäſſä Pohjolaſſa,
Sangaſſa Sariolaſſa.
Sanoi Pohjolan iſäntä:
„Ei halli waletta hauku,
Luppakorwa luuhattele,
Joko käynen katſomahan,
Mitä haukkuwi halikka,
Linnan luppa luikuttawi."
Käwi ſiitä katſomahan
Pellolle perimmäiſelle,
Katſoi koiran ſuuta myöten,
Nenäwartta walwatteli,
Jo näki toen totiſen,
Mitä haukkui hallikoira:
Purjehti weno punainen
Selän puolen Lemmenlahta,
Kirjokorja kiättäwi
Maa-puolen Simaſaloa.
Tultua tupahan tuolta
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Jo tulewi wierahia
Selällä meren ſiniſen,

Ajetahan kirjokorjin
Tuon puolen Simaſaloa,
Lasketahan laiwoin ſuurin
Tämän puolen Lemmenlahta."
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Mistä arpa ſaatanehe
Tulewista wierahista? —
Oi on pieni piikaſeni,
Pane pihlajat tulehen,
Puu walio walkeahan!
Kun on werta wuotanewi,
Niin ſilloin ſota tulewi,
Kunp' on wettä wuotanewi,
Aina rauhaſſa elämme."
Pohjan piika pikkarainen
Pisti pihlajat tulehen:
Wuo'a ei werta, eikä wettä,
Läkſi mettä wuotamahan.
Wirkkoi Suowakko ſopesta:
„Puu kun mettä wuotanewi,
Niin mi ſaapi wierahia,
Se on ſuuri ſulhaiskanſa."
Siitä Pohjolan emäntä,
Sekä kaunis Pohjan neiti,
Pian pistihe pihalle,
Luoen ſilmänſä ſelälle:
Näki tuolta tuon tulewan,
Uuen purren purjehtiwan,
Näki juokſewan oroſen,
Kirjokorjan kiättäwän.
Sanoi Pohjolan emäntä,
Itſe lauſui lapſellenſa:
„Ken ſe haahella tulewi,
Se on wanha Wäinämöinen,

Ken ſe korjalla ajawi,
Se on ſeppo Ilmarinen."
„Kunp' on tullahan tupahan,
Tuoppa on tuopilla olutta,
Kanna kakſikorwaiſella,
Työnnä tuoppi ſen kätehen,
Kellen on mieli mennäkſeſi;
Anna Wäinölän ukolle,
Ku tuo haahella hywyyttä,
Alukſella aartehia!"
Tyttö tuohon wastoawi:
„Oi emoni, kantajani!
Ei ole neittä ennenkänä,
Ei ole myötynä eloihin;
Enkä menne Wäinölähän
Iki wanhalle waraksi,
Waiwa wanhasta tulewi,
Ikäwä iälliſestä."
Silloin wanha Wäinämöinen
Oli eellä ennättäjä,
Ajoi purtenſa punaiſen
Teloille teräkſiſille,
Itſe tungeikſe tupahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuletko minulle' neiti
Ikuiſeksi ystäwäksi?"
Tuopa kaunis Pohjan neiti,
Tuopa tuohon wastoawi:
„Joko ſie wenoſen weistit,
Joko laa'it laiwan ſuuren,
Kehräwarteni muruista,
Kalpimeni kappaleista?"
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itſe lauſui ja pakiſi:

„Jo laa'in hywänki laiwan,
Aiwan ankaran wenoſen,
Jok' on tuulesſa tukewa
Ja warawa wasta-ſäällä
Halki aaltojen ajella,
Selät wetten ſeurustella,
Poikki Pohjolan weſien,
Lakkipäien lainehien."
Tuopa kaunis Pohjan tytti
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„En kiitä meristä mieſtä,
Aallon laskia-urosta,
Tuuli wie merellä mielen,
Aiwot ſärkewi ahawa;
Enkä taia tullakana,
En tulla minä ſinulle
Ikuiſekſi yſtäwäkſi,
Polwiſekſi puoliſokſi,
Sijaſi lewittäjäkſi,
Pään-alaiſen laskijakſi."

Yhdekſästoista Runo.

Ilmariſelle Pohjolan tupaan tultuanſa tuodaan ſimaa juoda, mutta hän uhkaa ei märkääkään maistawanſa ennenkun ſaiſi morſiamenſa nähdä. Saapi ſitten anſiotyökſeen käärme-pellon kyntää, jonka tehtyä kyſyy uudelleen tytärtä; ww. 1—38. — Pohjolan emäntä määrää Ilmariſelle toiſekſi anſiotyökſi pyytää Tuonen karhu ja kolmannekſi ſaada hirweän ſuuri hauki Tuonelan joesta; ww. 39—84. — Ilmarinen takoo tuliſen kokon, lähtee ſen kanſſa Tuonelan joelle, ſiellä ſyntyy kowa tappelo kokon ja hauwin wälillä, kokko enſimäiſellä ja toiſella yritykſellä ei woita mitään; ww. 85—126. — Kokko kolmannella kokeella ſaapi hauwin, lentää ſen kanſſa puun latwaan ja alkaa ſyödä. Ilmarinen ſiitä kun nuhtelee häntä, niin kokko ſuuttuneena lentää matkoihinſa; ww. 127—152. — Ilmarinen kantoi hauwin pään Pohjolaan ja kyſyy, joko nyt oliſi morſiamenſa walmis. Pohjolan emäntä wiimeinki lupaa tyttärenſä hänelle; ww. 153—180. — Pohjolan emäntä kummaſtelee, miten Ilmarinen arwaſi hänen neittänſä kosjomaan tulla. Syyt ſiihen ſelitetään; ww. 181—226.

Siitä ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän ikuinen,
Itſe tungeikſe tupahan,
Kaiwaikſe katokſen alle.
Tuotihin ſimoa tuoppi
Seppo Ilmarin kätehen,
Seppo tuon ſanoikſi wirkki:
„En ennen ſinä ikänä
Juone näitä juomiſia,
Kun ma ſaan nähä omani;
Onko walmis walwattini,
Walmis walwateltawani?“

Sanoi Pohjolan emäntä:
„Äsken on walmis walwattiſi,
Kun ſa kynnät kyiſen pellon,
Käärmehiſen käännättelet,
Senpä Hiiſi ennen kynti,
Lempo warſinki wakoili.“
Silloin ſeppo Ilmarinen
Meni neitonſa tupahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Työ minulle määrättihin
Kynteäni kyiſen pellon,
Käärmehiſen käännätellä.“
Antoi morſian apua,
Työnti neito neuwokkia:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen!
Aura kultainen kuwoa,
Sillä kynnät kyiſen pellon,
Käärmehiſen käännättelet.“
Siitä ſeppo Ilmarinen
Auran kultaiſen kuwaſi,
Sillä kynti kyiſen pellon,
Wakoeli maan matoiſen,
Sanoi tuolta tultuanſa:
„Jo nyt kynnin kyiſen pellon,
Joko tyttö työnnetähän,
Annetahan ainoiſeni?“
Tuop' on Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Äsken neiti annetahan,
Tyttö täältä työnnetähän,
Kun ſa tuonet Tuonen karhun,
Suiſtanet ſuen Manalan.“
Antoi morſian apua,
Työnti neiti neuwokkia:

„Ohoh ſeppo Ilmarinen!
Teräkſestä tehkös ſuitſet,
Niillä tuonet Tuonen karhun,
Suistanet ſuen Manalan."
Siitä ſeppo Ilmarinen
Teräkſestä ſuitti ſuitſet,
Päitſet rauasta rakenti,
Käwi ſitte ſuistamahan,
Sai ſutoſen ſuitſi ſuuhun,
Karhun rauta-kahleheſen,
Sanoi tuolta tultuanſa:
„Anna akka tyttäreſi!
Jo olen tuonut Tuonen karhun,
Suistanut ſuen Manalan."
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Äsken alli annetahan,
Siniſotka ſuoritahan,
Kun ſaat ſuuren ſuomuhauwin,
Liikkuwan kalan lihawan,
Tuolta Tuonelan joesta."
Jopa tuskikſi tulewi
Tuon on ſeppo Ilmariſen,
Meni neitonſa tupahan,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Työ minulle määrättihin
Aina entistä parempi,
Saa'a ſuuri ſuomuhauki
Tuonen mustasta joesta."
Antoi morſian apua,
Työnti neiti neuwokkia:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen,
Ellös olko milläskänä!
Taoppa tulinen kokko,
Waakalintu walke'inen,

Sillä ſaanet ſuuren hauwin,
Liikkuwan kalan lihawan,
Tuonen mustasta joesta,
Manalan iki purosta."
Se on ſeppo Ilmarinen
Takowi kokon tuliſen,
Siitä neuwoi kokkoanſa:
„Kokkoſeni, lintuſeni,
Menes lennä, kunne käsken,
Tuonen mustalle joelle,
Iske ſuuri ſuomuhauki,
Liikkuwa kala lihawa!"
Tuo kokko komea lintu
Lenteä lekuttelewi,
Lenti hauwin pyyäntähän
Tuonne Tuonelan joelle,
Yksi ſiipi wettä wiisti,
Toinen taiwasta tapaſi.
Jo tulewi Tuonen hauki,
We'en koira wengottawi,
Tahtoi ſeppoa tawata,
Syöä ſeppo Ilmariſen.
Tuop' on kokko rautakoura
Keksi ſuuren ſuomuhauwin,
Iskewi kaloa tuota,
Wasten ſuomuja ſukaiſi.
Silloin ſuuri ſuomuhauki,
Liikkuja kala lihawa,
Painawi kokon kynimen
Alle ſelwien weſien;
Niin kokko kohotteleikſe,
Ilmahan ylenteleikſe,
Nosti mustia muria
Päälle ſelwien weſien.

Liiteleikſe, laateleikſe,
Toki toiſesti kokewi,
Yhen iski kynſiänſä
Hauwin hirmun hartioihin,
Toiſen iski kynſiänſä
Wuorehen teräkſiſehen.
Kilpistyi kiwestä kynſi,
Kalpistihe kalliosta,
Jo hauki ſukeltelihe,
We'en wenkale wetihe,
Kynſistä kokon kynimen,
Waakalinnun warpahista.
Siitä kokko rautakoura
Kiwastihe wielä kerran,
Siiwet wälkkyi walkeana,
Silmät ſelwänä tulena,
Saip' on hauwin kynſihinſä,
We'en koiran kourihinſa.
Nosti ſuuren ſuomuhauwin,
We'en wenkalan wetäwi,
Tuosta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta,
Ei weſi we'elle tullut
Hauwin ſuuren ſuomuloista,
Ilma ei ilmalle hajaisnut
Kokon ſuuren höyhenistä.
Kantoi ſuuren ſuomuhauwin
Päähän lakkapään petäjän,
Siinä maisteli makoa,
Riipoeli rintapäätä.
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Oi ſinua kurja kokko!
Kun nyt maistelit makoa,
Wiillit halki hauwin watſan.“

Tuop' on kokko rautakoura
Siitä syäntyi lentämähän,
Ylös ilmahan kohoſi,
Pitkän pilwen rannan päälle.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Katſeli kaloa tuota,
Pään on warſin poikki pahkoi,
Itſe kantoi pään kaloa
Anopillen antehekſi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuoſſ' onpi ikuinen istuin
Hywän Pohjolan tupahan."
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Pahoinpa ſinäki laa'it,
Kun ſa päätä poikki pahkoit,
Kanſſa maistelit makoa."
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Ei ſaalis wiatta ſaa'a
Paikoilta paremmiltana,
Saati Tuonelan joesta;
Joko on walmis walwattini,
Walmis walwateltawani?"
Sanoi Pohjolan emäntä,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Jo nyt on walmis walwattiſi,
Walmis walwateltawaſi,
Annettawa alliſeni,
Sorſaſeni ſuorittawa,
Ilmariſelle ſepolle
Ikuiſekſi istujakſi,
Polwiſekſi puoliſokſi,
Kainaloiſekſi kanakſi."
Siitä Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Mistä tieſit teltamoinen
Tämän neien kaswawakſi,
Huohtiko hopeat neien,
Neien kullat ſinne kuului,
Sinne paistoi meiän päiwät,
Meiän kuuhuet kumotti?“
Lauſui lapſi lattialta:
„Siitä tieſi teltamoinen,
Hywä oli iſosta huuto
Laiwan ſuuren laskennalta,
Emosta ſitäi parempi
Leiwän pakſun paistannalta,
Wehnäleiwän leiwonnalta,
Wierahan rawitſennalta.“
„Siitä tieſi teltamoinen,
Onnen myyrä tien oſaſi,
Kun käwi pihatſe kerran,
Neiti oli matara-maalla,
Paineli puna-patoja,
Keitti kelta-kattiloita.“
„Käwi ſiitä toiſen kerran,
Näki neien jauhamaſſa,
Kiwi helmenä heläſi,
Kiwenpuu käkenä kukkui,
Kiwen ſiili ſirkkuſena,
Laklana kiwen lapatta.“
„Käwi kerran kolmannenki,
Kuuli neitoſen kutowan,
Niin ſen pirta piukkaeli,
Kuin on tikka puun kyleſſä,
Sukkulainen ſuikahteli,
Kuin kärppä kiwen koloſſa,
Käännähteli käärilauta,
Kuin orawa okſapuuſſa.“

Itſe wanha Wäinämöinen
Kotihinſa kulkieſſa
Alla päin, pahoilla mielin,
Kaiken kallella kypärin,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Elkätte etinen kanſa
Menkö uimahan uhalla,
Weikasta weſien päälle,
Kilwoin neittä kosjomahan,
Toiſen nuoremman keralla!“

Kakſikymmenes Runo.

Aljetaan häitä walmiſtaa Pohjolaſſa, joita warten ſuuri wallaton härkä tuodaan Karjalaſta. Sen ſitte meren ukko ſaapi teurastetuksi; ww. 1—54. — Pohjolan emäntä keittää olutta ja walkeaſtanſa lewiää pakſu ſawu ympäri maata. Lemminkäinen rientää katſomaan, oliſiko ſodan walkeita, ja nähtyänſä waan olutta keitettäwän härnää Pohjolan emäntää ſalmen takaa; ww. 55—92. — Oluen keitettyä, käytyä ja tynnyrihin ſaatua Pohjolan emäntä alkaa muita ruokia häätarpeiksi laitella; ww. 93—128. — Pohjolan emäntä laittaa kanſaa häihin kutſumaan, käskee kutſuttamaan kaikki, Lemminkäiſen yksin kutſumatta jätettämään; ww. 129—182.

Mitä nyt laulamme lajia,
Kuta wirttä wieretämme?
Tuota laulamme lajia,
Tuota wirttä wieretämme,
Noita Pohjolan pitoja,
Jumalisten juominkia.
Mitä tuohon tuotettihin
Ja kuta weätettihin,
Rahwahan rawitſemikſi,
Joukon ſuuren ſyömiſikſi?
Kaswoi härkä Karjalaſſa,
Sonni Suomeſſa lihoſi,
Ei ollut ſuuri, eikä pieni,
Oli hän oikea waſikka:
Hämeheſſä häntä häilyi,
Pää keikkui Kemijoella,
Päiwän lenti pääskyläinen
Härän ſarwien wäliä,

Kuun juoksi kesä-orawa
Häpähältä hännän päähän.
Sepä wallaton wasikka
Karjalasta kaimattihin,
Sata miestä sarwiloista,
Tuhat turwasta piteli,
Härkeä taluttaessa,
Pohjolahan tuotaessa.
Etsittihin iskijätä,
Maan kamalan kaatajata,
Suomen suurilta tiloilta,
Wienosta Wenäjän maasta,
Ruotsin maasta rohkeasta,
Lapin laajoilta periltä,
Etsittihin, eipä löytty,
Haettihin, ei hawaittu.
Etsittihin iskijätä,
Katsottihin kaatajata,
Selwältä meren selältä,
Ulapalta aukealta.
Mies musta merestä nousi,
Uros umpilainehista,
Ei tuo ollut suurimpia,
Eikä aiwan pienimpiä:
Alle maljan maata mahtui,
Alle seulan seisomahan.
Heti kun näki eränsä,
Ruhtoi niskahan rutosti,
Sorti sonnin polwillensa,
Kylen maahan kyykähytti.
Saiko paljo saalihiksi?
Saanut ei paljo saalihiksi:
Sata saawia lihoa,
Kuuta kuusi tynnyriä,

Noihin Pohjolan pitoihin,
Sariolan syöminkihin.
Siitä Pohjolan emäntä
Alkoi keitteä olutta
Uuen puiſen uurtehessa,
Korwon koiwuiſen ſiſäſſä.
Nouſipa ſawu ſakea,
Auwer ilmahan ajoihe,
Tuimilta tuliſijoilta,
Warawilta walke'ilta,
Täytti puolen Pohjanmaata,
Kaiken Karjalan pimitti.
Tuop' on Ahti Saarelainen,
Itſe kaunis Kaukomieli,
Näkewi ſawun ſakean
Pohjoiſilla maailmoilla,
Arwelee, ajattelewi:
„Mistä tuo ſawunen ſaapi,
Pieni on ſoan ſawuikſi,
Suuri paimoſen paloikſi."
Jopa kaaloi katſomahan,
Likeltä tähyämähän,
Ei ollut ſoan ſawuja,
Eikä paimenen paloja,
Olipa olut-tulia,
Kaljan keitto-walke'ita,
Sariolan ſalmen ſuulla,
Niemen kaiſkun kainaloſſa.
Siinä Kauko katſelewi
Suu wähiten wäärällänſä,
Wirkki wiimein katſelleſſa,
Poikki ſalmeſta ſanowi:
„Oi armas anoppiſeni,
Pohjan ehtoiſa emäntä,

Laitappa oluet oiwat,
Keitä kaljat kelwolliſet,
Juotawakſi joukon ſuuren,
Lemminkäiſen liiatenki,
Noiſſa häisſänſä omiſſa,
Kera nuoren tyttäreſi!"
Itſe Pohjolan emäntä
Keitti ohraiſta olutta,
Mehiläinen mettä kantoi
Kukan kultaiſen kuwusta
Oluelle käyttehekſi,
Kaljalle kohottimekſi.
Siitä nouſi nuori juoma
Korwon koiwuiſen ſiſäſſä,
Kuohui korwien taſalle,
Arjyi päälle äyrähien,
Tahtoi maahan tyyräellä,
Lattialle lasketella.
Pantihin olut punainen,
Mehu miesten käytettihin,
Maan alle makoamahan
Kiwiſeſſä kellariſſa,
Tammiſeſſa tynnyriſſä,
Tapin waskiſen takana.
Siitä Pohjolan emäntä
Laittoi keitot kiehumahan,
Kattilat kamuamahan,
Riehtilät remuamahan.
Leipoi ſiitä leiwät pakſut,
Suuret talkkunat taputti,
Hywän rahwahan waraksi,
Joukon ſuuren ſyötäwikſi.
Saipa leiwät leiwotukſi,
Talkkunat taputetukſi,

Kului aikoa wähäiſen,
Pirahteli pikkaraiſen,
Olut tykki tynnyriſsä,
Kalja keikkui kellariſsa:
„Kun et laita laulajata,
Kunnollista kukkujata,
Potkin poikki wanteheni,
Ulos pohjani porotan.“
Siitä Pohjolan emäntä
Pani kutſut kulkemahan,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Ohoh piika pikkarainen,
Kutſu rahwasta kokohon,
Miesten joukko juominkihin,
Kutſu kurjat, kutſu köyhät,
Sokeatki, waiwaiſetki,
Rammatki, rekirujotki,
Sokeat wenehin ſoua,
Rammat ratſahin ajele,
Rujot re'in remmätellös!“
„Kutſu kaikki Pohjan kanſa,
Ja kaikki Kalewan kanſa,
Kutſu wanha Wäinämöinen
Lailliſekſi laulajakſi,
Elä kutſu Kaukomieltä,
Tuota Ahti Saarelaista!“
Tuop' on piika pikkarainen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Miks' en kutſu Kaukomieltä,
Yhtä Ahti Saarelaista?“
Tuop' on Pohjolan emäntä
Sanan wastaten ſanowi:
„Siks' et kutſu Kaukomieltä,
Tuota lieto Lemminkäistä,

Kun ſe on kaikitſe toraiſa,
Aina tarkka tappelija,
Tehnyt on häisſäki häpeät,
Pitoloisſa pillat ſuuret!“
Tuop' on piika pikkarainen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mistä tieän Kaukomielen,
Jotta heitän kutſumatta? —
En tunne Ahin kotia,
Kaukomielen kartanoa.“
Sanoi Pohjolan emäntä,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Hywin tunnet Kaukomielen,
Tuon on Ahti Saarelaiſen:
Ahti ſaarella aſuwi,
Weitikkä weſien luona,
Laajimman lahen ſiwulla,
Kaukoniemen kainalosſa.“
Siitä piika pikkarainen,
Raataja rahan alainen,
Kantoi kutſut kuuſialle,
Keruhut kahekſialle,
Kutſui kaiken Pohjan kanſan,
Ja kaiken Kalewan kanſan,
Nuotki hoikat huonemiehet,
Kaitakauhtanat kaſakat,
Yks' on aino Ahti poika,
Senpä heitti kutſumatta.

Yhdeskolmatta Runo.

Sulhoiskanſan läheneminen Pohjolaan; wäwyn wastaan-otto pihalla; ww. 1—34. — Wäwyn tupaan ſaatanta; ww. 35—66. — Sulho käypi ſiſälle, tekee terwehyksenſä, laitetaan ylimäiſeen ſijaan; Pohjolan emäntä alkaa syöttää ja juottaa wierahia; ww. 67—102. — Wäinämöinen oluen ääressä rakenteleikſe laulamaan; ww. 103—150. — Wäinämöinen laulelee ja lopulta toiwottelee onnea ja menestystä Pohjolan wäelle; ww. 151—190.

Kuului ſuolta ruoskan roiske,
Rannalta re'en ratina,
Aiſan kalke kaiwotieltä;
Tuop' on Pohjolan emäntä
Arwelee, ajattelewi:
„Mi tämä wäki wäjywi
Minun raukan rannoilleni,
Suurtako ſotawäkeä?"
Kaaloi tuota katſomahan,
Likeltä tähyämähän,
Ei ollut ſotawäkeä,
Oli ſuuri ſulhaiskanſa,
Wäwy keskellä wäkeä,
Hywän rahwahan raossa.
Itſe Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Luulin tuulen tuulewakſi,
Pinon pystyn wierewäkſi,
Meren rannan roikkiwakſi,
Someren karehtiwakſi,

Eipä tuuli tuullutkana,
Pino pysty wierrytkänä,
Meren ranta rauennunna,
Someret karehtinunna,
Wäwyni wäki tulewi,
Saoin kaksin käänteleikse."
„Pois pojat, ulos urohot,
Pihalle pisimmät miehet,
Rinnuksia riistämähän,
Rahkehia raastamahan,
Aisoja alentamahan,
Wiemähän wäwy tupahan
Hiwuksin hatuttomana,
Käsin kintahattomana!"
Siitä Pohjolan emäntä
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Wuotas katselen tupoa,
Jos sopii wäwy tupahan,
Ilman uksen ottamatta,
Pihtipuolen purkamatta,
Kamanan korottamatta,
Kynnyksen alentamatta."
„Ei mahu wäwy tupahan,
Hywä lahja laipiohon,
Wäwy on päätänsä pitempi,
Korwallista korkeampi."
„Kamanat kohottukohot
Lakin päästä laskematta,
Kynnykset alentukohot
Kengän kannan koskematta,
Pihtipuolet wälttyköhöt,
Owet ilman auwetkohot,
Wäwyn tullessa tupahan,
Astuessa aimo miehen!"

„Kiitos kaunoiſen Jumalan,
Jo ſaapi wäwy ſiſähän!
Wuotas katſahan tupoa,
Silmeän tuwan ſiſähän,
Onko täällä pöyät pesty,
Lawitſat weſin waleltu,
Siiwottu ſileät ſillat,
Lautalattiat la'aistu."
„Onp' on täällä pöyät pesty,
Lawitſat weſin waleltu,
Siiwottu ſileät ſillat,
Lautalattiat la'aistu."
Sulho tungeikſe tupahan,
Alle kattojen ajaikſe,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Terwe tänneki Jumala
Alle kuulun kurkihirren,
Alle kaunihin katokſen!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Terwe, terwe tultuaſi
Tänne pienehen peſähän,
Matalaiſehen majahan,
Honkaiſehen huoneheſen,
Petäjäiſehen peſähän!"
„Kylän pojat, kyyhkyläiſet,
Wiekätte tätä wäwyä
Iſoimmille istumille,
Ylimmäiſille ſijoille,
Selin ſeineä ſinistä,
Pä'in pöyteä punaista,
Kohin kutſuwierahia,
Rinnoin rahwahan remua!"
Siitä Pohjolan emäntä
Syötti, juotti wierahia,

Syötti lohta luotaſelta,
Siwalti ſianlihoa,
Pirotteli piirahia,
Koki kuore-kokkaroita,
Kultaſihin kuppiloihin,
Hopeaiſihin watihin,
Kupit kukkuraiſillehen,
Wa'it warpe-laitehille.
Sanoi Pohjolan emäntä:
„Oi ſie piika pikkarainen,
Tuoppa on tuopilla olutta,
Kanna kakſikorwaiſella,
Noille kutſuwierahille,
Wäwylleni liiatenki!"
Mitä nyt olut oſaſi,
Wirkki wiiſiwantehinen,
Kun oli luona laulajanſa,
Kunnollinen kukkujanſa,
Olipa wanha Wäinämöinen,
Wirren ponſi polwuhinen,
Laa'ullisna laulajana,
Parahana taitajana.
Enſin ottawi olutta,
Siitä tuon ſanoikſi wirkki:
„Iſännät imehtelewät,
Emännät ajattelewat:
Joko on laulut lauwennehet,
Ilowirret wierinehet,
Wai panin pahan oluen,
Juokſuttelin juoman kehnon,
Kun ei laula laulajamme,
Hyrekſi hywät runomme,
Kuku kulta wierahamme,
Iloitſe ilokäkemme."

„Onko täſſä nuoriſoſſa,
Koko ſuuresſa ſuwuſſa,
Ken ſaiſi ſanelemahan,
Laikahtaiſi laulamahan,
Päiwän päätywän iloſſi,
Illan kuulun kunniakſi."
Sanoi ukko uunin päältä:
„Laulelin minäkin ennen,
Ääni oli ſuuri ja ſorea,
Säweleni ſangen kaunis,
Se ſilloin jokena juoksi,
Weſi-wirtana wiliſi;
Waan en nyt ſanoa ſaata,
Mikä ſorti ſuuren äänen,
Äänen armahan alenti,
Ei ſe nyt jokena juokſe,
Lainehina lailattele,
On kuin karhi kaskimailla,
Reki rannan hiekkaſilla,
Wene kuiwilla kiwillä."
Silloin wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kun ei toista tullekkana
Kerallani laulamahan,
Yksin lähtenen runoille,
Laikahtanen laulamahan,
En kyſy kyläſtä tietä,
Päätä wirren wierahalta."
Siitä wanha Wäinämöinen,
Wirren ponſi polwuhinen,
Istuihen ilon teolle,
Laulu-työlle työntelihe.
Lauloi wanha Wäinämöinen,
Sekä lauloi jotta taitoi,

Ei ſanat ſanoihin puutu,
Wirret weiſaten wähene,
Ennen kalliot kiwiä,
Umpilammit lumpehia.
Siinä lauloi Wäinämöinen,
Pitkin iltoa iloitſi,
Naiſet kaikki nauruſuulla,
Miehet mielellä hywällä,
Kuunteliwat, kummekſiwat,
Wäinämöiſen wäännätyſtä,
Kun oli kumma kuulijanki,
Ihme ilmankin olijan.
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Wirkki wirtenſä lopulla:
„Annapp' ainaki Jumala,
Toistekki totinen luoja,
Näin näisſä eleltäwäkſi,
Toiste toimieltawakſi,
Näisſä Pohjolan pi'oisſa,
Sariolan juomingisſa,
Oloſet jokena juosta,
Me'et wirtana wilata,
Jotta päiwät lauleltaiſi,
Illat tehtäiſi iloa,
J'ällä tämän iſännän,
Elin-ajalla emännän!"
„Pankohon Jumala palkan,
Luoja koston kostakohon,
Iſännälle pöyän päähän,
Emännällen aittahanſa,
Jott' ei konſana katuiſi,
Wuonna toisna woikahtaiſi,
Näitä pitkiä pitoja,
Suuren joukon juominkia!"

Kahdeskolmatta Runo.

Häiden lopulla Pohjolan emäntä muistuttaa tytärtänsä mitenkä nyt iäksi päiwäksi tulee entisen kotinsa jättämään ja wieraalle paikalle muuttamaan; ww. 1—46. — Morsian huolissansa muistelee, mitenkä monta kertaa ennen oli tätä nykyistä aikaa toiwonut, jonka nyt kuitenki tuntee kowin raskaaksi; ww. 47—86. — Wanha akka harmissaan siitä, kun neiti ei ollut hänen neuwonsa jälkeen miehelle menemättä pysynyt, nyt kutittelemallansa ja miniän päiwiä alentamallansa saattaa morsiamen wieläki surullisemmaksi; ww. 87—120. — Morsian kääntyy itkemään, kertoo toisille tytöille suuren kaihonsa ja kuinka tunsi nykyisen tilansa toisenlaiseksi, kun miksi ennen oli sitä luulossansa kuwaellut; ww. 121—160. — Neittä lohdutetaan, sanotaan hänen toiseen wielä parempaan paikkaan pääsewän ja toimellisen, hywin warakkaan miehen saaneen; ww. 161—192.

Kun oli kyllin häitä juotu,
Pi'etty pitoja noita,
Sanoi Pohjolan emäntä
Ilmariselle wäwylle:
„Mit' istut isosukuinen,
Maan walio walwattelet,
Istutko ison hywyyttä,
Wai emonko armautta?"
„Et istu ison hywyyttä,
Et emosen armautta,
Istut impesi hywyyttä,
Neien nuoren armautta,
Walwattisi walkeutta,
Kasapääsi kauneutta."

„Sulho wiljon weljyeni,
Wiikon wuotit, et wäſynyt,
Nyt on walmis walwattiſi,
Suorinut iki ſopuſi.
Mene jo myöten, myöty neiti,
Kanſſa kaupattu kananen!
Oltua rakas rahoihin,
Käpäs kättä antamahan,
Ole nyt rakas rekehen,
Käpäs käymähän kylähän,
Ori jo ſuitſia purewi,
Reki neittä wuottelewi."
„Hywä oli ſinun eleä
Näillä taattoſi tiloilla,
Kaswoit kukkana keolla,
Ahomaalla manſikkana;
Lähet nyt toiſehen talohon,
Pereheſen wierahaſen,
Toiſin ſiellä, toiſin täällä,
Toiſin toiſeſſa taloſſa,
Toiſin ſiellä torwet ſoiwat,
Toiſin ukſet ulwaiſewat,
Toiſin wierewät weräjät,
Sanowat ſarana-rauat."
„Lähet nyt talosta täſtä
Kuukſi päiwäkſi kululle,
J'äkſi iſon majoilta,
Elin-ajakſi emoſi;
Askelt' on piha pitempi,
Kynnys hirttä korkeampi,
Sinun toiste tulleſſaſi,
Kerran kertoelleſſaſi."
Neiti parka huokaeli,
Itſe tuon ſanoikſi ſaatti:

„Noinpa tieſin, noinpa luulin,
Noinpa arwelin ikäni,
Et ſä neiti neiti olle
Oman wanhemman warassa,
Askenpä oliſit neiti
Mieheläkän mennesſäſi."
„Tuota toiwoin tuon ikäni,
Katſoin kaiken kaswin-aian,
Wuotin kuin hyweä wuotta,
Katſoin kuin keſän tuloa;
Jo nyt on toiwoni toekſi,
Lähtöni lähemmä ſaanut,
Enkä tuota tunnekkana,
Mikä multa mielen muutti,
En lähe ilolla mielin,
Enkä riemulla eriä,
Täſtä kullasta ko'ista,
J'än nuoren istumasta,
Lähen hoikka huoliſſani,
Ikäwisſäni eriän,
Kuin ſykſyiſen yön ſylihin,
Kewä'iſen kieran päälle."
„Miten lieki mieli muien,
Mieli muien morſianten,
Tok' ei muut muretta tunne,
Kanna kaihoista ſyäntä,
Kuin kannan minä katala,
Kannan mustoa muretta,
Syäntä ſyen näköistä,
Huolta hiilen karwallista."
„Niin on mieli miekkoſien,
Autuaallisten ajatus,
Kuin kewäinen päiwän nouſu,
Kewät-aamun aurinkoinen;

Minun on mieleni poloiſen,
Minun ſynkeä ſiſuni,
Kuin ſykſyinen yö pimeä,
Talwinen on päiwä musta."
Olipa akka askar-waimo,
Talon ainainen aſuja,
Hänpä tuon ſanoikſi wirkki:
„Kutti, kutti neiti nuori!
Etkö muista, kuin ſanelin,
Sanelin ſaoinki kerroin:
Elä ſulho'on ihastu,
Elä ſulhon ſuun pitohon,
Luota ſilmän luonteheſen,
Katſo jalkoihin jaloihin!"
„Et ſinä ſitä totellut,
Et kuullut minun ſanoa,
Käeten käwit tulehen,
Tieten terwan keitteheſen."
„Niinkö luulit neito nuori,
Niinkö kaswawa kananen,
Huolet loppui, työt wäheni,
Tämän illan istumilla,
Maata ſinne wietäwäſi,
Unille otettawaſi?"
„Eip' on maata wieäkkänä,
Unille otetakkana,
Wasta walwoa pitäwi,
Wasta huolta hoiwatahan,
Ajatusta annetahan,
Pannahan pahoa mieltä."
„Mikäs neitoſen kotona!
Niin neiti iſon ko'issa,
Kuin kuningas linnasſanſa,
Yhtä miekkoa wajoa."

„Toiſin tuon miniä raukan:
Niin miniä mieheläſſä,
Kuin wanki Wenäehellä,
Yhtä wahtia wajoa."
Neito parka huokaeli,
Huokaeli, henkäeli,
Siitä loihen itkemähän,
Wierähti wetistämähän.
Itki kourin kyyneleitä,
Kahmaloin haluweſiä,
Siitä tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Hoi ſiſaret ſirkkuſeni,
Entiſet ikätowerit,
Kaikki kaswinkumppalini,
Kuulkottenpa kuin ſanelen!
En nyt tuota tunnekkana,
Mikä lienehe minulle
Iskennä tämän ikäwän,
Tämän huolen hoiwannunna,
Tämän kaihon kantanunna,
Murehen mukaellunna."
„Enemp' on minulla huolta,
Kun on kuuſeſſa käpyjä,
Katajaſſa karpehia,
Okſia pahaſſa puuſſa,
Kanerwia kankahalla;
Hepo ei jakſaiſi weteä,
Rautakisko kingotella,
Ilman luokin lotkumatta,
Noita hoikan huoliani,
Mustia murehiani."
„Toiſin toiwoin tuon ikäni,
Toiſin toiwoin, toiſin luulin,

Käkeſin käkenä käyä,
Kukahella kukkuroilla,
Näille päiwin päästyäni,
Näille tuumin tultuani;
Enpä nyt käkenä käyne,
Kukahelle kukkuroilla,
Olen kuin alli aallokossa,
Tawi laajalla lahella,
Uiessa wilua wettä,
Wettä jäistä järkyttäissä."
Lauloi lapsi lattialta,
Kaswawainen karsinasta:
„Mitä neien itkemistä,
Suuresti surekſimista,
Ei ſinua ſuolle wieä,
Ojawarrellen oteta;
Wiewät wiljamättähältä,
Wiewät wielä wiljemmälle,
Ottawat olut-tuwilta,
Ottawat oluemmille."
„Ei ole it'ettäwiä,
Suuresti ſurettawia,
Sait miehen mitä jaloimman,
Urohia uhke'imman,
Ei ſen jouſet jouten olle,
Wiinet waarnoilla wenyne,
Koirat ei ne koisſa maanne,
Pennut pehkuilla lewänne."
„Mies on joukon jouwuttaja,
Uros karjan kaswattaja,
Onpa tällä ſulhollamme
Korwet koiwin kulkewia,
Sata ſarwen kantajata,
Tuhat tuojoa utaren,

Aumoja joka aholla,
Purnuja joka purolla,
Lepikköiset leipämaina,
Ojawieret ohramaina,
Kariwieret kauramaina,
Weſiwieret wehnämaina,
Kaikki rauniot rahoina,
Kiwet pienet penninkinä."

Kolmaskolmatta Runo.

Morſianta neuwotaan, mitä hänen tulee kotiin heittää, kuinka uudessa paikassa aamuſilla ylös nousta, tuli puhua, lääwä läänä; ww. 1—44. — Lapſen katſanto, ſillan, pöytäin, lautſain, ſeinäin, ikkunain ja muiden paikkain ſiiwonta, astiain peſo; ww. 45—86. — Jauhanta, ſeulonta, leiwonta, wedellä, pinolla, aitassa käynti, kehrääntä, kudonta, mallasten teko, ſaunan lämmitys; ww. 87—146. — Miehenſä, kydyn, apen, anopin ja wieraan kohteleminen; ww. 147—188. — Kyläſſä käynti, äitinſä mieleſſä pitäminen uudeſſaki paikassa; ww. 189—220.

Nyt on neiti neuwominen,
Morſian opastaminen;
Kenpä neittä neuwomahan,
Orpoa opastamahan?
Osmotar olewa waimo,
Kalewatar kaunis waimo,
Hänpä neittä neuwomahan,
Orpoa opastamahan.
Sanowi ſanoilla noilla,
Lauſui noilla lauſehilla:
„Kuules neiti, kuin ſanelen,
Kun lähet talosta tästä,
Ne kolme kotihin heitä,
Päiwän päälliſet unoſet,
Emon armahat ſanaſet,
Joka kirnun pettäjäiſet!
Tapa on uuſi ottaminen,
Entinen unohtaminen,

Piteä ſinun pitäwi
Pää tarkka, tanea mieli,
Iltaiſella ſilmät wirkut
Walkeata waalimahan,
Aamuiſella korwat tarkat
Kukon ääntä kuulemahan.
Kun ei kukko laulakkana,
Ei äännä iſännän lintu,
Piä kuuta kukkonaſi,
Otawaista oppinaſi!
Konſa oike'in otawa,
Sarwet ſuorahan ſuwehen,
Pursto perin pohjoſehen,
Silloin nuorten nouſu-aika.
Silloin ſieki noustuaſi
Sulhon wiereltä werewän
Puhu tulta tuhkaſista,
Päre pihtihin wiritä,
Lähe lääwä läänimähän,
Raawahat rawitſemahan!
Syötä lehmät leppeästi,
Lammaskarja lauhkeasti,
Hewoiſille heinät heitä,
Warſoille walitut korret,
Eläkä ſioille ſingu,
Elä potki porſahia!
Kun olet lääwän lääninynnä,
Jouwu tuiskuna tupahan,
Siell' on lapſi itkemässä,
Ei ſaata ſanoa raukka,
Onko wilu taikka nälkä,
Tahi muu tapahtumainen,
Ennen kun tulewi tuttu,
Oman äitin ääni ſaapi.

Kun ſaat ſillan ſiwontahan,
Lattian lakaelohon,
Wisko wettä lattialle,
Elä wisko lasten päälle;
Nähnet lapſen lattialla,
Nosta lapſi lautſaſelle,
Peſe ſilmät, pää ſilitä,
Anna leipeä kätehen!
Mi on pöyällä pölyä,
Mi tomua ikkunoilla,
Nepä ſiwellä ſipaiſe,
Wetäiſe weſitukolla,
Etteipä pöly pölähä,
Tomu kattohon tomaha.
Sitte pöyät pestesſäſi
Wiikon päästä wiimeistäki,
Peſe pöyät, laiat muista,
Jalkoja elä unoha.
Lautſaſet weſin walele,
Seinät ſiwin ſiwoele,
Karista katosta karstat,
Noet nuoho kiukahasta,
Että tuntuiſi tuwakſi,
Aſunnokſi arwattaiſi.
Lähet astian peſohon,
Hulikkojen huuhtelohon,
Peſe kannut korwinenſa,
Tuopit uurtehuiſinenſa,
Maljat huuho, muista laiat,
Luſikkaiſet, muista warret!
Piä luſikat luwuſſa,
Astiaſi arwelusſa,
Ettei koirat kollottele,
Lapſet laittele lewälle.

Tultua kiwitupahan
Jauhon hienon jauhantahan,
Elä kuku kulkullaſi,
Kalju kaulawarrellaſi,
Kukkuos kiwen kamulla,
Lapattaiſen laulamalla!
Seulo jauhot ſiepottele,
Kanna kannella tupahan,
Leiwo leiwät leppeästi,
Wastoa ani wiſusti,
Jott' ei paikoin jauhot jäiſi,
Toiſin ſelkeät ſeokſet.
Näet korwon kallellanſa,
Ota korwonen olalle,
Weſikappa kainalohon,
Ala astua we'elle,
Tule tuulena takaiſin,
Wiikon weellä wiipymättä,
Ettei appi arweleiſi,
Anoppi ajatteleiſi,
Kuwoaſi katſelewan,
Itſeäs ihastelewan,
Werewyyttäſi wetehen,
Kauneutta kaiwoſehen.
Menet pitkälle pinolle
Halkoſien ſuollantahan,
Elä halkoa hylekſi,
Ota halko haapainenki,
Heitä halko hiljallenſa
Kowasti kolajamatta,
Taikka appi arweleiſi,
Anoppi ajatteleiſi,
Wihoiſſaſi wiskelewän,
Kiukuiſſa kolistelewan.

Kun ſa astut aittaſehen,
Lähet jauhon nouantahan,
Elä aittahan aſetu,
Wiikon ſiellä wiipyele,
Taikka appi arweleiſi,
Anoppi ajatteleiſi,
Jauhoja jakelewaſi,
Antawan kylän akoille.
Kun tulewi kehruu-aika,
Kankahan ku'onta-aika,
Itſe langat kehräele,
Omin hyppyſin kutehet,
Kuo ſarka-kauhtanaiſet,
Hanki willaiſet hamehet,
Keſä-uuhen untuwista,
Talwilampahan takuista.
Kun ſa ohria imellät,
Ma'ustelet maltahia,
Elä koukulla kohenna,
Kärrykſellä käännyttele,
Aina kourilla kohenna,
Kämmenillä käännyttele;
Eläkä ſure ſuſia,
Pelkeä metſän petoja,
Saunahan ſamotesſaſi
Syän-yöllä ykſinäſi!
Piä herkät hiiren korwat,
Teräwät jalat jäniksen,
Niska nuori notkuttele,
Kaula kaunis kaarruttele,
Kuni tuore tuomen latwa,
Tahi kaswawa kataja!
Kyty kynnöltä tulewi,
Appi aitojen panolta,

Urohoſi ulkotöiltä,
Kaunoſi kas'en ajolta,
Wieminen weſi-ropehut,
Käſi-pyyhe kantaminen,
Alaha kumartaminen,
Mielilauſe lauſuminen.
Anoppi aitasta tulewi,
Jauhowakka kainalossa,
Juokſe wastahan pihalle,
Alaha kumarteleite,
Waa'i wakka kainalosta,
Tuo tupahan wieäkſeſi!
Iltaſaunan ſaapuesſa
Weet wetele, wastat. katſo,
Hauo wastat walmihikſi
Saunahan ſawuttomahan,
Niin tule tupahan tuolta,
Käske appi kylpemähän:
„Oi on armas appiſeni!
Jo on ſauna joutununna,
Weet we'etty, wastat ſaatu,
Kaikki lautaſet la'aistu."
Kun tuli talohon wieras,
Ellös wierasta wihatko,
Käske wieras istumahan,
Lauſuttele laaskawasti,
Syötä wierasta ſanoilla,
Kunnes keitto kerkiäwi.
Taas kun lähtewi talosta,
Jäähywäiſet jättelewi,
Ellös wiekö wierastaſi
Ulkopuolellen owea,
Tuosta ſulho ſuuttuneiſi,
Kaunoſi kamàltuneiſi.

Kun ſinun halu tulewi
Käyä toiſessa talossa,
Kyſytellen käy kyläſsä,
Lauſutellen wierahisſa!'
Sitte ſinne tultuaſi
Piä taitawat tarinat,
Eläkä kotia moiti,
Alenna anoppiaſi!
Kyſywät kylän miniät,
Tahi muut kyläiſet naiſet:
„Antoiko anoppi woita,
Kuin ennen emo kotona?“ —
Sano aina annettawan,
Kapustalla kannettawan,
Jos kerran keſäſsä ſaanet,
Senki toiſen talwellista.
Kuules wielä kuin ſanelen,
Kuin jo wirkan wiimeiſekſi:
Kun menet emon eloilta,
Tulet toiſille tulille,
Emoas elä unoha,
Maſentele maammoaſi,
Emo on nähnyt ſuuren waiwan,
Kantaja kowan kokenut,
Synnytelleſsä ſinua,
Katalaista kantaeſsa.
Emopa ſinun elätti,
Imetti ihanat rinnat,
Monet yöt unetta wietti,
Monet atriat unohti,
Tuuwitelleſsa ſinua,
Waaliesſa pienoistanſa.“

Neljäskolmatta Runo.

Sulhoa warotetaan ei neittä pahoin pitämään, waan puolustamaan häntä muiltaki ja neuwomaan häntä kahden-kesken kauniisti; ww. 1—52. — Morsian huolissaan selittää, kuinka jo tuntuuki hänestä raskaalta kohta jättää entinen kotinsa, mutta siitä huolimatta pyytää kuitenki kotiin jäämien häntä ei liialliſesti suremaan ja kaipaamaan; ww. 53—86. — Morsian kuwaelee mieleſsään, kuinka hänen toiste syntymäkotiinsa tultua kaikki siinä lienee muuttunut, isä, äiti kuollut, ja hän ehkä kaikille tuntematon; ww. 87—136. — Morsian kiitettyä isää, äitiä, weljeä, ſiſarta ja muita tuttawianſa heidän entiſestä hywyydestänſä häntä kohtaan, ſanoo jäähywäiſiä kaikille; ww. 137—170. — Ilmarinen kesken jäähywäisten tekoa koppoo morſiamen rekeen, lauſuu joitakuita ſanoja itſekki jäähywäisten jatkeeksi, lähtee ajamaan ja tulee kolmantena päiwänä kotiinſa; ww. 171—196.

„Jo nyt on neiti neuwottuna,
Morſian opaſtettuna,
Wielä wirkin weiolleni,
Sulholleni ſuin puhelen.
Kiitä ſulho onneaſi,
Kun kiität, hywinki kiitä,
Hywän ſait, hywän tapaſit,
Hywän luojaſi lupaſi:
Puhas on neiti puolellaſi,
Soreainen ſuojaſſaſi,
Tytär riski rinnallaſi,
Werewäinen wieresſäſi,
Tytär riski riihen puija,
Pulski poukkujen peſijä,

Kensti rihman kehreäjä,
Karski kankahan kutoja.
Sulhokainen, nuorukainen,
Miehen kanta kaunokainen!
Ellös wiekö neitostasi
Nurkkihin nuhajamahan,
Olkileiwän leiwontahan,
Petäjäisen piekšäntähän;
Wie neittä salitupihin,
Leiwän pakšun paistajakši,
Wehnäleiwän leipojakši,
Oluen osoajakši!
Sulho wiljon weljyeni
Ellös sie tätä kanoa,
Tätä liina-linnuistasi,
Ikäwillä itketelkö!
Tulisiko tuhma tunti,
Saisi neiollen ikäwä,
Pistä puuru puikkoloihin,
Tahi walkko waljahisin,
Tuo neiti ison kotihin,
Emon tuttawan tuwille!
Ellös wainen sulho rukka
Neitosta pahoin pi'elkö!
Seiso seinänä e'essä,
Pysy pihtipuolisena,
Elä anna anopin lyöä,
Eläkä apen torua,
Elä wierahan wihata,
Talon toisen soimaella!
Neuwo sulho neitoasi,
Opeta omenoasi,
Neuwo nelisnurkkaisessa,
Sano sammalhuonehessa,

Elä nurmella nukita,
Piekſä pellon pientarella,
Kuuluiſi kumu kylähän,
Naiſen itku naapurihin."
Neito parka huokaiſeikſe,
Huokaiſeikſe, henkäiſeikſe,
Itſe itkulle hyräytyi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Enpä tuota ennen luullut,
Enkä uskonut ikänä,
En mä luullut luopuwani,
Uskonut eroawani,
Tämän linnan liepeheltä,
Tämän harjun hartioilta;
Jo nyt luulen, jotta luowun,
Jopa uskon ja eroan,
Ero= on tuopit tyhjettynä,
Ero= juotuna oluet,
Kohta korjat käännettynä
Päin ulos, perin tupahan,
Lappe'in iſon latohon,
Kalten karjahuoneheſen.
Waan ellös hywä iſoni,
Ellös ehtoinen emoni,
Tahi muu ſukuni ſuuri,
Heimokuntani heleä,
Tuosta huolelle ruwetko,
Saako ſuurelle ſurulle,
Jos menenki muille maille,
Kulkenen johon kuhunki!
Paistanewi luojan päiwä,
Kuu luojan kumottanewi,
Tähet taiwon wälkkynewi,
Otawat ojentunewi,

Ilmassa etempänäki,
Muuallaki maailmassa,
Ei yksin ison pihoilla,
Näillä kaswinkartanoilla.
Lähen jo tästä, kuin lähenki,
Tästä kullasta ko'ista,
Heitän suoni, heitän maani,
Heitän heinikko-pihani,
Heitän walkeat weteni,
Heitän hiekka-rantaseni,
Kylpeä kylän akoille,
Pasikoia paimenille.
Sitte toiste tultuani,
Kotihini käytyäni,
Ei se äiti ääntä kuulle,
Iso ei itkua tajunne,
Jos ma kulmilla kujerran,
Pää-laella laulattelen,
Jo on nousnut nuori nurmi,
Kaswanut kataja-pehko,
Jhollen imettäjäni,
Kaswopäille kantajani.
Minun toiste tullessani
Tähän kuuluhun kotihin,
Muut ne ei tuntene minua,
Kun ne kaksi kappaletta:
Alimmainen aian witsa,
Perimmäinen pellon seiwäs,
Ne ne piennä pistämäni,
Neitona witsastamani.
Emoni mahowa lehmä,
Minun nuorna juottamani,
Ammoa rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,

Tuo minua tuntenewi
Kotoiſekſi tyttäreksi.
Iſoni iki oronen,
Minun piennä ſyöttämäni,
Hirnua rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,
Tuo minua tuntenewi
Kotoiſekſi tyttäreksi.
Weikkoni kotoinen koira,
Minun lasna ruokkimani,
Haukkua rikuttelewi
Pitkillä piha-rikoilla,
Tuo minua tuntenewi
Kotoiſekſi tyttäreksi.
Muut ne ei minua tunne
Kotihini tultuani,
Waikk' on wanhat walkamani,
Entiſet eloſijani,
Paikoillanſa ſaaret, ſalmet,
Aſemillanſa apajat.
Millä nyt erotesſani,
Lähtiesſäni katala,
Millä makſan maammon maion,
Sekä taattoni hywyyen,
Millä weikon arma'uen,
Mieli-ſiiwot ſiskoſeni?
Kiitän mä iſo ſinua
Entiſiſtäni eloista,
Murkinoista muinaiſista,
Parahimmista paloista.
Kiitän mä emo ſinua
Nuorna tuuwiteltuaſi,
Pienoisna pieltyäſi,
Rinnoin ruokkieltuaſi.

Wielä kiitän weikkoſeni,
Weikkoſeni, ſiſkoſeni,
Kostelen koko perehen,
Kaikki kaswinkumppalini,
Joien joukoſſa elelin,
Kaswoin kanſſa kaswin-aian.
Jää nyt taatto terwehekſi,
Jää emoni terwehekſi,
Kanſſa weikot ja ſiſaret,
Kaikki kaswinkumppalini!
Jätän kaikki terwehekſi,
Pirtit lautakattoinenſa,
Pihat pihlajaiſinenſa,
Kujawieret kukkinenſa,
Kankahat kanerwinenſa,
Maat ja metſät marjoinenſa,
Lehot, lakſot lauluinenſa,
Hywät kummut kuuſinenſa,
Weet ſatoine ſaarinenſa,
Sywät ſalmet ſiikoinenſa."
Se on ſeppo Ilmarinen
Koppoi neien korjahanſa,
Iski wirkkua witſalla,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Jää hywästi järwen rannat,
Järwen rannat, pellon penkat,
Kaikki kantoſet aholla,
Kuiwat hongat hongikoſſa,
Tuomikko tuwan takana,
Katajikko kaiwotiellä,
Kaikki maaſſa marjan warret,
Marjan warret, heinän korret,
Pajupehkot, kuuſen juuret,
Lepän lehwät, koiwun kuoret!"

Läksi Pohjolan pihoilta,
Ajoa kahuttelewi,
Ajoi päiwän, tuosta toisen,
Ajoi kohta kolmannenki,
Päiwänäpä kolmantena,
Aletessa aurinkoisen,
Jo sepon koti näkywi,
Tuwat Ilman tuulottawi,
Noki nousi nuoraisena,
Sawu paksuna pakeni,
Tuprusi sepon tuwasta,
Ylös täytti taiwahalle.

Wiideskolmatta Runo.

Ilmariſen äiti jo kauwan odotettuanſa ihasteleikſe, kun näkee poikanſa nuoren werewän naiſen wieresſä kotipihoille ajawan; ww. 1—38. — Äiti tiedustelee pojaltaan, miten matka oli onnistunut, käskee ſiitä nuorta naista tupaan, josſa häntä jo kyllä kauwan oli ikäwöimällä odotettu; ww. 39—78. — Ilmarista kehoitetaan nuorta naistanſa näyttämään, jota ſitte ylistäen kiitetään ja toiwotetaan yhtä kuuluna miniänä mieheläsſä pyſymään, kuin ennen oli tyttönä wanhempainſa kodisſa ollut; ww. 79—114. — Wieraat ſyötetään ja juotetaan yltäkylläiſesti. Pitoin lopulla Wäinämöinen kiittää iſännän, emännän ja muun wäen, jonka tehtyä lähtee kotiinſa; ww. 115—198.

Jopa wiikon wuotettihin,
Wuotettihin, katſeltihin,
Neion nuotehet tulewan
Seppo Ilmarin kotihin.
Niin iltana muutamana,
Päiwänä moniahana,
Kumu kuuluwi ſalolta,
Reen kapina kankahalta,
Lokka luopuiſa emäntä,
Kalewatar kaunis waimo,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Se on poikani rekonen,
Jo tulewi Pohjolasta
Nuoren neitonſa keralla.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Jo kohta kotihin ſaapi

Iſon ſaamille pihoille,
Wanhemman warustamille.
Lokka luopuiſa emäntä,
Kalewatar kaunis waimo,
Tuossa tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Kylä wuotti uutta kuuta,
Nuoret päiwän nouſentoa,
Lapſet maata manſikkaista,
Weſi terwaista wenettä;
Mie en kuuta puolinkana,
Päiweä mokominkana,
Minä wuotin weioani,
Weioani, minjoani.
Katſoin aamun, katſoin illan,
Päiwän pääsſäni pitelin,
Pääni katſoin kallellehen,
Sykeröni ſyrjällehen;
Jo tuo wiimeinki tulewi,
Toki kerran kerkiäwi,
Wierellä werewä muoto,
Punaposki puolellanſa.
Sulho wiljon weljyeni!
Sanele tarinojaſi,
Matkaſitko mainehitta,
Käwit tieſi terwehenä,
Saitko neien, woitit wallan,
Sorritko ſotiweräjän,
Langetitko lautalinnan,
Lewitikö lehmusſeinän,
Astuitko anopin ſillan,
Jstuitko iſännän lautſan?
Jo tuon näen kyſelemättä,
Arwoan anelematta:

Onp' on ſotka ſuojasſanſa,
Kana kainaloiſesſanſa,
Puhas neiti puolellanſa,
Walkeainen walloisſanſa.
Nouſe jo korjasta korea,
Hywä lahja laitiosta,
Astu tietä temminkäistä,
Maata makſan karwallista,
Pole jalka portahalle,
Siitä ſiirräite ſiſähän,
Alle kuulun kurkihirren,
Alle kaunihin katokſen!
Jo täällä tämänki talwen,
Jopa mennehen keſoſen,
Silta ſoitti ſorſanluinen
Sillallista ſeiſojaista,
Laki kultainen kumiſi
Laen alla astujaista,
Ikkunat ilottelihe
Ikkunaiſen istujaista.
Jo täällä tämänki talwen,
Jopa päiwän eiliſenki,
Wanhat istui ikkunoisſa,
Nuoret raittoi rantaſilla,
Tytöt ſeiſoi ſeinukſilla,
Pojat porstuan owilla,
Nuoren waimon warronnasſa,
Morſiamen wuotannasſa.
Sulho wiljon weljyeni!
Pura pois punaiſet paikat,
Siwalluta ſilkkiwerhot,
Näytä tuota neitoaſi,
Tokko toit, kenen käkeſit,
Käkeſit käköſen tuoa,

Maalta walkean walita,
Weſiltä werewän ſaa'a.
Jo tuon näen kyſelemättä,
Arwoan anelematta,
Toit käköſen tulleſſaſi,
Siniſotkan ſuojaſſaſi,
Wihannimman wirwen latwan
Wihannasta wirwikosta,
Tuorehimman tuomen lehwän
Tuorehesta tuomikosta;
On kuin puola puolikypſi,
Kuin on manſikka mäellä,
Tahi kuin käkönen puuſſa,
Pieni lintu pihlajaſſa,
Koiwuſſa korea-ſulka,
Walorinta wahteresſa.
Hywä mutſo, kaunis mutſo,
Mutſo walkean werewä,
Hywinpä ko'isſa kuuluit,
Tyttönä iſon ko'isſa,
Hywin kuulu kuun ikäſi
Miniänä mieheläſſä!
Hywä täſſ' on neien olla,
Kaunis kaswoa kanaſen,
Täſſ' on laajat ſaunan lauat
Ja leweät pirtin lautſat,
Iſännät iſoſi werrat,
Emännät emoſi werrat,
Pojat onpi weikon werrat,
Tyttäret ſiſaren werrat."
Siitä joukko ſyötettihin,
Syötettihin, juotettihin,
Liioilla lihamuruilla,
Kaunoiſilla kakkaroilla;

Olut juoksi ostamaton,
Mesi markoin maksamaton,
Olut huulten huuhtimeksi,
Mesi mielten kääntimeksi.
Kun oli kyllin kystä syöty,
Sekä syöty, jotta juotu,
Waka wanha Wäinämöinen
Sai tuosta sanelemahan:
„Hyw' on tässä neien olla,
Armas muienkin asua,
Ei tässä surulla syöä,
Ei eletä huolen kanssa,
J'ällä tämän isännän,
Elin-ajalla emännän."
„Kumman tässä ensin kiitän,
Isännänkö wai emännän?
Ainap' entiset urohot
Ensin kiittiwät isännän,
Ku on suolta suojan saanut,
Ko'in korwesta kokenut,
Salwanut salosta seinät,
Hirret hirmulta mäeltä,
Ruotehet rome'ikolta,
Malat marjakankahalta,
Tuohet tuomiwaaran päältä,
Sammalet sulilta soilta.
Jopa waan tämän isännän
Saaessa tätä tupoa
Mont' on tukka tuulta nähnyt,
Hiwus säätä hirweätä;
Use'in hywä isäntä
Aiwan aika huomenessa
Nousnut on nuotio-tulelta,
Hawannut hawusijalta,

Hawu päänsä harjaellut,
Kaste pesnyt sirkut silmät.
Siitä se hywä isäntä
Saaki tuttua tupahan,
Lautsan täyen laulajoita,
Ikkunat iloitsijoita,
Siltalauat lausujoita,
Karsinat karehtijoita.
Isännän esinnä kiitin,
Siitä ehtoisen emännän
Ruokien rakentamasta,
Pitkän pöyän täyttämästä.
Use'in hywä emäntä,
Tuo tarkka taloinen waimo,
Kuullut on kukotta nousta,
Kanan lapsetta karata,
Näitä häitä hankittaissa,
Teoksia tehtäessä.
Hywin on hywä emäntä,
Tuo tarkka taloinen waimo,
Osannut oluet panna,
Makujuomat juoksutella,
J'uista imeltyneistä,
Make'ista maltahista,
Joit' ei puulla puuhaellut,
Korennolla koukkiellut,
Aina kourilla kohenti,
Kätösillä käännytteli,
Saunassa sawuttomassa,
La'aistulla lautehilla."
Waka wanha Wäinämöinen,
Wirren ponsi polwuhinen,
Wielä kiitti kansan kaiken,
Kun oli kansa kaunihina,

Wäki wanha wänkeänä,
Sekä nuoriso somana;
Siitä siirtihe rekehen,
Laittelihe laitiohon.
Witsattaki wirkku juoksi,
Helmin lyömättä hewonen,
Ainoisillen appehille,
Taannoisille tanterille,
Saattoi wanhan Wäinämöisen,
Laulajan iän ikuisen,
Oman uksen aukomille,
Oman kynnyksen etehen.

Kuudeskolmatta Runo.

Lemminkäinen pahasti suutuksissaan siitä, kun häntä ei ollut Pohjolan häihin kutsuttu, ylimielisyydessään päättää kuitenki lähteä sinne; ww. 1 26. — Äiti kieltää poikaansa lähtemästä ja sanoo monta surmapaikkaa matkalla häntä kohtaawan, kokien silläki tawoin häntä kotona pidättää. Lemminkäinen kysyy, mitä surmia ne olisiwat; ww. 27—56. — Lemminkäisen äiti nimittää kolme hengen waaraa, joihin poika olisi matkallansa yhtywä, mutta tämä niistä ei millänsäkään aina waan pyrkii lähtemään; ww. 57—110. — Äiti yhä poikaansa pelotellen sanoo hänen wielä Pohjolassaki surmattawan, jos perille pääsisi. Lemminkäinen kuitenki walmistaikse lähtemään; ww. 111—162. — Lemminkäinen lähtee matkaan, tulee ensimäisenä päiwänä tulikokon luokse, laulaa teiriä kokolle ja pääsee, sen niitä syödessä, siwutse; ww. 163—198. — Toisena päiwänä joutuu tuliselle kuopalle, saapi Ukon siihen lunta satamaan ja pääsee wahingotta edelleen; 199—230. — Kolmantena päiwänä tapaa suden ja karhun Pohjolan weräjän suulla wastassansa. Niille hän laulaa lampahia syötäwäksi ja pääsee niin Pohjolan pihalle; ww. 231—256.

Ahti oli saarella asuwa
Kaukoniemen kainalossa,
Päätyi pellon kynnännässä,
Wainion wakoannassa.
Kuulewi jumun kylältä,
Järyn järwien takoa,
Juohtui juoni mielehensä,
Tuuma aiwohon osasi:
Häitä Pohjola pitäwi,
Salajoukko juominkia.
Murti suuta, wäänti päätä,
Murti mustoa hawenta,

Heti heitti kynnökſenſä,
Lähtewi kohin kotia,
Luokſi armahan emonſa,
Tykö walta wanhempanſa.
Sanoi tuonne ſaatuanſa,
Toimitteli tultuanſa:
„Oi emoni, waimo wanha!
Astu aittahan mäelle,
Tuo ſieltä ſomat ſopani,
Kanna waattehet wakaiſet,
Jotka päälleni pukiſin,
Warustaiſin warrelleni,
Lähen Pohjolan pitoihin,
Salajoukon juominkihin.“
Emo kielti poikoanſa
Lähtemästä Pohjolahan,
Noin ſanoi emo pojalle:
„Ellös menkö poikueni
Noihin Pohjolan pitoihin,
Suuren joukon juominkihin!
Ei ſua kutſuttu ſinne,
Ei tarkoin tahotakkana.“
Tuop' on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuoſ' on kutſut kuun ikuiſet,
Airuhut alin-omaiſet,
Miekaſſa tuliteräſſä,
Säiläſſä ſäkenewäſſä.“
Tuop' on äiti Lemminkäiſen
Yhä kielteä käkeſi:
„Ellös wainen poikueni
Menkö Pohjolan pitoihin!
Monet on kummat matkallaſi,
Iſot tielläſi imehet,

Kolme ſurmoa kowinta,
Kolme miehen kuolemata."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ei uros hätäille noita,
Ei warſin warannekkana,
Waan kuitenki, kaikitenki,
Sano korwin kuullakſeni,
Mi on ſurma enſimäinen,
Enſimäinen, wiimeinenki!"
Wirkkoi äiti Lemminkäiſen:
„Se on ſurma enſi ſurma,
Menet matkoa wähäiſen,
Pääſet tietä päiwäykſen,
Tulewi joki tulinen
Poikkipuolin wastahaſi,
Joeſſ' on tulinen koski,
Koskeſſa tulinen luoto,
Luo'olla tulinen korko,
Korolla tulinen kokko,
Yöt ſe hammasta hi'owi,
Päiwät kynttä kitkuttawi,
Tulijalle wierahalle,
Saawalle käkeäwälle."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Se on ſurma naiſen ſurma,
Ei ole kuolema urohon;
Oi emoni kantajani
Sano ſurma keskimäinen!"
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Se on ſurma toinen ſurma,
Menet matkoa wähäiſen,
Toki toiſen päiwäykſen,

Tulewi tulinen kuoppa,
Se on poikkipuolin tietä,
Täynnä kuumia kiwiä,
Palawia paateroita;
Siihen on ſatoja ſaanut,
Tuhanſia tukkueltu."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ei ole ſiinä miehen ſurma,
Eikä kuolema urohon;
Oi emoni kantajani
Sano ſurma jälkimäinen!"
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Se on ſurma kolmas ſurma,
Menet wieläki wähäiſen,
Pääſet ſiitä päiwäykſen,
Suſi päälle ſuimistaikſe,
Karhu toisna kaimistaikſe,
Suulla Pohjolan weräjän,
Kape'immaſſa kujaſſa;
Syönyt on ſa'anki miestä,
Tuhonnut tuhat urosta."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Uuhi uunna ſyötäköhön,
Rieskana rewittäköhön,
Waan ei mies pahempikana,
Uros untelompikana;
Tuo tänne ſomat ſopani,
Kanna waattehet wakaiſet!"
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Ellös wainen poikueni
Menkö Pohjolan pitoihin,
Suuren joukon juominkihin!

Siell' on miehet miekka wyöllä,
Urohot ſota-aſeiſſa,
Laulawat ſinun poloiſen
Miekkahan tuliterähän;
Jo on laulettu paremmat,
Jalommatki jakſettuna."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Olen jo ennenkin elellyt
Noilla Pohjolan tuwilla,
Itſe lauloin Lappalaiſen,
Sekä tungin Turjalaiſen,
Kiwet ſuuhun ſyrjin ſyöstin,
Paaet lappehin latelin."
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Ohoh poikani poloinen!
Jo olet ennenkin elellyt
Noilla Pohjolan tuwilla,
Uinut Tuonen umpilammit,
Mitannut we'et Manalan,
Siell' oiſit tänäki päänä
Ilman äitittä pahatta.
Muistapa mitä ſanelen:
Tulet Pohjolan tuwille,
Mäki on täynnä ſeipähiä,
Piha täynnä pylwähiä,
Ne on täynnä miehen päitä,
Yks' on ſeiwäs päätön ſeiwäs,
Senpä ſeipähän nenähän
Sinun pääſi leikatahan."
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Hurja noita huolinewi,
Epäkelpo kekſinewi,

Tuo tänne ſotiſopani,
Wanhat waino-waatteheni,
Lähen Pohjolan pitoihin,
Salajoukon juominkihin."
Sai ſiitä ſotiſopanſa,
Warſin waino-waattehenſa,
Niin otti iſonſa miekan,
Tuon taaton ſotatowerin,
Senpä ſiltahan ſyſäſi,
Terin työnti lattiahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuskin on Pohjolan tuwaſſa
Tämän miekan miettijäistä,
Tämän kalwan katſojaista."
Siitä läkſi Lemminkäinen
Jstuen oron re'eſſä,
Jſki wirkkua witſalla,
Heitti helmiruoskaſella.
Ajoi aikoa wähäiſen,
Näki tiellä teirikarjan,
Teiret lentohon lehahti
Eestä juokſewan hewoſen.
Jäi hituſen höyheniä,
Tielle teiren ſulkaſia,
Ne kokoſi Lemminkäinen,
Tapaeli taskuhunſa.
Ajoi eellehen wähäiſen,
Kulki tietä pikkuruiſen,
Jo hepo höröſteleikſe,
Luppakorwa luonteleikſe.
Se on lieto Lemminkäinen
Kaarastihe katſomahan:
Aiwan on joki tulinen
Poikitſe hewon e'eſſä,

Joessa tulinen koski,
Koskessa tulinen luoto,
Luo'olla tulinen korko,
Korolla tulinen kokko,
Sillä kulkku tulta kuohui,
Suu waleli walkeata.
Mitä huoli Lemminkäinen,
Tapasip' on taskuhunsa,
Otti teiren sulkasia,
Hieroa hitustelewi,
Siitä syntyi teirikarja,
Sen syöksi kokolle suuhun.
Lauloi siitä jäisen sillan
Poikitse joen tulisen,
Itse eellehen ajawi,
Pääsi päiwän ensimäisen.
Ajoi matkoa wähäisen,
Piirrätteli pikkuruisen,
Taas oronen ouostuwi,
Hewonen hörähtelewi.
Kaahistihe katsomahan:
On eessä tulinen kuoppa
Itähän iäti pitkä,
Luotehesen loppumaton,
Täynnä kuumoa kiweä,
Palawata paateroa.
Mitä huoli Lemminkäinen,
Ukkoa rukoelewi:
„Oi Ukko yli-jumala,
Sa'a lunta sauwan warsi
Noille kuumille kiwille,
Palawille paateroille!"
Tuo Ukko yli-jumala,
Taatto wanha taiwahinen,

Nosti longan luotehelta,
Toiſen lännestä lähetti,
Nepä yhtehen yhytti,
Lomakkohon loukahutti,
Satoi lunta ſauwan warren,
Kiehitteli keihäswarren,
Noille kuumille kiwille,
Palawille paateroille;
Sai ſiihen luminen lampi,
Jäinen järwi muo'ostihe.
Siitä lieto Lemminkäinen
Ajoi poikki jäiſen järwen,
Sillä ſen rowin waelti,
Pääſi toiſen päiwäykſen.
Laski wirkkua witſalla,
Helähytti helmiſellä,
Sai wirkku wilettämähän,
Hepo hötkellyttämähän.
Wirkku juokſi wirstan toiſen,
Maan paras palan pakeni,
Siitä ſeiſahtui äkisti
Suulla Pohjolan weräjän.
Silloin lieto Lemminkäinen
Kawahtihe katſomahan:
On ſuſi weräjän ſuulla,
Karhu kauhea kujalla.
Tawotteli taskuhunſa,
Otti uuhen willaſia,
Hieroa utustelewi,
Siitä ſyntyi uuhikarja.
Puhui kerran kämmenelle,
Uuhet juokſuhun uhahti,
Suet ſinne ryömäſihe,
Karhut kansſa kaimaſihe.

Siitä lieto Lemminkäinen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Pääsi senki päiväyksen,
Ajoi eelle matkoansa,
Ajoi Pohjolan pihalle,
Salakansan kartanolle.

Seitſemäskolmatta Runo.

Lemminkäinen tupaan tultuanſa kyſyy ohria hewoiſelleen, olutta itſelleen, lähtee röyhkeästi pöydän päähän ja heittäytyy penkille istumaan; ww. 1—32. — Lemminkäiſelle tuodaan wanhaa pilaunutta olutta juoda, ja kun hän ei tyydy ſiihen, waan waatii parempaa, niin Pohjolan iſäntä kyſyy, mitä warten hän nyt oli tullutki Pohjolaan; ww. 33—66. — Pohjolan iſäntä kokee loihtutaidollaan Lemminkäistä hätyyttää, mutta näkee pian kyllä ſen kautta ei mitään woittawanſa; ww. 67—108. — Pohjolan iſäntä waatii Lemminkäistä miekkaſille kansſanſa ja Lemminkäiſen ſiihen myönnyttyä alkaa tappelo enſin tuwaſſa; ww. 109—144. — Lemminkäinen arwelee pihalla paremmin tapella ſopiwan. Niin mennään ulos pihalle, joſſa Lemminkäinen lopulta lyöpi pään poikki Pohjolan iſännältä; ww. 145—196. — Lemminkäinen aſettaa Pohjolan iſännän pään ſeipääſen, lähtee tupaan käſiänſä peſemään ja hawaitſee omanki päänſä pian waaraan joutuwan; ww. 197—228.

Nyt onpi ſaneltawana,
Miten lieto Lemminkäinen
Tuli Pohjolan tupihin,
Sariolan ſalwokſihin.
Heti kun tuli tupahan,
Astui keski lattialle,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Oiſiko taloſſa täſſä
Ohria oroſen purra,
Olutta urohon juoa?“
Itſe Pohjolan iſäntä
Tuop' on tuohon wastoawi:
„Ollewi taloſſa täſſä
Tannerta oroſen olla,

Eikä kielletä ſinua
Owen ſuuſſa ſeiſomasta."
Siinä lieto Lemminkäinen
Murti mustoa hawenta,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Eip' ennen minun iſoni
Seiſonut ſijalla ſillä,
Olipa ſijoa ſilloin,
Tanhua orihin olla,
Tupa pesty miehen tulla;
Mikſip' ei ole minulle,
Kuin ennen minun iſolle?"
Siitä ſiirtihe ylemmä,
Pyörähtihe pöyän päähän,
Istuihe rahin nenähän,
Petäjäiſen penkin päähän,
Rahi rautainen raſahti,
Petäjäinen penkki notkui.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Enpäs liene lempi wieras,
Kun ei tuotane olutta
Tulewalle wierahalle."
Ilpotar hywä emäntä
Hänpä tuon ſanoikſi wirkki:
„Ohoh piika pikkarainen,
Tuo olutta wierahalle!"
Tyttö pieni, tyhjä lapſi,
Toi ſiitä olutta tuopin
Juoa lieto Lemminkäiſen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Tokko lie ſinuſſa miestä,
Juojoa tämän oluen?"
Lemminkäinen lieto poika
Katſoi tuosta tuoppihinſa:

Toukat tuopin pohjukassa,
Maot äärillä mateli.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En mä liene lempi wieras,
Kun ei tuotane olutta,
Parempata juotawata.“
Itse Pohjolan isäntä
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Mitä sie tulitki tänne,
Ken sinua koolle kutsui?“
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Koira kutsuen tulewi,
Hywä ilman hyppeleikse:
Kuules poika Pohjolaisen,
Itse Pohjolan isäntä,
Anna ostoa olutta,
Juomoa rahan alaista!“
Tuosta Pohjolan isäntä
Kowin suuttui ja wihastui,
Lauloi lammin lattialle,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Tuoss' on joki juoakseni,
Lampi laikutellakseni!“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„En ole härkä hännällinen
Juomahan jokiwesiä,
Lammikoita lakkimahan.“
Itse loihe loitsimahan,
Lauloi sonnin lattialle,
Sepä lammin laikkaeli,
Joi jokosen kuiwallehen.
Pohjolainen pitkä poika
Suen suustansa sukesi,

Senpä lauloi lattialle
Surmakſi lihawan ſonnin.
Lemminkäinen lieto poika
Lauloi walkean jänikſen
Lattialle hyppimähän
Sen ſutoſen ſuun etehen.
Pohjolainen pitkä poika
Lauloi koiran koukkuleuan
Tuon jänikſen tappamahan,
Kieroſilmän kiskomahan.
Lemminkäinen lieto poika
Lauloi orrellen orawan,
Orſilla kapahumahan,
Koiran tuota haukkumahan.
Silloin Pohjolan iſäntä
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Lähe jo täſtä Hiien heitto
Luota kaiken ihmiskanſan
Kotihiſi koittamahan,
Maahaſi pakenemahan!“
Mitä huoli Lemminkäinen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Ei mieſtä manaten ſaa'a,
Ei mieſtä pahempatana,
Sijaltanſa ſiirtymähän,
Paikalta pakenemahan.“
Silloin Pohjolan iſäntä
Miekan ſeinältä ſiwalti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi ſie Ahti Saarelainen,
Mitelkämme miekkojamme,
Katſelkamme kalpojamme!“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Mitä minun on miekaſtani,

Kun on luissa lohkiellut,
Pääkasuissa katkiellut!
Waan kuitenki, kaikitenki,
Mitelkämme, katselkamme;
Eip' ennen minun isoni
Miekkamittoja warannut,
Pojastako polwi muuttui,
Lapsesta laji wäheni."
Otti miekan, riisui rauan,
Tempasi tuliteränsä,
Huotrasta huwekisesta,
Wyöstä wennon selkäisestä;
Mitteliwät, katseliwat
Noien miekkojen pituutta,
Olipa pikkuista pitempi
Miekka Pohjolan isännän,
Yhtä kynnen mustukaista,
Puolta ohrasen jyweä.
Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Sinunpa pitempi miekka,
Sinun eeltä iskeminen."
Siitä Pohjolan isäntä
Siwalteli, sieppaeli,
Tawotteli, ei tawannut
Lemminkäistä päälakehen,
Kerran ortehen osasi,
Kamanahan kapsahutti.
Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Tukela tora tuwassa,
Tuwan uuen turmelemme,
Lattiat werin panemme,
Käykämme ulos pihalle!

Pihalla weret paremmat,
Kartanolla kaunihimmat."
Mentihin ulos pihalle,
Tawattihin lehmän talja,
Lewitettihin pihalle,
Senp' on päällä seistäkſenſä.
Sanoi Ahti Saarelainen:
„Kuulesta ſa Pohjan poika,
Sinunpa pitempi miekka,
Iske päältä Pohjan poika!"
Iski päältä Pohjan poika,
Iski kerran, iski toiſen,
Kohta kolmasti rapaſi,
Eipä oikein oſota,
Lipaiſe lihoakana,
Ota orwas-kettuana.
Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Annappas minäki koitan,
Jo ſe on wuoroni minunki."
Tuopa Pohjolan iſäntä
Ei tuosta totella ollut,
Yhä iski, ei epäillyt,
Tarkotteli, ei tawannut.
Tulta tuiski tuima rauta,
Terä warſin walkeata,
Käessä lieto Lemminkäiſen,
Läkſi loiste loitommakſi,
Wasten kauloa walahti
Tuon on pojan Pohjolaiſen.
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ohoh Pohjolan iſäntä!
Niinp' on kaulaſi katalan,
Kuni koite ruskeana."

Tuopa poika Pohjolaiſen,
Itſe Pohjolan iſäntä,
Sinne ſiirti ſilmiänſä
Pä'in kauloa omoa,
Silloin lieto Lemminkäinen
Jopa lyöä lipſahutti,
Laski pään on päältä olka,
Kallon kaulalta ſiwalti,
Wei kun naatin naurihista,
Tahikka tähän olesta;
Päähyt pyörähti pihalle,
Miehen kallo kartanolle.
Sata oli ſeiwästä mäellä,
Tuhat pylwästä pihalla,
Saoin päitä ſeipähisſä,
Yksi ſeiwäs ilman päättä;
Tuop' on lieto Lemminkäinen
Otti pään pojan pätöiſen,
Kantoi kallon kartanolta
Senki ſeipähän nenähän.
Siitä Ahti Saarelainen,
Tuo on kaunis Kaukomieli,
Tupahan palattuanſa,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuo wettä wihainen piika
Käſiäni pestäkſeni
Weristä pahan iſännän,
Häjyn miehen hurmehista!"
Pohjan akka ſyännykſenti,
Syännykſenti, ſuutukſenti,
Lauloi miestä miekallista,
Aſehellista urosta,
Sata miestä miekallista,
Tuhat kalwan kantajata,

Pään waralle Lemminkäiſen,
Kaukomielen kaulan päälle.
Jo aika toſin tulewi,
Päiwä liitolle lipuwi,
Toki käypi tuskemmakſi,
Läylemmäkſi lankeawi,
Aſuskella Ahti poian,
Lemminkäiſen leyhytellä,
Noiſſa Pohjolan pioiſſa,
Salajoukon juomingiſſa.

Kahdekſaskolmatta Runo.

Lemminkäinen muutaikſe kokokſi ja lentää Pohjolasta. Näkee harmaan hawukan itſeänſä ilmaſſa takaa ajawan, jota ei kuitenkaan pahasti pelkää; ww. 1—46. — Kotiin tultuanſa Lemminkäinen ei juuri näytä iloiſelta. Äitin kyſyttyä, mikä häntä waiwaa, ſanoo Pohjolan wäen ſotaan nousneen häntä yhtä mieſtä wastaan; ww. 47—80. — Äiti muiſtuttelee Lemminkäiſelle, kuinka aikananſa oli warotellut häntä Pohjolaan lähtemäſtä ja kyſyy, miſſä luulee nyt tapaawanſa piilopaikan; ww. 81—124. — Äiti neuwoo poikaanſa pakenemaan kauwas ykſinäiſelle meren ſaarelle; ſiellä oli ennen iſänſä kowina ſota-aikoina päänſä ſäilyttänyt; ww. 125—162.

Jo nyt Ahti Saarelainen,
Itſe lieto Lemminkäinen,
Läkſi tuiskuna tuwasta,
Sawuna pihalle ſaapi,
Pakohon pahoja töitä,
Pillojanſa piilemähän.
Niin pihalle tultuanſa
Katſeleikſe, käänteleikſe,
Etſi entistä oroa,
Näe ei entistä oroa,
Näki paaen pellon päässä,
Pajupehkon pientarella.
Mikäs neuwokſi tulewi,
Mikä neuwon antajakſi,
Jo kumu kujasta kuului,
Tomu toiſista taloista,
Wälkytys kylän wäliltä,
Silmän iſku ikkunoilta.

Tuossa lieto Lemminkäisen
Piti muikſi muuttai'ta,
Kokkona ylös kohoſi,
Nouſi tuonne taiwahalle,
Päiwä poltti poskipäitä,
Kuuhut kulmia walaiſi.
Siinä lieto Lemminkäinen
Ukkoa rukoelewi:
„Oi Ukko hywä jumala,
Mies on tarkka taiwahinen!
Laa'ippa utuinen pilwi,
Luo nyt pilwi pikkarainen,
Jonka ſuojaſſa meniſin,
Kotihini koitteleiſin.“
Lenteä lekuttelewi,
Katſoi kerran jälkehensä,
Kekſi harmoan hawukan,
Sen ſilmät paloi tulena,
Kuni pojan Pohjolaiſen,
Pohjan entiſen iſännän.
Sanoi Ahti Saarelainen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Hawukkani, lintuſeni!
Käännäite kohin kotia,
Sano tuonne tultuaſi
Pimeähän Pohjolahan:
„„Kowa on kokko kourin ſaa'a,
Kynälintu kynſin ſyöä.““
Siitä lieto Lemminkäinen
Jo kohta kotihin joutui
Suulla ſurkean-näöllä,
Syämmellä ſynkeällä.
Emo wastahan tulewi
Kulke'isſanſa kujoa,

Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mi ſinulla poikueni? —
On ſulle ſatunen ſaanut
Pohjolaſſa käyesſäſi.“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Oi emoni, waimo wanha,
Sääli ſäkkihin ewästä,
Pane jauhot palttinahan! —
Pois tuli pojalle lähtö
Täſtä kullasta ko'ista:
Miehet miekkoja hiowat,
Käreſtäwät keihäitä.“
Emo ennätti kyſyä,
Waiwan nähnyt waaitella:
„Mikſi miekkoja hiowat,
Käreſtäwät keihäitä?“
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Sikſi miekkoja hiowat,
Käreſtäwät keihäitä,
Mun poloiſen pään waralle.
Tuli työ, tapahtui ſeikka,
Noilla Pohjolan pihoilla,
Tapoin pojan Pohjolaiſen,
Itſen Pohjolan iſännän;
Nouſi Pohjola ſotahan,
Takaturma tappelohon,
Wasten waiwaista minua,
Ykſinäiſen ympärille.“
Siitä äiti Lemminkäiſen
Itſe lauſui lapſellenſa:
„Jo ſanoin minä ſinulle,
Jo wainen warottelinki,
Yhä kielteä käkeſin
Lähtemästä Pohjolahan.

Kunne nyt, poikani poloinen,
Kunne lähet piilemähän,
Ettei pää pahoin menisi,
Kaula kaunis katkeaisi?"
„Menet männyksi mäelle,
Katajaksi kankahalle,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa onni kohtoawi:
Use'in mäkinen mänty
Pärepuiksi leikatahan,
Use'in kataja-kangas
Seipähiksi karsitahan."
„Menet metsähän suekši,
Korpimaille kontioksi,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa onni kohti saapi:
Mies nuori noentolainen
Kärestäwi keihä'änsä
Surmatakšensa šutošen,
Metšän karhun kaatakšensa."
„Tahi menet hauwikši merehen,
Siiakši šilajokehen,
Tuho sielläki tulewi,
Kowa loppu loukahtawi:
Use'in meriše hauwin
Nuoret nuotalla wetäwät,
Use'in jokiše šiian
Wanhat šaawat werkollanša."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Itše tieän ilkeimmät,
Arwoan pahimmat paikat,
Kušša šurma šuin pitäiši;
Oi emoni kantajani!
Sie šano parempi paikka,

Kunne käsket piilemähän,
Aiwan on surma suun e'essä,
Yksi päiwä miehen päätä,
Tuskin täytehen sitänä."
Silloin äiti Lemminkäisen
Itse wirkki, noin nimesi:
„Sanon mie hywänki paikan,
Missä piillä pillomuksen,
Paeta pahan alaisen,
Sie wanno walat ikuiset,
Ei sotia käyäksesi
Kuunna kymmennä kesänä,
Hopeankana halulla,
Kullankana tarpehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Wannon mie walat wakaiset,
Ei kesänä ensimmäisnä
Saa'a suurihin sotihin;
Wiel' on haawat hartioissa,
Sywät reiät ryntähissä,
Entisistäkin eloista,
Noista miekan melskehistä,
Suurilla sotatiloilla,
Miesten tappotanterilla."
Silloin äiti Lemminkäisen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Otappa isosi pursi,
Lähe tuonne piilemähän
Ylitse meren yhteksän,
Meri-puolen kymmenettä,
Saarehen selälliselen,
Luotohon merelliselen.
Siell' ennen isosi piili,
Sekä piili, jotta säilyi,

Suurina ſotakeſinä,
Wainowuoſina kowina;
Hywä oli ſiellä ollakſenſa,
Armas aikaellakſenſa.
Siellä piile wuoſi, toinen,
Käy kotihin kolmannella
Tutuille iſon tuwille,
Wanhempaſi walkamoille!“

Yhdekſäskolmatta Runo.

Lemminkäinen työntää laiwan weſille, purjehtii kolme kuukautta aawaa merta, päästen wiimein matkanſa perille; ww. 1—32. — Lemminkäinen kyſyy lupaa maalle noustakſenſa, jonka tytöt hänelle mielellänſä ſuowat; ww. 33—60. — Elelee ſitte liika rohkeasti ſaaren neitoin kanſſa; ſiitä miehet ſuuttuneena päättäwät ſurmata hänen, jonkatähden Lemminkäiſen kerkeämiſeen täytyy pakoon lähteä; ww. 61—110. — Lemminkäinen kotiin tultuanſa ei enää näe jälkiäkään entiſeſtä kartanostaan, ja rupeaa ſitte äitiänſä itkemään, jonka jo luulee kuolleekſi; ww. 111—144. — Löytää metſäſſä piileskelewän äitinſä ja ſaapi häneltä tietää, Pohjolan wäen tuwat polttaneen. Lupaa uudet wielä paremmat tuwat laittaa ja kertoo elämästänſä ſaarella; ww. 145—206.

Lemminkäinen lieto poika
Siitä läkſi piilemähän,
Sekä läkſi, jotta joutui,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Hywästi hywä emoni!
Kun tulewi Pohjan kanſa,
Pimentolan pitkä joukko,
Päätäni kyſelemähän,
Sanoppa ſamonnehekſi,
Minun täältä menneheksi,
Saman kasken kaattuani,
Joka jo on leikattuna!“
Wetäiſi wenon weſille,
Laski laiwan lainehille,
Weti puuhun purjehia,
Itſe istuwi perähän,

Kokan koiwuiſen nojahan,
Melan wartewan warahan.
Tuuli tuuitti wenoista,
Meren tyrsky työnnytteli,
Selwiä ſelän weſiä,
Ulapoita aukeita,
Tuuitteli kuuta kakſi,
Kuun on kohta kolmannenki,
Saarelle ſanattomalle,
Niemelle nimettömälle.
Istui immet niemen päässä
Rannalla meren ſiniſen,
Ken ſe wuotti weljeänſä,
Toiwoi taattoa tulewan,
Sepä wasta warſin wuotti,
Joka wuotti ſulhoanſa.
Pian lieto Lemminkäinen
Luotti purren luotoſelle,
Laski laiwan ſaaren päähän,
Saaren niemyen nenähän.
Sanoi tuonne tultuanſa:
„Onko ſaarella ſijoa
Weteä wenettä maalle,
Purtta kuiwalle kumota?“
Saaren impyet ſanowat:
„Onhan ſaarella ſijoa
Weteä wenoſi maalle,
Purſi kuiwalle kumota:
Tääll' on walkamat warawat,
Rannat täynnänſä teloja.“
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Kyſyi kaunis Kaukomieli:
„Onko ſaarella ſijoa,
Maata ſaaren manterella,

Minun laulut laulellani,
Ilowirret wieretellä?"
Saaren impyet ſanowat,
Niemen neiet wastoawat:
„Onhan ſaarella ſijoa,
Maata ſaaren manterella,
Sinun laulut laulellaſi,
Ilowirret wieretellä,
Lehot leikki lyöäkſeſi,
Tanner tanhuellakſeſi."
Siitä lieto Lemminkäinen
Eleä nutustelewi
Saaren impien ilossa,
Kasſapäien kauneusſa;
Kunnepäin on päätä käänti,
Siinä ſuuta ſuihkatahan,
Kunne kättänſä kohotti,
Siinä kättä käpſätähän.
Käwi öillä öitſimässä,
Syän-öillä yksinänſä;
Niinpä kerran käyesſänſä
Kulkiesſanſa kylitſe,
Saaren niemen pitkän päähän,
Kymmenentehen kylähän,
Ei nähnyt ſitä taloa,
Kusſ' ei miekkoja hiottu,
Tapparoita tahkaeltu,
Pään waralle Lemminkäiſen.
Silloin lieto Lemminkäinen
Jo tunſi tuhon tulewan,
Hätäpäiwän päälle ſaawan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Lempoko yhen urohon
Sowisſanſa ſuojelewi

Päälle saa'essa satojen,
Tuhansien tunkiessa!"
Astuikse aluksehensa,
Wierähti wenon perähän,
Laski laiwansa ulomma;
Tuli tuuli tuon puhalti
Ulapalle aukealle,
Jäiwät raukat rannikolle,
Saaren immet itkemähän,
Kultaiset kujertamahan.
Sini itki saaren immet,
Niemen neiet woikerrehti,
Kuni purjepuu näkywi,
Rautahankki haimentawi;
Ei he itke purjepuuta,
Rautahankkia haloa,
Itki purjepuun alaista,
Rautahankin haltiata.
Itse itki Lemminkäinen,
Sini itki ja sureksi,
Kuni saaren maat näkywi,
Saaren harjut haimentawi;
Ei hän itke saaren maita,
Saaren harjuja haloa,
Itki saaren impyitä,
Noita harjun hanhosia.
Siitä lieto Lemminkäinen
Päästyä kotiperille
Tunsi maat on, tunsi rannat,
Sekä saaret, jotta salmet,
Tunsi wanhat walkamansa,
Entiset elo-sijansa,
Ei tunne tuwan aloa,
Seinän seisonta-sijoa;

Jo tuossa tuwan sijalla
Nuori tuomikko tohisi,
Männikkö tupamäellä,
Katajikko kaiwotiellä.
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Tuos' on lehto, jossa liikuin,
Kiwet tuossa, joilla kiikuin,
Tuossa nurmet nukkeroimat,
Pientarehet piehtaroimat,
Mikä wei tutut tupani,
Kuka kaunihit katokset?"
Loihe siitä itkemähän,
Itki päiwän, itki toisen.
Ei hän itkenyt tupoa,
Eikä aittoa halannut,
Itki tuttua tuwassa,
Aitallista armastansa.
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Ohoh kaunis kantajani,
Ihana imettäjäni!
Jo olet kuollut kantajani,
Mennyt ehtoinen emoni,
Liha mullaksi lahonnut,
Kuuset päälle kaswanehet."
Katseleikse, käänteleikse,
Näki jälkiä hitusen,
Ruohossa rutistunutta,
Kanerwassa katkennutta,
Läksi tietä tietämähän,
Ojelwoista ottamahan,
Tiehyt metsähän wetäwi,
Ojelwoinen ottelewi.

Wieri ſiitä wirstan toiſen,
Pakeni palaſen maata,
Salon ſynkimmän ſiſähän,
Korwen kolkon kainalohon:
Näkewi ſalaiſen ſaunan
Kahen kallion lomaſſa,
Siellä ehtoiſen emonſa,
Tuon on walta wanhempanſa.
Siinä lieto Lemminkäinen
Jhastui iki hywäkſi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ohoh äiti armahani!
Wiel' olet toki elosſa,
Kun jo luulin kuollehekſi;
Pois itkin ihanat ſilmät,
Kaswon kaunihin kaotin."
Sanoi äiti Lemminkäiſen:
„Wiel' olen toki elosſa,
Waikkapa piti paeta
Tänne ſynkkähän ſalohon:
Suori Pohjola ſotoa,
Takajoukko tappeloa,
Poltti huonehet porokſi,
Kaiken kartanon häwitti."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ellös olko milläkänä!
Tuwat uuet tehtänehe,
Paremmat oſattanehe,
Pohjola ſo'ittanehe,
Lemmon kanſa kaattanehe."
Siitä äiti Lemminkäiſen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Wiikon wiiwyit poikueni
Noilla mailla wierahilla."

Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Hywä oli siellä ollakseni,
Armas aikaellakseni;
Siell' oli mäet simaiset,
Kalliot kananmunaiset,
Mettä wuoti kuiwat kuuset,
Seipähät waloi olutta."
„Hywä oli siellä ollakseni,
Armas aikaellakseni,
Siitä oli paha elämä,
Siitä outo ollakseni,
Pelkäsiwät piikojansa,
Luuliwat lutukssiansa,
Pahasti pitelewäni,
Ylimäärin öitsiwäni,
Minä piilin piikasia,
Waroin waimon tyttäriä,
Kun susi sikoja piili,
Hawukat kylän kanoja."

Kolmaskymmenes Runo.

Lemminkäinen muutamana päiwänä kuultuansa purren walittawan siitä kun ei pääsſyt ſotaretkelle, päättää lähteä ſotaan ja ſaapi wanhan ſotatowerinſa Tieran kansſanſa lähtemään; ww. 1—38. — Pohjolan matkalla kowa pakkanen jäätää Lemminkäiſen laiwan ja hätyyttää jo Lemminkäistä itſeänſäki, joka loihtu-tiedollaan toki pääſee pakkaſen kynſistä; ww. 39—82. — Lemminkäinen ja Tiera lähtewät jäiſin maalle astumaan ja tulewat wäſyneinä Nälkäniemen kylään meren rannalla; ww. 83—164.

Ahti poika, aino poika,
Lieto poika Lemminkäinen,
Astuihen alusmajoille,
Läkſi laiwawalkamoille.
Siinä itki puinen purſi,
Hanka rauta haikeoitſi:
„Mi minusta laatimasta,
Kurjasta kuwoamasta!
Ei Ahti ſotia ſoua
Kuunna kymmennä keſänä
Hopeankana halulla,
Kullankana tarpehella.“
Se on lieto Lemminkäinen
Iſki purtta wanttuhulla,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Elä huoli hongan pinta!
Wielä ſaat ſotia käyä,
Tappeloita tallustella;

Päiwän huomenen peräſtä
Lienet täynnä ſoutajia."
Kulkewi kylitſe tuonne,
Teitſe Tieran kartanohon,
Sanoi ſinne ſaatuanſa:
„Tieraſeni, tiettyſeni,
Armahani, ainoiſeni!
Tokko muiſtat muinaiſtamme,
Kun ennen kahen käwimme
Suurilla ſotatiloilla?
Ei ollut ſitä urosta,
Eikä mieſtä melkeätä,
Kuta emme kaatanehet,
Ja kahen kapiſtanehet."
Tiera arwaſi aſian,
Työnti Tiera keihä'änſä
Ahin keihojen keſ'elle,
Sekä läkſi, jotta joutui,
Ahille ſoan awukſi,
Liioin woiwalle liſäkſi.
Siitä Ahti Saarelainen,
Itſe kaunis Kaukomieli,
Lykkäſi wenon weſille
Kuni kyyn kulonalaiſen,
Läkſi luoen luoteheſen,
Tuolle Pohjolan merelle.
Silloin Pohjolan emäntä
Pakkaſen pahan lähetti
Tuolle Pohjolan merelle,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Pakko poika pienokainen,
Lähe tuonne, kunne käsken,
Kylmä weitikän wenonen,
Purſi lieto Lemminkäiſen,

Jott' ei pääse päiwinänsä,
Selwiä sinä ikänä!"
Pakkanen pahan sukuinen,
Ja poika pahan tapainen,
Läksi merta kylmämähän,
Aaltoja asettamahan,
Kylmi weitikän wenehen,
Ahin laiwan lainehille,
Aikoi kylmeä Ahinki,
Jääteä jalon urohon,
Siitä suuttui Lemminkäinen,
Kowin suuttui ja pahastui,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Pakkanen Puhurin poika,
Talwen poika hyyelmöinen,
Elä kylmä kynsiäni,
Waa'i warpahuisiani,
Eläkä koske korwiani,
Elä päätäni palele!"
„Tuonne ma sinun manoan
Pohjan pitkähän perähän;
Sitte sinne tultuasi,
Kotihisi käytyäsi,
Kylmä kattilat tulelle,
Hiilet uunin lietoselle,
Käet naisen taikinahan,
Poika neitosen powehen,
Utarihin uuhen maito,
Watsahan hewoisen warsa!"
Siitä lieto Lemminkäinen
Jätti laiwan jäätehesen,
Sotapurren puutoksehen,
Itse eillehen menewi,

Tiera tuossa toisna miesnä
Wäänti weitikan jälessä.
Tallasi taſaista tietä,
Sileätä ſiuwotteli,
Astui päiwän, tuosta toiſen,
Päiwänäpä kolmantena
Jo näkywi Nälkäniemi,
Kylä kurja kuumottawi.
Astui alle niemen linnan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Onko linnassa lihoa
Ja kalaista kartanossa
Urohille uupuneille,
Miehille wäſynehille?“
Ollut ei linnassa lihoa,
Ei kalaista kartanossa.
Wirkkoi lieto Lemminkäinen,
Sanoi kaunis Kaukomieli:
„Tuli polta tuhma linna,
Weſi wiekköhön mokoman!“
Itſe eistywi etemmä,
Ylös korpehen kohoſi,
Matkoille majattomille,
Teille tietämättömille.
Siitä lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ohoh Tiera weikkoſeni!
Jo nyt jouwuimme johonki,
Kuukſi päiwäkſi kululle,
J'äkſemme ilman alle.“
Tiera tuon ſanoikſi wirkki,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Kostohonpa koito raukat
Saimme ſuurehen ſotahan,

Oman hengen heittehekſi,
Itſemme iki menokſi.“
„Ei emo mitänä tieä
Poloiſesta poiastanſa;
Noin ſe itkewi emoni,
Walittawi wanhempani:
„„Tuoll' on poikani poloiſen
Tuonen toukojen panoſſa;
Saapi jo minun pojalta,
Saapi jouſet jouten olla,
Lintuſet hywin lihota,
Pyyt lehoſſa pyrhistellä.““
Sanoi lieto Lemminkäinen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Kyllä muistan muinaiſenki,
Arwoan ajan paremman,
Yöt käwimme öitſilöisſä,
Illat impien iloiſſa,
Ei kuin nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä:
Yks' on tuuli tuttuamme,
Päiwä ennen nähtyämme,
Senki pilwet peittelewät,
Satehet ſalaelewat.“
„Waan en huoli huolimahan,
Suuresti ſureſſimahan,
Jos immet hywin eläiſi,
Kasſapäiſet kalkettaiſi,
Naiſet kaikki nauruſuulla,
Meſimielin morſiamet,
Ikäwisſä itkemättä,
Huolihin häwiämättä.“
„Wiel' ei meitä noiat noiu,
Noiat noiu, näe näkiät,

Kuolemahan korwen päähän,
Kankahalle kaatumahan,
Nuorena nukahtamahan,
Werewänä wieremähän."
Siihen Kaukoni kaotan
Wirrestäni wiikommakſi,
Matkoille majattomille,
Teille tietämättömille,
Itſe wirren wierähytän,
Panen toiſelle tolalle.

Yhdesneljättä Runo.

Weljekſet Untamo ja Kalerwo riitautuwat kalawedestä keskenänſä, jonka riidan ratkaiſemiſekſi Untamo nostaa ſodan weljeänſä Kalerwoa wastaan; ww. 1—28. — Untamon wäki häwittää koko Kalerwon joukon, paitſi yhden raskaan waimon, jonka wiepi ſotawankina kansſanſa. Sille ſitte syntyy poika Kullerwo, joka jo piennä lasna miettii kostoa wanhempainſa puolesta; ww. 29—66. — Untamo päättää ſurmata pojan; wiskauttaa weteen, ſe ei huku ſinne, laittaa tulirowiohon, ſe ei pala ſiinä, hirttäyttää puuhun, ſe ei kuole hirſipuuhunkaan; ww. 67—114. — Untamo kun ei ſaa poikaa hengiltä, kaswattaa ſen ſuuremmaksi, panee lasta hoitamaan, ſe kuolettaa lapſen, laittaa kaskea hakkaamaan, ſe kaataa koko Untamon metſän; ww. 115—146. — Kolmanneksi työksi Kullerwo määrätään aidan panoon. Sen panee mahdottoman korkeaksi ja puipi ſen peräſtä Untamon rukiit paljaaksi pölyksi. Untamo wiimein ſuuttuneena myöpi hänen turhasta hinnasta Ilmariſelle; ww. 147—190.

Kaswatti emo kanoja,
Koko joukon joutſenia,
Kanat aiallen aſetti,
Joutſenet joelle ſaattoi;
Tuli kokko, niin kohotti,
Tuli haukka, niin hajotti,
Siipilintu, niin ſirotti,
Yhen kantoi Karjalahan,
Toiſen wei Wenäjän maalle,
Kolmannen kotihin heitti.
Minkä wei Wenäjän maalle,
Siitä kaswoi kaupanmieſi,
Minkä kantoi Karjalahan,
Siitä ſe Kalerwo kaswoi,

Kunkapa kotihin heitti,
Se ſikeſi Untamoinen
Iſon päiwikſi pahoikſi,
Emon mielimurtehikſi.
Untamoinen werkot laski
Kalerwon kalawetehen;
Kalerwoinen werkot katſoi,
Kalat konttihin kokoſi.
Untamo utala mieſi
Sepä ſuuttui ja wihastui,
Laittoi miehet miekka wyölle,
Urohot aſe kätehen,
Läkſi ſuurehen ſotahan,
Wasten weljeä omoa.
Kalerwoiſen kaunis minjä
Iſtui ikkunan lähellä,
Katſoi ulos ikkunasta,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Onko tuo ſawu ſakea,
Wai onpi pimeä pilwi,
Noien peltojen perillä,
Kujan uuen ulkopääſsä?“
Ei ollut ume umakka,
Eikäpä ſawu ſakea,
Ne oli Untamon urohot,
Tulla ſuoriwat ſotahan.
Tulipa Untamon urohot,
Kaatoiwat Kalerwon joukon,
Talon polttiwat porokſi,
Taſottiwat tanterekſi.
Jäi yksi Kalerwon impi
Kera watſan waiwaloiſen,
Senpä Untamon urohot
Weiwät kansſanſa kotihin.

Oli aikoa wähäisen,
Syntyi pieni poikalapsi
Emollen osattomalle;
Mikši tuo nimitetähän?
Emo kutsui Kullerwokši,
Untamo sotijaloksi.
Pantihinpa poika pieni
Kätkyehen liekkumahan,
Liekkui päiwän, liekkui toisen,
Jopa kohta kolmantena
Katkaisi kapalowyönsä,
Särki liekun lehmuksisen.
Kaswoi kuuta kaksi kolme,
Jopa kuuna kolmantena
Alkoi poika arwaella:
„Kunpa saisin suuremmaksi,
Kostaisin isoni kohlut,
Maksaisin emoni mahlat.“
Untamo ajattelewi:
„Tästä saa sukuni surma,
Tästä kaswawi Kalerwo,
Kunne tuo tuhottanehe?“
Pannahanpa puolikkohon,
Työnnetähän tynnyrihin,
Siitä wieähän wetehen,
Lasketahan laineheſen.
Käyähänpä katsomahan
Kahen kolmen yön peräſtä:
Poika oli pääsnyt puolikosta,
Istui aaltojen seläſsä,
Onkiwi meren kaloja,
Meriwettä mittoawi.
Untamo ajattelewi,
Mihin poika pantanehe:

Kokoſi kowia puita,
Honkia ſata-hawuja,
Tulen puihin tuiskautti,
Rowiohon roiskautti,
Pojan ſiihen paiskautti
Keskelle tulen palawan.
Paloi päiwän, tuosta toiſen,
Paloi päiwän kolmannenki,
Käytihin katſastamahan:
Poika oli porossa polwin,
Kypenissä kynäswarſin,
Hiilikoukkunen käessä,
Millä tulta kiihottawi,
Hiiliä kokoelewi.
Untamo ä'itteleikſe,
Mihin poika pantanehe,
Kunne tuo tuhottanehe,
Surma tuolle ſaatanehe:
Poika puuhun hirtetähän,
Tammehen ripustetahan.
Kului yötä kakſi kolme,
Aika on käyä katſomahan,
Joko Kullerwo katoſi,
Kuoli poika hirſipuuhun.
Ei ole Kullerwo kaonnut,
Kuollut poika hirſipuuhun;
Poika puuta kirjoittawi
Pieni piikkonen käessä,
Koko puu kuwia täynnä,
Täynnä tammi kirjoitusta,
Siinä miehet, ſiinä miekat,
Siinä keihä'ät ſiwulla.
Mitä taiſi Untamoinen
Tuon pojan katalan kanſſa;

Piti wiimeinki wäſyä
Suorimasta ſurmianſa,
Kaswatella Kullerwoinen
Orjapoikana omana.
Kun oli Kullerwo kohonnut,
Saanut wielä waakſan wartta,
Tuopa työlle työnnetähän,
Lapſen pienen katſontahan.
Katſoi lasta päiwän, kakſi,
Siitä kohta kolmannella
Lapſen tau'illa tapatti,
Kätkyen tulella poltti.
Untamo ajattelewi:
„Ei tämä tähän ſopiwa,
Panenko kasken kaa'antahan?"
Pani kasken kaa'antahan.
Kullerwo Kalerwon poika
Suorihe kasken ajohon,
Parahaſen parſikkohon,
Hirweähän hirſikköhön.
Niin huhuta heiahutti,
Wihellytti wiuahutti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Sini kaski kaatukohon,
Kuni ääni kuulunewi,
Kuni wierrewi wihellys!"
Untamoinen mies utala
Käwi tuota katſomahan:
Ei kaski kas'elle tunnu,
Ajamakſi nuoren miehen.
Untamo ajattelewi:
„Ei tämä tähän ſopiwa,
Hywän hirſikön pilaſi,
Kaatoi parſikon parahan;

Panenko aitojen panohon?"
Pani aitojen panohon.
Kullerwo Kalerwon poika
Läksi aitojen panohon,
Kohastansa kokkahongat
Aiakſiksi aſettelewi,
Kokonansa korpikuuſet
Seipähikſi ſeiſottawi,
Laittoi aian aukottoman,
Weräjättömän kyhäſi.
Untamo oſaelewi
Tulla tuota katſomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei tämä tähän ſopiwa,
Aian nosti taiwoſehen,
Ylös pilwihin kohotti,
Ei tuosta ylitſe pääſe,
Eikä reiästä ſiſälle;
En tieä, mihin paniſin,
Panenko puimahan rukihit?"
Kullerwo Kalerwon poika
Jo on puimaſſa rukihit,
Pui rukihit ruumenikſi,
Olet kaunoikſi kaotti.
Tulipa iſäntä tuohon,
Käwi itſe katſomahan:
Rukihit on ruumenina,
Olet kaunoina kahiſi.
Untamo ä'itteleikſe:
„Ei ole tästä raatajasta,
Kulle työlle työntänenki,
Työnſä tuhmin turmelewi."
Möi ſiitä Kalerwon poian,
Pani kaupan Karjalahan,

Ilmariſelle ſepolle,
Takojalle taitawalle.
Minpä ſeppo tuosta antoi?
Äijän ſeppo tuosta antoi:
Wiiſi wiikate-kulua,
Kuuſi kuokan kuolioa.

Kahdesneljättä Runo.

Kullerwo Ilmariſen talossa pannaan karjaa paimentamaan. Emäntä nauraa saadakſensa leipoo iſon kiwen hänen ewäskakkuunsa; ww. 1—22. — Emäntä karjansa laitumelle laskiessa pyytää Luonnotarten ja metsän haltiain ſille onnea ja menestystä laittamaan; ww. 23—78. — Hywällä puheella ja muillaki sanoilla kokee ſitte saada otſon rauhassa elämään; ww. 79—122. — Wiimeiſeksi rukoilee Ukon ja Kuippanan näyttämään kowuutta otſolle, jos hywistä sanoista ei totteliſi; ww. 123—164.

Kullerwo Kalerwon poika,
Siniſukka äijä on lapſi,
Jo kohta ſepon ko'issa
Kyſyi työtä iltaiſella,
Kulle työlle työntyminen,
Raaolle rakentuminen;
Pantihinpa paimeneksi,
Sepon karjan kaitſijaksi.
Tuopa ilkoinen emäntä,
Sepän akka irwihammas,
Leipoi leiwän paimenelle,
Kakun pakſun paistelewi,
Kauran alle, wehnän päälle,
Keskelle kiwen kutowi.
Kakun wöiti woi-ſulalla,
Kuoren raswalla rakenti,
Pani orjallen oſakſi,
Palaſeksi paimenelle,
Itſe orjoa opasti,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:

„Ellös tätä ennen syökö
Karjan mentyä metsälle!“
Siitä Ilmarin emäntä
Laittoi karjan laitumelle,
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Lasken lehmäni leholle,
Maion antajat aholle,
Työnnän kuuta ottamahan,
Talia tawottamahan,
Ahomailta auke'ilta,
Lewe'iltä lehtomailta,
Korke'ilta koiwikoilta,
Hope'isilta saloilta.“
„Etelätär luonnon eukko,
Suwetar walio waimo,
Hongatar hywä emäntä,
Katajatar kaunis neiti,
Pihlajatar piika pieni,
Tuometar tytär Tapion!
Katso'ote karjoani,
Wiitsiöte wiljoani,
Kesä kaikki kaunihisti,
Lehen aika leppeästi,
Jotta karja kaunistuisi,
Eistyisi emännän wilja,
Hywän-suowan mieltä myöten,
Pahan-suowan paitsi mieltä.“
„Suwetar walio waimo,
Etelätär luonnon eukko!
Käy nyt, syötä karjoani,
Raawahiani rawitse,
Syöttele metisin syömin,
Juottele metisin juomin,

Heraisilta hettehiltä,
Läikkywiltä lähtehiltä,
Kultaisilta kunnahilta,
Hope'isilta aholta."
„Mielikki metsän miniä,
Tellerwo Tapion neiti!
Kaitse karja kaunihisti,
Wiitsi wilja wirkeästi,
Warjele wahingon teiltä,
Kaitse kaikista pahoista,
Ettei tuskihin tulisi,
Häpeähän hämmentyisi,
Sorkka suohon sorkahtaisi,
Hettehesen herkähtäisi."
„Päiwän mennessä majoille,
Iltalinnun laulellessa,
Saata karjani kotihin
Utarilla uhkuwilla,
Nisillä pakottawilla;
Koissa on hywä ollaksensa,
Maa imara maataksensa,
Waimot walkean tekewät
Nurmelle mesinukalle,
Maalle marjanwartiselle."
„Otsonen metsän omena,
Mesikämmen käyretyinen!
Tehkämme sulat sowinnot,
Rajarauhat rapsakamme,
Ettet sorra sontareittä,
Kaa'a maion kantajata,
Tänä suurena suwena,
Luojan lämminnä kesänä."
„Käyös kaarten karjamaita,
Piilten piimäkankahia,

Kierten kellojen remua,
Äänẗä paimenen paeten!
Kuuliſitko kellon äänen,
Tahi torwen toitotokſen,
Tunge korwaſi kulohon,
Paina pääſi mättähäſen,
Tahi korpehen kokeos,
Muille kummuille kuwahu,
Jott' ei kuulu karjan kello,
Eikä paimenen pakina!"
„Kun ſulle halu tulewi,
Syöä mieleſi tekewi,
Syö'ös ſieniä metſästä,
Murra muurahais-kekoja,
Juuria punaiſen putken,
Metſolan meſipaloja,
Ilman ruoka-ruohoittani,
Minun henki-heinittäni!"
„Kun ma otſona oliſin,
Meſikämmennä käwiſin,
En mä noin aſuiſikkana
Aina akkojen jaloisſa;
Onhan maata muuallaki,
Tarhoa ta'empanaki,
Soita kyllin ſorkutella,
Wiiakkoa wiiletellä."
„Niin teemme ſulat ſowinnot,
Jki rauhat ratkoamme;
Waan jos tahtonet tapella,
Eleä ſoan tawalla,
Tapelkamme talwikauet,
Lumi-ajat luskailkamme,
Siniſen ſalon ſiſässä,
Korwen kuulun kainalosſa!"

Siitä Ilmarin emäntä
Wielä tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi Ukko ylijumala!
Kun kuulet toen tulewan,
Muuta muikſi lehmäſeni,
Kamahuta karjaſeni,
Kiwikſi minun omani,
Kantoloikſi kaunoſeni,
Kumman maita kulkieſſa,
Wantturan waeltaeſſa.“
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Kuippana metſän kuningas!
Korjaele koiriaſi,
Raiwaele rakkiaſi,
Kätke koiraſi koloihin,
Rakkiſi rapaja kiinni,
Kultaiſihin kytky'ihin,
Hihnoihin hope'iſihin,
Jott' ei pilloa pitäiſi,
Häpehiä hämmentäiſi.“
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Ei wielä ſitä warone,
Ukko kultainen kuningas,
Hope'inen hallitſia!
Paina panta pihlajäinen
Ympäri nenän nykerän,
Kun ei pihlaja pitäne,
Niin ſä waskesta walata,
Jos ei waski wahwa liene,
Panta rautainen rakenna!“
„Lepy jo lehto, kostu korpi,
Lempeä ſalo ſininen,
Anna rauha raawahille,
Sorkka-ſäärille ſowinto,

Tänä ſuurena ſuwena,
Herran hellennä keſänä!“
Siitä Ilmarin emäntä
Lehmät lääwästä lähetti,
Laski karjan laitumelle,
Pani paimenen perähän,
Orjan lehmien ajohon,
Kullerwoiſen kaitſentohon.

Kolmasneljättä Runo.

Kullerwo walittelee päiwiänſä, kun oli paimenen huonoon wirkaan pantu, ottaa ſitte iltapuolella leiwän laukustanſa, alkaa leikata ja ſärkee weitſenſä kiween, jonka emäntä oli ſiſään leiponut; ww. 1—24. — Suuttuneena emännän pilkasta ja weitſenſä ſärkymiſestä Kullerwo miettii kostoa ja ſaapi ſekä warikſelta että korpilta neuwoa ſiihen; ww. 25—54. — Häwittää Ilmariſen koko karjan, kerää lauman ſuſia ja karhuja, jotka yöksi ajaa karjan ſijasta kotiin ja loihtii Ilmariſen emännän repimään; ww. 55—82. — Ilmariſen emäntä kuultua torwen äänen lähtee karjaa wastaan ottamaan ja lyypſämään, jossa metſänpedot paikalla repiwät hänen kuoliakſi; ww. 83—120.

Kullerwo Kalerwon poika
Otti konttihin ewästä,
Läksi lehmien ajohon,
Sanan wirkki wierresſänſä:
„Woi minä polonen poika!
Jo minä johonki jouwuin:
Härän hännän paimeneksi,
Waſikkojen waalijaksi,
Joka ſuon on ſotkijaksi,
Maan pahan mateliaksi.“
Kulki kangasta kawuten,
Päätyi päiwän rintehelen,
Lintunen lehosta lauloi,
Pieni lintu penſahasta:
„Jo oiſi aika orjan syöä,
Iſottoman illastella.“
Kullerwo Kalerwon poika
Ajoi lehmänſä lewolle,

Itſe istui mättähälle,
Otti leiwän laukustanſa,
Weti weitſenſä tupesta,
Leiwän leikkaellakſenſa,
Weitſi wierähti kiwehen,
Kaſahutti kalliohon.
Kullerwo Kalerwon poika
Katſelewi weitſyttänſä,
Itſe päätyi itkemähän,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Yks' oli weitſi weikkoutta,
Yksi rauta rakkautta,
Iſon ſaamoa eloa,
Wanhemman warustamoa,
Senki katkaiſin kiwehen,
Karahutin kalliohon,
Leipähän pahan emännän,
Pahan waimon paistamahan."
„Millä nyt makſan naiſen naurun,
Naiſen naurun, piian pilkan,
Akan ilkeän ewähät,
Pahan waimon paistannaiſet?"
Waris waakkui warwikosta,
Waris waakkui, korppi koikkui:
„Oi on kurja kullanſolki!
Ota witſa wiiakosta,
Aja ſuolle ſorkkaſääret,
Lehmät liejuhun lewitä,
Puolen ſuurille ſuſille,
Toiſen korwen kontioille."
„Kaikoa ſuet kokohon,
Karhut kaikki katrahaſen,
Aja karjana kotihin,
Kirjawana kartanolle;

Sillä makſat naiſen naurun,
Pahan waimon parjaukſet."
Kullerwo Kalerwon poika
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Malta, malta Hiien herja!
Jos itken iſoni weistä,
Wielä itkenet itſekin,
Itket lypſy-lehmiäſi."
Otti witſan wiiakosta,
Koiwun korwesta tapaſi,
Ajoi lehmät liettehesen,
Härät murtohon murenti,
Puolikſi ſuſien ſyöä,
Puolen korwen kontiojen,
Suet lauſui lehmäſikſi,
Karhut karjakſi ſaneli,
Minkä pisti Pienikikſi,
Kunka Kyytäkſi kyhäiſi.
Lonkui päiwä luotehelle,
Kulki kuuſikon taſalle,
Tuo pahanen paimen raiska,
Kullerwo Kalerwon poika,
Ajoi kontiot kotihin,
Suſikarjan kartanolle,
Wielä neuwoi karhujanſa,
Suſillenſa ſuin puheli:
„Repäiſe emännän reiſi,
Pure puoli pohkeata,
Kun tulewi katſomahan,
Lykkistäikſe lypſämähän!"
Kullerwo Kalerwon poika
Jo kohta kotimäellä
Lujahutti luikullanſa,
Toitahutti torwellanſa,

Kolmasti kotimäellä,
Kuuesti kujoisten ſuussa.
Tuop' on Ilmarin emäntä,
Sepon akka, ſelwä nainen,
Kuuli ſoitannan kujalta,
Kajahukſen kankahalta,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Ole kiitetty Jumala!
Torwi ſoipi, karja ſaapi;
Orja ſoitellen tulewi,
Toitatellen torwettawi."
Itſe pistihe pihalle,
Kaapſahutti kartanolle,
Sai ſiitä ſawupanolle,
Tuosta lypſylle tulewi.
Lyhmistäikſe lypſämähän,
Heitäikſe heruttamahan,
Suſi päälle ſuimistihe,
Karhu päälle kuopaiſihe,
Puri puolen pohkeata,
Katkoi kannan ſääriluusta.
Siitä Ilmarin emäntä,
Tuo takojan tarkka nainen,
Wieri kohta kuoliakſi,
Kaatui kattila-noekſi,
Oman pirttinſä pihalle,
Kapehille kartanoille.
Se oli meno naiſen nuoren,
Kanſſa kaunihin emännän,
Jot' oli wiikon walwateltu,
Wuoſin kuuſin kuulusteltu,
Ilmarin iki iloksi,
Sepon kuulun kunnioikſi.

Neljäsneljättä Runo.

Iloten ja riemuten pakenee Kullerwo Ilmariſen kodista. Ilmarinen tapaa puoliſonſa hengettömänä ja tulee ſiitä kowin ſurulliſeksi; ww. 1—24. — Kullerwo päiwän korpia astuttua illalla walittaa orpouttanſa ſekä muuta onnettomuuttanſa ja päättää lähteä kostamaan Untamolle ſukunſa ſurmasta; ww. 25—54. — Metſän eukko tulee matkalla Kullerwoa wastaan ja kertoo hänen wanhempanſa ei wielä kuolleen, waan eläwän Lapin rajalla, jonne neuwoo häntä matkustamaan; ww. 55—94. — Kullerwo löytää wanhempanſa ja ſaapi äitiltänſä kuulla wanhemman ſiſarenſa marjaan lähteneen ja ſillä matkalla tietämättömiin kadonneen; ww. 95—152.

Kullerwo Kalerwon poika,
Siniſukka äijä on lapſi,
Läkſi ſoitellen ſeposta,
Ilon lyöen Ilman mailta,
Suo ſorahti, maa järähti,
Kangas wastahan kajahti,
Kullerwoiſen ſoitantoa,
Ilkeän ilon pitoa.
Kuului ſe ſepon pajahan,
Seppo ſeiſottui pajaſſa,
Sai pihalle kuulemahan,
Mikä ſoitanta ſalolla.
Jo näki toet totiſet,
Walehettomat wakaiſet,
Näki naiſen nukkunehen,
Kaunoiſenſa kaatunehen,
Kaatunehen kartanolle,
Kellistynehen keolle.

Siihen seppo seisottihen
Syämmellä synkeällä,
Puuttui yöksi itkemähän,
Wiikoksi wetistämähän,
Mieli ei terwoa parempi,
Syän ei syttä walkeampi.
Itse Kullerwo käweli,
Astui eelle jonne kunne,
Päiwän korpia kowia,
Hiien hirsikankahia;
Illan tullen, yön pimeten,
Päätyi maahan mättähälle.
Siinä istuwi isoton,
Armoton ajattelewi:
„Kotihinsa muut menewät,
Majoillensa matkoawat;
Mull' on korwessa kotini,
Tuulessa tulisijani."
„Piennä mun isoni jätti,
Matalana maammoseni,
Jätti jäisille jälille,
Pyöriwille portahille,
Joka suohon sortumahan,
Likahan litistymähän."
„Waan en nyt iällä tällä,
Wiel' en suohon sorrukkana;
Enmä sinnes suohon sorru,
Kunnes kannan kahta kättä,
Wiittä sormea wiritän,
Kynttä kymmenen ylennän."
Juohtui juoni mielehensä,
Puuttui aiwohon ajatus,
Käyä Untamon kyläsä,
Kostoa isonsa kohlut,

Iſon kohlut, maammon mahlat,
Itſenſä pahoin piännät.
Jopa tuosta toisna päänä
Kullerwo Kalerwon poika
Astui eelle matkoanſa,
Kohti Untamon kotia,
Tuli akka wastahanſa,
Siniwiitta wiian eukko,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Kunne läkſit Kullerwoinen?“
Kullerwo Kalerwon poika
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Läkſin tuonne toiſialle,
Tuonne Untamon tuwille;
Juohtui juoni mieleheni,
Puuttui aiwohon ajatus,
Kostoa iſoni kohlut,
Iſon kohlut, maammon mahlat,
Polttoa tuwat tuhakſi,
Kypenikſi kyyätellä.“
Akka tuon ſanoikſi wirkki:
„Ei ole ſurmattu ſukuſi;
On ſulla iſo elossa,
Maammo mailla terwehenä,
Lapin laajalla rajalla,
Kalalammin laitehella.“
„Astut päiwän, tuosta toiſen,
Astut kohta kolmannenki,
Kulet kohti luoteheſen,
Waara wastahan tulewi,
Sie astut alatſe waaran,
Käyt waaran waſenta puolta;
Tuostapa joki tulewi
Oikealle puolelleſi,

Käyt siitä joen siwua,
Kolmen kosken kuohumitse,
Tulet niemen tutkamehen,
Pää'yt päähän pitkän kaiskun,
Tupa on niemen tutkamessa,
Kalasauna kaiskun päässä,
Siinäpä iso eläwi,
Siinä kaunis kantajasi."
Kullerwo Kalerwon poika
Läksi tuosta astumahan,
Astui päiwän, tuosta toisen,
Kulki kohti luotehesen,
Tuli niemen tutkamehen,
Päätyi pitkän niemen päähän;
Tupa oli niemen tutkamessa,
Kalasauna kaiskun päässä.
Meni hän tupahan tuosta,
Eipä tunneta tuwassa:
„Mistä wieras ween takainen,
Kusta kulkija kotosin?"
„Etkö tunne poikoasi,
Muista lastasi omoa,
Jonka Untamon urohot
Weiwät kanssansa kotihin,
Json waaksan warrellisna,
Emon wärttinän pituisna?"
Emo ennätti sanoa,
Waimo wanha lausuella:
„Ohoh poikani poloinen,
Ohoh kurja Kullerwoni,
Ettäpäs eläwin silmin
Näitä maita matkaelet!
Kun jo itkin kuolleheksi,
Jo kauwan kaonneheksi."

„Kaks' oli poikoa minulla,
Kakſi kaunoista tytärtä,
Niist' oli oſattomalta
Kakſi wanhinta kaonnut,
Poika ſuurehen ſotahan,
Tyttö tietämättömihin;
Poikani tuli takaiſin,
Tyttö ei ſe tullekkana."
„Läkſi marjahan metſälle,
Alle waaran waapukkahan,
Sinneppä kana katoſi,
Lintu kuoli liioin ſurmin,
Surmihin ſanattomihin,
Nimen tietämättömihin."
„Kenpä tuota etſimähän?
Kenpä muu, jos ei emonſa.
Läkſin mie emo polonen
Etſimähän tyttöäni,
Etſin päiwän, etſin toiſen,
Etſin kohta kolmannenki,
Nouſin ſuurelle mäelle,
Korkealle kompakolle,
Huuſin tuosta tyttöäni,
Kaonnutta kaihoelin.
Waarat wastaten ſaneli,
Kankahat kajahteliwat:
„„Elä huua tyttöäſi,
Elä huua, hoilaele!
Ei ſe ſaa ſinä ikänä,
Ei paloa polwenanſa,
Emon entiſen tiloille,
Taaton wanhan walkamoille.""

Wiidesneljättä Runo.

Kullerwo wanhempainſa kodiſſa, ſamoin kuin ennen Untolaſſa, toimittelee töitänſä takaperoiſesti; iſä ſitte wiimein laittaa hänen weronwienti-matkalle; ww. 1—24. — Palatesſanſa tapaa tytön matkallanſa, jota pyytää rekeenſä, tyttö ei lähde, waan wastaa hänelle tylysti; Kullerwo wäkiwallalla koppaa tytön rekeenſä ja houkuttelee ſen ſitte lahjoillanſa yökſi kansſanſa jäämään; ww. 25—62. — Aamulla jälkeen tyttö, kyſeltyä oudon ſulhonſa ſukua, tulee tuntemaan hänen omakſi weljekſenſä ja kauhiſtuu ſitte niin naimakaupoiſtanſa, että paikalla juokſee ja hukutaikſe kuohuwaan koskeen; ww. 63—92. — Kullerwo mielituskiſſaan repii rekenſä rikki, ratſaſtaa ſitte kotiin äitillenſä kertomaan ſitä kauhiſtuſta, kun oli oman tuntemattoman ſiſarenſa kansſa naimiskauppoihin ruwennut, ja miettii lopettaa itſenſä, mutta ſamaſſa muiſtaa Untamoiſen wielä kostamatta olewan; ww. 93—134.

Kullerwo Kalerwon poika,
Siniſukka äijä on lapſi,
Sai tuosta elelemähän
Alla warjon wanhempien,
Ei ſaanut älyämähän,
Miehen mieltä ottamahan.
Poika työlle työnteleikſe,
Nuotan ſuuren ſouantahan,
Souti poikki puiſet hangat,
Wenon haapaiſen hajotti.
Sai Kalerwo katſomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei ſinusta ſoutajakſi,
Mene nuotan tarwontahan!“

Meni nuotan tarwontahan,
Tarpoi nuotan tappuroikſi,
Ruumenikſi pullot rouhi,
Selykſet paloin paloitti.
Sai Kalerwo katſomahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei ſinusta tarpojakſi,
Lähe wiemähän wetoja,
Maajywiä makſamahan,
Lienet matkaſſa parempi.“
Kullerwo Kalerwon poika,
Wietyä weot perille,
Makſettua maajywäſet,
Rekehenſä reutoaikſe,
Alkoi kulkea kotihin,
Matkata omille maille.
Iſki wirkkua witſalla,
Helättti helmiwyöllä,
Ajawi karettelewi;
Neiti wastahan tulewi
Noilla Pohjan kankahilla,
Lapin laajoilla rajoilla.
Kullerwo Kalerwon poika
Sanojanſa ſäätelewi:
„Käy neito rekoſeheni,
Armas alle wilttieni!“
Neiti wastahan ſanowi,
Tinarinta riuskuttawi:
„Wilu on olla wiltin alla,
Kolkko korjaſſa eleä.“
Kullerwo Kalerwon poika,
Siniſukka äiön lapſi,
Koppoi nejon korjahanſa,
Reualti rekoſehenſa.

Neiti tuossa noin sanowi:
„Kun et päästä pois minua,
Polen poikki pohjalauat,
Lewittelen liistehesi.“
Kullerwo Kalerwon poika
Aukaisi rahaisen arkun,
Näytteli hope'itansa,
Werkaliuskoja lewitti,
Kultasuita sukkasia,
Wöitänsä hopeapäitä.
Werat weiwät neien mielen,
Raha muutti morsiamen,
Hopea hukuttelewi,
Kulta kuihauttelewi.
Jo antoi Jumala aamun,
Toi Jumala toisen päiwän,
Niin neiti sanoikši wirkki:
„Mist' olet sinä sukuisin,
Lienet suurtaki sukua,
Jsoa isän aloa?“
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„En ole sukua suurta,
Enkä suurta, enkä pientä,
Olen kerran keskimäistä,
Kalerwon katala poika;
Waan sano oma sukusi,
Jos olet sukua suurta.“
Neiti tuon sanoikši wirkki:
„Mie olen Kalerwon tyttö;
Läksin marjahan metsälle,
Sinne mie kana katosin
Kuolemahan korwen päähän,
Kaatumahan kankahalle,

Enkä kuollut kuitenkana,
En mä kalkinen kaonnut,
Näille päiwin päätymättä,
Näille juonin joutumatta!"
Sai toki sanonehekſi,
Heti repſahti re'eſtä,
Siitä juokſihe jokehen,
Kosken kuohu'un kowahan,
Siihen ſurmanſa ſukeſi,
Kuolemanſa kohtaeli.
Kullerwo Kalerwon poika
Pyyhältihe korjastanſa,
Weitſin länkenſä lewitti,
Rauoin rahnoi rahkehenſa;
Hyppäſi hywän ſelälle,
Ajawi palaſen maata,
Päätywi iſon pihoille,
Oman taaton tanterille,
Wähän kuollutta parempi,
Kaonnutta kaunihimpi.
Emo päätywi pihalle,
Ennätti emo kyſyä,
Wanhempanſa tutkaella:
„Mi ſinulla poikaſeni?
On kuin Tuonelta tuliſit,
Manalalta matkoaiſit."
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Jo on kummat kuulumaſſa,
Taikeat tapahtununna,
Kun pi'in oman ſiſaren,
Turmelin emoni tuoman."
„Se jo ſurmanſa ſukeſi
Koskehen kohiſewahan,

Itſe tuot' en tieäkkänä,
Kunne kurja kuoletaime,
Suuhun ulwowan ſutoſen,
Wainko watſahan walahan."
Emo tuon ſanoikſi wirkki:
„Ellös ſinä ſinne menkö,
Onpa ſuurta Suomen nientä,
Sankkoa Sawon rajoa,
Piillä miehen pillojanſa,
Häwetä pahoja töitä."
Kullerwo Kalerwon poika
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Enkä piile, en pakene,
Wiel' on Unto oikeana,
Mies katala kaatamatta,
Kostamatta taaton kohlut,
Taaton kohlut, maammon mahlat,
Itſeni hywin piännät."

Kuudesneljättä Runo.

Kullerwo walmistaikse Untolaa sotimaan, enemmin toiwomalla kun pelkäämällä siinä sodassa itsensäki kaatuwan; ww. 1—24. — Hywästi-jättöä tehdessään kysyy ensin isältä, sitte weljeltä ja sisareltaan, itkisiwätkö häntä, jos kuulisiwat kuolleeksi; ei kukaan niistä lupaa häntä itkeä; ww. 25—56. — Wiimeiseksi kysyy äitiänsä, itkisikö hänkään kuollutta poikaansa. Äiti wastaa kyllä paljonki itkewänsä, jos kuulisi Kullerwonsa kuolleeksi; ww. 57—82. — Untolan matkalla saapi Kullerwo sanoja toisen toisensa perästä, ensin isänsä sitte weljensä ja sisarensa kuolleen; niistä huolimatta hän waan kulkee edelleen; ww. 83—118. — Kuultua jo wiimein äitinsäki kuolleen äsken Kullerwo tulee kowin surulliseksi ja käskee häntä, miten parhaiten taidettiin, maahan laittaa; itse hän waan pitkitti matkaansa Untolaan; ww. 119—144. — Perille tultuansa kaataa Untamon wäkenensä ja palajaa sitte autioon kotiinsa. Jonkun ajan ensin itkettyänsä lähtee wiimein metsästä itselleen ruokaa hankkimaan ja johtuu matkallansa juuri sille paikalle, jossa oli tuntemattoman sisarensa kansa elellyt; ww. 145—176. — Tempaa miekkansa tupesta, asettaa sen perin maahan ja syöksee sitte rinnoin kärkeä wasten, sillä tawoin lopun onnettomasta elämästänsä tehden; ww. 177—202.

Kullerwo Kalerwon poika,
Siniſukka äijä on lapſi,
Siitä ſuorikſe ſotahan,
Walmistaikſe wainotielle,
Hetken miekkoa hioen,
Kärestäen keihoanſa.
Emo tuon ſanoikſi wirkki:
„Ellös poikani poloinen
Saako ſuurehen ſotahan,
Menkö miekan melskehesen!

Ken ſuotta ſotahan ſaapi,
Tahallanſa tappelohon,
Se ſoaſſa ſurmatahan,
Tapetahan tappelosſa."
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„En mä ſilloin ſuohon ſorru,
Enkä kaa'u kankahalle,
Kun ſorrun ſotatiloille,
Kaa'un miekan kalskeheſen;
Sorea ſotahan kuolla,
Äkin poika pois tulewi,
Potematta pois menewi,
Laihtumatta lankeawi."
Kohta lähtewi ko'ista,
Sanowi ſanan iſolle:
„Hywästi hywä iſoni!
Itketkö ſinä minua,
Koskas kuulet kuolleheksi,
Kanſasta kaonneheksi?"
Tuon iſä ſanoiksi wirkki:
„En minä ſinua itke,
Jospa kuulen kuolleheksi,
Onhan mulla toinen poika,
Poika paljoa parempi,
Äijeä älykkähämpi."
Wirkkoi ſiitä weikollenſa:
„Jää hywästi weikkoſeni!
Itketkö ſinä minua,
Koskas kuulet kuolleheksi?"
Weikko tuon ſanoiksi wirkki:
„En itke minä ſinua,
Saan minä mokoman weljen,
Suun ſawesta, pään kiwestä,

Weljen paljoa paremman,
Aijeä älykkähämmän."
Wirkkoi ſiitä ſiskollenſa:
„Hywäſti ſiſarueni!
Itketkö ſinä minua,
Koskas kuulet kuolleheksi?"
Noin ſiſar ſanoikſi wirkki:
„En itke minä ſinua,
Josko kuulen kuolleheksi,
Weli on minulla toinen,
Weli paljoa parempi,
Kahta mointa kaunihimpi."
Kullerwo Kalerwon poika
Sanoi ſiitä äitillenſä:
„Aitiſeni, armaiſeni,
Minun kaunis kantajani!
Itketkö ſinä minua,
Koskas kuulet kuolleheksi,
Kanſasta kaonneheksi,
Sortuneheksi ſuwusta?"
Tuon emo ſanoikſi wirkki:
„Ohoh poikani poloinen,
Et älyä äitin mieltä,
Et tunne emon ſyäntä!
Itkenpä minä ſinua,
Kun ſun kuulen kuolleheksi,
Wäestä wähenneheksi,
Sortuneheksi ſuwusta,
Itken tulwille tupamme,
Siltalauat lainehille,
Kujat kaikki kuurullani,
Lääwät länkämöiſilläni."
„Mit' en itkeä ilenne,
Kut' en woine woiwotella,

Itkeä inehmisissä,
Itken saunassa saloa,
Yliset kulasweſille,
Saunan lauat lainehille."
Kullerwo Kalerwon poika
Kulki soitellen sotahan,
Wieri wiestinen jälestä:
„Jo iso kotona kuoli,
Käyppäs tuota katsomahan,
Kuinka kuollut hauatahan!"
Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warsin wastaeli:
„Kun lie kuollut kuolkahansa,
On siellä kotona ruuna,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan."
Soitti suolla mennessänsä,
Kulahutteli kulossa,
Saatihin sana jälestä:
„Jo weli kotona kuoli,
Käyppäs tuota katsomahan,
Kuten kuollut hauatahan!"
Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warsin wastaeli:
„Kun lie kuollut, kuolkahansa,
On siellä ori kotona,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan."
Soitti suolla mennessänsä,
Kajahutti kankahalla,
Sai sanoma korwihinsa:
„Jo sisar kotona kuoli,
Käyppä tuota katsomahan,
Kuten kuollut hauatahan!"

Kullerwo Kalerwon poika
Hänpä warſin wastaeli:
„Kun lie kuollut, kuolkahanſa,
On ſiellä kotona tamma,
Millä maahan wietäkähän,
Kalmahan katettakahan.“
Soitti ſoilla, ſoitti mailla,
Patakoitteli paloilla,
Sai ſanoma korwihinſa:
„Kuoli ehtoinen emoſi,
Käyppäs tuota katſomahan,
Miten miero hautoawi!“
Kullerwo Kalerwon poika
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Woi minä poloinen poika,
Woi poika polon alainen,
Kun kuoli emo minulta,
Kaatui kaunis kantajani,
Enk' ollut luona luopuesſa,
Läsnä hengen lähtieſſä.“
„Kuollut koiſſa peſtäköhön
Sakſan ſaipua-weſillä,
Silkkihin ſi'eltäköhön,
Palttinoihin pantakohon,
Siitä maahan pantakohon,
Kalmahan katettakohon,
Itkuwirſin wietäköhön,
Laulaen las'ettakohon,
Itſe en kotihin joua,
Wiel' on Unto kostamatta,
Mies katala kaatamatta,
Ilkeä häwittämättä.“
Meni ſoitellen ſotahan,
Ilon lyöen Untolahan,

Kaatoi Untolan urohot,
Tuwat poltteli porokſi,
Kiwet jätti kiukahia,
Pitkät pihlajat pihoja.
Kääntywi kotihin tuosta
Jſon entiſen eloille,
Tupa on tyhjä tultuanſa,
Autio awattuanſa.
Antoi kättä hiilokſelle,
Hiilet kylmät hiilokſessa,
Pisti kättä kiukahalle,
Kiwet kylmät kiukahassa.
Loihen ſiitä itkemähän,
Itki päiwän itki toiſen,
Päiwälläpä kolmannella
Ylös korpehen kohoſi
Ewähiä etſimähän,
Antia anelemahan.
Käwi matkoa wähäiſen,
Astui tietä pikkaraiſen,
Tapahtui ſijalle ſille,
Tuli tuolle ſaarekſelle,
Kusſ' oli piian pillannunna,
Turmellut emonſa tuoman.
Siin' itki ihana nurmi,
Aho armahin walitti,
Nuoret heinät hellitteli,
Kuikutti kukat kanerwan,
Tuota piian pillamusta,
Emon tuoman turmellusta.
Kullerwo Kalerwon poika
Tempaſi teräwän miekan,
Tupeſtanſa tuiman rauan;
Katſelewi, kääntelewi,

Arwelee, ajattelewi,
Tokko tuon tekiſi mieli
Syöä ſyyllistä lihoa,
Wiallista werta juoa.
Miekka mietti miehen mielen,
Arwaſi uron pakinan,
Wastaſi ſanalla tuolla:
„Mikäpä minun oliſi
Syöä ſyyllistä lihoa,
Wiallista werta juoa,
Syön lihoa ſyytöntäki,
Juon werta wiatontaki.“
Kullerwo Kalerwon poika
Perän painoi kankahaſen,
Kären käänti rintahanſa,
Itſe iskihe kärelle,
Siihen ſurmanſa ſukeſi,
Kuolemanſa kohtaeli.
Se oli ſurma nuoren miehen,
Kuolema Kalerwon poian,
Loppu ainakin urosta,
Kuolema kowa-oſaista.

Seitſemäsneljättä Runo.

Ilmarinen kauwan Tuonelaan joutunutta naistanſa itkettyä wiimein päättää kullasta takoa uuden puoliſon itſellenſä. Työ ei kuitenkaan enſi yrityksellä ota oikein onnistuaksenſa; ww. 1—46. — Äsken kolmannella yrityksellä toiwottu kulta-neito lähtee ahjosta. Sille ſeppä ſitte takoo kädet, jalat, ſuun, ſilmät ja korwat, mutta henkeä ei ſaa neitoſellenſa, ei ſanoja ſuuhun eikä ſuloa ſilmään; ww. 47—72. — Ilmarinen laittaa kultaneiden yökſi wiereenſä, mutta hawaitſee pian mielipaharmikſenſa ſiitä ei olewan puoliſokſi; ſe kylkenſä, joka oli neittä wasten, pian oli kokonaan wilustua; ww. 73—94. — Seppo ſitte wiepi kultaneitonſa Wäinämöiſelle, joka heti nähtyänſä ſanoo ſen hänellen ei ſopiwan, ja kehottaa Ilmaristа wiemään ſitä wieraille maille, ſiellä kulta ehkä ſaiſi halukkaampia koſijoita; ww. 95—138.

Se on ſeppo Ilmarinen
Naista itki illat kaiket,
Yöt itki unettomana,
Päiwät einehettömänä,
Eikä kääntynyt käesſä
Waskinen waſaran warſi,
Kuulunut pajasta kalke
Yhen kuuhuen kululla.
Itki kuuta kakſi, kolme,
Niinpä kuulla neljännellä
Poimi kultia mereltä,
Hopehia lainehilta.
Työnti kullat kuumentohon,
Ajoi ahjohon hopeat,
Otti orjat lietſomahan,
Palkkalaiſet painamahan,

Itſe ahjoa kohenti
Hiilikoukkunen käessä,
Pyyti kullaista kuwoa,
Hope'ista morſianta.
Katſoi ahjonſa alusta,
Lietſehensä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikſe,
Tungeikſe tuliſijasta.
Uuhi ahjosta ajaikſe,
Lähetäikſe lietſehestä,
Karwa kulta, toinen waski,
Kolmas on hopea karwa;
Muut tuota ihastelewi,
Ei ihastu Ilmarinen.
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Se ſuſi ſinua toiwoi!"
Työntäwi tulehen uuhen,
Laittoi orjat lietſomahan,
Itſe ahjoa kohenti
Hiilikoukkunen käessä.
Katſoi ahjonſa alusta,
Lietſehensä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikſe,
Tungeikſe tuliſijasta.
Warſa ahjosta ajaikſe,
Lähetäikſe lietſehestä,
Harja kulta, pää hopea,
Kaikki waskesta kawiot;
Muut tuota hywin ihastui,
Ei ihastu Ilmarinen.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Warſan työntäwi tulehen,
Pani orjat lietſomahan,
Itſe ahjoa kohenti.

Katſoi ahjonſa alusta,
Lietſehenſä liepehiä,
Mitä ahjosta ajaikſe,
Lähetäikſe lietſehestä.
Neiti ahjosta ajaikſe,
Letti kulta lietſehestä,
Pää hopea, kasſa kulta,
Warſi kaikki kaunokainen;
Muut tuota pahoin peläſtyi,
Ei peläſty Ilmarinen.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Takoi kullaista kuwoa,
Jalat laati neitoſelle,
Jalat laati, käet kuwaſi,
Eipä jalka nouſekkana,
Käänny käet ſyleilemähän.
Takoi korwat neiollenſa,
Eipä korwat kuulekkana,
Niin ſowitti ſuun ſorean,
Suun ſorean, ſirkut ſilmät,
Saanut ei ſanoa ſuuhun,
Eikä ſilmähän ſuloa.
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Oiſi tuo ſorea neito,
Kun oiſi ſanalliſena,
Mielellisnä, kielellisnä.“
Saattoi ſiitä neitoſenſa,
Tuon on kultaiſen kuwanſa,
Utuiſehen uutimehen,
Itſe wierehen wenähti
Sulkkuiſille wuotehille,
Pehme'ille pää-aloille.
Siinä yön lewätesſänſä
Kyllä peitettä kyſywi

Maata kera puoliſonſa,
Tuon on kultaiſen kuwanſa:
Se oli kylki kyllä lämmin,
Ku oli wasten waippoanſa,
Se oli jääkſi jäätymässä,
Ku oli nuorta neittä wasten.
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Ei tämä hywä minulle;
Wienen neien Wäinölähän,
Wäinämöiſelle warakſi.“
Siitä ſeppo Ilmarinen
Wiepi neien Wäinölähän,
Sanoi ſinne ſaatuanſa:
„Oi ſie wanha Wäinämöinen,
Tuossa on ſinulle tyttö
Kowin kaunis katſannolta,
Ei ole ſuuri ſuun piolta,
Eikä leuoilta leweä.“
Waka wanha Wäinämöinen
Katſahti kuwoa tuota,
Luopi ſilmät kullan päälle,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mikſi tuot minulle tuota,
Tuota kullan kummitusta?“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Mikſi muukſi, kun hywäkſi,
Ikuiſekſi ystäwäkſi,
Kainaloiſekſi kanakſi.“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Oi on ſeppo weikkoſeni!
Tunge neitoſi tulehen,
Tao kaikikſi kaluikſi,
Tahi wie Wenäehelle,
Saata Sakſahan kuwaſi,

Rikkahien riian naia,
Suurien ſoan koſia;
Ei ſowi minun ſuwulle,
Ei minullen itſelleni,
Naista kullaista koſia,
Hope'ista huolitella."
Siitä kielti Wäinämöinen,
Epäſi ſuwannon ſulho,
Kullalle kumartamasta,
Hopealle horjumasta;
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Elkätte pojat poloiſet,
Wasta kaswawat urohot,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana,
Naista kullaista koſiko,
Hope'ista huolitelko,
Kylmän kulta kuumottawi,
Wilun huohtawi hopea."

Kahdekſasneljättä Runo.

Ilmarinen lähtee Pohjolaan, ilmoittaa naiſensa kuolleen, pyytää Pohjolan emännältä ſen nuorempaa tytärtä waimokſenſa; ww. 1—32. — Pohjolan emäntä pahoillaan ſiitä, kun oli wanhemmankaan tyttärenſä Ilmariſelle antanut, toista ei jo enään lupaakkaan hänelle. Pahoittawan wastauksen ſaapi ſeppo ſitte tytöltäki, kun puhuttelee ſitä puoliſokſenſa; ww. 33—56. — Tytön mieltä kyſymättä Ilmarinen ſuutukſiſſaan ryöstää ſen rekeenſä ja lähtee matkaan. Tyttö ſuruiſſaan itkee ja toiwottelee itſeänſä jos minnekki, kun waan pääſiſi Ilmariſesta eriſleen; ww. 57—92. — Yöpaikkaan tultua ſyrjäinen mies Ilmariſen nukkuessa alkaa tytön kanſſa hilastella. Ilmarinen ſiitä kowin ſuuttuneena haltioiſſaan laulaa neiden lokiſi meren karille; ww. 93—118. — Kotiin tulleelta Wäinämöinen kyſyy Pohjolan elämästä, johon Ilmarinen wastaa, ſiellä ſammon nojaſſa ei mitään puutetta olewan, ja ſelittää ſitte, minkätähden niin yksinänſä palaſi Pohjolasta; ww. 119—154.

Tuop' on ſeppo Ilmarinen,
Takoja iän-ikuinen,
Piſti warſan waljahiſin,
Ruskean re'en etehen,
Itſe istuwi rekehen,
Lähteäkſenſä lupaſi,
Pyytämähän Pohjolasta
Toiſta Pohjolan tytärtä.
Sai päiwän ajanehekſi,
Sekä päiwän jotta toiſen,
Päiwälläpä kolmannella
Tuli Pohjolan tuwille.
Heti kun tuli tupahan,
Louhi Pohjolan emäntä

Kääntywi kyſelemähän
Oman lapſenſa oloa
Miniänä mieheläſſä,
Naiſena anoppelaſſa.
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ellös nyt anoppiſeni!
Ellös ſie kyſelkö tuota
Eläntöä tyttäreſi,
Aſuntoa armahaſi,
Maaſſa on jo marjaſeni,
Kankahaſſa kaunoſeni;
Läkſin toiſta tyttööſi,
Neitoaſi nuorempata;
Annappa anoppiſeni
Tuo on toinen tyttäreſi
Naiſen entiſen eloille,
Sialle ſiſaruenſa."
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Pahoin tein minä poloinen,
Kun ma työnſin toiſenkana
Nuorena nukahtamahan,
Werewänä wieremähän,
Annoin kuin ſuſien ſuuhun,
Karhun kiljuwan kitahan;
Enkä toiſta annakkana
Nokieſi nuohojakſi."
Se on ſeppo Ilmarinen
Murti ſuuta, wäänti päätä,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuleppa minulle tyttö
Meſileiwän leipojakſi,
Oluen oſoajakſi!"

Neiti itſe noin ſaneli
Ilmariſelle ſepolle:
„Tapoit naiſen ennen naiun,
Surmaſit ſiſarueni,
Toki tappaiſit minunki,
Surmoaiſit itſeniki;
En lähe minä ſinulle,
En ſepon ſyſiſijoille.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Murti ſuuta, wäänti päätä,
Saawutti tytön ſamaſſa,
Työnnälti rekoſehenſa,
Itſe wierehen wenähti,
Läkſi kohta kulkemahan.
Neiti itki ja uriſi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Kuule ſeppo Ilmarinen,
Kun et laskene minua,
Potkin korjaſi paloikſi,
Sären reen repalehikſi.“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Sentähen ſepon rekoſen
Laiat rautahan rakettu,
Jotta potkia pitäwi.“
Neitonen kujertelewi,
Wyö waski walittelewi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Kun et laskene minua,
Laulaime meren kalakſi,
Sywän aallon ſiikaſekſi.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Etpä ſinä ſinne pääſe,
Minä haukina jälesſä.“

Kulki matkoa palaſen,
Ajoi tietä pikkuruiſen,
Neiti päätänſä kohotti,
Näki jälkiä lumesſa,
Huokaiſeikſe, henkäiſeikſe,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Woi minua kurja raukka!
Parempi minun oliſi
Jänön juokſewan jälillä,
Kun tämän koſijan reesſä.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Puri huulta, wäänti päätä,
Ajoa kahattelewi
Yöksi uutehen kylähän.
Matkalta wäſynehenä
Seppo nukkuwi ſike'in,
Toinen naista naurattawi
Mieheltä unekkahalta.
Siitä ſeppo Ilmarinen,
Aamulla hawattuanſa,
Sekä ſuuttui, jotta ſyäntyi,
Kowin ſuuttui ja wihastui,
Loihe ſiitä laulamahan,
Syäntyi ſanelemahan,
Lauloi moiſen morſiamen
Meren luo'olle lokiksi,
Luo'oilla lokottamahan,
Kariloilla kaikkumahan,
Nenät nienten niukumahan,
Wastatuulet waapumahan.
Itſe istuikſe rekehen,
Kohennaikſe korjahanſa,
Ajoa kahattelewi,
Alla päin, pahoilla mielin,

Matkasi omille maille,
Tuli maille tuttawille.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi
Ilmariselle sepolle:
„Weli seppo Ilmarinen!
Mit' olet pahoilla mielin,
Kahta kallella kypärin,
Pohjolasta tullessasi;
Miten Pohjola eläwi?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
„Mi on Pohjolan eleä,
Kun on sampo jauhamassa,
Kirjokansi kallumassa!
Päiwän jauhoi syötäwiä,
Päiwän toisen myötäwiä,
Kolmannen kotipitoja;
Jotta sanon, kun sanonki,
Kerran toisen kertaelen:
Mi on Pohjolan eleä,
Kun on sampo Pohjolassa!
Siin' on kyntö, siinä kylwö,
Siinä kaswo kaikenlainen,
Siinäpä ikuinen onni."
Siitä wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Weli seppo Ilmarinen!
Minne heitit naisen nuoren,
Kun sa tyhjänä tulitki,
Aina naisetta elelet?"
Se on seppo Ilmarinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Lauloin mie mokoman naisen
Meren luo'olle lokiksi;

Nyt ſe lokkina lojuwi,
Kajawana kaakahtawi,
Kiljuwi weſikiwillä,
Kariloilla kaljahuwi."

Yhdekſäsneljättä Runo.

Wäinämöinen kehoittaa Ilmarista lähtemään kansſanſa ſampoa Pohjolasta ryöstämään. Ilmarinen wastaa, ei tahtowanſa waaralliſelle Pohjan merelle lähteä, jonka tähden Wäinämöinen ſuostuu maiſinki kulkemaan; ww. 1—22. — Hewoista hakiesſaan kuulewat weneen rannalla itkewän. Wäinämöiſen kyſyttyä mitä itki, wene ſanoo ſitä itkewänſä, kun häntä ei milloinkaan wietty weſille, waan piti rannalla ikänſä wiettää; ww. 23—86. — Wäinämöinen laittaa weneen weſille ja wäkeä weneeſen kaikenlaista. Kokewat ſoutaa pojat, tytöt, nuoret, wanhat, mutta matka ei ota edistyäkſeen, ennenkun Ilmarinen istuu ſoutamaan; ww. 87—114. — Lemminkäinen rannaltaan näkee oudon purren merellä, arwelee kenen oliſi, ja wiimein tunnettuanſa Wäinämöiſen ja Ilmariſen, kyſyy kunne oliwat matkalla, johon Wäinämöinen wastaa Pohjolasta ſampoa tapaamaan lähteneensä; ww. 115—150. — Lemminkäinen pyytää yhteen matkaan päästäkſensä, ja luwan ſaatuanſa lähtee Wäinämöiſen laiwaan. Weiſtetyn weneen laidan tuopi kansſanſa, arwellen Pohjolan merellä uſein waralaidanki ei liikaa olewan; ww. 151—182.

Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Weli ſeppo, weikkoſeni,
Lähtekämme Pohjolahan
Tuon on ſammon ſa'antahan,
Kirjokannen katſontahan;
Laatikamme laiwa ſuuri,
Johon ſampo ſaatetahan
Pohjolan kiwimäeſtä,
Waaran waskiſen ſiſästä!"
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Wakawampi mainen matka,

Lempo menköhön merelle,
Surma ſuurelle ſelälle!"
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Lysti on wenon weſillä,
Purren juosta jolkutella,
Weet wäljät wälkytellä;
Waan kuitenki, kaikitenki,
Kun et mieline meriſin,
Niin on maiſin matkatkamme,
Rantaiſin ratustelkamme!"
„Tao nyt mulle uuſi miekka,
Tee miekka tuliteräinen,
Jolla hurttia hutelen,
Pohjan kanſan kaikottelen,
Saaesſa otolle ſammon,
Kirjokannen katſelohon."
Tuo on ſeppo Ilmarinen
Takoi miekan mieltä myöten,
Senp' on kullalla kuwaſi,
Hopealla huolitteli.
Waka wanha Wäinämöinen
Sai miekan tuliteräiſen
Kätehenſä oikeahan,
Senpä kuu kärestä paistoi,
Päiwä paistoi lappeasta,
Tähet wästistä wälötti.
Sylkytteli miekkoanſa
Wuoren rautaiſen raosſa,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Jo minä terällä tällä
Waikka wuoret poikki löiſin,
Kalliot kaha jakaiſin!"
Lähteä luku tulewi,
Liitto käyä kerkiäwi;

Yks' on wanha Wäinämöinen,
Toinen ſeppo Ilmarinen,
Läkſiwät hewon hakuhun,
Kuloharjan kuuntelohon,
Suwikunnan ſuitſet wyöllä,
Warſan waljahat olalla.
Astua ratustelewat
Kahen miehen rantamaita,
Kuului rannalta kujerrus,
Walitanta walkamalta.
Waka wanha Wäinämöinen
Meni luota katſomahan,
Näki purren itkemäſſä,
Wenoſen walittamaſſa,
Kyſytteli, lauſutteli:
„Mitä itket puinen purſi,
Itketkö ſä puiſuuttaſi,
Hankauttaſi hawekſit?“
Purſi puinen wastoawi,
Wene hankawa ſanowi:
„En mä itke puiſuuttani,
Hankauttani hawekſi;
Itken wiejäistä weſille,
Laskiaista lainehille.“
„Muut purret, pahatki purret,
Ne aina ſotia käywät,
Tuowat täytenſä rahoja,
Alustanſa aartehia;
Minä lahon lastuillani,
Wenyn weistännäiſilläni;
Pahimmatki maan matoſet
Alla kaarteni aſuwat,
Linnut ilman ilkeimmät
Peſän pieleſſä pitäwät.“

Waka wanha Wäinämöinen
Tuossa tuon sanoikſi wirkki:
„Elä itke puinen purſi,
Wene hankawa hawiſe,
Kohta ſaat ſotia käyä,
Tappeloita tallustella!“
Waka wanha Wäinämöinen
Lauloi purren lainehille,
Lauloi enſin laitapuolen
Sukapäitä ſulhoſia,
Lauloi toiſen laitapuolen
Tinapäitä tyttäriä,
Lauloi wieläki liſäkſi
Teljot täytehen wäkeä,
Kusſ' oli wähän ſijoa,
Nuorukaiſilta eſinnä.
Pani ſulhot ſoutamahan,
Neiet ilman istumahan;
Sulhot ſouti, airot notkui,
Eipä matka eistykkänä.
Pani neiet ſoutamahan,
Sulhot ilman istumahan;
Neiet ſouti, ſormet notkui,
Eipä matka eistykkänä.
Muutti wanhat ſoutamahan,
Nuoret päältä katſomahan;
Wanhat ſouti, päät wapiſi,
Eipä wielä matka eisty.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Itſe istui ſoutamahan,
Jopa juokſi puinen purſi,
Purſi juokſi, matka joutui,
Loitos kuului airon loiske,
Kauwas hankojen hamina.

Ahti ſaarella aſuwi,
Kauko niemen kainalossa;
Kalatuutta Kauko itki,
Leiwätyyttä Lemminkäinen,
Ahti aitan pieneyttä,
Weitikkä oſan wähyyttä.
Weisti laitoja wenehen,
Uuen purren pohjapuuta,
Pääsſä pitkän nälkäniemen,
Paltalla kylän katalan.
Se oli korwalta korea,
Silmältä ſitäi parempi,
Näki purren kulkemaſſa,
Wenoſen waeltamaſſa,
Selwällä meren ſelällä,
Ulapalla aukealla.
Huuti mies nenästä niemen,
Werewä weſien poikki:
„Kenen on wene weſillä,
Kenen laiwa lainehilla?“
Miehet purresta puhuwat:
„Mi olet mies metſän aſuja,
Kun et tunne tuota purtta,
Kekſi Wäinölän wenettä?“
Sanoi lieto Lemminkäinen,
Wirkkoi kaunis Kaukomieli:
„Jo tunnen perän pitäjän,
Ja älyän airolliſen;
Minnekkä menette miehet,
Kunne läkſitte urohot?“
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Kohti pohjoista kulemme
Sampoa tapoamahan,
Kirjokantta katſomahan,

Pohjolan kiwimäestä,
Waaran waskiſen ſiſästä."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ohoh wanha Wäinämöinen!
Otappa minua miestä
Urohokſi kolmanneksi,
Kun ſaat ſammon nostantahan,
Kirjokannen kannantahan;
Wielä mieki miesnä makſan,
Jos ſaiſi tapella tarwe."
Waka wanha Wäinämöinen
Otti miehen matkoihinſa;
Se on lieto Lemminkäinen
Jo tulla tuhuttelewi,
Tuopi laian tullesſanſa
Weneheſen Wäinämöiſen.
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Oiſi puuta purresſani,
Laitoa wenehesſäni,
Parahikſi painoaki,
Mikſi laitat laitoaſi,
Puuta purtehen liſäkſi?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Ei wara wenettä kaa'a,
Tuki ſuowoa tuhoa;
Uſe'in merellä Pohjan
Tuuli laitoa kyſywi,
Wastatuuli warpehia."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Sentähen ſotawenoſen
Rinta rautahan rakettu
Ja tehty teräsnenähän,
Jott' ei tuulen tuiki wieä,
Eikä wiskoa wihurin."

Neljäskymmenes Runo.

Kolme päiwää weſiä kulettua wene tarttuu kiini ja hawaitaan iſon hauwin hartioilla istuwan; ww. 1—22. — Lemminkäinen enſin ja ſitte Ilmarinen kokewat päästää wenettä, mutta ſe ei lähde liikkeelle ennenkun Wäinämöinen itſe miekallaan lyöpi kalan poikki. Pääpuolen ſitä hän nostaa weneeſen; ww. 23—62. — Hauki keitetään wäelle murkinaksi; ſen iſosta jääneestä leukaluusta Wäinämöinen tekee kantelen; ww. 63—94. — Yrittäwät toinen toiſenſa perästä ſoittaa uutta kanteletta. Kun ſoitosta ei tule mitään, arwelee Wäinämöinen laittaa kantelen Pahjolan wäelle koitteekſi; ww. 95—122. — Kantele laitetaan Pohjolaan, mutta kun ei ſielläkään kukaan ſaa ſitä oikein ſoimaan, niin ſe pian jälleen peruutetaan Wäinämöiſen käteen; ww. 123—150.

Waka wanha Wäinämöinen
Laskea karehtelewi
Tuon on pitkän niemen päästä;
Laski päiwän maawesiä,
Päiwän toiſen ſuowesiä,
Kolmannen kos'en weſiä.
Asken tuonne tultuanſa
Noille wäljille weſille
Puuttui purſi juokſemasta,
Wenonen pakenemasta.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Oi ſie lieto Lemmin poika,
Kallistaite katſomahan,
Miſſ' on purſi puuttumaſſa,
Kiwelläkö wai haolla."
Se on lieto Lemminkäinen
Kallistihe katſomahan,

Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Ei ole weno kiwellä,
Ei kiwellä, ei haolla,
Wene on hauwin hartioilla.“
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Kun lie hauwin hartioilla,
We'en koiran koukkuluilla,
Weä miekalla wetehen,
Katkaiſe kala kahekſi!“
Se on lieto Lemminkäinen
Miekan wyöltänſä wetäwi;
Weti miekalla meryttä,
Alta laian laskettawi,
Itſe wierähti wetehen,
Kourin aaltohon kohahti.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Tarttui tukkahan urosta,
Nostalti merestä miehen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kaikki on mieheksi kyhätty,
Pantu parran kantajakſi,
Liſäkſi ſataluwulle,
Tuhannelle täytteheksi.“
Miekan wyöltänſä wetäwi,
Jolla kalhaiſi kaloa;
Miekka murskakſi mureni,
Eipä hauki tiennytkänä.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuoſſa tuon ſanoikſi wirkki:
„Ei ole teisſä puolta mieſtä;
Kun konſa tulewi tarwe,
Silloin on toimi toiſialla,
Wäki wäljäſſä tilaſſa.“

Itſe miekkanſa weälti,
Tempaſi teräwän rauan,
Weti haukia we'eſtä;
Hauki katkeſi kaheksi,
Pursto pohjahan putoſi,
Pää kawahti karpahaſen.
Jo otti wenonen juosta;
Waka wanha Wäinämöinen
Luotti purren luotoſehen,
Rawahutti rantaſehen.
Siitä hauki keitetähän,
Murkinoiahan muruina,
Jäipä luita luotoſelle,
Kalan luita kalliolle.
Waka wanha Wäinämöinen
Noita tuoſſa katſelewi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mikä tuostaki tuliſi,
Noista hauwin hampahista,
Leweästä leukaluusta,
Jos oiſi ſepon pajaſſa,
Miehen mahtawan käſiſſä?“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Ei tule tyhjästä mitänä,
Kalan ruotasta kalua,
Ei ſeponkana pajaſſa.“
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Noistapa toki tuliſi
Kalanluinen kanteloinen,
Kun oiſi oſoajata,
Soiton luiſen laatijata.“
Itſe loihe laatijakſi,
Tekiäkſi teentelihe,

Laati ſoiton hauwinluiſen,
Suoritti ilon ikuiſen.
Kuſt' on koppa kanteletta?
Hauwin ſuuren leukaluusta;
Kusta naulat kanteletta?
Ne on hauwin hampahista;
Kusta kielet kanteletta?
Hiwukſista Hiien ruunan.
Kun oli ſoitto ſuorittuna,
Waka wanha Wäinämöinen
Käski nuoren, käski wanhan,
Soittamahan ſormillanſa
Tuota ruotaista rojua,
Kalanluista kanteletta.
Soitti nuoret, ſoitti wanhat,
Soitti keskikertaiſetki,
Ei ilo ilolle nousnut,
Soitto ſoitollen ylennyt.
Se on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei ole teisſä ſoittajata,
Tuokatte minulle ſoitto
Kahen polwen pystyn päähän,
Kynnen kymmenen nenähän!"
Saip' on kantelon käſille,
Soiton alle ſormienſa;
Tuota käänti, tuota wäänti,
Tuota ſormin ſuoritteli,
Eipä ſoitto ſoitakkana,
Ei ilo iloakkana.
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Ei ole täsſä nuoriſossa
Tuon on ſoiton ſoittajaista,
Joko Pohjola paremmin

Saiſi ſoiton ſoittamahan,
Josp' on laitan Pohjolahan."
Siitä wanha Wäinämöinen
Laittoi ſoiton Pohjolahan;
Soitti pojat Pohjolaſſa,
Soitti pojat, jotta piiat,
Ei ilo ilolle tunnu,
Eikä ſoitto ſoitannalle.
Sokea ſopesta lauſui,
Ukko wanha uunin päältä:
„Heretkätte, heittäkätte!
Puhki korwani puhuwi,
Läpi pääni läylentäwi,
Wiepi wiikokſi uneni."
Noin ukko ſanoikſi wirkki:
„Jos ei ſoitto Suomen kanſan
Wasta waikuta ilolle,
Tahi uuwuta unehen,
Niin wetehen wisko'otte,
Aaltoihin upottaotte!"
Soitto kielin kerkiäwi,
Kantelo ſanoin kajahui:
„En wielä wetehen joua,
Alle aaltojen aſetu,
Ennen ſoitan ſuorijalla,
Wangun waiwan nähnehellä."
Soitto wietihin wiſusti,
Kannettihin kaunihisti,
Miehen laatijan kätehen,
Pyytänehen polwukſille.

Yhdeswiidettä Runo.

Wäinämöinen ottaa kanteleen polwillenſa ja ſoittaa niin ſuloiſesti, että enſiksi kaikki metſän eläjät ſamoawat ſoittoa kuulemaan; ww. 1—34. — Myös ilman ja weden eläjät rientäwät lähemmäksi, heki Wäinämöiſen ſuloista ſoittoa kuulemaan; ww. 35—60. — Kaikki weden kalatki ja muut weden eläjät ſamoite wetäywät ſoittoa lähemmä; ww. 61—92. — Wäinämöiſen ſoittaesſa kaikille tulee wedet ſilmiin; itſenſä Wäinämöiſenki ſilmistä tippuu ſuuria kyyneleitä, jotka ſitte wieriwät mereen ja ſiellä kaswawat helmikſi; ww. 93—136.

Waka wanha Wäinämöinen
Istuiksen ilo-kiwelle,
Hopeaiſelle mäelle,
Kultaiſelle kunnahalle.
Otti ſoiton ſormillenſa,
Käänſi käyrän polwillenſa,
Kantelen kätenſä alle,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tulkohon jo kuulemahan,
Ku ei liene ennen kuullut
Iloa iki runojen,
Kajahusta kanteloiſen!“
Alkoi ſoittoa ſomasti,
Jo käwi ilo ilolle,
Riemu riemulle remahti:
Ei ollut ſitä metſäſſä
Jalan neljän juokſewata,
Koiwin koikkelehtawata,

Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Orawat ojentelihe
Lehwäseltä lehwäselle,
Tuohon kärpät kääntelihe,
Aioillen asettelihe,
Hirwet hyppi kankahilla,
Ilwekset piti iloa.
Tapiolan tarkka ukko
Ja kaikki Tapion kansa
Kulki wuoren kukkulalle
Soittoa tajuamahan,
Itseki metsän emäntä
Loihe koiwun konkelolle
Kanteloista kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Mi oli ilman lintusia,
Kahen siiwen sirkowia,
Ne tuliwat tuiskutellen,
Kiiätellen kiirehtiwät,
Soittohon sulan urohon,
Wäinämöisen wääntelöhön.
Korkealta kokko lenti,
Halki pilwien hawukka,
Allit aaltojen seliltä,
Joutsenet sulilta soilta;
Pieniäki peiposia,
Sirkkuja siwertäwiä,
Leiwoja satalukuisin,
Rastahia ratki paljon,
Ilmassa ihasteliwat,
Hartioilla haasteliwat,
Tehessä isän iloa,
Soitellessa Wäinämöisen.

Itſe ilman Luonnottaret,
Ilman impyet ihanat,
Iloa imehteliwät,
Kanteloista kuunteliwat,
Ken ſe ilman wempelellä,
Taiwon kaarella kajotti,
Ken ſe pienen pilwen päällä,
Ruſoreunalla rehotti.
Ei ſitä oloista ollut,
Ei ollut we'esſäkänä,
Ewän kuuen kulkewata,
Kahekſan karehtiwata,
Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Uipi hauwit hangotellen,
We'en koirat wengotellen,
Lohet luo'oilta ſamoſi,
Siikaſet ſywäntehiltä,
Säret pienet, ahwenetki,
Mujehetki, muut kalatki,
Kaikki parwihin panihe,
Tukkupäihin tunkeilihe,
Wirttä Wäinön kuulemahan,
Soittoa tajuamahan.
Ahto aaltojen kuningas,
We'en ukko ruohoparta,
Rinnoin aalloillen ajaikſe,
Ja lapaikſe lainehille;
Siſarekſet Sotkottaret,
Rannan-ruokoiſet kälykſet,
We'en kalwolle weäikſe,
Luikahaikſe lumpehelle;
Itſeki we'en emäntä,
We'en eukko ruokorinta,

Wäännäikſe weſikiwelle,
Watſalolle waiwoaikſe,
Tuota ääntä kuulemahan,
Iloa imehtimähän,
Kun oli ääni kummanlainen,
Soitanta ylen ſorea.
Siinä wanha Wäinämöinen
Soitti päiwän, ſoitti toiſen,
Ei ollut ſitä urosta,
Ollut ei mieſtä eikä naista,
Kellen ei itkuſi käynyt,
Kenen ſyäntä ei ſulannut.
Itſenſäki Wäinämöiſen
Tippui tilkat ſilmiſtänſä,
Wieriwät weſipiſarat,
Kareammat karpaloita,
Hereämmät hernehiä,
Pyöreämmät pyyn munia.
We'et pyöri ſilmiſtänſä
Kaunihille kaswoillenſa,
Rehe'ille rinnoillenſa,
Pätewille polwillenſa,
Jalkapöy'ille jaloille,
Maahan alle jalkojenſa,
Läpi wiien willawaipan,
Sarkakauhtanan kahekſan.
Wieriwät weſipiſarat
Rannalle meren ſiniſen,
Rannalta meren ſiniſen
Alle ſelwien weſien.
Olipa ſorea ſotka
We'eſſä wilotteleiwa
Rannalla meren ſiniſen,
Sanoi wanha Wäinämöinen:

„Uſe'in utuinen ſotka
Suullaſi ſukelteleihet
Alle ſelwien weſien,
Käyppä poimi kyyneleni
Alta ſelwien weſien,
Annan ſulle ſulkaturkin."
Saipa ſotka poimimahan,
Poimi kyynelet merestä,
Alta ſelwien weſien,
Kantoi Wäinölle kätehen:
Jo oli muikſi muuttunehet,
Kaswanehet kaunoiſikſi,
Helmikſi heristynehet,
Simpſukoikſi ſiintynehet,
Kuningasten kunnioikſi,
Waltojen iki iloikſi.

Kahdeswiidettä Runo.

Pohjolaan tultua Wäinämöinen suoraan sanoo millä asialla oliwat ja uhkaa sammon kokonansa wiedä, jos ei saisi osaa siitä; ww. 1—40. — Wäinämöinen kantelen soitolla nukuttaa wastaansa nousneen Pohjolan wäen, käypi sitte Ilmarisen ja Lemminkäisen kanssa sampoa kiwimäestä tapaamaan ja saawat sen laiwaansa rannalle; ww. 41—66. — Uroot lähtewät sampo weneessä paluu-matkalle ja matkaawat ensimäisinä päiwinä Pohjolan wäen yhä nukkuessa kyllä onnellisesti; ww. 67—102. — Pohjolan emäntä herättyänsä pitkästä unesta näkee sammon wiedyksi ja hankkii kerkiämiseen wastuksia matkalaisille; ww. 103—128. — Sakea sumu ensin piättää laiwan merellä; siitä selwittyä nousee Iku-Turso aalloista kaatamaan wenettä ja hukuttamaan matkalaisia; ww. 129—188. — Hirweä myrsky wiimeiseksi hätyyttelee sammon ryöstäjiä; siinä tilassa Wäinämöisen oiwa kanteletki häwiää meren pohjaan; ww. 189—250.

Waka wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Kolmas lieto Lemmin poika,
Siitä lähtewät selälle,
Tuonne kylmähän kylähän,
Pimeähän Pohjolahan.
Päästyänsä matkan päähän
Wetiwät wenosen maalle,
Teloille teräksisille,
Walkamoille waskisille.
Astuiwat tuwille tuosta,
Alle kattojen ajoihe;
Kysyi Pohjolan emäntä,
Tutkaeli tullehilta:

„Mipä miehillä ſanoma,
Millä matkalla olette?“
Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuohon wastoawi:
„Sammosta ſanomat miesten,
Sillä matkalla olemme:
Saimme ſampuen jaolle,
Kirjokannen katſelulle.“
Louhi Pohjolan emäntä
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ei pyysſä kahen jakoa,
Drawasſa kolmen miehen;
Hywä on ſampuen hyrätä
Pohjolan kiwimäesſä,
Hywä olla itſeniki
Sammon ſuuren haltiana.“
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kun et antane oſoa,
Tuota ſammon toista puolta,
Niin on kaiken kantanemme,
Wienemme weneheſemme.“
Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Kutſui Pohjolan kokohon,
Pään waralle Wäinämöiſen.
Waka wanha Wäinämöinen
Käwi kanteloiſehenſa,
Tuota kaikki kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Wäkeä wäſyttelewi,
Rahwahaista raukaiſewi,
Kaikki nukkui kuuntelijat
Wäinämöiſen ſoitantoa.

Siitä wiiſas Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Ottawi uniſet neulat,
Woiteli unella ſilmät,
Pani pitkähän unehen
Koko Pohjolan perehen.
Meni ſammon ſa'antahan,
Kirjokannen katſantahan;
Lauloa hyrähtelewi
Waaran waskiſen owilla,
Jopa liikkui linnan portit,
Owet wahwat aukieli.
Siitä wanha Wäinämöinen,
Toinen ſeppo Ilmarinen,
Kolmas lieto Lemmin poika,
Saatteliwat ſammon ſuuren,
Weiwät ſen wenoſehenſa,
Latjaſiwat laiwahanſa.
Siitä wanha Wäinämöinen
Läkſi poies Pohjolasta,
Laskea karehtelewi
Selkeä meren ſiniſen;
Laski päiwän, laski toiſen,
Päiwänäpä kolmantena
Tuo on lieto Lemminkäinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Miks' et laula Wäinämöinen,
Hyrehi hywäntöläinen,
Hywän ſammon ſaatuamme,
Tien oikein oſattuamme?"
Waka wanha Wäinämöinen
Hänpä warman wastaeli:
„Warahinen laulannakſi,
Aikainen ilon piokſi;

Äsken laulanta ſopiſi,
Ilon teentä kelpoaiſi,
Kun omat owet näkyiſi,
Omat ukſet ulwahtaiſi."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
„Kun et lauloa luwanne,
Itſe luome laulamahan,
Heitäme heläjämähän."
Sai itſe ſäweltämähän,
Loihe kurja kukkumahan,
Äreällä äänellänſä,
Käreällä kulkullanſa.
Kurki istui kannon päässä,
Märän mättähän nenässä,
Sepä säikähti kowasti,
Lenti poikki Pohjolahan,
Wielä parkaiſi pahasti
Pohjan puolle ſaatuanſa,
Sillä Pohjolan herätti,
Pahan wallan walweutti.
Nouſi Pohjolan emäntä
Unen pitkän maattuanſa,
Kiirehti kiwimäelle,
Waaran waskiſen owelle,
Sanoi tuonne tultuanſa:
„Woi polonen päiwiäni!
Jop' on täältä ſampo ſaatu,
Kaikki lukot lonkaeltu."
Uutarta rukoelewi:
„Utu-tyttö, terhen-neiti,
Seulo ſeulalla utua
Selwälle meren ſelälle,
Jott' ei päästä Wäinämöiſen,
Oſata Uwantolaiſen!"

„Kun ei tuosta kyllin tulle,
Jku-Turſo äijä on poika,
Kaataos Kalewan miehet,
Upota Uwantolaiſet,
Alle aaltojen ſywien,
Päälle mustien murien!"
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Oi Ukko ylijumala,
Rakenna rajuinen ilma,
Nosta ſuuri ſäien woima
Aiwan wastahan wenettä,
Kulkematta kunnekkana!"
Utu-tyttö, neiti terhen,
U'un huokuwi merelle,
Sumun ilmahan ſukeſi,
Piti wanhan Wäinämöiſen
Kokonaista kolme yötä
Siſäsſä meren ſiniſen.
Yön kolmen lewättyänſä
Siſäsſä ſumun ſakean
Wirkki wanha Wäinämöinen:
„Ei ole mies pahempikana
U'ulla upottaminen,
Terhenellä woittaminen."
Weti wettä kalwallanſa,
Merta miekalla ſiwalſi:
Nouſi talma taiwahalle,
Utu ilmoillen yleni,
Selwiſi meri ſumusta,
Meren aalto auteresta.
Oli aikoa wähänen,
Pirahteli pikkarainen,
Jo kuului kowa kohina
Wiereltä weno-punaiſen,

Nouſi kuohu korkealle
Wasten purtta Wäinämöiſen.
Waka wanha Wäinämöinen
Loi ſilmät ſiwulle purren,
Näki kummoa wähäſen:
Iku-Turſo äijä on poika
Nosti päätänſä merestä,
Lakkoanſa lainehesta.
Siitä wanha Wäinämöinen
Saip' on korwat kourihinſa,
Kowin korwista piteli,
Kyſytteli, lauſutteli:
„Iku-Turſo äijä on poika,
Mikſi ſie merestä nouſit
Etehen inehmiſille,
Saanikka Kalewan poian?"
Iku-Turſo äijä on poika
Sanan wastaten ſanowi:
„Sikſi mie merestä nouſin,
Oli mielessä minulla
Kaata laiwa lainehiſin,
Surmata ſuku Kalewan;
Kun nyt heität herjan hengen,
Wielä lasket lainehiſin,
Enpä toiste tullekkana
Etehen inehmiſille."
Silloin wanha Wäinämöinen
Heitti herjan lainehiſin,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Iku-Turſo äijä on poika,
Ellös ſie merestä nouſko,
Ellös aallosta yletkö,
Etehen inehmiſille,
Tämän päiwyen perästä!"

Senpä päiwyen peräſtä
Ei Turſo mereſtä nouſe
Etehen inehmiſille
Sinä ilmoisna ikänä.
Siitä wanha Wäinämöinen
Laſki eelle laiwoanſa;
Oli aikoa wähänen,
Jo Ukko ylijumala
Wirkki tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan.
Nouſi tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan,
Kowin läikkyi länſituuli,
Luoe-tuuli tuikutteli,
Etelä enemmän tuuli,
Itä inkui ilkeästi,
Kauheasti kaakko karjui,
Pohjonen kowin poraſi.
Kowin ſilloin tuulet tuuli,
Aallot hakkaſi alusta,
Weiwät harpun hauwinluiſen,
Kantelon kalan-ewäiſen,
Wäen Wellamon hywäkſi,
Ahtolan iki iloksi.
Siinä wanhan Wäinämöiſen
We'et ſilmihin wetihe,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Sinne ſattui ſaalahani,
Katoſi iki iloni,
En tuota enempi ſaane
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana.“
Sanoi ſeppo Ilmarinen:
„Woi poloinen päiwiäni!

Kun läkſin minä poloinen
Näille ſuurille ſelille;
Jo on tukka tuulta nähnyt,
Hiwus ſäätä hirweätä,
Harwoin lienewi hawainnut
Tuulta ennen tuon nä'öistä,
Noita kuohuja kowia,
Lakkipäitä lainehia."
Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuosſa arwelewi:
„Ei wenoſſa wieremistä,
Purreſſa parahtamista,
Itku ei hä'ästä päästä,
Parku päiwistä pahoista."
Se on lieto Lemminkäinen
Otti laitanſa omanſa,
Liittelewi liikalaiat,
Warppehet warusteleni,
Tuulen tuiman tuikutella,
Aallon ankaran lykätä.
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Nouſe jo tuuli taiwahalle,
Ylös pilwihin ajaite,
Sukuhuſi, ſyntyhyſi,
Heimohon, pereheſeſi!
Weſi kiellä poikoaſi,
Laine lastaſi epeä,
Ahto aaltoja aſeta,
Wellamo we'en wäkeä,
Ettei parsku parraspuille,
Pääſe päälle kaarieni!"

Kolmaswiidettä Runo.

Louhi warustaa Pohjan wäen, lähtee takaa ajamaan ja on jo wähällä saawuttaa Wäinämöisen merellä; ww. 1—48. — Kun Pohjan purſi yhä lähenee ja paraskaan ſoutu ei auta, täytyy Wäinämöiſen miettiä toinen keino ja luoda ſalakari meren pohjaan, johon Pohjolan purſi ſitte puuttuu ja ſärkyy; ww. 49—84. — Louhi muutaikſe linnuksi, lentää kokkona Wäinämöiſen maston päähän, tawottaa ſampoa ja ſaapi ſen weteen kaadetuksi, joſſa ſe ſärkyy palaſiksi. Niitä ſitte aalto ajaa rantaan, mitä meren pohjaan ei uponnut; ww. 85—120. — Wäinämöinen toki ihastuu, kun näkee muutamia ſammon palaſia rannalle ajautuwan; Louhi paheillaan waltanſa menettämiſeſtä palajaa Pohjolaan, ei ſaaden koko ſammosta paitſi kannen jälelle; ww. 121—148. — Wäinämöinen maalle noustuanſa kokoaa tarkoin kaikki ſammon palaſet ja ſaattaa ne kaswamaan, rukoillen Jumalalta onnea ſuloiſelle Suomellenſa; ww. 149—180.

Louhi Pohjolan emäntä
Laittoi miehet miekkoihinſa,
Rakenteli Pohjan purren,
Suoritti ſotawenoſen,
Siitä läkſi laskemahan,
Sekä läkſi, jotta joutui,
Sampoa tapoamahan,
Wenehestä Wäinämöiſen.
Waka wanha Wäinämöinen
Laskewi ſiniſtä merta,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Oi ſie lieto Lemmin poika,
Nouſe purjepuun nenähän!
Katſaiſe etinen ilma,

Tarkkoa takainen taiwas,
Onko ſelwät ilman rannat."
Tuopa lieto Lemminkäinen
Nouſi purjepuun nenähän,
Katſoi iät, katſoi lännet,
Katſoi luotehet, etelät,
Katſoi poikki pohjan rannan,
Siitä tuon ſanoikſi wirkki:
„Pieni on pilwi pohjoſeſſa,
Pilwen lonka luotehesſa."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Ei ſe pilwi ollekkana,
Se on purſi purjehinen;
Katſo toiste tarkemmasti!"
Katſoi toiste, katſoi tarkoin,
Sanowi ſanalla tuolla:
„Saari kaukoa näkywi,
Etähältä ennättäwi,
Hawukoita haawat täynnä,
Koiwut kirjo-koppeloita."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Jo wainen walehtelitki;
Hawukoita ei ne olle,
Eikä kirjo-koppeloita,
Ne on Pohjan poikaſia;
Katſo tarkoin kolmannesti!"
Se on lieto Lemminkäinen
Katſoi kerran kolmannenki,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Jo tulewi Pohjan purſi,
Satahanka hakkoawi,
Sata miestä ſoutimilla,
Tuhat ilman istumaſſa."

Silloin ſeppo Ilmarinen
Souti kourilla kowilla,
Souti lieto Lemminkäinen,
Souti kanſa kaikenlainen;
Lyllyiwät melat lylyiſet,
Hangat piukki pihlajaiſet,
Nenä hyrski hylkehenä,
Perä koskena kohiſi,
Eipä matka eistykkänä,
Ei pakene puinen purſi.
Waka wanha Wäinämöinen
Jo tunſi tuhon tulewan,
Arwelee, ajattelewi,
Siitä tuon ſanoikſi wirkki:
„Wielä mä tuohon mutkan muistan,
Kekſin kummoa wähäſen.“
Otti piitä pikkuruiſen,
Tauloa taki wähäſen,
Ne merehen meſtoawi
Yli olkanſa waſemman,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Tuosta tulkohon karinen,
Salaſaari kaswakohon,
Johon juosta Pohjan purren,
Satahangan halkiella!“
Se piitä karikſi kaswoi,
Loihe luo'okſi merehen,
Itähän pitemmin puolin,
Poikkipuolin pohjoſehen.
Tulla puikki Pohjan purſi,
Halki aallon hakkoawi,
Juokſi luotohon lujasti,
Kaaret poikki katkieli,

Meren myrskyn hiertimessä,
Lainehen rapa'imessa.
Louhi Pohjolan emäntä
Tohti toisiksi ruweta,
Lewitäikse lentämähän,
Kokkona kohotteleikse,
Sata miestä siiwen alla,
Tuhat purston tukkaimella,
Sata miestä miekallista,
Tuhat ampuja-urosta.
Yllättäwi Wäinämöisen,
Lenti purjepuun nenähän,
Oli pursi päin pu'ota,
Laiwa laioin kallistua.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Ohoh Pohjolan emäntä!
Joko saat jaolle sammon
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen?"
Sanoi Pohjolan emäntä:
„En lähe jaolle sammon
Sinun kansasi katala,
Kerallasi Wäinämöinen."
Tahtoi sampoa tawata
Weneheştä Wäinämöisen,
Sammon saatatti wetehen,
Selwälle meren selälle;
Siinä sai muruiksi sampo,
Kirjokansi kappaleiksi.
Mi meni muruja noita,
Sammon suuria paloja,
Alle selwien wesien,
Ne jäiwät we'en waraksi;

Noita toiſia muruja,
Sammon pieniä paloja,
Tuuli maalle työnnytteli,
Aalto rannalle ajeli.
Waka wanha Wäinämöinen
Näki tyrskyn työntelewän,
Hyrskyn maalle hylkeäwän,
Noita ſampuen muruja,
Hän tuosta toki ihastui,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Tuost' on ſiemenen ſikiö,
Alku onnen ainiaiſen,
Tuosta kyntö, tuosta kylwö,
Tuosta kaswu kaikenlainen
Suomen ſuurille tiloille,
Suomen mailla mairehille.“
Louhi Pohjolan emäntä
Itſe tuossa arwelewi:
„Jo minulta walta waipui,
Jo aleni arwioni,
Eloni meni merehen,
Sampo ſärkyi lainehiſin.“
Läkſi itkien kotihin,
Polotellen pohjoſehen,
Ei ſaanut ſanottawata
Koko ſammosta kotihin;
Weipä kuitenki wähäſen
Sormella nimettömällä,
Kantoi kannen Pohjolahan,
Sai riwan Sariolahan;
Siit' on polo Pohjolaſſa,
Elo leiwätön Lapiſſa.
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe maalle mentyänſä

Löyti ſampuen muruja,
Kirjokannen kappaleita,
Rannalta merelliſeltä,
Hienoſelta hietiköltä.
Saattoi ſampuen muruſet,
Kirjokannen kappalehet,
Nenähän utuiſen niemen,
Päähän ſaaren terheniſen,
Kaswamahan, karttumahan,
Saamahan, ſatoamahan,
Olu'ikſi ohraiſikſi,
Leiwikſi rukihiſikſi.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Anna luoja, ſuo Jumala,
Anna onni ollakſemme,
Hywin ain' eleäkſemme,
Kunnialla kuollakſemme,
Suloiſessa Suomen maaſſa,
Kaunihiſſa Karjalaſſa!“
„Ole puolla poikieſi,
Aina lasteſi apuna,
Aina yöllisnä tukena,
Päiwällisnä wartiana,
Wihoin päiwän paistamatta,
Wihoin kuun kumottamatta,
Wihoin tuulen tuulematta,
Wihoin ſaamatta ſatehen,
Pakkaſen palelematta,
Kowan ilman koskematta.“

Neljäswiidettä Runo.

Wäinämöinen ſurren kadonnutta kantelettanſa kuulee muutaman koiwun itkewän ja kyſyttyä mitä itki ſaapi koiwulta pitkän waiwainſa waikeroimiſen wastaukſeksi; ww. 1—66. — Wäinämöinen laittaa koiwun kanteleeksi ja kanteleeſen naulat tammen ohſista, kielet immen hiwuksista; ww. 67—104. — Uudella kanteleellanſa Wäinämöinen jo taas ihastuttaa ſekä ihmiſet että muut niin hengelliſet kuin hengettömät olennot; ww. 105—168.

Waka wanha Wäinämöinen
Arwelewi aiwoisſanſa:
„Jo nyt ſoitanto ſopiſi,
Ilon teentä kelpoaiſi,
Waan on kantele kaonnut,
Iloni iäti mennyt,
Tuonne lietohon merehen,
Kalaiſehen kartanohon.“
Astuesſanſa ahoa
Kuuli koiwun itkewäkſi,
Jopa luokſi luontelihe,
Lähemmäkſi laittelihe,
Kyſytteli, lauſutteli:
„Mit' itket ihana koiwu?“
Koiwu taiten wastaeli:
„Typeryyttä tyhjä itken,
Wajauttani walitan,
Kun olen oſaton raukka,
Tuiki waiwainen waraton,
Näillä paikoilla pahoilla.“

„Oſalliſet, onnelliſet,
Tuota toiwowat alati,
Keſän kaunihin tulewan,
Suwen ſuuren lämpiäwän,
Toiſinpa minä typerä;
Minä waiwainen waroan
Kuoreni kolottawakſi,
Lehtiwarwat wietäwäkſi.“
„Uſe'in minun utuiſen
Lapſet kerkeän kewäimen
Weitſin wiiſin wiiltelewät
Halki mahlaiſen mahani,
Paimenet pahat keſällä
Wiewät wyöni walkeaiſen
Ken lipikſi, ken tupekſi,
Kenpä marja-tuohiſekſi.“
„Uſe'in minun utuiſen
Tytöt allani aſuwat,
Lehwät päältä leikkelewät,
Warwat wastoikſi ſitowat.“
„Uſe'in minä utuinen
Kaaetahan kaskipuikſi,
Pinopuikſi pilkotahan;
Kolmasti tänäi kewäinnä
Miehet allani aſuiwat,
Kirwestänſä kitkuttiwat,
Mun poloſen pään waralle,
Heikon henkeni lähökſi.“
„Se oli ilo keſästä,
Riemu ſuuresta ſuwesta,
Eik' ole talwi ſen parempi,
Lumen aika armahampi.“
„Jopa aina aikaiſehen
Mure muo'on muuttelewi,

Tuuli wie wihannan turkin,
Halla kaunihin hamehen,
Niin minä wähäwarainen
Jään aiwan alastomaksi,
Wilussa wäriſemähän,
Pakkaſessa parkumahan."
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Elä itke puu wihanta!
Wielä ſaat olewan onnen,
Elon uuen armahamman,
Kohta itkenet ilosta,
Riemusta remahutellet."
Siitä wanha Wäinämöinen
Koiwun ſoitoksi kuwaſi,
Sanowi ſanalla tuolla:
„Tuosſ' on koppa kanteletta,
Emäpuu iki iloa,
Mistä tuohon naulat ſaiſin?"
Kaswoi tammi tanhualla,
Tammessa taſaiſet okſat,
Joka okſalla omena,
Omenalla kultapyörä,
Kultapyörällä käkönen!
Kun käki kukahtelewi,
Kulta ſuusta kumpuawi
Kultaiſelle kunnahalle,
Siitä naulat kantelohon,
Wääntimet wiſaperähän.
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Wielä uupuwi wähäſen,
Wiittä kieltä kanteloinen;
Mistä tuohon kielet ſaiſin?"
Istui immikkö aholla,
Nuori neitonen norolla,

Ei ſe itke, ei iloitſe,
Ilman lauloi itſekſenſä,
Lauloi iltanſa kulukſi,
Auringon ali menokſi,
Sulhon toiwosſa tulewan,
Armahanſa aikehesſa.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuonne hiipi hiljoillehen,
Alkoi hapſia anella:
„Anna impi hapſiaſi
Kanteloiſen kieloſikſi,
Äänikſi ilon ikuiſen!“
Antoi impi hapſianſa,
Antoi hasta wiiſi kuuſi,
Siit' on kielet kantelosſa,
Äänitimet iki ilosſa.
Saip' on ſoitto walmihikſi,
Siitä wanha Wäinämöinen
Otti kantelon käſille,
Ilon itſenſä lähemmä,
Laski kynttä kymmenkunnan,
Wiiſi ſormea wiritti,
Kielelle kapahumahan,
Säwelille hyppimähän.
Sormin ſoitti Wäinämöinen,
Kielin kantelo kajaſi,
Wuoret loukui, paaet paukkui,
Kaikki kalliot tärähti,
Kiwet laikkui lainehilla,
Somerot weſillä ſouti,
Petäjät piti iloa,
Kannot hyppi kankahilla.
Kälykſet Kalewan naiſet
Kesken kirjan neulomiſen

Tuohon juoksewat jokena,
Miehet wirtana wilisi,
Sanoiwat samalla suulla,
Yhen kielen kerkesiwät:
„Ei ole tuota ennen kuultu,
Noin suloista soitantoa,
Sinä ilmoisna ikänä,
Kuuna kullan walkeana."
Mi oli metsän eläintä,
Nelijalkoa jaloa,
Kyykistyiwät kynsillehen
Wäinämöisen soittaessa;
Ilman linnut lentäwäiset
Warwuille warustelihe,
Ween kalaiset kaikenlaiset
Rantahan rakentelihe,
Matosetki maan alaiset
Päälle mullan muuttelihe
Kanteloista kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Siinä wanha Wäinämöinen
Kyllä soitteli somasti,
Kajahutti kaunihisti,
Soitti päiwän, soitti toisen,
Yhtehen rupeamahan,
Yhen wyönsä wyötäntähän.
Kun hän soitteli kotona,
Huonehessa honkaisessa,
Niin katot kajahteliwat,
Permannot pemahteliwat,
Laet lauloi, ukset ulwoi,
Kaikki ikkunat iloitsi,
Kiukoa kiwinen liikkui,
Patsas patwinen pajahti.

Kun hän kulki kuuſikoſſa,
Waelti petä'ikössä,
Kuuſoſet kumartelihe,
Männyt mäellä kääntelihe,
Käpöſet keolle wieri,
Hawut juurelle hajoſi.
Kun hän liikahti lehoſſa,
Tahi astahti aholla,
Lehot leikkiä pitiwät,
Ahot ainaista iloa,
Kukat kulkiwat kutuhun,
Weſat nuoret notkahteli.

Wiideswiidettä Runo.

Louhi laittaa Tuonelan ſokean tyttären ſynnyttämät ilkeät ſikiöt Kalewalan kanſaa ſurmaamaan; ww. 1—32. — Wäinämöinen lähtee ſotaan tautia wastaan rukoillen ylijumalaa Ukkoa ſiihen awukſenſa; ww. 33—70. — Kipuja käsketään pois lähtemään, Kiputyttöä rukoillaan niitä korjaamaan ja Kiwutarta laittamaan terweyttä entiſellenſä; ww. 71—104. — Päätteekſi Wäinämöinen woitelee wikoja, ſiihenki Jumalalta apua rukoillen; ſillä ſaa ſairaat parantumaan; ww. 105—128.

Louhi Pohjolan emäntä
Sai ſanoman korwihinſa,
Wäinölän elelewäkſi,
Kalewalan kaswawakſi,
Sammon ſuurilla muruilla,
Kirjokannen kappaleilla.
Tuo tuota kowin kaehti,
Arwelewi aiwosſanſa,
Minkä ſurman ſuorittaiſi,
Kunka kuoleman kokiſi,
Tuolle Wäinölän wäelle,
Kanſalle Kalewalaisten.
Tyttö Tuonelan ſokea,
Lowiatar waimo wanha,
Pahin Tuonen tyttäriä,
Ilke'in Manattaria,
Teki poikoa yhekſän
Yhtenä keſäisnä yönä.
Louhi Pohjolan emäntä
Ne on käski käyä tuonne

Nenähän utuiſen niemen,
Päähän ſaaren terheniſen,
Tau'illa tapattamahan,
Kuolemalla kaatamahan,
Tuota Wäinölän wäkeä,
Kanſoa Kalewalaisten.
Sillä Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harwahammas,
Syyti ſurmat ſuunnattomat,
Tawattomat tau'it nosti,
Wasten Wäinölän wäkeä,
Surmakſi ſu'un Kalewan.
Pojat Wäinölän potewi,
Läſiwi Kalewan kanſa,
Tautia tawattomia,
Nimen tietämättömiä,
Alta lattiat lahowi,
Päältä peite märkänewi.
Sillvoin wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Läkſi Tuonelle ſotahan,
Kera tau'in tappelohon,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Onko tauti luojan luoma,
Surma ſäätämä Jumalan,
Wai ompi pahan panema,
Surma ſyrjin ſynnyttämä?"
„Kun lienee pahan panema,
Surma ſyrjin ſynnyttämä,
Tok' ei ſyyttä ſyötänehe,
Ei luwatta ſuuren luojan;
Kenpä meitä ſyyttä ſöiſi,
Suuhunſa omat ſananſa,

Päähänſä pahat panonſa,
Ajatukſet itſehenſä!“
„Oi Ukko ylijumala,
Pilwen päällinen Jumala,
Tule tänne tarwittaisſa,
Ajaite anottaesſa,
Nämät tuskat tuntemahan,
Hätäpäiwät häätämähän,
Rikonnaiſet riiſumahan,
Puutunnaiſet purkamahan!“
„Tuo mulle tulinen miekka,
Säkehinen ſäilä kanna,
Jalla ma pahat pitelen,
Ilkeät iki aſetan,
Tuskat tuulen teitä myöten,
Kiwut aawoillen ahoille!“
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Tuonne ma kipuja kiistän,
Tuonne tuskia manoan,
Kiwiſihin kellareihin,
Rautaiſihin raunioihin,
Kiwiä kiwistämähän,
Paaſia pakottamahan;
Ei kiwi kipuja itke,
Paaſi ei waiwoja walita,
Waikka paljo pantahiſi,
Määrättä mätettähiſi.“
„Kiputyttö Tuonen neiti,
Jok' istut kipukiwellä,
Jauhaen kipukiweä,
Kipuwuorta wäännätellen,
Käy kiwut kereämähän
Kitahan kiwen ſiniſen,

Tahi wieretä wetehen,
Syytäiſe meren ſywähän,
Tuulen tuntumattomahan,
Päiwän paistamattomahan!"
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Kiwutar hywä emäntä,
Wammatar walio waimo,
Tule kanſſa, käy keralla,
Tekemähän terweyttä,
Rauhoa rakentamahan!
Tee kiwut kiwuttomakſi,
Wammat wärjymättömikſi,
Jotta ſaiſi ſairas maata,
Huono huoletta lewätä,
Tuskahinen tunnin olla,
Wikahinen wieretellä."
Siinä wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Wielä woiteli wikoja,
Noita wammoja waleli,
Yhekſillä woitehilla,
Kaheksilla katſehilla;
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Tule jo luoja loitſimahan,
Jumala puhelemahan,
Kaikkiwalta katſomahan,
Tehkös yöllä terwehekſi,
Päiwällä imantehekſi,
Jott' ei tuska päällä tunnu,
Kipu keskeä kiwistä,
Pakko ei ſyämmehen paneite!"
Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,

Sillä riiſui rikkehiä,
Purkaeli puuttehia,
Poies poisti poikenluomat,
Paranti pahat panoſet,
Päästi kanſan kuolemasta,
Kalewan katoamasta.

Kuudeswiidettä Runo.

Louhi nostaa kontion Kalewalassa wahingoita tekemään; Wäinämöinen lähtee Ilmarisen takomalla uudella keihäällä sitä kaatamaan, jossa työssä hywin onnistuuki; ww. 1—52. — Wäinämöinen tulee metsästä saaliinensa; kotiwäki wastaan ottaa hänen suurella ihastuksella; ww. 53—86. — Kontio saatetaan tupaan ja sitte, turkin seästä riisuttua, kattilaan, kattilasta pöydälle; ww. 87—112. — Wäinämöinen kutsuu Metsolan wäkeä kontion pitoihin ja kertoo pöydässä, kuinka helposti saiki saaliinsa metsästä; ww. 113—140. — Ruualta päästyä ottaa kontion pääkallon ja istuttaa sen ylös honkaan mäelle; ww. 141—168. — Lopuksi Wäinämöinen laulaa, soittaa kanteletansa ja toiwottaa tulewiksi ajoiksi onnea ja iloista elämää Kalewalaan; ww. 169—200.

Sai sanoma Pohjolahan,
Tieto kylmähän kylähän,
Wäinölän wironneheksi,
Kalewalan pääsneheksi,
Noista nostanto-wi'oista,
Tau'ista tawattomista.
Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta kowin pahastui,
Nosti karhun kankahalta,
Kontion kowilta mailta,
Noille Wäinölän ahoille,
Kalewalan karjamaille.
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Weli seppo Ilmarinen
Taos mulle uusi keihäs!

Dis' otso otettawana
Karjoani kaatamasta."
Seppo keihyen takowi,
Eikä pitkän, ei lyhyen,
Takoi keski-laa'ullisen,
Sen susi sulalla seisoi,
Kontio terän kohalla,
Hirwi hiihti suowerossa,
Warsa warrella samosi,
Peura potki ponnen pääsä.
Siitä wanha Wäinämöinen
Läksi miehistä metsälle,
Otsosen tuwan owelle,
Tasakärsän tanhu'ille;
Siinä otsosen tapasi,
Salon kullan saawuttawi,
Säteriset sängyt kaati,
Sijat kultaiset kumosi.
Katselewi kultoansa,
Sanan wirkkoi, noin nimesi:
„Otsoseni, ainoiseni,
Mesikämmen, kaunoiseni!
Elä suutu suottakana,
En minä sinua kaannut,
Itse hairahit hawulta
Puhki puiset kaatiosi;
Sykysyiset säät lipeät,
Päiwät pilwiset pimeät."
„Metsän kultainen käkönen,
Kauniskarwa röyhetyinen,
Heitä jo kylmille kotosi,
Asunmaasi autiaksi,
Lähe kulta kulkemahan,
Rahan armas astumahan,

Urohoiſehen wäkehen,
Miehiſehen joukkiohon!“
Siitä wanha Wäinämöinen,
Laulaja iän-ikuinen,
Astui ſoitellen ahoja
Kera kuulun wierahanſa;
Jo ſoitto kotihin kuului,
Alle kattojen kajahus.
Wierähti wäki tuwaſſa,
Lauſui kanſa kartanolla:
„Onko jo kuulu kulkemaſſa,
Salon auwo astumaſſa,
Koska ſoitellen tulewi,
Toitatellen torwettawi?“
Siinä wanha Wäinämöinen
Jo kohta kotihin ſaapi,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Waro'otte waimo-raukat,
Ettei karja kammastuiſi,
Pieni wilja pillastuiſi,
Otſon tullesſa tuwille,
Karwaturwan tunkeitesſa!“
Wierähti wäki tuwasta,
Lauſui kanſa kartanolta:
„Terwe otſo tultuaſi,
Meſikämmen käytyäſi,
Näille pienille pihoille,
Kape'ille kartanoille!
Tuota toiwoinkin ikäni,
Katſoin kaiken kaswin-ai'an,
Toiwoin kuin hyweä wuotta,
Katſoin kuin keſän tuloa,
Kuni ſukſi uutta lunta,
Lyly liukasta lipua,

Neiti nuorta ſulhokaiſta,
Punaposki puoliſoa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Lähe jo kuulu kulkemahan,
Armas maata astumahan,
Alle kuulun kurkiaiſen,
Alle kaunihin katokſen!
Eläkä otſo tuosta huoli,
Jos tulewi turkin tunti,
Ei tuhota turkkiaſi,
Karwojaſi ei katſota,
Herjojen hetalehikſi,
Waiwaiſien waattehikſi."
Siitä wanha Wäinämöinen
Otatti otſolta turkin,
Pani aitan parwen päähän,
Lihat liitti kattilahan,
Kuparihin kullattuhun,
Waskipohjahan patahan.
Kun oli keitto walmihina,
Saatu kattilat tulelta,
Jopa ſaatti ſaalihinſa,
Kuletteli kultaiſenſa,
Päähän pitkän pintalauan,
Kultaiſihin kuppiloihin,
Simoa ſirettämähän,
Oloſia ottamahan.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Kummun ukko kultarinta,
Tapion talon iſäntä,
Metſän ehtoiſa emäntä,
Kanſa muu Tapion kanſa,

Tule jo häihin härköſeſi,
Pitkäwillaſi pitoihin!
Nyt on kyllin kystä ſyöä,
Kyllin ſyöä, kyllin juoa,
Kyllin itſenſä piteä,
Kyllin antoa kylälle."
Wäki tuoſſa noin ſanowi,
Kanſa kaunis wieretteli:
„Mitä tehen metſä mieltyi,
Taipui ainoinen Tapio,
Jotta antoi ainokkinſa,
Menetti meſikkiſenſä;
Oliko keihon kekſimistä,
Tahi nuolen noutamista?"
Waka wanha Wäinämöinen
Tuopa tuohon wastaeli:
„Ei ollut keihon kekſimistä,
Ampuen ajelemista,
Itſe wieri wempeleltä,
Horjahti hawun ſelältä,
Riſut rikkoi rintapäänſä,
Warwut watſanſa hajotti."
Kun oli kyllin kystä ſyöty,
Kyllin ſyöty, kyllin juotu,
Waka wanha Wäinämöinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Otſoſeni, ainoſeni,
Meſikämmen, kaunoiſeni!
Wiel' on matka käyäkſeſi,
Retki reiahellakſeſi,
Tästä pieneſtä peſäſtä,
Matalaiſesta majasta,
Wasten warwikko-mäkeä,
Kohti wuorta korkeata,

Petäjähän penſeähän,
Honkahan hawu-ſatahan;
Hywä ſiin' on ollakſeſi,
Armas aikaellakſeſi,
Luona tiukujen tirinän,
Karjan kellon kuuluwilla."
Siitä ſaatti ſaalihinſa,
Ehätti erän wähänſä,
Kulta-kunnahan kukulle,
Waskiharjun hartioille;
Pani puuhun puhtahaſen,
Honkahan hawu-ſatahan,
Oksallen olowimmalle,
Lehwälle lewe'immälle,
Iloksi inehmiſille,
Kunnioiksi kulkijoille.
Siitä wanha Wäinämöinen
Laikahtihe laulamahan
Päiwän päätywän iloksi,
Illan kuulun kunniaksi.
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itſe lauſui, noin nimeſi:
„Piä nyt pihti walkeata,
Jotta lauloa näkiſin!
Lauloa luku tulewi,
Suuni ſoia tahtelewi."
Siinä lauloi, jotta ſoitti,
Pitkin iltoa iloitſi,
Lauſui laulunſa lopuksi,
Itſe wirkki wiimeiſeksi:
„Anna toistekki Jumala,
Wastaki wakainen luoja,
Näin näissä eleltäwäksi,
Toiste toimiteltawaksi,

Näisſä häisſä pyyly-poian,
Pitkäwillaiſen pioiſſa!“
„Anna ainaki Jumala,
Toiſtekki totinen luoja,
Soiwakſi Tapion torwen,
Metſän pillin piukowakſi,
Näillä pienillä pihoilla,
Kape'illa kartanoilla!“
„Päiwät ſoiſin ſoitettawan,
Illat tehtäwän iloa,
Näillä mailla mantereilla,
Suomen ſuurilla tiloilla,
Nuoriſoſſa nouſewaſſa,
Kanſaſſa kaſuawaſſa.“

Seitſemäswiidettä Runo.

Kuu ja aurinko laskeutuwat alas Wäinämöiſen ſoittoa kuulemaan; Pohjolan emäntä ſaapi ne ſiitä ja ſulkee wuoreen, wieläpä ſaapi tulenki Kalewalasta katoamaan; ww. 1—32. — Ukko taiwaalla iskee tulta ja laittaa tytön tuuwittamaan ſitä uudeksi kuuksi ja auringoksi; tuuwittelija wahingoſſa pudottaa tulen maahan; ww. 33—64. — Wäinämöinen ja Ilmarinen lähtewät pudonnutta tulta hakemaan, tulewat iſolle joelle, laittawat weneen, lähtewät ſoutelemaan; waimo tulee wastaan ja kyſyy, millä matkalla oliwat, wastaawat lähteneenſä tulta tiedustamaan; ww. 65—94. — Waimo kertoo tulen tekemät tuhotyöt Tuurin tuwaſſa, mitenkä ſe ſiitä oli Aluen järween laitettu, kuinka ſe oli ſiellä telmännyt ja wieläki waiwaſi kaloja ſiellä; ww. 95—158. — Wäinämöinen ja Ilmarinen kokewat werkolla pyytää tulen waiwoiſſa walittawan kalan; ſe työ heillen ei kuitenkaan onnistu; ww. 159—192.

Waka wanha Wäinämöinen
Kauan ſoitti kanteletta,
Sekä ſoitti, jotta lauloi,
Jotta ilmankin iloitſi.
Soitto kuului kuun tupihin,
Ilo päiwän ikkunoille,
Kuu tuwastahan tulewi,
Päiwä astui aitastanſa,
Kuuhut koiwun konkelolle,
Päiwä latwahan petäjän,
Kanteletta kuulemahan,
Iloa imehtimähän.
Louhi Pohjolan emäntä
Ne tuosta käſin tawotti,

Kätki kuun kumottamasta
Kirjarintahan kiwehen,
Lauloi päiwän paistamasta
Wuorehen teräkſiſehen,
Lauloi warſin walkeanki,
Tulen Wäinölän tuwilta,
Sai tuwat tulettomikſi,
Pirtit walkeattomikſi.
Jo oli yö alinomainen,
Pitkä pilkkoſen pimeä,
Yö oli Kalewalassa,
Noilla Wäinölän tuwilla,
Sekä tuolla taiwahalla,
Ukon ilman istumilla.
Tukela tuletta olla,
Waiwa ſuuri walkeatta,
Ikäwä inehmiſien,
Ikäwä itſen Ukonki.
Tuo Ukko ylijumala
Alkoi tuota ouostella,
Mikä kumma kuun e'esſä,
Mikä terhen päiwän tiesſä,
Kun ei kuu kumotakkana,
Eikä päiwä paistakkana.
Astui pilwen äärtä myöten,
Taiwahan rajoa myöten,
Sukasſa ſinertäwäsſä,
Kirjawassa kaplukasſa,
Käwi kuuta etſimähän,
Päiweä tapoamahan;
Eipä kuuta löy'äkkänä,
Päiweä tapoakkana.
Tulta iski ilman Ukko
Miekalla tuliterällä,

Antoi neien tuu'itella,
Ilman immen waapotella,
Kuun uuen kuwoamakſi,
Uuen auringon alukſi.
Impi tulta tuu'itteli,
Waapotteli walkeaista,
Tuli tuhmalta putoſi,
Walkea warattomalta,
Kätöſiltä käänteliján,
Sormilta ſomittelijan.
Kirpoſi tulikipuna,
Putoſi punakeränen,
Halki tuon ihalan ilman,
Luojan luomilta tiloilta,
Yläheltä taiwahasta,
Alaiſehen maa-emähän.
Sanoi wanha Wäinämöinen:
„Weli ſeppo Ilmarinen,
Lähtekämme katſomahan,
Mikä tuo tuli tulonen
Yläiſistä taiwoſiſta
Alaiſihin maa-emihin!“
Läkſiwät urosta kakſi
Tulen ſiirtymä-ſijoille,
Joki joutuwi etehen,
Melkeän meren tapainen.
Siinä wanha Wäinämöinen
Alkoi weisteä wenettä,
Alla korwen kolkutella,
Toinen ſeppo Ilmarinen
Laati kuuſesta meloja,
Petäjästä järkäleitä.
Niin weiwät wenon weſille,
Soutelewat, joutelewat,

Ympäri Newan jokea,
Newan nientä kiertelewät.
Waimo wastahan tulewi
Puhutellen, lauſutellen:
„Minne te menettä miehet,
Kunne läkſitte urohot?“
Sanoi wanha Wäinämöinen,
Itſe wirkki, noin nimeſi:
„Onp' on matka mielesſämme,
Mennä tulta tietämähän,
Jok' on tullut taiwahasta,
Puhki pilwien pu'onnut.“
Waimo tuon ſanoikſi wirkki:
„Tuli on tuima tie'ettäwä,
Jo teki tuli tekoſet,
Tuikahti tulikipuna
Luojan luomilta tiloilta
Halki tuon ihalan ilman
Tuurin uutehen tupahan,
Palwoiſen laettomahan.“
„Äiti laſtanſa imetti
Alla reppänän retuiſen,
Tuohon tultua tulonen
Poltti lapſen kätkyeſtä,
Se lapſi meni Manalle,
Tuskisſa tulen punaiſen.“
„Emo ei Manalle mennyt,
Se tunſi tulen manata,
Walkeaiſen waiwutella,
Aaltoihin Aluen järwen.“
„Tuo ange Aluen järwi
Tuosi' oli ſyttyä tulehen,
Säkehinä ſäihkyellä,
Kuohui kuuſien taſalle,

Arjyi päälle äyrähien,
Tuon tuiman tulen käsissä."
„Kalat tuossa katselewat,
Ahwenet ajattelewat,
Miten olla, kuin eleä;
Niin meni sinerwä siika,
Nieli tuon tulisoroſen,
Wajotteli walkeaiſen."
„Oli aikoa wähäſen,
Tuli tuska nielijälle,
Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tuloſen,
Waiwannoissa walkeaiſen.""
„Niin tuli kulea kuuja,
Nieli tuon ſinerwän ſiian;
Oli aikoa wähäſen,
Tuli tuska nielijälle,
Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tuloſen,
Waiwannoissa walkeaiſen.""
„Niin tuli halea hauki,
Nieli tuon kulean kuujan;
Oli aikoa wähäſen,
Tuli tuska nielijälle,

Waikea wajottajalle,
Pakko paljon syönehelle."
„Uiskenteli, kuiskenteli,
Ympäri Aluen järwen:
„„Ei ole wienossa we'essä
Minun kurjan nielijätä,
Näissä tuskissa tulosen,
Waiwannoissa walkeaisen.""
Waka wanha Wäinämöinen,
Toinen seppo Ilmarinen,
Nuotan niinisen kutowi,
Katajaisen kaikuttawi,
Sen painoi paju-wesillä,
Raian kuorilla rakenti.
Weiwät werkkonsa wesille
Lahen suihin, luo'on päihin,
Lohiluotojen lomihin,
Siikasaarien siwuihin.
Käestelewät, käänteleiwät,
Aina werkoilla asuwat,
Wienoilla lahen wesillä,
Saarilla selällisillä;
Ei saa'a kaloa tuota,
Jota tarkoin tarwitahan.
Jo tuossa kalat walitti,
Hauki hau'ille sanowi,
Kysyi siika säynähältä,
Lohi toiselta lohelta:
„Joko kuoli kuulut miehet,
Katosi Kalewan poi'at,
Liina-nuotan nuikuttajat,
Lankapaulan laa'ittajat,
Suuren tarpoimen talujat,
Pitkän warren waikuttajat?"

Kuuli wanha Wäinämöinen,
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Ei ole kuollehet urohot,
Kaatunut Kalewan kanſa;
Yksi kuoli, kaksi ſyntyi,
Joill' on tarpoimet paremmat,
Warret waakſoa pitemmät,
Ruotat kahta kauheammat."

Kahdeksaswiidettä Runo.

Laitetaan kerkiämiseen mahdottoman isó nuotta; ww. 1—26. — Lähdetään tulen nielyttä kalaa nuotalla pyytämään; lopulta se saadaanki apajaan; ww. 27—68. — Tulí samassa kun saadaan siian watsasta ilmi puikahtaa käsistä pois, polttaa pahasti Ilmarista ja metsään kohottuansa häwittää paljon maita; ww. 69—100. — Wäinämöinen lähtee tulta takaa ajamaan, tapaa sen wiimein ja wiepi pimeihin Kalewalan tupiin; ww. 101—132. — Ilmarinen paranteleikse tulen polttamawioista ja tulee jälleen entiseen kerweyteensä; ww. 133—178.

Waka wanha Wäinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Tuosta tuumille tulewi,
Ajeleikse arweloille,
Nuotan liinaisen kutoa,
Satahisen saa'utella.
Sen siſäret kehreäwät,
Kälykset käwylle lyöwät,
Welſet werkoksi kutowat,
Apet ainoille panewat,
Yhtenä keſäisnä yönä,
Kahen päiwyen kes'ellä.
Siinäkö käpynen kääntyi,
Palautui painopalko,
Kun sai nuotta walmihiksi,
Lankapaula laa'itukſi,
Yhtenä keſäisnä yönä,
Wielä puolessa ſitäki.

Saipa nuotta walmihikſi,
Lankapaula laa'itukſi,
Perältä ſatoa ſyltä,
Siulat ſeitſentä ſatoa;
Sen kiwestiwät ſomasti,
Lau'ustiwat laatuſasti,
Yhtenä keſäisnä yönä,
Kahen päiwyen kes'ellä.
Siitä läkſiwät urohot,
Weiwät werkkonſa weſille,
Ykſi ſiula heitettihin
Saarehen ſelälliſehen,
Siula toinen heitettihin
Niittykannan niemekſehen,
Nostin tuonne laa'itahan
Wanhan Wäinön walkamahan.
Pohetahan, potketahan,
We'etähän, wennotahan,
We'etähän pitkin wettä,
Pohetahan poiken wettä;
Saa'ahan kaloja kyllin,
Jhweniä, ahwenia,
Lahnoja, lohikaloja,
Ei ſaa'a ſitä kaloa,
Kuta wasten nuotta tehty,
Lankapaula laa'ittuna.
Silloin wanha Wäinämöinen
Wielä werkkoja liſäſi
Wiiellä ſyliſa'alla,
Köyttä ſaalla ſeitſemällä,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Wiekämme ſywille werkot,
Wetäkämme wettä wielä,
Toki toinenkin apajas!“

Werkot wietihin ſywille,
Ennätettihin etemmä,
We'ettihin wettä wielä,
Toki toinenkin apajas.
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe nuotan nostannaſſa
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Jo nyt on kalainen karhi
Tämän nuotan nostimilla,
Satalauan laskimilla."
Siitä nuotta nostetahan,
Puretahan puistetahan,
Weneheſen Wäinämöiſen,
Saa'ahan kalainen karhi,
Kut' oli wasten nuotta tehty,
Lankapaula laa'ittuna.
Waka wanha Wäinämöinen
Siiwoſi kalaiſen karhin,
Sai ſieltä halean hau'in,
Kut' oli wiikon pyyettynä.
Siitä hauki halkaistahan,
Suu lewä lewitetähän;
Watſasta halean hau'in
Löytähän kulea kuuja,
Watſaſſa kulean kuujan
Siell' oli ſileä ſiika,
Siſällä ſileän ſiian
Siell' oli ſinikeränen,
Siian ſuolen ſoukerosſa,
Kolmannesſa koukerosſa.
Siſältä ſinikeräſen
Putoſi punakeränen,
Keskeltä punakeräſen
Tuikahti tuli-ſoronen,

Poltti parran Wäinämöisen,
Sepolta sitäi pahemmin
Poltti puolen poskipäätä,
Käsiänsä kärwenteli.
Meni siitä mennessänsä
Aalloitse Aluen järwen,
Kärkasi katajikolle,
Niin paloi kataja-kangas,
Kohautti kuusikkohon,
Poltti kuusikon komean,
Wieri wieläkin etemmä,
Poltti puolen Pohjan määtä,
Sakaran Sawon räsöä,
Kahen puolen Karjalata.
Waka wanha Wäinämöinen
Itse läksi astumahan,
Ylös korpehen kohosi,
Tuon tuiman tulen jälille;
Tapasi tulosen tuolta
Kahen kannon juuren alta,
Leppä-pökkelön sisästä,
Lahokannon kainalosta.
Siinä wanha Wäinämöinen
Itse tuon sanoiksi wirkki:
„Tulonen Jumalan luoma,
Luoma luojan walkeamme!
Syyttäpä menit sywälle,
Asiatta aiwan kauas,
Teet paremmin, kun paloat
Kiwisehen kiukahasen,
Kytkeihet kypenihisi,
Himmennäihet hiilihisi,
Päiwällä pieltäwäksi
Kotapuissa koiwuisissa,

Yöllä piileteltäwäksi
Kehän kultaisen kuwussa."
Tempasi tulosen tuolta
Palawoihin pakkuloihin,
Koiwun kääpihin kowihin,
Waskisehen kattilahan;
Kantoi tulta kattilassa,
Koiwun kuorella kuletti,
Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen;
Sai tuwat tulelliſiksi,
Pirtit walkealliſiksi.
Itse seppo Ilmarinen
Syrjin syöstihe merehen,
Weäikse wesikiwelle,
Ranta-paaelle paneikse,
Tuskissa tulen palawan,
Waike'issa walkeaisen.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Millä nyt tulta tummentelen,
Walkeaista warwentelen,
Ettei wiikkoa wihoisi,
Kowin kauwan karwastaisi?"
„Tule tytti Turjan maalta,
Neiti laskeite Lapista,
Hyysä sukka, jäässä kenkä,
Hallassa hamehen helmat,
Hyinen kattila käessä,
Jäinen kauha kattilassa;
Wiskoa wilua wettä,
Riittehistä ripsuttele,
Paikoille palanehille,
Tulen tuimille wioille!"

„Kun ei tuosta kyllin liene,
Tule poika Pohjolasta,
Mies pitkä Pimentolasta,
Lapsi täyestä Lapista,
Hyytä kelkalla wetäös,
Jäätä reellä reutoellos,
Tuiman tunturin laelta,
Waaran wankan liepeheltä!
Sillä hyyllä hyy'yttele,
Jää-wilulla jäähyttele,
Tulen tuomia wikoja,
Panun tuiki paahtamia!"
„Kun ei tuosta kyllin liene,
Oi Ukko ylijumala!
Sa'a hyytä, sa'a jäätä,
Sa'a woietta hyweä,
Paikoille palanehille,
Wian tuiki tullehille!"
Sillä seppo Ilmarinen
Tuota tulta tummenteli,
Walkeata waimenteli;
Sai seppo paranneheksi,
Entiſellehen ehoksi,
Muinaiſenſa muotoiſeksi.

Yhdekſäswiidettä Runo.

Pyydetään Ilmarista takomaan uutta kuuta ja aurinkoa; Ilmarinen ne takoo, mutta ei ſaa walaiſemaan; ww. 1—26. — Wäinämöinen ſaapi arwalta tietää, kuun ja auringon Pohjolan kiwimäeſſä olewan; ww. 27—50. — Wäinämöinen lähtee Pohjolaan, tappelee Pohjan poikain kanſſa ja woittaa ne, mutta ei ſaa wieläkään kuuta ja aurinkoa wuoresta ulos; ww. 51—90. — Kääntyy ſieltä kotiin ja pyytää Ilmariſen takomaan awaimia ja muita aſeita, joilla kiskoiſi wuoren auki. Pohjolan emäntä lentää pajalle, kyſyy mitä Ilmarinen takoi, ja ſaapi wastauksekſi kaularengasta hänelle itſellenſä taottawan; ww. 91—124. — Pohjolan emäntä menee, laskee kuun ja auringon ärti, lentää ſitte uudelleen pajan kynnykſelle ja ilmoittaa kuun ja auringon entiſillä ſijoillanſa taiwaalla olewan; ww. 125—150. — Wäinämöinen nähtyänſä kuun ja auringon taiwaalla terwehtää niitä ja toiwottaa niiden aina kauniiſti paiſtawan ja ſaattawan onnea ja terweyttä ihmiſille; ww. 151—190.

Ain' on päiwä paiſtamatta,
Kuu kulta kumottamatta,
Noilla Wäinölän ahoilla,
Kalewalan kankahilla;
Wilu wiljalle tulewi,
Karjallen olo kamala,
Kun ei konſa päiwyt paiſta,
Eikä kuuhuet kumota.
Nuoret neuwoa pitäwät,
Ikäpuolet arwelewat,
Kuinka kuutta lietänehe,
Päiwättä elettänehe;
Päätywät ſepon pajahan,
Sanelewat, ſaattelewat:

„Nouſe ſeppo ſeinän alta,
Takoja kiwen takoa,
Takomahan uutta kuuta,
Uutta auringon keheä!
Pah' on kuun kumottamatta,
Outo päiwän paistamatta."
Nouſi ſeppo ſeinän alta,
Takoja kiwen takoa,
Kuun on kullasta kuwaſi,
Hopeasta päiwän laati,
Ei kumota kulta kuuna,
Paista ei päiwänä hopea.
Waka wanha Wäinämöinen
Itſe tuon ſanoikſi wirkki:
„Nyt on aika arwan käyä,
Miehen merkkiä kyſyä,
Minne meiltä päiwä päätyi,
Kunne meiltä kuu katoſi."
Leikkaſi lepästä lastut,
Laittoi lastut laa'ullenſa,
Käwi arwat kääntämähän,
Sormin arwat ſuortamahan,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Sano totta luojan merkki,
Juttele Jumalan arpa,
Minne meiltä päiwä päätyi,
Kunne meiltä kuu katoſi,
Kun ei ilmoisna ikänä
Nähä noita taiwahalla!"
Toi arpa toet ſanomat,
Warmat liitot liikahutti,
Sanoi päiwän ſaanehekſi,
Kuun tuonne kaonnehekſi,

Pohjolan kiwimäkehen,
Waaran waskiſen ſiſähän.
Siitä wanha Wäinämöinen
Jopa läkſi, jotta joutui,
Pimeähän Pohjolahan,
Summahan Sariolahan.
Tuli Pohjolan tuwille,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Minnes meiltä päiwä päätyi,
Kunnes meiltä kuu katoſi?“
Pohjan poikaſet ſanowi,
Paha parwi pauhoawi:
„Tuonne teiltä päiwä päätyi,
Päiwä päätyi, kuu katoſi,
Kirjarintahan kiwehen,
Rautaiſehen kalliohon,
Sielt' ei pääſe päästämättä,
Selwiä ſelittämättä.“
Waka wanha Wäinämöinen
Weti miekan, riiſui rauan,
Tempaſi tuliteräiſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mitelkämme miekkojamme,
Katſelkamme kalpojamme,
Eikö kuu kiwestä pääsne,
Pääsne päiwä kalliosta!“
Mentihin ulos pihalle,
Käytihin käſiryſyhyn,
Ruwettihin miekkaſille;
Siitä wanha Wäinämöinen
Löip' on kerran leimahutti,
Iski kerran, iski toiſen,
Listi kun naurihin napoja
Päitä Pohjan poikaſien.

Käwi kuuta katſomahan,
Päiweä kerittämähän,
Kirjarinnasta kiwestä,
Rautaiſesta kalliosta;
Kourin koitteli owia,
Salpoja ſanan wäellä,
Ei owet käſin awau,
Salwat ei ſanoista huoli.
Silloin wanha Wäinämöinen
Kohta kääntywi kotia,
Meni ſepponſa pajahan,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ohoh ſeppo Ilmarinen!
Taos kuokka kolmihaara,
Tao tuuria tuſina,
Awaimia aika kimppu,
Joilla kuun kiwestä päästän,
Päiwän päästän kalliosta.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Takoi miehen tarpehia,
Takoi päiwän, tuosta toiſen,
Takoi kohta kolmannenki.
Päiwälläpä kolmannella
Louhi Pohjolan emäntä
Siitti ſiiwet ſulkinenſa,
Lewahutti lentämähän,
Lenti Ilmarin pajalle,
Jstui pajan ikkunalle.
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mit' olet otus hakewa,
Jstut lintu ikkunalla?“
Lintu kielelle paneikſe,
Hawukkainen haastelewi:

„Mitä ſeppo ſiitä laa'it,
Kuta rautio rakennat?“
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Taon kaularenkahaista
Tuolle Pohjolan akalle,
Jolla kiinni kytketähän
Waaran wankan liepehesen.“
Louhi Pohjolan emäntä
Jo tunſi tuhon tulewan,
Heti loihe lentämähän,
Lenti poies Pohjolahan,
Laski kuun kiwestä irti,
Päästi päiwän kalliosta;
Itſe muukſi muutaltihe,
Kyhäiſihe kyyhkyſekſi,
Lenteä lekuttelewi
Sepon Ilmarin pajahan,
Lenti lintuna owelle,
Kyyhkyſenä kynnykſelle.
Se on ſeppo Ilmarinen
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Mitä lintu tänne lennit,
Tulit kyyhky kynnykſelle?“
Wastaſi otus owelta,
Wirkkoi kyyhky kynnykſeltä:
„Tuota lienen kynnykſellä
Sanomata ſaattamaſſa,
Jop' on kuu kiwestä nousnut,
Päästyt päiwä kalliosta.“
Se on ſeppo Ilmarinen
Käwi itſe katſomahan,
Astuwi pajan owelle,
Katſoi tarkoin taiwahalle,

Näki kuun kumottawakſi,
Näki päiwän paistawakſi.
Siitä ſeppo Ilmarinen
Käwi luokſi Wäinämöiſen,
Sanan wirkkoi, noin nimeſi:
„Ohoh wanha Wäinämöinen!
Käyppä kuuta katſomahan,
Päiweä tähyämähän,
Jo owat tarkoin taiwahalla,
Sijoillanſa muinaiſilla.“
Waka wanha Wäinämöinen
Pistihen ulos pihalle,
Katſahtawi taiwahalle,
Itſe tuon tekſi tunſi:
Kuu oli nousnut, päiwä pääsnyt,
Taiwon aurinko tawannut.
Silloin wanha Wäinämöinen
Sai itſe ſanelemahan,
Sanowi ſanalla tuolla,
Lauſui tuolla lauſehella:
„Terwe kuu kumottamasta,
Kaunis kaswot näyttämästä,
Päiwä kylta koittamasta,
Aurinko ylenemästä!“
„Kuu kulta kiwestä pääſit,
Päiwä kaunis kalliosta,
Nouſit kullaisna käkenä,
Hope'isna kyyhkyläisnä,
Elolleſi entiſelle,
Matkoilleſi muinaiſille.“
„Nouſe aina aamuſilla
Tämän päiwänki peräſtä,
Teeppä meille terweyttä,
Siirrä ſaama ſaatawihin,

Pyytö päähän peukalomme,
Onni onkemme nenähän!“
„Käy nyt tieſi terwehenä,
Matkaſi imantehena,
Päätä kaari kaunihisti,
Pääſe illalla lepohon!“

Wiideskymmenes Runo.

Marjatta neiti lähtee paimeneen, kuulee marjan mäeltä walittawan, kenenkään ei hänestä huoliwan, menee poimii sen ja syöpi; ww. 1—34. — Neiti sikiytyy syödystä marjasta, kantaa ja synnyttää aikanansa pojan, jota sitte alkaa kauniisti kaswatella; ww. 35—54. — Ukko, poikaa ristimään tuotu, ei risti sitä ennen tutkittua ja tuomittua. Wäinämöinen tutkijana päättää pojan menetettäwäksi. Pieni lapsi itse nuhtelee häntä wäärin tuomitsemasta; ww. 55—86. — Wäinämöinen suutuksissaan astuu meren rannalle, laulaa waskisen weneen, lähtee sillä maasta pois ennustaen lähtiessänsä häntä toki kerran wielä kaiwattawan ja takaisin toiwottawan; ww. 87—122. — Runo arwelee lopettaa laulantonsa, semminki kun kuulijansa owat wennon wieraita, omaisiansa ei ollenkaan kuulemassa; ww. 123—150. — Pienoisena orwoksi jäänyt ja wieraan armoihin joutunut Suomen runo on paljon kowia päiwiä nähnyt ja näkee niitä wieläki; ww. 151—178. — Pyytää ei paheksittamaan kehnoa lauluansa: ulompana ei ollut tilaisuutta opissa käydä, kotona ei woinut paremmaksi päästä; ww. 179—204.

Marjatta korea kuopus
Se kauan kotona kaswoi,
Aina piikoina eleli,
Kasapäänä kainusteli;
Päätyi karjan paimeneksi,
Läksi lammasten keralle.
Lampahat meni mäkeä,
Wuonat wuoren kukkulata,
Neiti asteli ahoa,
Lepikköä leyhytteli,
Käen kullan kukkuessa,
Hope'isen hoilatessa.

Niin marja mäeltä huuti,
Puolukainen kankahalta:
„Tule neiti noppimahan,
Punaposki poimimahan,
Ennen kun etana syöpi,
Mato musta muikkoawi!
Sata on saanut katsomahan,
Sata neittä, tuhat naista,
Ei ken koskisi minuhun,
Poimisi poloisen marjan.“
Marjatta korea kuopus
Meni marjan katsontahan,
Keksi marjasen mäeltä,
Punapuolan kankahalta:
Ylähähkö maasta syöä,
Alahahko puuhun nousta.
Tempoi kartun kankahalta,
Jolla marjan maahan sorti;
Niinpä marja maasta nousi,
Nousi asti huulillehen,
Siitä suuhun suikahutti,
Alas watsahan walahti.
Marjatta korea kuopus
Tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
Tuosta paksuksi panihe,
Lihawaksi liittelihe.
Sanowi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
„Tule luoja turwakseni,
Awukseni armollinen,
Näissä töissä työlähissä,
Ajoissa ani kowissa!
Päästä piika pintehestä,
Waimo watsan wääntehestä,

Ettei waiwoihin wajoiſi,
Tuskihinſa tummeneiſi!"
Siitä meiän Marjatalle
Syntyi pieni poikalapſi;
Piileteli poiuttanſa,
Kaswatteli kaunoiſtanſa,
Syliſsänſä ſyöttelewi,
Käſiſsänſä kääntelewi.
Kaswoi meiän Marjatalle,
Kaswoi poika kaunokainen,
Ei tietä nimeä tuolle,
Millä mainita nimellä.
Tuli ukko ristimähän,
Ukko tuon ſanoikſi wirkki:
„En mä risti riiwattua,
Kun ei enſin tutkittane."
Kenpä tuohon tutkijakſi?
Waka wanha Wäinämöinen,
Sepä tuohon tutkijakſi,
Tutkijakſi, tuomariksi.
Waka wanha Wäinämöinen
Tuop' on tuossa tuomitſewi:
„Kun lie poika ſuolta ſaatu,
Maalta marjasta ſiennyt,
Poika maahan pantakohon,
Marjamättähän ſiwulle,
Tahi ſuolle wietäköhön,
Puulla päähän lyötäköhön."
Puhui poika puolikuinen,
Kakſiwiikkoinen kajahui:
„Ohoh ſinua ukko utra,
Kun olet tuhmin tuominnunna!
Eipä ſyistä ſuuremmista,
Töistä tuhmemmistakana,

Itseäsi suolle wiety,
Eikä puulla päähän lyöty."
Ukko risti ripsahutti,
Kasti lapsen kapsahutti,
Karjalan kuninkahaksi,
Kaiken wallan wartiaksi.
Siitä suuttui Wäinämöinen,
Jopa suuttui ja häpesi,
Itse läksi astumahan
Rannalle merelliselle;
Tuossa loihe laulamahan,
Lauloi kerran wiimeisensä,
Lauloi waskisen wenehen,
Kuparisen umpipurren.
Itse istuikse perähän,
Läksi selwälle selälle,
Wielä wirkki mennessänsä,
Lausui lähtemäisillänsä:
„Nyt minulta walta waipui,
Arwoni meni alemma,
Annappas ajan kulua,
Päiwän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarwitahan,
Katsotahan, kaiwatahan,
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suorijaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päiwän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa."
Siitä wanha Wäinämöinen
Laskea karehtelewi
Wenehellä waskisella,
Kuutilla kuparisella,

Yläiſihin maa-emihin,
Alaiſihin taiwoſihin.
Sinne puuttui purſinenſa,
Wierähti wenehinenſä,
Jätti kantelon jälille,
Soiton Suomelle ſorean,
Kanſallen ilon ikuiſen,
Laulut ſuuret lapſillenſa.

* * *

Suuni jo ſulkea pitäiſi,
Kiinni kieleni ſitoa,
La'ata wirren laulannasta,
Heretä heläjännästä;
Hewoinenki hengähtäwi
Matkan pitkän mentyänſä,
Rautanenki raukeawi
Keſäheinän lyötyänſä,
Wetonenki wierähtäwi
Joen polwen juostuanſa,
Tulonenki tuikahtawi
Yön pitkän palettuanſa,
Niin miks'ei runo wäſyiſi,
Wirret wienot wierähtäiſi,
Illan pitkiltä iloilta,
Päiwänlaskun laulannoilta?
Niin luonen, lopettanenki,
Herennenki, heittänenki;
Mitäpäs tuosta, jos ma laulan,
Jos ma paljonki pajahan,
Ei ole emo elossa,
Wanhempani walwehella,
Eikä kulta kuulemassa,
Oma armas oppimassa;

On mua kuuſet kuulemaſſa,
Hongan okſat oppimaſſa,
Lepät, koiwut lempimäſſä,
Pihlajat pitelemäſſä.
Piennä jäin minä emosta,
Matalana maammostani,
Waimon wierahan warahan,
Ehtohon emintimäiſen;
Se mun karkotti katalan,
Ajoi lapſen armottoman,
Tuulipuolelle tupoa,
Pohjoispuolelle kotia,
Wieä tuulen turwatonta,
Ahawaiſen armotonta.
Sainpa kiuru kiertämähän,
Lintu kurja kulkemahan,
Wieno maita wieremähän,
Waiwainen waeltamahan,
Joka tuulen tuntemahan,
Arjynnän älyämähän,
Wilusſa wäriſemähän,
Pakkaſessa parkumahan.
Moni nyt minulla onpi,
Uſea olettelewi,
Wirkkaja wihaiſen äänen,
Äänen tuiman tuikuttaja;
Ken ſe kieltäni kiroſi,
Kenpä ääntä ärjähteli,
Soimaſi ſoriſewani,
Lauſui liioin laulawani,
Pahasti pajattawani,
Wäärin wirttä wääntäwäni.
Elkätte hywät imeiſet
Tuota ou'okſi otelko,

Jos ma lapſi liioin lauloin,
Pieni pilpatin pahasti!
En ole opisſa ollut,
Käynyt mailla mahtimiesten,
Saanut ulkoa ſanoja,
Loitompata lauſehia.
Muut kaikki oli opisſa,
Mie en joutanut kotoa
Waimon ankaran awusta,
Eloilta emintimäni;
Piti oppia kotona,
Oman aitan orren alla,
Senki piennä pikkaraisna,
Paita-ressuna pahaisna.
Waan kuitenki, kaikitenki,
La'un hiihin laulajoille,
La'un hiihin, latwat taitoin,
Okſat karſin, tien oſotin;
Siitäpä jo tie menewi,
Ura uuſi urkenewi,
Laajemmille laulajoille,
Runſahammille runoille,
Nuoriſossa nouſewaſſa,
Kanſaſſa kaſuawaſſa.

Selityksiä.

1 Runo.

ww. 3, 4. Pitopaikoissa ja muissa ilowietteissä tawalliſesti kaksi laulawat yhdessä, toinen laulajan, päämiehen eli edeltäjän (edellä käwijän), toinen puoltajan, säistäjän, kertojan, keralliſen (keralla laulajan) nimellä. Wastatusten tahi wieretysten istuessaan he pitäwät toinen toistaan kädestä, päämies alottaa runon ja säistäjä yhtyy lauluun wärsyn kolmannesta polwesta. Koko wärsyn hän laulaa sitte toistamiseen päästä päähän yksinänsä, jolla ajalla päämies miettii tahi muistuttelee uutta ainetta liſäksi, jonka taas keralliſetta laulaa kolmanteen polween ja siitä keralliſen kanssa loppuun. Laulaessa kumpainenki liikuttelee eli nyykähyttelee päätänsä werkalleen hywin wakaiſen ja miettiwäiſen näköiſenä.

Kertoessaan säistäjä wälistä liſää wärsyn ensimäiſeen polween, jos sana siinä päättyy, jonkun pienen sanaſen (on, oli, han, hän, ko, kö, pa, pä, muka, sanon, sanoi, j. n. e.) seuraawan oſotukſen tapaan:

1. päämies: weli kulta weikkoſeni
   säistäjä: — — — -koſeni
2. säistäjä: weli sanon kulta weikkoſeni
3. päämies: kaunis kaswin-kumppalini
   säistäjä: — — — -palini
4. säistäjä: kaunis on kaswin-kumppalini j. n. e.

ww. 7—12 ja 17—22. Kalewala-runoin erinomaiſimmat aineet.

ww. 19—22. Sammosta oli sanelemista, Louhesta luotteita, Wipuſesta wirſiä ja Lemminkäiſestä leikkejä (leikilliſiä tarinoita) ſiksi, että niiden kertomiſen ajalla ennättiwät wanheta, kuolla ja kadota, taikka: Louhella oli luotteita, Wipuſella wirſiä j. n. e. aina loppuunsa asti.

ww. 25—28. Niin mahdotonta, kuin useamman yön ja päiwän yht'aikainen tulo, oli Wäinämöisenki rinnalla muiden hänen wertaistensa ilmestyminen.

ww. 37, 38. Äärettömässä ilman awaruudessa.

w. 46. Oikeemmiten: laukkipäiden.

ww. 51, 52. Seitsemän sadan wuoden paikoilla eli noin seitsemän sataa wuotta; uros-ikä tämän jälkeen tulisi olemaan noin 77 wuotta.

ww. 61, 62. Kaikki wielä oli yhtenä merenä, maata ei missään.

w. 69. Weden emoksi eli emoseksi sanotaan Ilmatarta, kun nykyään oli meressä ja siinä raskaaksi tullut.

w. 91. Leweämpi pää munan kuoresta.

w. 99. Pilkulliset paikat munan kuoressa.

ww. 111, 112. Edessänsä ei nähnyt, kun warattoman weden, takanansa ei kun paljaan taiwaan.

ww. 135, 136. Joihin laiwat puuttuwat ja merimiehet hukkuwat.

w. 139. Maan äärimmäisissä osissa arweltiin pieliä eli pilareita taiwaan kannattimina olewan; katso III: 123.

w. 145. Paripuolisia yksinäis- eli kymmen-lukuja, 3, 5, 7, 9, 30 j. n. e. käytettiin arwoisempia kohtia määrätessä. Kolmiluku niistä on erittäinki mainittawa. Kolme päiwää wiiwyttiin Pohjolaan mennessä, 3 ansiotyötä määrättiin kosijoille, 3 surmaa uhkasi Lemminkäistä, 3 kertaa kysyi Wäinämöinen Iku-Tursoa, 3:sta selittämättömästä arwoituksesta pantiin Hymylään j. n. e.

ww. 151, 152. Kuuta ja aurinkoa arweltiin eläwiksi, taikka oli niillä, kuin kaikilla muillaki kappaleilla, haltiansa, jota tarwittaissa awuksi huudettiin. Jokaisella ihmisellä kin oli oma näkymätön haltiansa, joka suojeli häntä ja koki aawistuksilla tahi muulla tawoin warjella häntä turmion teiltä.

ww. 165, 166. Äsken luoduilla paikoilla ei wielä ollut nimiä, eikä maalla puita.

---

2 Runo.

w. 6. Miettii asiata tarkkaan, kauwan aikaa.

w. 39. Suuri-arwoisin oli tammi puista, karhu nelijalkaisista, kotka linnuista, hauki kaloista.

ww. 41, 42. Neljä eli wiisi meren neittä, wedessä tawallisesti eläwää, waikka wälistä maallenki nousewaa tyttöä.

ww. 61—64. Runollinen ylimääräisyys.
w. 66. Päiwä ei pääsnyt merellenkään paistamaan.
w. 78. Tarkoittaa yleisesti aaltoin ja koskien woimaa, mutta täsſä weden haltioita erittäin.
ww. 85, 86. Erinomaisen pieni.
w. 88. Kirwes pistetty wyön ja lanteen wäliin, kuin Karjalassa paikoin wieläkin on tapana kirwestä pitää.
ww. 97, 98. Runo, jotain erinomaista kuwata tahtoessaan, useinkin ensin esittelee sitä tawalliseksi tahi peräti toisin päin tawattomaksi, jotta sen yhtäkkiä ilmastuwa erinomaisuus sen kautta tulisi sitä kummemmaksi.
w. 100. Pää koski pilwiin ja pidätti ne liikkumasta.
w. 106. Meren hietarannalle.
w. 108. Ruohoiselle maalle.
w. 124. Puolet oksia pohjoseen.
ww. 127, 128. Eri päiwäin auringot ja kuut.
w. 129. Pitkin ilmaa eli taiwasta.
w. 143. Kuin tammi puista, oli ohra jywäkasweista jaloin (w. 39).
ww. 147, 148. Löysi muutamia weden rannalle ajamia tahi laiwan tuomia jywän siemeniä.
ww. 153, 154. Niin wieläkin kaskea hakattaissa usein heitetään yksinäisiä puita kaswamaan.
ww. 157, 158. Wäinämöinen nähdessään kokon ilmassa lentäwän arweli: „tuo han se kyllä ihmetellee, mikſi yksinäinen puu on seisomaan jätetty"; sen arwelun runo sitte käänsi kokon sanoiksi; k. VIII: 49—60.
ww. 160—162. Piti järjettömistä luontokappaleistaki huolta pitää.
w. 169. Kiitolliſuutensa osotteeksi. Tulta sitä ennen Wäinämöiſellä ei liene ollutkaan.
ww. 179, 180. Aina piti Jumalalle kunnia työnsä ja toimensa menestymiſestä antaman, ei kerskaaman omasta woimastansa. Kylwän luojan sormien lomitse, ſ. o. minä en kylwä, waan luoja itse; k. VIII: 111—114.
ww. 181—196. Lähimmäisiä, alhaisempia haltioita tawalliſesti rukoiltiin ensin, ja sitte, jos niiden epäiltiin woiwan tahi tahtowan auttaa, ylhäisempiä ja itseä ylijumalaa Ukkoaki, jota suorastaan ei tahdottu waiwata.
ww. 199—201. Kaikilta ilman suunnilta.
ww. 223—232. Käen luultiin kaikenlaista onnea ja menestystä lähiſeuduillensa kukkuwan, iän jatketta wanhoille, naimisonnea tytöille, muuta hywää muille; k. IV: 211—222, XXII: 151, 152, XLIV: 81.

3 Runo.

w. 8. Lappalaiſen ſana alkuanſa merkitſi lapesſa ſ. o. lappeasſa, wieresſä eli rajalla aſuwaista.
w. 11. Samassa kun Wäinämöistä kiitettiin hywäkſi, Joukahaista itſeänſä lienee moitittu kehnokſi laulajakſi.
w. 16. Kilpalaulannolle.
w. 22. Ruoskan warſi oli helmillä koristettu.
ww. 31, 32. Kaitaiſilla talwiteillä wastaan tulijat uſein ſillä tawoin tarttuwat toiſiinſa.
ww. 37, 38. Jomman kumman, minun länkeni ja wempeleni, taikka omaſi.
w. 46. Sanoi nimenſä hiljalleen, ſiiwosti, ei röykkeästi.
w. 50. Ruoremman welwolliſuus oli wanhemmalle joku parempi arwo eli kunnian oſotus antaa.
ww. 55—58. Ken on oppineempi, ſillen on ſuurempi arwo annettawa, olkaan jos nuorempiki.
ww. 75—84. Tiedän mainittawimmat paikat: Piſamäen pitkillä puillanſa, Hornankallion iſoilla hongillanſa ſ. n. e.
ww. 87—90. Sellaiſia tietoja on lapſilla ja naiſilla; miehen pitäiſi tietää, mitenkä moninaiſet aineet mailmassa owat enſi-alkunſa ſaaneet.
ww. 101—104. Enſimäinen wedestä nousnut maa kyllä oliki märkään mättääſen werrattawa, josſa kaswoi ainoastaan pajuja; ihmiſet, ennenkun oppiwat huoneita rakentamaan, eleliwät honkain ſuojaſſa ja keittiwät ruokanſa ontewalla paadella eli kiwellä.
ww. 112—124. Ikiwanhan tietowiiſauden jälkiä, joka lienee arwellut, ihmiſen ennen maalle ilmeſtymistään olleen Jumalan yhteydeſſä ja niin hänen töisſäänkin awullisna. Joukahainen ei ſanokkaan meren kynnäntää ſ. n. e. omakſi ykſinäiſekſi työkſenſä.
w. 116. Laittamassa eli aſettamassa paikkaanſa.
w. 118. Korkeat wuoret rakentamassa.
w. 123. Arweltiin maanpiirin äärimmäiſisſä periſſä wahwat pielet eli patſaat löytywän, jotka kannattiwat ilmaa ja taiwasta. Maata pidettiin litteänä, meret kaikin puolin ympärillä; k. L: 115, 116.
ww. 127—140. Muutamiſsa ja ehkä enimmiſsä toiſinnoiſsa Wäinämöinen päättää ne omakſi työkſenſä ſanoilla: „omat on meret kyntämäni“ ſ. n. e.
w. 135. Sinua, ſ. o. ſinun kaltaiſtaſi herjaa.
ww. 144, 145. Jos tiedoilleni et anna ſuurta arwoa, ehkä tulet paremman miekalleni antamaan. Miekka jo ſilloinkin oli riitain ratkaiſija walmis.

ww. 147, 148. Kun kaksi toinen toisensa kanssa rupesiwat miekkasille, piti miekat ensin mitata ja tutkia; sitte määrättiin tappelu-piiri (k. XXVII: 154—156) ja kumman ensiksi tuli lyödä.

ww. 154—156. En alennaite sinun wertaiseksi.

ww. 160—166. Tahallansa suututtaa Wäinämöistä, jotta silläki tawoin saisi hänen ilmoittamaan mahtinsa, jota wielä ei tietänyt pelätä.

w. 168. Häpesi Joukahaisen häwyttömyyttä.

ww. 182, 183. Takaisin ottamalla sanansa taisi laulaja eli loitsija niiden waikutuksen lopettaa. Wälistä taisi sen joku toinenki loitsija tehdä, erittäinki jos tunsi ne loitsuun käytetyt sanat.

ww. 185, 186. Isän hankkimia perutawaroita pidettiin sitä kalliimmassa arwossa, jos muistuttiwat hänen urhoollisuudestansaki. Wanhat tawarat jo ilmankin oliwat rikkauden todistajia ja senkähden suuri-arwoisia.

ww. 189, 190. Omiaki kultiani ja hopeitani en pidä sen paremmassa arwossa, kun että saawat lasten leikkikaluina ajelehtia.

w. 215. Joukahainen tunsi jalkansa selwään maan-alaiseen weteen joutuneen ja pelkäsi sinne kokonaan pian solahtawansa.

w. 216. Oli jo silmistä saakka maahan uponnut.

ww. 230, 231. Pääsi olemasta leuan (leuallaan) lietteessä, parran (parrallaan) pahassa paikassa.

w. 245. Huulet jäykkinä, kankeina, ei nauruun myhäilewinä.

w. 246. Sanotaan wieläki pitkän nenän saawan, ken saa mielensä pahaksi.

w. 254. Niin wanha ja woimaton, että sopissa eli nurkissa asuu ja kulkesi.

w. 256. Ihastuksissa hieroi käsiänsä yhteen.

w. 259. Itkettäwiä. Wenäjän Karjalan murteessa tk, sk, lk, st pehmenneinä owat: t, s, ll, šš ja sanotaan siis: matan, košen, ollan, išun, missä meillä sanotaan: matkan, kosken, olan, istun.

ww. 273, 274. Ei raskaasen työhön, waan ikkunoista ulos katselemaan ja joutilasna laulelemaan; k. VIII: 27—30, XXXVIII: 47, 48.

w. 270. Latelee tekosyitä itkuunsa, kun ei julennut warsinaista suoraan sanoa.

ww. 289, 290. Heitä mieletön huolesi, en woi kuulla, ymmärtämätön, itkuasi.

4 Runo.

ww. 3, 4. Osottawat lehden aikaa kesällä; edellisen runon tapaukset sattuiwat talwella rekikelin aikana.

ww. 5—8. Tyttöin työnä oli kylpywastat perheelle illaksi sitoa, tawallisesti myös saunaki lämmittää, wesi kantaa j. n. e.

ww. 13—16. Elä koristele itseäsi muita warten.

ww. 21—26. En huoli laiwan tuomista (osto-) waatteista, enkä wehnäisistä leiwistä, tyydyn huonompaanki wanhempaini kodissa.

w. 29. Heitti maahan, etteiwät enää toiste wiehättäisi Wäinämöisen silmiä.

ww. 73, 74. Äiti ei näytä älynneen oikeata tyttärensä itkun syytä, luuli näetsä itkewän metsään menetetyitä koristuksiansa.

ww. 97, 98. Mieli katkera kuin terwa, musta kuin syti; surua kuwattiin mustaksi, iloa walkeaksi.

ww. 109, 110. Parempi, jos olisit käskenyt minun mennä mereen, sinne hukuttaa itseni.

ww. 113, 114. Kalain kumppalina eli towerina, kalain parwessa.

ww. 123—126. Olisi parempi, jos kerrassaan kuolisin tuskiini.

ww. 139—144. Sekä neitoset että kiwi oliwat weden wäen eli Ahtolaisten kuwattelemia walhe-haamuja, joilla houkuttelimat Ainoa weteen.

w. 142. Huolellista kuwataan hoikaksi; witsan warwan hoikkuus jo siis osottaakin ylen suurta huolta.

w. 151. Äkillistä uppoomista runo wertaa kilahtamiseksi.

w. 161. Kaukana kun asia tapahtui ihmisten seuduilta, niin muita, kun metsän eläwiä ei sattunut näkemässä olemaan.

ww. 169, 170. Neidet par'aikaa kylpiwät saunassa.

ww. 194, 195. Tuuwitellessa ja liekutellessa toiwotellaan lapsille tulewaa onnea ja siitä ne sanat tulewat toiwottelemistaki merkitsemään.

w. 202. Runollinen ylimääräisyys.

ww. 211—222. Käen kukunta muistutti entisten aikain iloisemmista mietelmistä, joiden rinnalla nykyinen huoli tuntui wielä raskaammaksi. Joka kerralla käen ennen kukahtaissa nousi lemmen, sulon ja auwon ajatuksia mieleen, nyt ei kun ainoastaan kaiho niistä; k. II: 223—232, XXII: 151, 152, XLIV: 81.

ww. 230, 231. Elämän ikää runo kuwailee kyynärin ja waaksoin, kuin muutaki pituutta, mitattawaksi, ja arwelee käen kukunnasta enenewän huolen sitä lyhentelewän.

5 Runo.

ww. 13, 14. Wäinämöinen arwelee Ainon weden haltiain luona pidettäwän, mutta misså kohti, sitä ei tiedä.

ww. 70—74. Nimittää emäntäin tawallisimmat askareet, sillä tietää antaaksensa, että oli aikonut emännäksi Wäinämöiselle tulla.

ww. 85, 86. Hän oli tullut weljensä lupauksen täyttämään, ettei Wäinämöisellä olisi syytä Joukahaista sananssa syöjäksi soimata; k. III: 219—222. Tyttö oli jo kuitenki siksi entisestä ihmismuodostaan muuttunut, että Wäinämöinen ei enää tuntenut häntä: k. w. 41—48.

ww. 111, 112. Neuwottoman tawallinen sanalasku.

ww. 129, 130. Wäinämöinen ei näytä muistawan, äitinsä kuolemattomia Luonnottaria olewan.

w. 137. Ilman tytär, kawe Luonnotar; k. I: 31 ja seur., II: 75—82.

w. 145. Tyttärihin, s. o. tytärten luoksi eli tienoille.

ww. 151—156. Tämä neuwo johdatti Wäinämöisen uusiin, tulewiin, monimutkaisiin onnen waiheisiin.

---

6 Runo.

w. 5. Keweydestään tahi karwastaan olkeen werrattu.

ww. 17, 18. Meren aawaa hietarantaa runo tawallisella ylimääräisyydellä sanoo ulapaksi eli aawaksi merekſi; k. VII: 31—34.

ww. 23, 24. Sen wihan alkuperästä katso III runo.

w. 30. Nuolia warustettiin 3:lla sulkariwillä pitkin pituuttansa.

ww. 43, 44. Tawallisessa puheessa sanottaisiin wertauksen lailla: niinkuin pilwen idässä = = =; sen runokieli kääntää kysymökſi sanoen: onko se idässä pilwi = = =.

w. 60. Kaarta rauta, s. o. rautakaarta eli rautakaaresta. Runokieli semmoista sana-osain takaheittoa eli edestakaisuutta usein hywäilee ja sanoo: harja liina, hiwus kelta, kansi kirjo j. n. e., kun oikein pitäisi olla: liinaharja, keltahiwus, kirjokansi. Sitä pidettiin ikään kuin lauseen kaunistimena.

ww. 69, 70. Ympäri merta ajelehtamaan tahi wesi-ajolle.

w. 76. Kun sanoo Wäinämöistä langoksensa ja sisarensa pojaksi, tahi lankonsa sisaren pojaksi, niin sillä ei muuta osottane, kun wanhaa etäistä sukuperän yhteisyyttä yleisesti.

ww. 79, 80. Wäinämöinen oli hywin kuuluisa laulutaidostansa (k.

III: 9—11) ja sitä taitoa piti Joukahaisen äiti suuressa arwossa; k. III: 260, 264.

ww. 83, 84. Wainajain luultiin wanhan luonnon-laatunsa kuta kuinki Tuonelassa pitäwän; k. XXX: 128.

ww. 87, 88. Oli kahden waiheella; toinen käsi tahtoi Joukahaisen omaa mieltä, toinen äitinsä kieltoa noudattaa.

ww. 97, 98. Astui oikean jalkansa kaaren päälle maahan ja wetää pinkotti jännettä pykälälle wasemman polwensa awulla.

w. 110. Waikeat työt useinki wasta kolmannella yrityksellä onnistuiwat; k. II: 145.

ww. 121, 122. Wäinämöinen tähän asti ei ollut ulompana rannasta; k. ww. 17, 18.

ww. 125—128. Joukahainen näillä sanoilla tahtoi toista iäksi päiwäksi nykyiseen tilaansa kiinnittää.

ww. 143—148. Asian paremmaksi kuwaelmaksi runo usein kertoo ja selittää pienimmätki seikat.

---

7 Runo.

ww. 5, 6. Katso I: 111, 112.

ww. 17—20. Turwattoman wieläki tawallisia sanalaskuja.

w. 22. Jos ehkä lieneekin alkuperäisessä tarinassa kokolla purjehtiwaa laiwaa kuwailtu.

ww. 31—34. K. VI: 17, 18 ja 110—122.

ww. 43—46. Toinen taikka toinen on epäilemättä lopun tekewä.

ww. 51—54. K. II: 160—162.

ww. 63, 64. Kunne oli kuullut Wäinämöisen aikoneen.

ww. 77, 78. Oli kosiotuumat jo kokonaan mielestään heittänyt.

w. 81. Wenäjän Karjalassa owat pyöreät pöydät hywin tawallisia.

w. 87. Juoksi joko pelosta tahi jotta pikemmin saisi jonkun apuun lähtemään.

ww. 109, 110. Täällä et liene ennen käynyt, kun et rannalta tiedä kylään tulla.

ww. 115—118. Wähin närkästyneenä: „tiedän sen jo sanomattasiki, näin surkeassa tilassa en ollut kotonani".

ww. 121, 122. Hawaittuansa toisen närkästyneeksi kokee sanojansa paremmin sowitella.

ww. 123, 124. Mikä mies sinä olet sitä joukosta, johon kuulut.

ww. 127—132. Nimensä suoraan nimittämistä katsottiin jos ei wi-

holliſuutta oſottawakſi, niin kuitenki liika rökkeydekſi, jonka tähden Wäinämöinen näin kaartaen ilmoittaa itſenſä; k. III: 41.
ww. 133, 134. Kokonaan toiſenlainen kurja olen tätä nykyä.
w. 138. Parempaan tilaan eli onneen.
w. 140. Kertomaan mitä ſinullen on tapahtunut.
ww. 147, 148. Epäilemättäki loitſutaitonſa awulla.
w. 151. Edelliſeſtä wiitosta (w. 127—132) Pohjolan emäntä hywin arwaſi wieraanſa nimen.
ww. 157—160. Lieneekö ſopimattomakſi katſonut nykyiſeſſä tilaſſaan koſioimaan ruweta, kun ei puolella ſanallakaan oſota ſitä warten lähteneenſä; k. w. 77, 78.
ww. 167, 168. Lohi ja ſianliha paraita ruokia; olut ja ſima paraita juomia.
ww. 171, 172. Sanalasku. Mies ei koſtu ja parane ſiitä, jos kuinka hywin kyliſſä ſöiſi ja joiſi.
ww. 177—180. Sanalasku. Olkoon jos kuinki köyhä kotimaa, kuitenkin on armahampi wierasta maata.
ww. 183, 184. Wieraan ſyöttäminen ja juottaminen oliwat yleiſen tawan waatima welwolliſuus, muusta hywänteosta ſai palkintoa ehdotella.
ww. 187—190. Sampo oli tehtäwä metſän, karjan ja pellon annista, jotka ſen itſenſä ſitte piti ſatakertaiſesti jällenſä antaman.
ww. 191, 192. Näyttää kun oliſi itſeſtänſä arwannut Wäinämöiſen tyttöänſä warten tulleen.
w. 198. Kirjokantta eli kirjokanſiſta.
ww. 205—208. Yhtä taitawa kun itſe taiwaan takoja; k. III: 112—124.
ww. 225—228. Pelkäſi Wäinämöiſen hämmentywän, jos tuliſi ylös katſahtamaan ja ihanan Pohjan neiden näkemään. Sepä ſitte waan wiiwyttäiſi hänen kotiin joutumiſtaan ja luwattua ſammon takojan lähettämiſtään.
w. 235. K. VI: 60.

---

8 Runo.

w. 2. Kuuluiſa ſekä maalla että merellä.
ww. 3, 4. Lienee runollinen ylimääräiſyys, oſottawa ei muuta, kun luhdin tahi muun huoneen parwea.
w. 13, 14. K. VII: 225—228.

ww. 27—30. Rikkaan talon emännän tawallisille töille, s. o. semmoisen talon emännäksi; k. III: 273, 274, XXXVIII: 47, 48.

ww. 35—60. Tyttö työkeällä kiellolla ei huolinut toisen mieltä pahottaa, sentähden säälii sananſa tällä tawoin kohteliaammasti.

ww. 49—60. Omat ajatukſenſa panee linnun ſuuhun. Sillä tawoin runo uſeinkin eſittelee yhteiſiä tahi jonkun erityiſiä ajatukſia ja mieliſpiteitä. Wälistä aſetetaan joku lintu ne ilmaiſemaan, toiſen kerran pieni lapſi, wanha akka tahi joku puu, purſi, miekka, kukka, aho, nurmi, kuu, aurinko j. n. e. Arweltiinpa hengettömilläkin olennoilla haltianſa olewan, joiden kautta taiſiwat ihmisten aſioihin puuttua, ja niinpä käyttäwät wieläki ſadut ja pienet lapſet leikeisſään ſamaa tapaa yleiſesti. Käypikſen kautta mielenſä ilmoittaminen monessa tilaſſa wapaammasti ja ſopiwammasti.

ww. 71—76. En ennen arwanne ſinua oikeaksi miehekſi, kun halkaiſet j. n. e. Se oli enſimäinen määrä- eli anſiotyö. Semmoiſia töitä koſijoille tawalliſesti määrättiin kolme, toinen toiſtanſa waikeampaa.

ww. 87—90. Toinen anſiotyö.

ww. 102—108. Kolmas anſiotyö. Sehän ſe mahtia ja taitoa kyſyi niin turhaſta aineeſta wene ſaada, ja päälle päätteekſi piti ſe erinomaiſella tawalla tehtailtaan weteen ſaattaa.

ww. 111—114. Wäinämöiſen tapa ei ollut omaſta woimaſtanſa kerſkata. Sen hän nyt kuitenki kowakſi onnekſenſa unhotti. Kerſkaajalle ja uhkaajalle haltiat mielellään hankkeiwat wastuſta ja wahinkoa ſen ſijaſta kun auttoiwat niitä, jotka heihin turwaſiwat; k. II: 179, 180, IX: 263—270, XIII: 63—66.

ww. 123, 124. Wahingoita pidettiin pahain haltiain ſaattamina.

ww. 135—138. Loitſu-luwuſſa on uſeampia pienempiä oſia, joita nimitetään ſanoikſi, niin eſimerk. raudan luwuſſa: raudan ſyntyſanat, herjaus-, pelotus-, uhkaus- ja manauksſanat, kipu-, tuska- ja hätäſanat, apu-, turwa-, wara- ja rukouksſanat, ſuonten-, werenſalpaus-, woiteen-, ſiteen- ja parannusſanat, kiitosſanat y. m. Kaikkia näitä ei kuitenkaan täsſä tawata.

Loitſimalla eli laulamalla hywän tietäjän luultiin woiwan jos jotaki matkaan ſaattaa. Sillä hän muutti itſenſä tahi jonkun muun kokonaan toiſekſi olennokſi, ilmiſaatti kaikenlaiſia eläwiä, puita j. n. e., lauloi henkenſä ruumiiſta erille, kulki niin kaukaiſia aſioita tiedusteleməssa ja palaſi ſitte jälleen ruumiiſenſa, muita mainitſematta.

ww. 139—146. Runo uſein poikkee yleiliſyyteen kertomiſesſaan.

w. 154. Helmillä koriſtettu letku.

w. 162. Kiirut kun oli, niin kyſyi jo ennen tupaankaan pääſtyänſä.

ww. 169—176. Luojan eli Jumalan awulla kyllä sopei kerskata suuriaki töitä tehneensä; k. VIII: 111—114.

---

9. Kuu.

w. 4. Pirtissä on kaksi kattoa, wälikatto ja ulkokatto.
ww. 5—8. K. VIII: 139—146.
w. 21. Raudan syntyſanoja ei muistanut; k. VIII: 135—138.
ww. 27—34. K. I: 31 ja seur., ja XVII: 123—128.
w. 32. Allisten sekä ylisten ilmakertain.
ww. 38—42. Si'itti ja synnytti itsestänsä.
w. 59. K. ww. 29, 30.
ww. 71—76. Oli kauwan suossa, kenenkään tietämättä sitä raudaksi.
w. 112. Jhminen oli myös Luonnottarien synnyttämä, ja siitä runo häntä sanoo raudan weljeksi, suwuksi tahi heimoksi (ww. 119, 120).
w. 127. Wahingolliset eläwät arweltiin Hiiden hallittawina olewan.
w. 142. Tarkoittanee wanhaa satua, jonka mukaan koira olisi wannonut johon kuhun ei koskewansa ja sitte sen kuitenki syödä hotaisnut.
ww. 143, 144. Jhmistä; k. w. 112.
ww. 151—176. Herjaus- eli kehnonsanat, joilla loitsija toiwoo jonkun aineen tahi eläwän paremmin wallita taitawansa, kun muistuttaa sitä entisestä huonoudestansa.
ww. 159, 160. K. ww. 47—56.
ww. 165—168. K. ww. 65—84.
ww. 171—176. K. ww. 95—120.
w. 181. Sitä, joka on yhtä syntyperää sinun kansasi; k. w. 112.
ww. 183—190. Raudan pelotussanoja.
ww. 191—226. Weren salpaus- ja uhkaussanoja.
ww. 208—212. Jonkun tarinallisen muinaistapauksen muistelmaa.
ww. 213—218. Sanat, jotka luettiin tulikuumalla raudalla haawaa polttaissa.
w. 232. Tammenkuorella on jumoowa eli kokoowa, weren ja muissa wuodoissa awullinen woima, ja sama woima on tuhatlatwa- eli kärsäheinälääki (w. 234).
ww. 235, 236 ja 242—244. Kaukaa ulkomailta saadut aineet jo silloinkin oliwat erinomaisessa arwossa.
w. 243. Monet tietäjät oliwat niihin loitsuluwuillansa woimaa lisän-

neet, jota eri ſanalla nimitettiin woidetten lukemiſekſi eli katſomiſekſi.

ww. 251, 252. Niin wäkewiä, että kallioin halkeematki niillä woideltuina liittyiwät yhteen.

ww. 263—270. Turwaſanat. Omiin woimiinſa luottamista pidettiin waarallisna; k. VIII: 111—114 ja 169—176.

ww. 275—280. K. XLV: 73—92.

ww. 291, 292. Jotta ei tuliſi wikaa eli haittaa jälkeenpäin tuntumaan.

ww. 299—312. Kiitosſanoja.

ww. 315—322. Monessa muusſaki tilaſſa Wäinämöinen oſotti huolta jälkeiſiſtänſä pitäwän.

---

10 Runo.

ww. 13—16. K. VI: 135—140.

ww. 25—30. Pidettiin kauheana rikokſena, jos ken ei täyttänyt, waikkapa wihollisenki hywäkſi tehtyä lupaustanſa; k. V: 85, 86.

ww. 33—36. Ilmarinen alinomaa oli ahkerasti työsſä kiinni, ſentähden aina tawattiinki pajaſanſa. Työtä pidettiin silloin miehen kunniana, johon entiſeen arwoonſa ſe nyky-aikana taas on ylentymässä, ſillä ainoastaan kelwottomat roistot nyt enää häpeewät työtänſä tehdä.

ww. 49, 50. Kalliita, loiſtawia koriſtukſia niin paljo otſaſſa ja rinnaſſa, että wetiwät kuulle ja auringolle wertoja.

w. 53. Kaſſapäätä; k. VI: 60.

w. 56. Kirjokannen, kirjokanſiſen; k. VI: 60.

ww. 63, 64. Joſſa miehet ſaawat ſurmanſa (miekalla tahi loitſimalla) ja jonne kulkieſſa moni jo matkallaki hukkuu mereen.

w. 90. Tietäjät ſanojanſa tawalliſesti lukiwat hiljaiſella äänellä, paitſi kun oliwat haltioiſſaan.

ww. 121—124. K. VII: 200—203.

ww. 127, 128. Suomalainen kohteliaiſuuden wuokſi uſein käyttää arwelotapaa ſelwimmistäkin aſioista, niin täsſäki: lienen, ei: olen.

w. 132. Joka olet nuorempi minua itſeäni.

w. 140. K. VIII: 2.

ww. 148, 149. Syötti ja juotti yltäkylläiſesti.

ww. 155—158. K. VII: 187—190.

ww. 165, 166. K. III: 112—124 ja VII: 205—208.

w. 179. K. I: 145.
ww. 183, 184. Metsästystilan eduskuwa.
w. 183. Kultakaari, kultakaarinen; k. VI: 60.
ww. 189, 190. Kalastaja-elon eduskuwa.
ww. 189—202. Uudessa työssä täytyi useampia turhia kokeita tehdä.
ww. 195, 196. Karjastaja-elon eduskuwa.
w. 196. Kultasarwi, kultasarwinen; k. VI: 60.
ww. 201, 202. Maawiljelyksen eduskuwa.
w. 202. Kultaterä, kultateräinen; k. VI: 60.
ww. 207, 208. Osottaa jo silloinki tuulen woimaa ei yksin laiwaliikkeesen käytetyksi.
ww. 226—234. Sammolla jos lieneeki kuwailtu kaikkia sen-aikuisia elinkeinoja yleisesti. Sen piti tuottaa kyllin jauhoja, suoloja ja rahoja sekä jokapäiwäisiksi tarpeiksi että säästettäwiksi.
w. 237. Kiwimuurin sisään.
ww. 247—260. K. VIII: 35—60.
ww. 257—260. Kyllä tärkeitä töitä, kuin käkienki kukuttaminen ja lintusten laulattaminen edellä (w. 249, 250).
ww. 261—266. Niin tytön edellinen wastaus, kuin Ilmarisen tyytymys siihen, jo owatki jonkun paremman siwistyksen todistuksia; k. VIII: 35—60.
ww. 273, 274. Raskaassa huolessani, kun tyttäresi minun hylkäsi, en näekkään paitsi selwän kuoleman edessäni.
w. 300. Säästöön pantawia.

---

11 Runo.

ww. 11, 12. Runo näillä sanoilla tarkoittaa hänen häilywäistä, huikentelewaa luontoansa.
ww. 21—32. Kuwallinen osotus korkeasukuisista, rikkaista kosijoista.
w. 42. Niiden joukkoon, jotka owat suurempi-sukuisia, kun sinä itse olet.
w. 44. Waikka elettiinki niinä aikoina tasawallassa, niin se ei estänyt ylhäisten ja alhaisten erotusta kansassa.
ww. 46—48. Semmoinen kaunis, muhkea mies, kun minä olen, kyllä saapi tytöt mieltymään, ettei sukua kysytäkkään.
ww. 53, 54. Silmät lienewät enemmän tyttäriin, kun weräjään päin eläneet.
ww. 60, 61. Suuttumisen merkki.
ww. 81, 82. Tällä wastauksellansa ilmoittiwat häntä neitosten seuroihin ei tahdottawan.

ww. 99, 100. Kulki paljon sekä jalan että wenehin.
ww. 123—128. Tämä kowa, tytöille warta wasten sowitettu uhkaus jopa wainen taisiki heidän sunnsa tukkia.
ww. 135, 136. Piti Saaren miehiä waroa ja pimeän aikana liikkua.
ww. 137, 138. Tätä tyttöä, joka nyt on omanani.
ww. 159, 160. Hiiden wäki oli mainioita seppiä.
ww. 161, 162. Sodassa julistan nimeni suurisukuisten wertaiseksi, ylenen niiden rinnalle.
ww. 170—172. Sen-aikuiset sodat enimmiten oliwat ryöstöretkiä, saaliin halusta nostetut.
ww. 175—182. Lemminkäinen wertaa miesten sodankäyntiä naisten tanssipitoihin ja lupaa ei sotaan lähteä, jos toinenki woisi itsensä tanseista pidättää.
w. 199. Mitä warten eli minkä toiwossa läksin matkalleni.
ww. 219—222. Näyttää kun Lemminkäisen tupa olisi kehnon puoleinen ollut wanhoilla lahonneilla seinillä, pienillä ikkunoilla ja kaitafilla lattioilla.

---

12 Runo.

w. 20. Suuttui, kun nainen oli walansa unhottanut, ja ehkä senki tähden, kun hänen kylänkäyntinsä osotti kyllästymistä koti-elämään.
w. 24. Luultiin sillä tawoin lujemmaksi sota-aseita wastaan tulewan.
ww. 31—36. Nä'in unissani koko tuwan walkean wallassa olewan. Outoin unien aina luultiin jotain erinomaista ennustawan; k. XLIX: 33—36.
ww. 38, 39. Tällä wertauksella myös komppaa naista walansa unhottamisesta.
ww. 47, 48. Pohjan neiden kylmyys kosijoita wastaan lienee Lemminkäistäki harmittanut.
ww. 53, 54. Kummaksi katsottiin niinäki aikoina kaksi- ja moniwaimoisuutta.
ww. 57—60. Joihin on näyttänyt mielensä tekewän.
ww. 65, 66. Lapin nimellä silloin ymmärrettiin rajakansoja yleisesti, Turjan sana sitä wastaan lienee Jäämeren rannoilla Skandinawilaista kansaa osottanut.
ww. 76—78. Eiwät woineet pienintäkään wahinkoa minulle saattaa.
ww. 87, 88. Turjan kansalla oli oma, erinäinen kielensä.

w. 92. Nakkasi suan kiwastuneena seinää wasten kädestään, jonne se puuttui seinän ja patsaan wäliin.

ww. 95—98. Yhtä helppo on saada tuosta suasta werta wuotamaan, kun minustaki. Niillä sanoilla, jotka joku kiwastuneena ja innossaan lausui, arweltiin aina erinomainen woimansa ja merkityksensä olewan.

w. 105. Kutsui wiheltämällä luoksensa.

ww. 115, 116. Kuwaus kewyestä, joudukkaasta kulusta.

w. 124. Maan eli Mannun haltioita.

ww. 129—132. Luultiin sen woitolle pääsewän, joka ensin hawaitsi wastustajansa.

ww. 145—148 Tahtoi riitaa alotella, jotta siitä saisi syytä kiwastuaksensa ja loitsu-intoon päästäksensä.

ww. 158—160. K. X: 114—116.

ww. 163, 164. Täydessä innossansa eli haltioissaan Lemminkäinen oli kokonaan toisen näköinen.

ww. 168—170. Painowirhe; luettawa näin:

„Lauloi miehet miekkoinensa,
Urohot asehinensa,
Min mikäli, kun kukali;"

w. 174. Umpisilmäksi runo tawanmukaisella ylellisyydellänsä sanoo wähänäköistä.

ww. 183, 184. Semmoiseen katalaan en tahdo mahtiani menetellä.

ww. 189, 190. Tuonen eli Tuonelan joella, salolla, kankaalla j. n. e. useinki tarkoitetaan waarallisia paikkoja yleensä, joissa Tuoni eli Tuonen wäki oli wahtimassa, jos ketään tulisi, joka niissä löytäisi surmansa. Sen he sitte heti korjasiwat Tuonelaan. Sama merkintä woipi Manan ja Manalan sanoilla olla.

---

13 Runo.

ww. 11, 12. Tieto siitä oli jo Pohjolaankin ennättänyt.

ww. 15, 16. Awioliiton purkaminen silloin ei tainnut mikään erittäin tawaton asia olla; k. XII: 57—60.

ww. 27, 28. Ensimäinen ansiotyö; k. VIII: 71—76.

ww. 30, 31. Joku mainio sen-aikuinen sukkiseppä.

ww. 43, 44. Hiiden wäki lumoo silmäsi, että kun olet kauwan ajanut ja luulet hirwen ampuneesi, et tapaa paikalla kun wanhan lahopökkelön.

ww. 59, 60. Oliwat niin sukewat ja liukkaat, että epäili kenenkään niillä hiihtää tohtiwan.

ww. 63—66. Lemminkäisen tapa oli ei koskaan epäillä mahdistansa, oli tila mikä hywänsä. Ulomma ajattelematta hän katsoi kaikkia töitä hywin helpoiksi ja tawallisesti kerskailiki woimastansa, peräti wastoin kuin Wäinämöisellä oli tapana. Pelkoa hän ei tuntenut nimeksikään.

ww. 73—80. Ajaton ja onneton kerskaus; k. VIII: 111—114.

ww. 113, 114. Kun semmoisella wauhdilla kulki; k. XII: 115, 116.

ww. 125—134. Lapin wäen wastaus.

ww. 141—148. Kun ei ollenkaan epäillyt hirwen kohta tawottawansa, niin määrää kaikille tehtäwänsä, ikään kun olisi hirwi jo kädessä ollut.

w. 145. Walkeaksi kattilan alle.

ww. 151—154. Tuli niin kauwas ensimäisellä potkaisulla, ettei enää näkynyt, ja toisella niin, ettei kuulunutkaan.

ww. 155—157. Sitoi hirwen koiwuisesta kytkyestä waahteri-seipääsen.

w. 165. Poron taljoja Wenäjän Karjalassa tawallisesti wieläki lewitetään wuoteeksi lattialle.

ww. 170, 171. Lempo sinulle taljasi antakoon, nuorten neitten kansa maataksesi.]

ww. 185—188. Hiiden wäen kosto Lemminkäiselle kerskaamisestansa; k. ww. 73—80 ja 141—148.

---

14 Runo.

ww. 3, 4. Kun ei enää luottanut omiin woimiinsa, waan muisti haltioitakin awuksensa pyytää.

ww. 7—46. Metsästäjän lukuja.

ww. 15, 16. Metsän kulta ja hopea, s. o. mikä metsän otus hywänsä, mutta Lemminkäinen sillä tarkoittaa Hiiden hirweä.

ww. 25—30. Laita metsä komeimpaan juhlapukuunsa, niinkuin sen anti-aikoina kuwailtiin olewan.

ww. 41, 42. Anna sinä kultasi ja hopeasi (ww. 15, 16), niin minä sitä wastaan uhraan sinulle kultaa ja hopeata.

w. 62. Ko'oltansa kameliwarsaan werrattu.

ww. 69—74. Uhrisanat, kun onnellisesta saaliista annettiin haltioille wähäisen kulta- tahi hopea-kaawetta.

ww. 84, 85. Toinen ansiotyö.

ww. 104. K. II: 181—196.
ww. 121—128. Houkutussanoja.
w. 124. Hopea-päätäsi.
ww. 145—148. Kolmas ja waikein ansiotyö.
ww. 155—158. K. XII: 185—192.
w. 166. Pitkän putkenmoisen umpipää-eläwän.
w. 177. En tiedä, miten weskäärmeen pisto olisi loitsittawa.

15 Runo.

ww. 9, 10. K. XII: 92—98. Harja oli kaiken aikaa liikuttamatta ollut siinä, mihin Lemminkäisen kädestä nakattua oli puuttunut.
ww. 33—36. Kuwaus kiireestä kulusta; k. XII: 115, 116 ja XIII: 113, 114.
ww. 41, 42. Päiwällä eli auringolla, kuin kaikilla muillaki kappaleilla, oli haltiansa, joka taisi ihmisten onneen puuttua; k. VIII: 49—60.
w. 56. Wiittä sataa syltä.
ww. 70—72. Lienewätkö Lemminkäisen äitiä wastaan itsensä niin warustaneet.
ww. 79—82. Kun niistä wielä paremmin tuli tietämään Lemminkäisen hukassa olewan.
ww. 85, 86. Harawa tarttui johonki, jota arweli ensin elotukuksi.
ww. 90—92. Runo kokkalauseisesti käyttää sanaa pikkuista wastahakaisella merkinnöllä.
ww. 97—100. Korppi näetsä puhui omaan puoleensa, raadosta ruokaa saadaksensa; k. VIII: 49—60.
ww. 113, 114. Eikä liene wielä henkeäkään ollut.
w. 118. Itse kauniin kukka tahi kukkain päällikkö.
ww. 139—142. Henkiin saatanto-sanat.
ww. 147—150. Arweli unen näöksi koko mennyttä kuolio-tilaansa.
ww. 155, 156. Ilman ylenkatsottua äitiäsi, jonka kiellosta ja warotuksista et Pohjolaan lähtiessäsi ollut milläsikään; k. XII: 64 ja edell.
ww. 162—168. K. XIV: 155—178.
ww. 171, 172. K. XII: 71—78.
ww. 178—186. Muistui jo mieleen, mitä warten oli Tuonelan joelle lähtenyt.
ww. 197, 198. K. II: 179, 180, VIII: 111—114 ja XIII: 185—188.

16 Runo.

ww. 7, 8. Luki eli lauloi kunki eri työn tahi paikan hywäksi ne tieto- eli mahtisanat, jotka sillen antoiwat onnea ja menestystä, erityiset sanat pohjalle, toiset laidoille, kokille, kaarille j. n. e.

ww. 17, 18. Jo kaikki walmiiksi saatuansa ei muistanut sanoja, joita juuri wiimeisiin töihin tarwittiin.

ww. 22—24. Lieneekö ollut mielessään käydä entisiltä Tuonelaan menneiltä tietäjiltä niitä kysymään, sillä paljo mahtia ja tietoja arweltiin wainajoiden kansa Manalaan joutuneen, kun eiwät olleet niitä eläissään muille ilmoittaneet. Tietäjät silloin pelkäsiwät tietonsa wähenewän heiltä itsiltänsä, jos ilmoittiwat sen muille.

ww. 39, 40. Manalaiset oliwat ko'oltansa pienenlaatuista wäkeä.

ww. 45, 46. Terweitä, woimissaan olewia ihmisiä ei odotettu Manalaan.

ww. 51—54. Kuwailee runoa eläwäksi, reellä kulkewaksi olennoksi.

w. 64. Sanoo: ei paljo, arwelee: ei yhtään.

ww. 66, 67. Waikeimman ja waarallisimmanki työn kesken heittäminen pidettiin häpeällisenä.

ww. 87, 88. Tuonelasta ei annettu tietoja eläwillen ihmisille.

w. 89. K. X: 127, 128.

w. 98. Makasi puoliwalweella, koiran unta.

w. 106. Monta tärkeätä työtä tietäjät wieläki toimittelewat yksinäisillä wesikiwillä, s. o. kiwillä, joiden ympäri wesi kulkee. Luulewat semmoisen paikan rikkeitä ja muita loukkauksia wastaan paremmin wakuuttaa taitawansa.

ww. 131—134. Mahdikkaat tietäjät tositarpeessa taisiwat itsensä muiksi olennoiksi muuttaa; k. VIII: 135—138.

ww. 142, 143. Warjelkoon ketään itse Manalaan menemästä.

ww. 153—162. Joku hämäräinen tieto oli silloinki toisesta elämästä.

ww. 155, 156. Elkäät tehkö pahaa eli wääryyttä wiattomille ihmisille; k. IX: 315—322.

---

17 Runo.

ww. 13, 14. Joku muinais-aikainen mahtawa jättiläis-tietäjä, joka eteen wiritetyillä wiwuillansa ja ansoilla (ww. 19, 20) wäjyili ihmisiä ja söi ne sitte suuhunsa (ww. 55, 56 ja 73, 74).

ww. 26—30. Kuwallinen esitys kowin waarallisesta matkasta. Ar-

wattawasti Wipunen ennen eläisſänſä oli aſuntopaikkanſa (linnanſa tahi luolanſa) lähelle-pääſemättömäkſi warustanut.

ww. 35—38. Wahwa metſä jo oli ennättänyt hänen hautakummullenſa kaswaa.

w. 48. Jonka jo pitää ihmistä totella, joka et enää woi ihmiſelle pahaa tehdä.

ww. 59—70. Teki pajan ja alkoi takoa Wipuſen mahaſſa, ſillä häntä waiwatakſenſa.

ww. 79—92. Pahan poismanausſanat; k. VIII: 135—138.

ww. 81, 82. Hiiden ſanalla uſein oſotetaan jotain hirweätä, kauheata, ja Manalan ſanalla waarallista; k. XII: 189, 190.

ww. 93—100. Pelotusſanat; k. IX: 183—199.

w. 94 Jolla ei ole emoa, tahi: jonka emoa ei tunneta.

ww. 101—106, Manausſanoja.

ww. 105, 106. Pikemmin kun kerkiän manata ja ajatellakkaan.

ww. 115, 116. Itſekunki pitää tietonſa ja taitonſa jälkeiſtenſä hywäkſi ilmoittaman, ei ſalaſſa pitämän.

w. 118. Aukaiſi ſuunſa.

ww. 121, 122. K. VIII: 135—138.

ww. 123—132. K. I: 31—136, III: 101—140 ja IX: 27—56.

w. 162. Joilla tehtailla kuultiin paljo tietoſanoja lauſuttawan.

ww. 165, 166. Ainoaſtaan mahtiſanain woimalla.

---

18 Runo.

ww. 2—6. Kolmatta anſiotyötänſä (k. VIII: 102—108) Wäinämöinen ei kyllä ollutkaan oikein täytetykſi ſaanut, ſillä tämä oli uuſi purſi (k. XVI: 4), lähtee kuitenkin onneanſa koettamaan.

w. 4. Kasſapäätä.

ww. 7—14. Koſiomatkalle lähtieſſänſä piti kaikki parhain päin koriſtaa.

w. 44. Purren haltialta.

w. 65. Salmilta, joiſſa ſakſat eli kauppiaat laiwoillaan kulkewat.

ww. 78—80. Enſimäiſeſſä wastauksesſaan Wäinämöinen wertaſi neittä lohekſi, toiſeſſa hanhekſi ja täſſä kolmanneſſa muiſtuttaa ſodasta, joka ehkä oli tarjona Pohjolaan päästyänſä.

ww. 81, 82. Sääriwarſi oli muinaisaikoina korkeuden mitta ja ſamoin polwiki. Muita mittawertoja oliwat: kynnen mustukainen, kynſi, ſorminiwel, ſormi, peukalo, ſyrjäkämmen, waakſa, kynäswarſi, kir-

wes=, keihäs= tahi sauwan warsi, syli j. n. e. Korkeusmittoja tawallisesti osotettiin pystössä olewilla, pituusmittoja maassa makaawilla esineillä.

w. 91. Jouset walmiina keulassa, jossa ensin tarwittiinki.

ww. 109—111. Lapset ja muutki, kun owat jotain erinomaista tietäwinänsä, useinki alottawat puheensa kysyen: „mitä annat, niin sanon = = =“. Semmoinen palkan kysyntä on kuin kehotteena saamaan toista tarkemmin kuulemaan.

w. 134. Hietaista rantoja.

ww. 139—148. Sen=aikuisen siwistyksen todistus; k. X: 261—266.

w. 166. Koira nimittäin haukkui siellä.

ww. 167, 168. Kun itse mitään ei nähnyt eikä kuullut, niin alkoi tarkastella sinnepäin, kunne koiran nenä osotti.

ww. 171—174. Meri tahi joki oli sulana, waikka rannoilla oli lunta rekikelikki.

ww. 187—192. Pihlajasta tulessa taisi pihkua punaisempaa tahi walkeampaa nestettä; edellistä täsfä werrataan werekki. Löytyi kyllä muitakin arpakeinoja, joiden awulla tulewista tahi muista tietämättömistä asioista yppdettiin selkoa; k. XLIX: 33—36.

ww. 197—200. Meden wuotaminen oli oudompi tapaus, jonka Suowakko kuitenki tiesi selittää. Sama Suowakko taisi olla joku kulkuakka. Jos olisi Suomakko tahi Sawakko, niin sana merkitsisi Suomen tahi Sawon akkaa.

w. 216. Olutta silloin pidettiin jokapäiwäisessä elämässä, sillä wieraita warten sitä ei nykään ollut tietty panna.

ww. 218, 219. Lienee tapana ollut tytön mielisuosionsa osotteeksi kosijalle olutta tarita.

ww. 221, 222. Kosiolahjoja.

ww. 225, 226. Osottaa tyttöin mieltänsä myöten saaneen walita, kenen tahtoiwat. Mutta kun silloinki moni tyttö wanhempainsa kehotuksesta taisi rikkaan kosijan rakkaan sijasta ottaa, niin sitä kehotusta tahi yllytystä sitte jälkeenpäin, kun katui kauppaansa, wertasi myymiseksi, josta muutamat owat päättäneet, wanhemmilla tapana olleen myydä tyttärensä miehelle.

w. 234. Teräs= tahi rautanawoista pyöriwille ja rautawanteisille teloille.

ww. 237, 238. Kiiruhti kysymään, ennenkun Ilmarinen ennätti paikalle. Sanoista ikuinen ystäwä, kainaloinen kana j. m. woisi päättää naisten tilan niinä aikoina ei olleenkaan niin kowan, ylenkatsotun ja orjallisen, kun moni sen on luullut olewan.

ww. 241—244. K. VIII: 101—108.

ww. 247—254. Kokee kaartelemalla wastata; k. ww. 2—6, muist.
ww. 256—266. Tyttö, kun ymmärtää Wäinämöisen ei täyttäneenkään määrätyötänsä, kieltää lähtewänsä hänelle, ja laskee lisäksi muutamia komppasanoja wastauksekſi Wäinämöisen kehumiselle purrestansa.

---

19 Runo.

ww. 5, 6. Wäinämöiſellen ei liene tarittukaan olutta, koska ſiitä ei lauſuta mitään.
ww. 8—10. Tyttö lienee pukeimaan mennyt, jonka tähden ei ollut tuwaſſa.
ww. 15—18. K. VIII: 71—76, XIII: 27—28.
ww. 17, 18. Nämät ſanat liſäſi pelottaakſenſa Ilmarista ja luowuttaakſenſa häntä koko tuumasta.
ww. 43, 44. K. XII: 189, 190.
ww. 62, 63. Tyttöin tawalliſia lempinimiä oliwat: alli, ſotka, ſorſa, ſiniſorſa, kana, hanhi, lintu, lempilintu, marja, meſimarja, punapuola, manſikka, waapukka, weſa, lempilehti, kukka, kulta j. n. e.
ww. 79, 80. Laiwan woi runokieli kyllä kokokſi kääntää.
ww. 97, 98. Niin hirweän ſuuri, että parhaikſi mahtui lentämään maan ja taiwaan wäliſſä; runollinen ylimääräiſyys.
ww. 113, 114. Hauki oli painanut kokon pohjaan asti.
ww. 117—120. Yhen kynſiänſä, ſ. o. kouranſa.
ww. 129, 130. Kauhtumiſen eli innoſtumiſen kuwaus; k. XII: 163, 164.
ww. 137—140. Weſi oli ſuomuja täynnä, ilma höyheniä.
w. 142. Hawupuiden latwaan kotkilla onki tapa ſaaliinſa kantaa.
ww. 146—148. Pelkäſi Pohjolan emännän ſiitä moittimiſen ſyytä ſaawan.
ww. 158—160. Leikillään tahi harmiſtuneenaki näistä liikamääräiſistä anſiotöiſtä, ſillä ſammon taonnalla (k. X) jo oli kun oliki tytön anſainnut.
w. 165. Suutukſiſſaan edelliſestä muiſtutukſesta.
ww. 185—188. Tiedettiinkö ſinunki kotipaikoillaſi neiden koreudesta ja meidän hywiſtä päiwiſtä kertoa?
ww. 189—216. K. VIII: 49—60.
w. 192. Merikululta, kaupparetkiltä ja niiden kautta ko'otuilta tawaroilta.
ww. 194—196. Kotitoimilta ja wieraita kestitſemältä.

w. 198. Onnen etsijä tahi kaiwaja, onnellinen.
ww. 200—202. Muistutus työn taidosta. Kaikki työt waan ei osanneetkaan punaista ja keltaista painaa.
ww. 204—216. Uutteruuden ja ripeyden kuwaus.
ww. 223, 224. K. VIII: 111—114, XIII: 73—80.

---

20 Runo.

ww. 1, 2. Runolaulajat usein alottawat uudet runonsa näillä sanoilla.
w. 6. Muistuttaisiko Jumalisten nimi wanhaa Permiäläisten Jumalan kuwaa?
ww. 13, 14. K. II: 97, 98.
ww. 15, 16. Häme ja Kemi, kuin monet muutki, oliwat kulkunimiä, jotka seurasiwat Suomalaisia siirtomatkoillansa nykyisille asunnoilleen. Niitä siis ei woi päättää nykyisiksi saman nimisiksi paikoiksi.
ww. 15—20. Warsin tawaton ylimääräisyys.
ww. 29—32. Ulompana asuwilla arweltiin enemmin woimaa ja mahtia löytywän. Niin wieläki turha-uskoiset pitäwät Lappalaisia kowin mahtawina tietäjinä.
ww. 37, 38. Weden haltioilta.
ww. 39—44. K. II: 83—88. Runo, tawattoman pienelle woiton tawattoman suuresta antaessansa, sillä saattaa kertomuksensa wieläki kummallisemmaksi.
w. 50. K. II: 97, 98.
ww. 56—58. Padat kun oliwat pieniä, piti wettä suurempiin tarpeisiin keittää tahi lämmittää korwossa tahi muussa puu-astiassa, johon nakattiin tulikuumia kiwiä weden sekaan.
ww. 57, 58. Kuurnain eli kynäin sijasta monin paikoin wieläki käytetään korwoja.
ww. 63, 64. Runollinen ylimääräisyys.
w. 71. Muistuttaa niiden aikain epäwaraisesta tilasta, kun ei tiedetty, koska sota oli niskassa. Edeltä-päin sotaa ei julistettu, waan paremmin warottiin, ettei toinen ilmankaan saisi tietoa sotahankkeista; k. XI: 170—172.
ww. 79, 80. Olutta keitettiin rannalla, johon ei tarwinnut wettä ja kuumennuskiwiä kaukaa hakea.
w. 82. Harmissaan.
ww. 85—92. Anopin nimellä ja muillaki sanoilla warta wasten tah-

toi härnätä Pohjolan emäntää. Toki tieſikin häntä itſeänſä ei häihin kutſuttawan; k. XII—XIV.

w. 95. Mehiläiſellä wanhoiſſa runoiſſa on paljo erinäiſiä toimituksia; k. XV: 117—134.

ww. 135—140. Kaunis ſen-aikuinen tapa, joka myös ynnä monen muun kohdan kanſſa todiſtaa jommoiſeſtaki ſiwiſtyksestä. Siitä muiſtuttaa eſim. kauniit häätawat (k. XXIII), naisten lempinimet, jonkinmoinen kauneustunto (k. XXIV: 90—92), maalatut laiturit, peſtyt lattiat, hywin ſiiwotut, pihlajia kaswawat pihat j. n. e.; k. XVIII: 139—148.

ww. 149, 150. Orjilla ja palkolliſilla toki oli walta tiedustella syitä tehtäwiin töihinſä. Moni ſiwiſtynytkin olewinanſa ei anna heille ſitäkään waltaa.

ww. 155—158. Tarkoittaa epäilemättä Lemminkäiſen edelliſiä wehkeitä Saarella (k. XI) ja Pohjolaſſa (k. XII).

ww. 161—164. Kun aſui kaukana, piika ei tuntenut.

---

21 Runo.

w. 8. K. XX: 71.

w. 13. Sulholla piti olla edeltäjänſä eli edellä-kulkijanſa.

ww. 16—20. Nimittelee paikkoja, joista arweli ſemmoiſen jyryn nousneen, kun ſen enſin kuuli.

ww. 27—34. Piſinten, ſ. o. parasten miesten, piti paljain päin ſulhoa pihalla waſtaan ottaman.

ww. 43—46. Sulhon ſuuruus on näin ſilmin nähtäwäkſi eſitelty.

ww. 47—52. Owien ja muiden paikkain wäljennysſanat.

ww. 57—62. Tällä tawoin ſaattaa ſulhon ja muun tulowäen huomaamaan, kuinka tupa jo oli häitä warten ſiiwottu; ſopimatonta oliſi ollut ſiitä muulla tawalla muiſtuttaa.

ww. 65, 66. Huonommiſſa paikoiſſa lattiat wielä oliwat pyöreiſtä puiſta, taikka itſe maaperustaki lattiana.

ww. 75—78. Omaa kiitosta ei katſottu ſopiwaksi.

w. 79. Kun kyyhkyſet ſiiwosti ja hiljaiſesti, ei röykkeäsi, liikkuen.

w. 84. Ruokapöydän piti jo walmiina odottamaſſa olla.

w. 108. Wirren hallitſija eli tuki.

ww. 119—122. Muiſtuttaa runoin ja lauluin tawalliſuudesta pitopaikoiſſa.

ww. 130—142. Taiſipa moni muuki ſamalla lailla eſtellä itſeänſä; lienewätkö häwenneet Wäinämöiſen rinnalla laulamaan ruweta.

ww. 133, 134. Wertaus otettu keweäkulkuisista, yhtäläiseen juoksewista aineista.
ww. 140—142. Jotka kaikki kulkiwat wastahakoisesti.
ww. 149, 150. En kaipaa edeltäjää; k. I: 3, 4.
ww. 153, 154. Muuttihe toiselle sijalle, josta paremmin kuuluisi ympäriinsä.
ww. 159, 160. Werratuita aineita kumpiaki löytyy epälukuisin.
ww. 163, 164. Mitkä lähempänä Wäinämöisen ympärillä, mitkä ulompana seisoen ja istuen tahi askareitaan toimittaen.
ww. 171—190. Jumalalta piti silloinki kaikenlainen olewa onni rukoiltaman; k. II: 179, 180.

---

22 Runo.

ww. 7, 8. Runo wälistä ihan selwiäki kohtia ei nimitä suoraan, waan arwelemalla ja muita ensin ehdottelemalla; k. XXI: 16—20.
ww. 19—21. Sulhon lahjoja morsiamen omaisille ja kihloja morsiamelle itsellensä runo. wertaa ostohinnaksi: k. XVIII: 225, 226.
ww. 29, 30. Olit yhtä huoleton ja kaikkein ihasteltu, kun kukat kedolla ja manśikat ahosilla.
ww. 35—38. Toisenlaisia ääniä tulet siellä kuulemaan.
ww. 39—42. Ei olekkaan tämä matka, kuin ennen pienemmät matkat, joille mielelläsi läksit.
ww. 43—45. Et hyppelle pihalla ja astelle kynnyksissä yhtä siewästi, kun ennen lapsena ollessasi.
ww. 49—58. Tyttöin tawallisia mielipiteitä ja toiwotuksia.
ww. 57, 58. Wertaus ihmisten hartaimmista toiwotuksista.
ww. 69, 70. Ettei tiedä mihin menee ja kuinka tulee pystössä pysymään.
ww. 76—78. Muretta kuwattiin mustaksi (ww. 85, 86); k. IV: 97, 98.
ww. 81, 82. Waloisa aika aina on iloisempi, kun pimeä, jona kaikki makaa lewossaan tahi muuten on äänetönnä.
w. 90. Kutittaa siitä, kun hänen neuwoansa oli halweksittu.
ww. 99, 100. Wertaus otettu tukalasta wiertämisestä tulen ääressä ja katkerasta sawusta terwaa keittäissä.
ww. 105, 106. Makaamista työntekijä-kansa wieläki tawallisesti pitää suurimpana onnenansa.
ww. 110—112. Huoli, ajatus ja paha mieli kuwatut käsin pideltäwiksi, annettawiksi aineiksi (ww. 134—138).

ww. 115, 116. Paljo ei puutu kuninkaan onnesta.
ww. 119, 120. Wähän wankia parempi.
ww. 125, 126. Läkſi kourat ja kahmalot kypneliä täyteen poskipäitä pyyhkiesſänſä.
ww. 140—148. Määrättömän paljo luwultanſa ja niin raskaita, ettei niitä hewoinenkaan oikein jakſaiſi wetää; k. XXI: 159, 160.
ww. 151, 152. Käkeä pidettiin oikein ilon ja onnen kuwana, kun arweltiin hänellä laulaminen lämpiminä kewä- ja keſä-aikoina ainoana työnänſä olewan; k. II: 223—232, IV: 211—222, XLIV: 81.
ww. 157—160. Linnulla kylmäſſä jäiſeſſä wedeſſä ei waan ajateltukaan wallan hywiä päiwiä olewan.
ww. 161, 162. Saatua morſian kylliksi entiſtä, wanhempainſa kodiſſa wietettyä eloanſa muiſtamaan ja ſitä tulewaan, tietämättömään onneenſa wertaamaan, moni taas mielellään lohduttelisi häntä ſiitä ſyntyneiſſä ſuruiſſa, jota yhteiſtä mieli-alaa runo nyt eſittelee lapſen ſanoilla; k. XIX: 189—216.
ww. 165, 166. Soilta ja ojawarſilta wehkoja waraleiwäksi keräämään.
ww. 175—178. On oiwallinen metſäſtäjä.
ww. 179—192. On ſuuren karjan elättäjä, mainio maan wiljelijä ja yltäkylläisten tawarain omiſtaja.
w. 182. Metſät ja korwet karjaa täynnä.
w. 185. Rikkailla wieläkin on moniwuotiſia elo-aumoja, joita ſitte tarpeen mukaan puidaan eli tapetaan.
w. 186. Jywäſäästöjä ojatörmiſſä ja penkereiſſä.
ww. 191, 192. Aarre-kätköjä kiwien alla. Rahoja ja jywiäki kätkettiin wihollisen pelosta metſään.

---

23 Runo.

ww. 1—4. Muinaiſena häätapana oli morſiamen juhlallinen neuwominenki ja warottaminen, miten hänen tuliſi itſenſä mieheläſſä käyttää. Julkiſilla, kaiken hääwäen kuulleſſa lauſutuilla ſanoilla luultiin olewan parempi waikutus, kun erinäiſillä opetukſilla.
ww. 5—8. Neuwojana taiſi joku muuki, kun oma äiti, olla.
ww. 14—16. Kauwan makaamiſta, oman äitin lempeyttä ja makupaloja elä muualla odotakkaan.
w. 22. Päreeſtä palanut karſi niiſtämään ja uuſi päre kuluneen ſi-

jaan muuttamaan tahi takaſsa eli totoſsa puita kohentelemaan ja uuſia liſäämään.

ww. 25—28. Selkeinä öinä aika jokſeenki tarkkaan arwattiin kuuſta ja otawaſta, pilwiſinä ei ollut muuta ajan merkkiä, kun kukon laulu.

ww. 29—32. S. o.: jo puoli-yön aikana tahi waremminki (runolliſen ylimääräiſyyden mukaan).

ww. 35, 36. Tulen ſaanti kun kehnoilla tulukſilla oli waiwaloiſta, niin palawia hiiliä illalla maata pannesſa wiſusti mähkittiin lieteen, jotta tuli niisſä ſäilyiſi ſeuraawaan aamuun ja woitaiſiin päreeſen puhaltaa; k. XLVIII: 123—128.

ww. 43, 44. Hoida ſuopeasti huonoimpiaki.

w. 46. Joutuen ja keweästi.

w. 55. Niinhän wieläki lakaiſemaan ruwetesſa ripſutellaan wettä, talwella lunta, lattialle.

w. 56. Kuin huolimattomat uſein tekewät.

ww. 69, 70. Lewäperäiſet peſijät ei aina niin tehneet.

ww. 71—76. Tätä warotusta wieläki monen emännän tarwitſiſi mieleſsään pitää.

w. 83. Siiwottomiſsa talwiſsa astioita ei korjattu kiſsain, koirain ja lasten käytäwiltä.

ww. 89—92. Jauha kiiwaasti, eläkä wenyttele työtä jauhorunoja laulelemalla; laulu laiskana pitääpi, wirret työtä wiiwyttääpi.

w. 94. Pöydän puutteesſa jauhot ſeulottiin jonkun tiinun eli muun astian kumotulle kannelle.

w. 95. Moniki waimo katſoo leipomiſta ſuututtawakſi työkſi.

w. 99. Weden loppuesſa korwoa piti kallistaa, ja ſilloin oli aika lähteä uutta wettä noutamaan.

ww. 107—110. Peilien puutteesſa tytöt katſeliwat muotoanſa weteen; niin tekewät paikoin wieläki päätänſä ſomiſtelleſsa.

w. 111. Pitkiä pinoja luettiin talon kunniakſi ja waralliſuuden merkikſi.

w. 114. „Korjaa kehnoinki halko!“ Haapainen puu kyllä rätiſee tuleſsa, mutta ei lämmitä oikein.

ww. 117—120. Arweliſi ſinua wihaiſekſi ja kiukkuiſekſi, jonkalaiſna waimon ei ſowi olla.

ww. 125—128. Waimowäki uſein teettelee pieniä aputöitä wierailla ja palkitſee ne ſalaa jywillä, jauhoilla tahi muulla tawaralla.

ww. 131, 132. Toimeton emäntä kankaan aſetukſeen ja kudontaan uſein hankkii apua kyläſtä; ſinä elä kehräytä ja kudotuta kankaitaſi wierailla ihmiſillä.

w. 139. Huolimattomasti.
ww. 143—146. Saunat monasti owat ulompana talosta rannalla tahi kaiwon lähellä, jotta talwella öisinä aikoina kyllä saaki sufia pelätä.
ww. 147—152. Ole herkkä kuulemaan mitä käsketään, liukas liikunnoilleſi ja nöyrä tottelemaan.
ww. 157, 158. Kädet pestäkſenſä.
ww. 165, 166. Auttele anoppiaſi, ettei wanhemmalla ikäpuolella olleſſanſa tuliſi töisſä waiwaumaan.
ww. 172—176. Äkäiſet waimonpuolet eiwät ſikſikään pidä lukua toiſeſta, jonka tietäwät jotain työtä walmiikſi odottawan, että antaiſiwat hänelle tiedon ſiitä, ſitte kun ſe on toimitetukſi tullut.
ww. 181, 182. Wieläki tawallinen ſananlasku; huwittele wierasta ſiewillä puheilla, kunnes ruoka ſaadaan walmiikſi.
ww. 185—188. Elä kohtele liian ystäwälliſesti.
ww. 191, 192. Lupaa kyſyen, ei itſewaltaiſesti.
ww. 195, 196. Paha lintu peſänſä hieroo.
w. 202. Runſaasti ja iſoiſſa lohkareiſſa.
ww. 209, 210. Paljo paremmin, kun nyky-aikoina kaikin paikoin on tapana, kunnioittiwat lapſet muinoin wanhempianſa.
w. 216. Menetti ihanuutenſa ſinun hywäkſeſi.

24 Runo.

ww. 3, 4. Yksiin häätapoihin edelliſen kanſſa kuuluu ſulhonki neuwominen.
ww. 9—16. Hywän miniän oſotus.
ww. 19—22. Elä wie häntä huonoon paikkaan, piiloſſa ja puutteenalaiſuudeſſa elämään.
ww. 23—26. K. VIII: 27—30.
ww. 28—36. Jos tuliſi kowin ikäwä, käytä häntä wanhempainſa kodiſſa.
ww. 39—44. Turwaa ja ſuojele häntä muiltaki.
ww. 47, 48. Kahdenkeſken, muiden kuulematta.
ww. 61, 62. Täſtä korkeasta kodiſta.
ww. 65, 66. Erotuopit owat tyhjettynä, ero-oluet juotuna. Sillä tawoin runo toiſinaan yhdyſſanain wäliin piſtää jonkun lyhyen muun ſanan erotteekſi.
ww. 67—70. Wiimeiſet lähtöwalmiſtukſet ſuoritettuna.

ww. 71—76. Oman haikean huolensa unohtaen kokee toisia suruissansa lohdutella, kuin siwistyneen ihmisen aina tuleeki tehdä.
ww. 79—86. Jumala osottaa hywyytensä muuallaki; k. III: 291—300.
ww. 90—92. Ruohoisia pihoja, kirkkaita, walkeita wesiä ja hietaisia rantoja pidettiin silloin erinomaisina paikan kaunistuksina. Sen-aikuisesta luonnon ihanuuden tunnosta todistaa myös moni muuki kohta: pihat pihlajaisinensa, kujat kukkawierinensä, lehot, laksot lauluinensa, weet satoine saarinensa (ww. 163—169). Nykyinen talonpoikainen kansa semmoisiin ei paljo mieltänsä kiinnitä.
ww. 95—136. Hywinki liikuttawa mielen kuwaelma mahdollisista muutoksista syntymä-kodissansa.
ww. 97—100. Isä ja äiti jo silloin ehkä makaawat haudassa, eiwätkä kuule, waikka seisoisin ja walittaisin aiwan pään päällä.
ww. 101—104. On jo ruohoja ja pensaitaki äitini haudalle ennättänyt kaswaa.
ww. 109, 110. Witsat ylempänä ja seipäät taloa lähempänä arwelee silloin jo häwinneiksi tahi uudistetuiksi.
w. 115. Ammoo surkeasti, wähissä woimissa.
w. 116. Pitkät rikat ja lastut saawat paikallansa pihalla maata, kenpä sitä hänen erottuansa enää lakaisisi.
ww. 133—136. Tutut rannat, saaret, salmet ja apajat entisillä paikoillansa.
w. 162. Lautakatto, kuin lautalattiaki, on pirtin ylistykseksi sanottu; huonoilla hökkeleillä katot ja lattia eiwät olleet laudoista; k. XXI: 66.
ww. 163—170. Muistutuksia sen-aikuisten tyttöin ihanne-tunnosta.
ww. 171—184. Ilmarinen ikäwystynyt toisen jäähywäisiin keskeyttää ne yht'äkkiä muutamilla komppalauseilla, joilla ikään kuin tahtoisi sanoa: jos siihen tapaan rupeat wielä kaikkia kiwiä ja kantojaki hywästi jättelemään, niin tästä ei tulla koskaan sen edemmäksi.

---

25 Runo.

ww. 5, 6. K. XXIV: 190.
ww. 23—30. Muilla oli muut hartaat odotuksensa, minulla waan aina poikani ja miniäni tulo mielessä; k. XXII: 57, 58.
w. 29. Ylistyssanalla korottaa poikansa weljen kunniaan.
ww. 33, 34. Tarkasti kuunnellessaan piti niin kauwan päätään ja sykeröään kallella, etteiwät siitä enää olleet suoriutua entiselleen.
ww. 43, 44. Muistuttaa wanhoista tawoista, jolloin morsian piti

wäkiwallalla ryöstää. Niin wieläki muutamissa siwistymättömissä kansoissa tapa waatii ryöstämään morsianta, jos kuinka mielellään ilmanki lähtisi ja wanhempansa myös antaisiwat hänen mennä.

w. 46. Lehmuspuiseksi sanottanee seinää siitä, että sen wieressä kaswoi lehmuspuita.

w. 52. Käsi morsiamen ympäri.

w. 65. Jolle syötäissä usein oli sorsanluita nakeltu.

ww. 65—70. Äänteliwät odotus-aikansa lyhentämiseksi.

ww. 80, 81. Morsiamen kaswot oliwat peitteessä.

w. 95. Walkeanwerewä.

ww. 95—100. K. XI: 211—218,XIX: 62, 63.

ww. 110. Isoissa taloissa on leweät lawitsat eli penkit, joilla sopii waikka yönsäki nukkua.

w. 119. Oluen myymäpaikkoja löytyi jo silloinki.

w. 129. Ei tarwitse ruokain loppumista pelätä.

ww. 135, 136. Emäntä siis elköön panko pahaksi, jos hänki seuraa wanhaa tapaa.

ww. 151, 152. Yönsä metsässä wiettänyt.

ww. 153, 154. Ei ole kerinnyt päätänsä harjaamaan ja silmiänsä pesemään, waan heti työhön tarttunut.

ww. 155—160. Hywään taloon kaikki poikkeewat.

ww. 167, 168. Warhaisesta nousennasta kiitettiin isäntää, niin jo toisilla sanoilla emäntääki.

ww. 177—182. Laiskat waimot käänteliwät maltaitaan korennolla, kun eiwät kehdanneet kymärryksissä olla ja käsillään sitä tehdä. Eiwätkä myös pitäneet saunan raittiudesta oikeata huolta, ei aina lawankaan puhdistamisesta, ennenkun mallasjywänsä sille lewittiwät; k. XXIII: 139—142.

ww. 191, 192. Hewoisen kunniaksi sanottu.

---

26 Runo.

ww. 5, 6. Kuuli kaikin puolin matkustawia kulkewan.

w. 10. Salajoukko, s. o. joka salaa hänestä eli häntä kutsumatta piti häitänsä.

ww. 11, 12. K. XI: 60, 61.

ww. 37—40. Parempata kutsua en tarwitse sinä ikänä, kun tuon miekkani kehotuksen.

ww. 45—48. Ne Pohjan wäki juuri Lemminkäistä wasten lienee loit-

ſutaidollanſa warustanutki. Jos oliſiwat wanhastaan olleet, niin Lemminkäinen kyllä ilmankin äitinſä ſelittämättä oliſi ne tietänyt.

w. 61. Tuliſella lienee enſin wihaista, kowaa, wäkewää oſotettu.

w. 73. Semmoiſia ſurmia eli waarapaikkoja naiſet pelätköot ja kawattakoot.

ww. 105—108. Arwaatko minun lampaakſi, jonka metſän pedot ſiltään ſöiſi!

ww. 123—128. K. XII: 161—171.

ww. 131—134. K. XIV: 185—198 ja XV: 73 ja ſeur.

w. 136. K. XV: 155.

ww. 139—141. Muiſtuttaa muinaiſesta tawasta, jolloin wihollisten poikki lyödyt päät pelotukſeksi ja urhoolliſuuden muiſtokſi aſetettiin ſeiwästen eli pylwästen päähän. Niin karhun pääkallon kanſſa wieläki tehdään.

ww. 157, 158. Koetti, jos wielä oliſi kyllin notkea.

w. 161. Joka tohtiſi tätä miekkaa wastaan ruweta.

ww. 171, 172. K. ww. 191, 192.

w. 177. Hewoinen uſeinki hawaitſee waaran enſimäiſekſi.

w. 190. Taskuſſa eli kukkaroſſa oli monenlaiſia muitakin aineita, joita loitſieſſanſa tarwitſi, ſillä tyhjäſtä loitſija ei ſaanut mitään. Niiſtä, joita oli joſtain eläwästä ſaatu, hywä loitſija helpoſti taiſi koko ilmeiſen eläwän jälleen ſaada, muiſta muita eſineitä; k. VIII: 135—138.

ww. 191—193. Hieromiſeſta mainitaan luomistyöſſä muuallaki; k. IX: 38—40.

w. 195. Siihenkin arwattawasti piti wähän jäätä alukſi olla; laulamalla ſai ſen ſitte, jos kuinka ſuureksi.

ww. 217, 218. Ukon pilwet tawalliſesti yhtywät uſeammalta ſuunnalta.

ww. 221, 222. K. XVIII: 81, 82.

ww. 225, 226. Lumi kuumilla kiwillä ſuli hyhmäkſi.

ww. 244—246. K. ww. 191—193.

---

27 Runo.

w. 6. Tupaan-tulija wieras tawalliſesti ei ilman talonwäen käskemättä astu ylemmäkſi.

ww. 8—10. Ajaton ja ſopimaton kyſymys.

ww. 13—16. „Hewoſeſi woipi ſeiſoa pihalla ja itſelleſi on owenſuuſſa

ſijaa". Runo näetſä ei tahdo kaikkea ſyytä Lemminkäiſelle yksinään antaa, ſentähden panee Pohjolan iſännän näin loukkaawasti wastaamaan.

ww. 20—26. Homeitonki urot kerskaawat iſiſtänſä, eiwätkä tahtoneet heitä kehnommat olla.

ww. 29—32. Aika pöyhkeästi, ei ſiiwon tawalla.

ww. 39, 40. Emännän ei tehnyt mieli Lemminkäistä ſuututtaa.

ww. 45, 46. Tokko ſaatat juoda näin kehnoa olutta.

ww. 49, 50. Oli kowin pilaunutta, kelwotonta.

ww. 53, 54. Nämät ſanat taas ſanoi riitaa alottaakſenſa.

ww. 57, 58. Soimaa häntä ſiitä, kun oli tullut kutſumatta.

ww. 65, 66. Uuſi loukkaawa anomus.

ww. 69—96. Haltioihin tultuanſa loitſijat ſaattoiwat jos mitäkin ilmi tuottaa.

ww. 74—76. Pidätkö minun härkänä, joka tuosta weſilammikosta ei ſaiſi ſelwää ilman juomattaki.

ww. 99—102. Kaikenlaisten liikain wierotus- eli manausſanat; k. XVII: 135—138.

w. 110. Miekat ja jouſet rippuiwat ſeinällä ſekä näytteekſi että tarpeenki wuokſi, jos äkkiä hätä tuliſi.

ww. 113, 114. K. III: 147, 148.

ww. 116—124. Miekkanſa alentamiſella muiſtutti ſen entiſiſtä töiſtä ja myös herjaſi Pohjolan iſäntää, kun niin wikanaiſellakin aſeella ei pelännyt häntä wastaan ruweta.

w. 140. Miekkailtiin lyömällä, ei piſtämällä.

ww. 154—156. Piiri, jonka ſiſällä piti tapella, määrättiin tarkoin ennen työhön rupeamiſta. Täſſä tilaſſa piti kummanki ſeiſoa yhdellä lehmän taljalla.

ww. 175—180. Miekalla oli eri haltianſa, joka nyt tuliſtui ja kiwaſtui.

ww. 182—184. Lemminkäinen koko tappelu-ajan oli hätäilemätön, Pohjolan iſäntä päin wastoin.

w. 191. Olkapäältä.

ww. 193, 194. Yhtä helpoſti, kun jos oliſi nauriin liſtaiſnut.

ww. 203, 204. K. XXVI: 139—144.

ww. 210—212. Oliwat päätä ſeipääſen aſettaeſſa weriſtyneet.

ww. 213, 214. Alkoi ſydäntyä ja ſuuttua.

28 Runo.

ww. 11, 12. Pohjolan wäki oli hewoisen kiwekſi, reen pajupenſaakſi loitſineet, tahi ainakin yhtä liikkumattomiksi, kun neki, ſaattaneet.

ww. 15—18. Toiſista taloista wäki jo oli tulemaſſa, miekat ja keihäät wälkkyiwät mätkalla ja Lemminkäiſellen iskettiin wihaiſia ſilmiä ikkunoista.

ww. 20, 21. K. XVI: 131—134.

ww. 22—24. Niin korkealle, ettei nuolikaan tapaiſi.

w. 34. Ilmaſſaki lentäesſään ei ollut kokonaan waaratta, ſillä Pohjolan wäki ehkä taiſi ſamoin linnuiksi muuttaita ja takaa ajamaan ruweta.

ww. 35—38. Hawukka ehkä oli ſurmatun Pohjolan iſännän henki.

ww. 43—46. Sano: „en tohtinut käſiſſi käydä, kun lenſi kotkana, ei muuna pienempänä lintuna."

w. 55. On ſinulle tapahtunut jotain erinomaista.

w. 60. Talkkunajauhot. Niitä laitettiin keitetyistä ohrista, jotka kuiwattiin lämmitetyſsä uunisſa ja ſitte jauhettiin karkeiksi jauhoiksi. Kun oliwat jo edeltä keitetyt, niin niistä ſitte weden kanſſa pian ſaatiin walmiſta huttua eli puuroa.

w. 78. Joka, tuwan takapuolelta tulewa, hankkii turmioa (owi oli aina etelään-päin tuwasta).

ww. 83—86. K. XXVI: 26—144.

ww. 91—114. Äiti ei kiirehi pojallenſa warſinaiſta piilopaikkaa neuwomaan, jotta paremmin tuliſi mieleenſä johdattamaan tyhmää käytöſtänſä Pohjolaſſa.

w. 91. Jos menet ja muutat itſeſi j. n. e.; k. VIII: 135—138.

ww. 112—114. Nuotanweto on nuorten työ, werkoilla woiwat wanhemmatki käydä.

ww. 122—224. Ei enää päiwääkään, niin jo owat täällä.

ww. 171, 172. K. XI: 170—172.

ww. 136—138. Lemminkäinen kawatti niin pitkäkſi ajakſi, kun äiti tahtoi, itſenſä ſodaſta wannoa, ainoaſtaan enſimäiſen keſän lupaſi poiſſa olla ja ſenki puoleksi ſiitä ſyyſtä, että hänellä wielä oli parantumattomia haawoja entiſiſtä ſodiſta.

w. 139. Nykyiſet ſotaſankarit eiwät kyllä mainitſiſi haawoiſta hartioiſſanſa, eiwätpä jalkainſakaan nopeudeſta, joka kuitenkin oli ſankari Akilleen tawalliſin yliſtyſſana.

w. 149, 150. Yleinen lauſe-tapa kaukaiſiſta paikoiſta.

29 Runo.

w. 7. Pitkässä jonossa kulkewa joukko.
ww. 11, 12. Jo aikoja sitte, eli: siitä kun hän läksi, jo on ennätetty kaski polttaa, ohra kylwää ja leikatuksiki saada.
ww. 25, 26. Josta sanallakaan ei ole mainittu, jonka nimeä ei tunneta.
ww. 29—32. Kenen oli weli, kenen isä taikka wielä sulhasensaki merimatkalla (kaupalla).
ww. 38—40. Saako saarelle nousta ja siellä jonkun ajan elää? Pian jälle lähtewän ei tarwitse wenettänsä kumota.
ww. 59, 60. Saat sekä laulella että leikkiä lyödä ja tanssiaki.
w. 64. Tyttöin kauniissa seurassa.
w. 74. Saari oli hywin asuttu monilla kylillä.
ww. 75—78. Joka paikassa warustettiin sotaa häntä wastaan.
ww. 99—102. Runo leikin wuoksi wälistä ottaa selittääksensä jo ilmanki kyllä selwiä asioita; teeskennelty yksinkertaisuus.
ww. 113—122. Kaikki paikat oliwat entisellään, tupa ainoastaan kadonnut ja metsää paikalle kaswanut.
ww. 125—130. Surusaan muistelee entisiä, iloisia aikojansa.
ww. 133—136. Itki kadonnutta äitiänsä; k. ww. 99—102.
ww. 141, 142. Olet jo niin aikoja sitte kuollut, ettei merkkiäkään sinusta enää ole jälillä.
ww. 146—152. Äiti oli poikaansa kotiin odottaessa jonkun kerran käwäisnyt entisellä asuntopaikallansa. Hänen jälkensä Lemminkäinen hawaitsi ja rupesi niitä seuraamaan.
ww. 155—160. Sinne oli äiti sodan aikana paennut ja siellä siitä ajoin elellyt.
ww. 166, 167. Se nyt enää ainoana suruna, että oli silmänsä punaiseksi itkenyt.
w. 174. K. XXVIII: 78.
ww. 179—182. K. XVI: 79.
ww. 191—194. Siell' oli sima-astioita ja kananmunia röyköttäin, outoja mehiläispatsaita, ja olut juoksi seipäiksi werratuista hanikoista.
ww. 203—206. Mielellään olisi itsensä syyttömäksi tehnyt, mutta kun ei tahtonut walhetellakkaan, niin keksi suden ja hawukan wertauksensa.

30 Runo.

ww. 5—12. K. XXVIII: 130—138; Lemminkäisen oma mielenpito, purren waikeroimiseksi käännetty; k. VIII: 49—60, XIX: 48—60.
w. 16. Honganpintaisista laudoista tehty.
w. 27. Kaksi päämiestä, kumpiki joukkonensa.
w. 35. Keskelle, s. o. sekaan.
w. 38. Joka jo ilmankin oli kowin woimallinen.
w. 42. Sotapursia tehtiin ennen wanhaan lohikäärmetten muotoisiksi.
w. 49. Pakkasta arweltiin Pohjan akan sikiöksi.
ww. 67—72. Epäys- eli kieltosanat.
ww. 77—82. Kun loitsija paluutti jonkun pahan sinne, josta oli tullutki, niin hän tawallisesti neuwoi sen siellä tuhotöitänsä tekemään.
ww. 89, 90. Tasaista, sileätä jäätä.
ww. 101, 102. Linnasta ei annettu, mitä pyysi, ja lienee wielä muutenki pahasti wastattu, koska Lemminkäinen toiwottaa sille kostoa.
w. 106. Paisuwa tulwawesi häwittäköön.
ww. 113—116. Lienee enemmin härnäksi, kun toden teolla, nämät sanat lausunut.
ww. 119—122. Siksi että wiimein kosto saawutti.
ww. 123—132. Wanhempiansa, warsinkin äitiänsä, muinais-aikoina useinki muisteliwat.
w. 128. Jo arwelee kuolleeksi. Tuonelassa luultiin wainajain ennen totutuita töitänsä harjoittelewan; k. VI: 83, 84.
ww. 141—144. Tuuli ja aurinko owat ainoat tuttawamme, niistäki jälkimäinen usein katoaa.
ww. 145—152. Luontonsa mukaan Lemminkäinen yht'äkkiä luopi huolet mielestään ja kääntyy tyttöin elämää muistelemaan.
ww. 153—158. Päättää täydellä turwalla ei wielä kowaa hätää olewan.

---

31 Runo.

ww. 2, 3. Sai ne jotensaki itsewaraisiksi.
w. 12. Wenäläiset jo silloinki harrasteliwat kauppaa.
ww. 16—18. Mailmassa mies tulee joksiki, kotinurkissa usein ei muuksi, kun wanhempainsa ristiksi.
ww. 33—40. K. XXII: 7, 8.

w. 54. Sanoi pilkalla sotijaloksi, kun Kalerwon koko sotawäki nyt oli siihen poikaan supistunut.
ww. 57, 58. Päiwän sana wälistä näyttää pidempääkin epämääräistä aikaa osottaneen.
w. 60. Lehmuspuusta tehtiin kapineita, joita tahdottiin sewän näköisiksi.
ww. 64—66. Untamon pelko lapsen sanoilla osotettu.
w. 66. Äitini kyyneleet.
w. 70. Julmimmatkin ihmiset usein kawattawat suoraan surmata sen, josta pelkäämät pahaa itselleen, jonka tähden koettawat siitä muulla tawalla lopun saada.
ww. 79, 80. Ei ollut millänsäkään koko yrityksestä.
ww. 95, 96. Kohenteli walkeata paremmin palamaan.
ww. 109—114. Piirusteli tammeen kuwia sotahaluisen mielensä osotteeksi.
w. 122. Waaksan entiselle pituudellensa lisäksi.
ww. 126—128. Huolettomalla hoidollaan saatti lapsen kuolemaan ja wiskoi kätkyen tuleen, kun sitä ei enään tarwittu. Kätkyet silloin oliwat pieniä, halpaisia, tawallisesti yhdestä puusta kawerrettuja tahi päreistä tehtyjä koppia, jotka ripustettiin orsista kiikkumaan.
ww. 130—132. Syyn itsellensä antaen, kun oli pannut hänen sopimattomaan työhön, jo kokee laittaa häntä sopiwampaan.
ww. 135, 136. Luultawasti peräti toiseen paikkaan, kun mihin oli neuwottu.
w. 145. Ei ole kasken näköinenkään.
ww. 149, 150. Pahottelee hywän metsänsä menettämisestä.
ww. 167, 168. En pääse tawalla enkä toisella aitauksen sisään.
ww. 173, 174. Pilasi elot paljaaksi kahuksi.
ww. 188—190. Runo pilkallisesti käyttää äijän sanaa.

---

32 Runo.

w. 4. Tiedusteli jo illalla ennen.
ww. 11—12. Jsommissa pereissä leiwottiin joka aamu, mitä päiwäksi tarwittiin; emännän ei siis tarwinnutkaan erittäin Kullerwoa warten leipomaan ruweta.
ww. 15, 16. Laitti kauniimman näköiseksi päältä-päin.
ww. 21, 22. Elä nyt, waikka näin kauniinki leiwän saat, sitä kohta syömään rupea.

ww. 27—158. Karjanluku monilla erityisillä pienemmillä osilla (k. VIII: 135—138 muist.). Semmoisia owat uloslasku-sanat, syöttö-, kaitsento- ja kotiinsaatto-sanat, otsonsanat j. n. e.
ww. 55—58. Tuoreilta, ruohoisilta paikoilta.
w. 66. Se olisi emännän häpeä ollut, jos parempaa karja-onnea ei olisi ymmärtänyt loitsia.
w. 76. Kesanto-pellolle tahi nurmelle laitettiin joka ilta karjan sawua eli suitsua lastuista, jotka sytytettiin palamaan ja peitettiin turpeilla eli mullalla yön ajaksi kytemään. Se tehtiin sääskien karkottamiseksi, jotka metsästä karjaa seurasiwat.
w. 88. Kankaita, joilla lehmät kokoowat piimää (maitoa) utariinsa.
w. 92. Paimenet laitumella soittelewat torweansa, milloin karjan yhteen kokoomiseksi, milloin metsän petoin säikyttämiseksi, milloin toistensa huwiksi.
ww. 99, 100. Erinomaisen syömähalun saatuasi.
ww. 101—104. Aineita, joita karhu wäli-aikoina mielellään syöpi.
ww. 105, 106. Ilman minun lehmittäni.
ww. 107—114. Häwäistys-sanat.
ww. 117, 118. Jos tahdot woimaasi ja urhoollisuuttasi osottaa.
ww. 127—130. Lumoo karhun silmät niin, että luulee lehmiäni muiksi aineiksi.
ww. 135, 136. Metsän petoja wertaa metsän haltian koiriksi.
ww. 153, 154. Metsän wäki, korwen ja salon haltiat.

33 Runo.

ww. 6—10. Paimenen wirkaa katsottiin alhaiseksi, johon huonokuntoisetki kelpasiwat.
ww. 13—16. K. VIII: 49—60.
ww. 29—32. Muuta sukuperintöä hänellä ei ollut; weitsen arwattawasti oli äitiltänsä saanut.
ww. 45—48. Lienewätpä wielä omaa saalistansaki tällä neuwollansa muistaneet; k. XV: 97—100.
ww. 67—70. Muutti loitsutaidollaan lehmäin muotoisiksi, minkä Pienikki lehmän, kunka Kyytän näköiseksi.
ww. 79, 80. Loitsijan piti määrätä, mihin asti tahtoi työnsä waikuttamaan.
ww. 85, 86. Paimenet illalla kotiin tullessa jo ulompaa ilmoittawat

tulonsa torwella, jotta waimowäki tietäisi karjaa wastaan ottamaan walmistua.

w. 97. Orjia oli kahdenlaisia: osto-orjia ja palkkalaisia. Edellistä lajia oli Kullerwo.

w. 101. K. XXXII: 76.

ww. 103, 104. Silmänsä olimat lumotut, ettei wieläkään tuntenut.

ww. 105—108. Pedot eiwät ennen, kun wasta lypsylle ruwetessa, karanneet päälle; niin heitä oli käsketty.

w. 112. Muuttui mustan-näköiseksi.

---

34 Runo.

w. 4. Iloisesaan emännän pilkan kostosta.

ww. 23, 24. K. IV: 97, 98.

w. 26. Yhtä kaikki, minne päätyisi.

ww. 35, 36. Minull' ei ole muuta kotia, kun korpi, j. n. e.

w. 39. Koditomana jäisiä teitä polkemaan.

ww. 43—48. Huolisesaan yht'äkkiä urhastaikse, muistaen jotain wieläki woiwansa.

ww. 52—54. K. XXXI: 41 ja seur.

w. 53. K. XXXI: 66.

ww. 69, 60. Metsän wäkeä eli haltioita.

w. 88. Kolmen kuohuwan kosken siwutse.

w. 105. Weden takainen, s. o. kaukainen, tuntematon.

ww. 110—112. Ei tiedä itsensä wasta Untamolassa syntyneen; k. XXXI: 45—51.

ww. 117, 118. Manalanki hahmot wälistä kulkewat ihmisten ilmoilla, mutta ei eläwin silmin.

w. 125. Kun pojan onnettomuus seurasi sodasta, niin siitä äiti wertaa hänen sotaan kadonneeksi.

ww. 133, 134. Ei tawalliseen surmaan, waan tietämättömään, josta ei ollut sanaakaan saatu.

ww. 147—152. Muuta wastausta en saanut, kun wuorten ja kangasten kajahuksen; k. VIII: 48—60.

---

35 Runo.

ww. 5, 6. Ei tullut ſittenkään entiſtä mielewämmäkſi.
w. 10. Haapaiſet weneet oliwat kepeimpiä, eiwätkä pehkauntuneet wedeſſä niin pian, kun mäntyiſet.
ww. 16, 17. Repaleikſi ja pirſtoikſi.
ww. 22, 23. Oſottaa Kalerwon weron-alaiſella maalla aſuneen.
ww. 43, 44. Reeſſä iſtujan tulee wilu kylmällä säällä.
ww. 54—58. Jos lieneeki Kullerwo weron wientiin lähtieſsänſä arwellut ſamalla matkalla puoliſonkin itſellenſä hankkia, koſka oli kihlukſilla warustettu.
ww. 71, 72. Löytyy ſuurempi-ſukuiſia, kun minä, löytyy kehnompiaki.
ww. 78—86. Tytön hiljainen kertomus onnettomuutenſa ſyyſtä hywin ſopii Suomalaiſen luontoon. Joku toinen hänen ſijaſſanſa oliſi ſanaakaan wirkkamatta heti tehnyt, mitä hän ſitte wasta teki.
ww. 95, 96. Wimmaſſaan eli raiwoſſaan.
ww. 107, 108. On kun oliſit kauwan ſairaſtanut ja ſiitä wironnut.
ww. 113, 114. Marjatiellä kadonneen, tuntemattoman iſareni.
ww. 119, 120. Tawallista kuolemaa ei nyt minunkaan ſowi ſemmoiſen kauhiſtawan työn peräſtä odottaa, mutta en tiedä, menenkö metſään ſurmaa hakemaan, wai hukutan itſeni meren aaltoihin.
w. 123. Suomi ſilloin ei ollut yhteinen maan, waan eri paikkakunnan nimitys, kuin Sawo, Karjala, Häme j. n. e. wieläkin owat; k. XX: 15, 16.
ww. 129—134. Nyt koſton himo taas yht'äkkiä leimahti mieleenſä ja ſyrjäytti kaikki muut ajatukſet.

---

36 Runo.

ww. 11—14. Sen luultiin pikemmin ſurmanſa ſaawan, joka ilman toſitarpeetta läkſi ſotaan; häntä ei jumalatkaan ottaneet ſuojellakſenſa.
ww. 17—24. Arweltiin wainajain Tuonelaſſa pyſywän melkein ſemmoiſina, kun ſinne tultuanſakin oliwat, ja ſiitäpä ſyyſtä ei ollut kuolema kowin wanhana, heikkona ja riutuneena mikään erittäin toiwottawa aſia.
w. 28. Pidätkö minua enää ſenkään arwoiſena, että edes itkiſit minua.

ww. 35, 36. Tämä wertaus ei ſuinkaan taitanut liioin Kullerwon mieltä ilahuttaa.

ww. 44. Rumaſuiſen ja kowapäiſen.

ww. 59—64. Ettei ſaiſi äitiltänſäkin yhtä kowaa wastausta, puhuttelee häntä hellimmillä ſanoilla.

ww. 66—68. Kyſymyksesi jo oſottaa, ſinun ei tuntewan äitin ſydäntä.

ww. 75, 76. Suuresſa ſurusſani en jakſa ſuorana olla.

ww. 77—79. Kun pelkään moitittawan itkuani.

w. 84. Sotawäki matkallaan ſoitteli, niin Kullerwokin, waikka ihan yksinään kulkiesſa.

ww. 92, 104 ja 114. Erilaiſia kuolleita lienee erilaiſilla hewoiſilla hautaan ſaatettu.

w. 124. Edelliſiä mieron eli wieraan wäen ei tarwinnut haudata, kun emäntä wielä oli elosſa, mutta nyt hänenki kuoltuanſa, ei enää ollut ketään omaiſiſtanſa, joka oliſi hänen maahan laittanut, jos ei Kullerwo ottaiſi palatakſenſa.

w. 134. Ostoſaipualla.

w. 139. Itkuwirſiä kuolleelle weiſataan erittäinki wuoteelta olille nostettaiſsa, pestäiſsä, liinattaiſsa, arkkuun pantaiſsa, maahan wietäiſsä j. n.-e. Ne wirret owat hywin wanhoja ja outoſanaiſia. Weiſaajat eli itkijät owat joko omaiſia tahi wieraita, palkatuita.

ww. 149, 150. Muuta muiſtomerkkiä entiſeſtä talosta ei jäänyt, kun kiukaan kiwet ja pihlajat pihalla. Pihapihlajat owat hyötökaswuiſemmat metſäpihlajia.

ww. 155—158. Tunnusteli, wastaiſiwatko enää wähänkään lämpimältä.

ww. 167—170. K. XXXV: 45—64.

ww. 171—176. Näytti kun oliſi koko paikka ſurrut ja walittanut, kun ruohot ja kukat eiwät enää oliſi entiſeſſä ihanuudeſſanſa; k. VIII: 49—60.

ww. 181—184. Arweli, eikö oliſi parasta kerraſſaan lopettaa koko onneton elämänſä.

ww. 188—192. Kullerwo arweli: monta wiatontaki miekka menettää, miksi ei ſiis minuaki ſyyn-alaista? K. VIII: 49—60.

ww. 194—198. Tawalliſella pistämällä ei ſaattanut itſeänſä lopettaa kun miekka oli liian pitkä ſiihen.

37 Runo.

ww. 2—8. Suuren ſurun ehkä ylimääräinen kuwaus.
ww. 11, 12. Laiwoilta, kauppa-alukſilta.
ww. 25—58. K. X: 182—224.
ww. 29, 30. Orjat ihasteliwat kaunista kuwaa, ja ihastuu ſe jo ilmanki, joka näkee työnſä menestywän; he muka luuliwat uuhta tahdottawanki.
w. 32. Suſi ſinua lienee tahtonut, en minä.
w. 59. Ei liene tawallista ollut ihmiſiä kuwailla.
ww. 63—70. Kädet, jalat j. n. e. eiwät heti walettaiſſa tulleet niin täyſiwalmiiksi, etteiwät tarwinneet jälkiperäistä muodostamista ja ſomiſtamiſta.
ww. 65, 66 ja 71, 72. Siwumennesſään runo muiſtuttaa ſiitä, kuinka ſaattamaton ihminen on Luojan töitä tekemään.
ww. 93, 94. Lieneekö toiwonut, Wäinämöiſen woiwan ſille loitſumahdillaan hengenkin antaa.
ww. 101, 102. Ikaſtellen; ei ole awoſuinen lärppä.
ww. 104—108. Heti älyſi, ei oikein tarwinnut katſoakkaan.
ww. 119, 120. Siellä rikkaat ja ſuurelliſet wielä riitelewät ja ſotiwatki ſiitä.
ww. 125—138. K. IX: 315—322, XVI: 141—162.
ww. 127, 128. Antamasta kullan ja hopean houkutella itſenſä.
ww. 131—138. Elkää walitko waimoa rikkauden tähden, ſe waan ſaattaa kylmäkiskoiſuutta.

---

38 Runo.

w. 8. Pohjolan emännällä oli muitaki tyttöjä; k. XIII: 3—6.
ww. 16—18. Sanomat ſilloin eiwät kulkeneet wäleen, jonka tähden Pohjolan emäntä ei wielä ollut tietoa ſaanut tyttärenſä uſeampia kuukauſia (k. XXXVII: 9, 10) ſitä ennen tapahtuneeſta ſurmaſta.
w. 21. Puhuttelee kaunistus-ſanoilla, paremmin toiſta ſuoſittaakſenſa.
ww. 39, 40. Yhtä jos oliſin metſän pedoille tyttäreni työntänyt.
ww. 41, 42. Hylättäwille koſijoille uſein tahallaan annettiin loukkaawia ſanoja.
ww. 46—48. Työillä itſellänſäkin oli walitſemiſen walta; k. XVIII: 225, 226.

ww. 47, 48. Hywä-onniſen emännän päiwille; k. III: 273, 274, VIII: 27—30.

ww. 51—56. K. ww. 41, 42.

ww. 67, 68. Jalkojaanpa waan taiſiki liikuttaa, ſeppo kun oli käſiwartenſa wartalon ympäri lyönyt; k. XXXV: 51, 52.

ww. 70—72. Ilkaſtellen toiſen uhkausta.

ww. 77, 78. Muiſtuttaa woiwan itſenſä kalakſi loitſia; k. VIII: 135—138, XVI: 131—134, XXVIII: 20, 21.

ww. 81, 82. Uhkaa ſamaſſa hauwikſi muuttaita ja takaa ajamaan lähteä.

w. 91. Jänikſellä uſein kuwataan kowa-onniſta, turwatonta. Koki mielen taiten ſuututtaa Ilmariſta, jos eikö ſitte ſuuttuneena heittäiſi häntä.

w. 95. Uuſi kylä taiſi olla paikan eri nimi.

w. 99. Kylän aſukas taikka joku toinen matkamies.

w. 102. Taiſipa wielä Ilmariſen herättyäki kiſata ja hilaſtella tytön kanſſa.

w. 107. Semmoiſen riehkinän, kun tytöllä oli tuntemattoman miehen kanſſa, arweli lokille paremmin ſopiwan, ja ſentähden loitſei hänen lokikſi.

w. 124. Kahta ſen wertaa, kun tawalliſeſti.

ww. 131—133. Warakkaaſſa taloſſa pitääki tawaraa olla ſekä jokapäiwäiſikſi tarpeikſi, että muille myydä ja ſäästöön panna; k. X: 226—228 ja 231—234.

ww. 138, 139. Ei tarwitſe huolta pitää kynnöstä ja kylwöstä, eikä myös kaswusta ſurra.

---

39 Runo.

ww. 1—5. Ilman edelliſen runon kertomia tapauksia ei ſammon ryöstöstä oliſi tainnut mitään tulla. Ilmarinen ſiihen ehkä ei oliſi myöntynyt, ja kuitenki taiſi olla tarpeellista, että hänki, ſammon takoja, yhtyi ſiihen.

ww. 31, 32. Laittoi kultakoriſteita päälle.

w. 34. Joka loiſti eli hohti kuin tulenliekki.

ww. 36—38. Oliwat niin kirkkaita, että kuu, aurinko ja tähdet kuwaſtuiwat niiſſä, taikkapa warſinaiſillaki kuun j. n. e. kuwilla koriſtetut.

ww. 51, 52. Nuoren hewoiſen, ei ſanan jälkeen ſuwikuntaiſen ja warſan

w. 53. Eri paikoillaan kumpainenki.
ww. 62—86. K. XXX: 5—12, XXXVI: 171—192.
ww. 72—74. Polaawat alinomaa ryöstöretkiltä suurilla tawaroilla; k. XI: 170—172.
ww. 77—80. Minä, joka saattaisin wihollistenki pelkona olla, nyt olen niin surkeassa tilassa, ettei minua pelkää huonoimmatkaan eläwät.
w. 88. Työnsi purren wesille ja luki siinä tilassa tawalliset wara- ja onnistussanat.
w. 98. Ilman soutamatta, jouten.
ww. 111—114. Runo juuri sitä warten lieneekin laittanut muut ensin yrittelemään, jotta Ilmarisen soutu tulisi sitä suurempaan kunniaan.
w. 123. K. XXX: 93, 94.
ww. 136—138. Rantakansa tawallisesti jo kaukaa tuntee lähiseutuiset weneet, ja erittäinki tunnettawa lienee Wäinämöisen wene ollut.
w. 163. Sen arwattawasti oli uutta wenettä warten weistänyt, eikä raskinut nyt wieraalla rannalla lahoomaan jättää.
ww. 172, 173. Tawallinen sanalasku.

---

40 Runo.

ww. 4—6. Matkattawa wesi oli joku pitkä maajärwi tahi leweä joki ja sen waiheilla ensin kuiwempia maita, sitte wetelä, soista, ja lopulta, ennen merelle päästyä, tuli koskia eteen.
w. 22. Woi kyllä olla joku isompikin haukiin werrattu kala.
w. 26. Joka, kuin koira maalla, wedessä ajaa pienempiä kaloja.
ww. 33, 34. Kun täytyi kowin alas kumartua weneen alta kalaan osatakseusa.
ww. 39—42. Sanalasku: huonompiki mies menee joukossa mukiin.
ww. 51, 52. Toimi ei siinä, missä pitäisi, kyky ja mahti missä kussakin, ei waan tarwepaikassa.
ww. 70—74. Kun näki ison, leweän leukaluun hampainensa, alkoi heti miettiä, eiköhän siitä woisi saada jotain tarwekalua.
ww. 81, 82. Olisiko jossain ennen semmoisen kanteleen nähnyt; k. XLI: 10—12.
w. 94. Oli nimittäin *jouhikantele*, jolla wäärä kalanleuka ja myös käyrän nimitys (k. XL: 6) paremmin sopii. Se oli noin kyynärän pituinen, kolmella jouhikielellä warustettu kapine, jota soitettiin jousella melkein kuin wiulua.

w. 97. Käski kaikkia.
ww. 108—110. K. XIII: 63—66.
ww. 129, 130. Joku kulku-ukko, joka lämpimän tähden oli uunin päälle kiiwennyt.
ww. 141—146. K. VIII: 49—60.

---

41 Runo.

w. 2. Kiwelle, jolta tahtoi iloa herättää.
ww. 9—12. Tunsi nimittäin luonnosſaan, jotain erinomaista nyt woiwanſa matkaan ſaattaa.
ww. 14, 15. Edelliſeſſä runoſſa mainittuin turhain yritysten ſuhteen Wäinämöiſen ſoitanta oli ſitäkin ſuuremman kunnian anſaitſewa; k. XXXIX: 111—114.
ww. 21—26. Nelijalkaiſet enſin yhteiſesti nimitetyt, nyt muutamia niistä erityiſesti.
ww. 27—32. Metſän wäki kuunteli metſäſſä, ei lähtenyt ſieltä lähemmäkſi.
ww. 41—48. Samoin kuin nelijalkaiſista, nimitetään linnuistaki muutamia erittäin.
w. 50. Pään päällä, hartioiden kohdalla.
ww. 61—90. Enſin nimitettiin maa-eläwät, ſitte ilman ja nyt wiimeiſeksi wedenkin eläwät, ſekä niiden haltiat, jokaiſen laadun erittäin.
ww. 67—72. K. ww. 21—26 ja 41—48.
ww. 87, 88. Oli waiwaloista ſikſikään wedestä kohottaita.
ww. 97—101. Suloiſen ſoiton, waikutus. Soiton waikutukſista katſo myös XL: 132—138, XLII: 45—48, XLIV: 115—168.
ww. 102—116. Runollinen ylimääräiſyys.
w. 126. Sotkalla ſitä ennen ei liene höyhenwerhoa ollut.
ww. 131—136. Soiton korwin kuultawa ſuloiſuus oli kyyneleihin yhtynyt ja ſilmin nähtäwäkſi kauneudekſi muodoſtunut.

---

42 Runo.

w. 4. Tähän asti oliwat kapeampia weſiä kulkeneet; k. XL: 4—6.
w. 5. Kun kylmät pohjoistuulet tuliwat Pohjolasta päin, niin ſitä

Pohjolaa nimitettiin kylmäksi kyläksi, jos ei muuten olisikkaan ilma siellä erittäin kylmempi ollut kun Kalewalassaki.

ww. 9, 10. K. XVIII: 234.

ww. 15, 16. Tawallisesti kysyy talonwäki ensimmäisiksi sanoiksi, mitä wieras tietää eli mitä wieraalla kuuluu.

ww. 25, 26. Yhtä wähän kun pyytä ja orawaa, käypi sampoa useammalle jakaa.

ww. 27—30. Nämät sanat lausui ikään kuin härnäämiseksi.

w. 39. Miehet toisista taloista.

ww. 41—48. K. XLI: 97—101.

w. 51. K. XXVI: 190.

ww. 52—54. Soiton waikuttama uni ilman olisi liian aikaiseen loppunut.

w. 57. K. X: 90.

w. 64. Kulettiwat wähitellen, ei yhteen menoon.

w. 70. Meri sinisen taiwaan kajeelta itseki sinertää.

ww. 81—86. Woipi wielä monta seikkaa sattua, ennenkun kotona olemme.

ww. 105, 106. K. ww. 58—60, X: 237, 238.

w. 124. Ukkoon tawallisesti aina turwattiin wiimeiseksi; k. II: 181—196.

ww. 129—131. Uswan ja sumun luultiin Uduttaren hengittämästä tulewan. Toisin paikoin sanotaan hänen seulowan utua ilmasta alas.

ww. 138—140. Innotus-sanoja.

ww. 157, 158. Päänsä merestä kohottaminen oli Jku-Tursolle waikeata, waiwaloista työtä; k. XLI: 87, 88.

ww. 169—172. Hädissään heti tunnusti aikomuksensa.

ww. 181—184. Kiinitys-sanoja.

ww. 197—202. Muinais-aikoina taisi Suomalaisilla waan kuusi päätuulta olla, koillinen ja lounas tuliwat sitte myöhemmin lisäksi.

ww. 214—216. Erinomaisia mahtitöitä ihminen ei woinut uudistellen tehdä. Ilmarinenki ei saattanut uutta sampoa Kalewalaan takoa, kun kerran oli mahtinsa Pohjolan hywäksi menettänyt.

ww. 218—224. K. XXXIX: 12—14.

ww. 229, 230. Weneessä ei pidä hätäytyä ja neuwottomaksi heittäytyä.

ww. 231, 232. Tawallinen sanalasku.

ww. 236. Warpe-laudat, noin puolen kyynärän lewyiset, nidottiin wit-

ſoilla weneen laitoihin niiden korotteekſi, ja wälistä korotettiin wielä warppeetki toiſilla, ohuilla, räpeikſi ſanotuilla laudoilla.
ww. 241—250. Myrskyn aſetus-ſanoja.

---

43 Runo.

ww. 14—16. Katſo, onko mitään haittaa edesſämme tahi näkyykö ketään jäleſtä tulewan.
ww. 23, 24. Näki jotain pohjoispuolelta haamottawan, jota arweli pieneksi pilwekſi.
w. 27. Wäinämöinen pelkäſiki takaa ajettawan.
ww. 31—34. Arweli laiwaa ſaarekſi ja laiwawäkeä linnuikſi.
ww. 49—56. Mielellään eiwät oliſi ruwenneet ſotaan paljo ſuurempaa Pohjan joukkoa wastaan; k. XXXVI: 11—14.
ww. 53—56. Wahwan ſoudun ja wenejuokſun kuwaus.
ww. 65, 66. K. XXVI: 190, 195.
ww. 77, 78. Idästä länteen ja poikkipäin Pohjolaan.
ww. 95, 96. Jo-han ſe woiſi wähemmästäki painosta tapahtua.
ww. 100—102. Joko nyt paremmin, kuin ennen kotonaſi, tahtoiſit ſammon jakoon ruweta?
ww. 111, 112. Kowaſſa aallokoſſa.
ww. 113—116. Se, mikä oli rautaa tahi kiweä.
ww. 117—120. Mikä oli puuta tahi muuta weden päällä pyſywää ainetta.
ww. 127—132. Tuosta wähästä alusta Suomeen aikaa woittain wielä karttuu hywäkin onni.
ww. 135—138. Koko waltanſa ja arwonſa oli ſammoſſa.
w. 148. K. XII: 55, 56.
ww. 151—154. Aallon kulettamia.
ww. 161, 162. Ohra- ja ruiskaswun menestykſekſi.
ww. 167, 168. Aina loppuun aſti hywin ja kunniallisesti elää.
ww. 171, 172. Ihmiſet ſilloinki pitiwät itſiänſä Jumalan lapſina.
ww. 175—180. Päiwäpaisteen ja muiden ilmawaihetten warasſa oli ihmisten ajallinen onni.

---

44 Runo.

ww. 2, 3. Kun matka kuitenki paremmin puolin oli onnistunut.
ww. 5—8. K. XLII: 214—216.
ww. 10—60. K. VIII: 49—60.
ww. 21—24. Koiwut, jotka kaswawat paremmilla paikoilla, ulompana ihmisten tiloilta.
ww. 30—36. Milloin laskewat mahalaa juodaksensa, milloin wuolewat jälkiä syödäksensä, milloin kiskowat tuohta muiksi tarpeiksensa.
ww. 54—56. Lehdet ensin kellastuwat ja kalwettuwat, sitte tuuli ne kokonaan karistaa maahan.
ww. 65, 66. Kun kanteleena tulet suloisesti soimaan.
w. 70. Onki nyky-aikaisten kanteletten koppa koiwusta, lepästä, kuusesta tahi muusta puusta.
w. 72. Koiwu ei kestä nauloina.
w. 81. Käen kukkuminen Suomalaisten korwissa kun kuului suloiselta, niin runo, suloa kanteleelle ko'otessansa, teettää naulat sen kukkumasta kullasta; k. II: 223—232, IV: 24 ja 211—222, XXII: 151, 152.
w. 85. Wanhan-aikaisissa waskikanteleissa oli waan wiisi kieltä, nyky-aikaisia kanteleita wälistä tawataan useammalla kahdeksistollaki eli oktaawilla.
ww. 87—104. Siitä se Suomen laulanto tuliki ilon- ja surunsekaisen laatunsa saamaan.
w. 96. Jott'ei ylen rohkealla lähenemisellä säikähyttäisi ja hämmentäisi neitosta laulussaan.
w. 109. Waskikanteletta soitetaan molemmilla käsillä, jouhikanteleen kieliä (k. XL: 94) painettiin waan waseman käden formilla, jousi oikeassa kädessä.
ww. 115—168. K. XLI: 14—104.
ww. 115—120. Wielä parempi kun entinen kantele, sai tämä hengettömätki olennot liikkeelle (k. ww. 151—168).
w. 122. Kirjoja, s. o. kirjawia kuwia, naisilla on tapana neuloa koristeiksi paitoihin, lakkeihin, kintaisiin, wöihin y. n. e.
ww. 147, 148. Ei syönyt wälillä eikä päästänyt wyötään lewolle mennäksensä.

---

45 Runo.

ww. 9, 10. Millaisen surman woisi laittga.
ww. 13—18. Synnytti yhdeksän pahaa sikiöä ihmisille surmaksi. Äiti

itſe pimeää, ilotonta aikaa wiettäen kyllä wähän taiſi ihmiſiä säälitellä.

w. 20. Lähetti ne loitſu-mahdillaan.

ww 37, 38. Sairaat yksillä wuoteillanſa, joita ei kenkään enää ollut korjaamaſſa, makaſiwat niin kauwan, että lattia jo alkoi lahota ſ. n. e.

w. 41. Tuonelasta tulleita tauteja wastaan.

ww. 45—48. Taudit oliwat joko Jumalan lähettämiä eli ſäätämiä (luojan luomia) tahi pahain ihmisten nostamia (poiken luomia, rikkeitä, panema-tauteja). Edelliſille loitſijat harwoin taiſiwat mitään woida.

ww. 54—56. Kääntää taudin itſeä nostajatanſa wastaan; k. XXX: 77—82.

ww. 65, 66. Anna tulinen woima miekalleni.

ww. 79, 80. Niitä ei tarwitſe kenenkään ſääliä ja armahella.

ww. 84, 85. Joka istuen kipukallioila jauhat kipuja jauhinkiwellä hienommikſi, lauheammikſi.

w. 96. Kiputytön awukſi.

ww. 109, 110. Loitſijat lukemistenſa muaſſa käyttiwät myös monenlaiſia woiteita; k. IX: 229, 230, XV: 136.

ww. 113—120. K. IX: 263—270, XV: 196—198.

ww. 123—128. K. ww. 45—48.

---

46 Runo.

w. 8. Pahaſtui, kun ei ollut lähettämillä taudeillanſa Kalewalan wäkeä ſurmatukſi ſaanut.

ww. 9—12. Loitſijain wallaſſa oli metſänpetoja toiſten wahingokſi nostaa eli lähettää.

ww. 22—26. Koriſtus- ja taikakuwia keihään terällä ja warrella; k. XXXIX: 36—38.

ww. 30—34. Karhua piti hywillä ſanoilla ſuoſitella, että antaiſi karjan rauhaſſa elää; ſentähden hänen ſijakſenſaki ei kelwannut paitſi kulta ja ſäteri. Samasta ſyystä luuloteltiin hänen itſeſtään kuoliaakſi kaatuneen (ww. 40—44 ja 135—140). Sillä mielellä häntä myös mainittiin moninaiſilla lempiſanoilla (ww. 35, 37, 38, 45, 46, 50, 56, 62, 129, 130) ja hywiteltiin muulla tawalla (k. ww. 95—98, 107—112, 155—158). Niin toiwottiin karhun ſuwun tahi haltiain ei kostoa hankkiwan tapetusta heimolaiſeſtanſa.

w. 42. Riſuja werrattiin karhun kaatioikſi.
ww. 43, 44. Oma kömpelyyteſi ſiihen ei ollut syynä.
w. 55. Soitti wieraanſa (karhun) kunniakſi.
ww. 63, 64. Tyhjänä tulija ei ilotellut.
ww. 68—72. Karja tawalliſesti säikähtyy jo karhun wainustaki.
ww. 77, 78. Pienet ja kapeat niin ſuurelle wieraalle.
ww. 81—86. Hartahien toiwotusten ſomia wertauksia; k. XXV: 23—26.
w. 100. Nyletytti nahan karhulta.
ww. 111, 112. Karhu itſekin tahi hänen hengen haltianſa ajatellaan wieraana pöydäſsä istuwan, kuin ylkä häisſänſä (k. w. 187).
ww. 115—124. Karhun pidot eli peijaiſet oliwat myös ikään kuin uhri-ateria metſän wäelle; k. XIV: 41, 42 ja 69—74.
ww. 127—130. Pitikö kauwanki rukoilla ja ſuostutella.
ww. 145—158. Sanat karhun pääkalloa metſään wiedeſſä.
ww. 157, 158. Joita ennenki hywäilit.
ww. 161—168. Julkiſeen paikkaan ja kauniiſen honkaan, josta hywin näkyi ſiwukulkijoille.
ww. 175—178. Leikkipuhe; kyllä pimeäsſäki laulaa näkiſi.
ww. 183—194. K. XV: 196—198.

---

47 Runo.

ww. 7—12. Runo oſaawasti laittaa ne Pohjolan emännän ſaatawille.
ww. 15—18. Entiſeen ſammon paikkaan; k. X: 237.
ww. 21, 22. Lieneekö ſekä tulen että tulukſet pois loitſinut.
ww. 34—38. Arweli, mikä syynä, kun näin kauwan wiipywät pilwen tahi muun warjon takana.
ww. 41, 42. Sukat ja kengät oliwat enneſtään tuttuja, pimeäſsä niitä ei kyllä kukaan nähnyt.
ww. 49, 50. Hoidella ja iſommaksi kaswatella.
ww. 73, 74. Hywin iſo, leweä joki.
w. 83. Luultawasti joku toinen, kun nykyinen Newan joki; k. XX: 15, 16.
w. 96. Tultä on waarallinen etſiä.
w. 99. Luoma-tiloilta.
ww. 119—121. Kalat oudoſtuiwat järwen kuohuntaa ja ajatteliwat, mikä ja oliſi paras neuwo.

w. 130. Kaikin paikoin, joista toiwoi nielijänsä tulewan.
ww. 161, 162. Paremman aineen puutteessa wanhaan aikaan ehkä kudottiinki werkkoja niinestä ja katajan kuoresta tahi juurista.
ww. 163, 164. Werkkoja painetaan wieläki parkkiwedessä, josta tulewat lujemmiksi, ja sanotaan paremmiksi kalastamaanki tulewan.
ww. 175—180. Runo arwelee, jo kalainki kummastelleen niitä huonoja pyydyksiä, ja kääntää arwelunsa kalain sanoiksi; k. VIII: 49—60.
ww. 187—192. Ajat eiwät huonone, kuin moni lyhytmielinen luulee, waan entisten menneitten sijaan tulee uudet kahta paremmat.

48 Runo.

ww. 5, 6. Muistelee ensimäisen liinaisen nuotan hankintaa; k. XLVII: 163, 164.
ww. 11, 12. Kun oli kowa kiire; sentähdenpä oliki joka ainoa kynsi yht'aikaa työssä.
w. 40. Huonoja, kelpaamattomia ahwenia.
w. 76. Lewäsuu.
ww. 99, 100. K. XX: 15, 16.
ww. 106—108. Kannon-juurissa tuli wielä kauwan pitkittää kytemistänsä metsän, kaskien ja soiden palon jälkeen.
ww. 111—122. Kowan puheen sijasta loitsija wälistä käyttää hywiä, imartelewia sanoja.
ww. 121, 122. K. XXIII: 35, 36.
ww. 123—128. Metsä- ja kalastusmatkoilla tulta kuletettiin kotoa pakkulassa, jota useinki kannettiin kattilan sisässä, ettei muuten tuulen hengessä wirisi riehkeämmästi palamaan. Kattila ilmankin oli matkalla muassa. Kielessä säilynyt sana kitkantuli eli kitkanwalkea muistuttaa Suomalaisten kitkuttamallaki tulta synnyttäneen. Sitä sanottiin myös tulen kirnuumiseksi, koska sitä warten pehmeämpään puuhun oli reikä eli kolo tehty, jossa kowempaa puuta pyöritettiin siksi kun tuli syntyi. Sitä muistutellaan seuraawissa tulensynty-runon sanoissa: Panu poika aurinkoisen kirnusi tulisen kirnun, säkehisen säilähytti.
w. 134. Hädässä ei ollut aikaa katsoa, miten tuli.
ww. 141, 142. Tulen ja walkean saattamia kipuja.
ww. 145, 146. Joku ajateltu hengellinen olento.
ww. 156—158. Samoite.
w. 168. Ukossa Ilmarisellaki wiimeinen turwa.

49 Runo.

ww. 1—4. Waikka oliki tuli jälleen saatu, niin kuu ja aurinko yhä oliwat kateessa.

ww. 9, 10. Nuoret ja ikäpuolet, s. o. kaikki ihmiset; k. XL: 97.

ww. 15, 16. Seinän wieressä kiukaan takana makaamasta.

ww. 23—26. Ilmarinen, aina walmis takomaan mitä pyydettiin, ei näytä aina sitä ajatelleen, tuliſiko työstänſä mitään.

ww. 29, 30. Epätietoiſessa kohdaſſa arpa tawalliſesti tuli neuwon antajakſi; k. XVIII: 184—196.

ww. 33—36. Arwakſi käytettiin ſeulantapaista kapinetta, pohja eri oſiin jaettu ja kukin oſa merkitſewä jotain erinäistä ainetta, paikkaa tahi muuta tiedusteltawaa kohtaa. Niin taiſi joku oſa merkitä tuulta, toinen wettä, kolmas metſää, neljäs noitaa j. n. e. Pantiin ſitte kewyt lastu keskelle pohjaa ja juuri ſamaſſa, kun kyſyttiin, ſaatettiin arpa liikahtamaan, josta lastuki tuli liikkeelle ja kulkemaan jonkun eri oſan päälle. Siitä oſaſta, minkä päälle lastu ſeiſattui, ſelitettiin arwan wastaus. — Monta muutaki tiedon ſaamiſen keinoa löytyi, eſimerk. kaikenlaiſet unet, aaweet ja enteet. Korwain ſuhina eli ſoiminen tieſi uuſia ſanomia, harakan riſotus, kiſſan ſilmiänſä hierominen, kukon tawattomalla ajalla laulaminen, poskipäiden ja leuwan kutkuminen tulewia wieraita, ſeinämadon napſutus, hyyppiän huudanta, leppälinnun likeinen laulu kuolon ſanomaa, jäiden tulo kewäällä talon rantaan häitä j. n. e.

ww. 39, 40. Aſe, jonka kautta Jumala antaa merkin ſalaiſiſta aſioiſta.

ww. 47—50. Lastu kulki Pohjolan oſalle, ja ſitte ſiitä tieto ſaatua, taidettiin arwalta uudelleen kyſyä, mihin kuu ja päiwä ſiellä oliwat kätketyt. Oſa-piireille ſitä warten woitiin uudet merkitykſet antaa.

ww. 61—66. Pohwastelewa wastaus.

ww. 65, 66. Ei pääſe ilman, kun et tietäne päästö-ſanoja. Kun loitſijat jotain kätkiwät tahi kiinnittiwät (k. VI: 125—128), niin tawalliſesti ſamaſſa määräſiwät, mitä ſanoja piti käyttää, jos tahdottiin ſitä jälleen irti päästää.

ww. 71, 72. Näillä ſanoilla waatii toiſta miekkaſille.

ww. 81, 82. K. XXVII: 193, 194.

w. 90. Oliwat lujitetut loitſuſanoja wastaan.

w. 96. Kolmiluku uſein muisſaki kohdiſſa waikuttawaiſin (k. I: 145).

ww. 106—110. Pohjolan emännän, kun ei enää ollut entiſellään, piti warulla olla Wäinämöistä wastaan.

ww. 121—124. Ei huolinut toista wiiſaaksi tehdä taonnastaan, ainoastaan wiittomalla osotti ſen tarkoitusta.
ww. 135—136. Edelliſellä kerralla oli tullut rumempana, wäkewämpänä lintuna, nyt ſitä wastoin ſuotuiſempana, wähäwäkiſenä.
w. 162. Tuwiſſa niinä aikoina oliwat pienet lauta-ikkunat, ſentähden piti ulos pihalle mennä.
ww. 171—190. Tällä herttaiſella terwehyksellä ja hartaalla toiwotuksella Wäinämöinen osottaa ilonſa kuun ja auringon jälle ilmaumiſesta.
ww. 184—186. Ihmisten parhaita odotuksia kuulta ja auringolta.

---

50 Runo.

ww. 9, 10. Siiwon, kainun tytön ei ſopinut mäkiä ja kukkuloita myöten hyppiskellä.
ww. 11, 12. Marjatan huwiksi ja onneksi.
ww. 27, 28. Ylempänä, kun että oliſi maasta käteensä ſaanut, alempana, kun että oliſi puuhun kiiwetä tarwinnut.
ww. 36—38. Tuli raskaaksi.
ww. 43, 44. Synnyttämiſen tuskisſa.
ww. 57, 58. Ei tiedetä, mitä ſukua oli.
w. 62. Onko elätettäwä, wai kadotettawa; k. ww. 69—74.
ww. 69—74. Arweli niin oudolla ja eriskummaiſella tawalla ſi'inneestä ja ſyntyneestä lapſesta ei ikinä hywää maalle tulewan.
ww. 79, 80. Niitä ſuuria työitä ja tuhmia töitä ei ſen paremmin nimitetä. Tarkoitettaiſiko Joukahaiſen ſiſaren ſurmaa, wai Ilmariſen wäkinäistä Pohjolaan lähettämistä, waiko ſammonkin itſewaltaista ryöstämistä Pohjolasta.
ww. 83—86. Ukko hämmästyksisſään puoli-kuiſen lapſen puhunnasta, paikalla ristei hänen ja ennusti hänestä koko maan waltiaan tulewan.
ww. 89—122. Ihmeteltäwä on, Wäinämöiſen wastustelematta luopuneen entiſestä arwostanſa ja wallastanſa.
ww. 101—110. Suomen nykyiſet kanſalliſet ja kielelliſet riennot näitä Wäinämöiſen ennustus-ſanoja par'aikaa owat toteumaan ſaattaneet.
ww. 115, 116. Maan ja taiwaan yhtymä-paikkaan asti. „Sieltä hän wielä kerran ilmi eläwänä tulee takaiſin tänne", niin ainaki runolaulajat tawalliſesti wakuuttawat; k. III: 123.
w. 129. Wiikate käypi tylſäksi.

ww. 131, 132. Weſi, joen mutkasta päästyänſä, kulkee laimeammasti.
ww. 143, 144. Aika, joka ſynnytti ja kaswatti Suomen laulun, ei ole enää jälillä.
ww. 147—150. Wieraskielinen wallaswäki, joka yhtä paljon kun puut korwessa ſuoſii lauluani.
ww. 151—154. Tulin warhain wieraan eſiwallan alle.
ww. 157, 158. Kylmille, pohjoiſille maan rajoille.
ww. 173, 174. Yksi tuskastuu ſuomalaiſiin ſanoihini, toinen yksi-ääniſeen nuottiini.
ww. 177, 178. Sanoo, ei taitawani laulaa kauniisti ja niin, kuin oikein pitäiſi.
ww. 183—186. En ole, kun wallaswäki, käynyt etäämpänä oppia hakemaſſa.
ww. 188—194. Piti wääntää alinomaa työssä kiinni, etten ſaanut aikaa muualta oppia hakemaan lähteä, ja muutenkin olin ſilloin wielä pieni ja ymmärtämätön lapſi.
w. 196. Sukſimiehistä on ſillä waikein kulku, joka enſin hiihtää ladun jälettömään lumeen. Walmista latua on toisten paljo huokeampi kulkea. Jälki jäänehen wetääpi, umpi uuwuttaa hywänki.
ww. 197, 198. Tietöntä matkaa kulkewa taittelee puiden latwoja ja karſiskelee oksia puista, jotta toiste jälkeenpäin oſattaiſi niiden wiittaamalla ſamaa matkaa paremmin kulkea.

Sanasto.

Merkkien ja lyhennysten selitys.

a. n. = asunto-nimi.
e. n. = erinimi (nomen proprium).
Engl. = Englannin
Fr. = Ranskan
Holl. = Hollannin
Hebr. = Hebrean
Isl. = Islannin
} kielellä.
j. = jälkisana (postpositio).
k. = kiihtosana (interjectio).
K. = Kyötin
Kr. = Kreikan
} kielellä.
l. = laatusana (adjectivum).
L. = Lapin
Lat. = Latinan
} kielellä.
m. = määräsana (adverbium).
Mordw. = Mordwan kielellä.
muin. = muinaiskielellä.
n. = nimisana (substantivum).
p. = perussana (radix).
p. n. = paikan nimi.
Pers. = Persian
R. = Ruotsin
} kielellä.
s. sidesana (conjunctio).
S. = Saksan
Sanskr. = Sanskritan
} kielellä.
t. = tekosana (verbum).
T. = Tanskan
Turk. = Turkin
W. = Wenäjän
Wir. = Wiron
} kielellä.

† merkitsee warressa tapahtuwaa pehmennystä, kun merkkiä seuraawa pääte siihen liitetään.

A.

Aawa, -wan, l., laaja, awonainen. S. offen; T. aaben; L. appe-(meri); R. haf.

Ahdan, -taa, t., täyttää.

Ahti, -din, e. n., Lemminkäisen oma nimi.

Ahto, -don, e. n., weden isäntä eli haltia.

Ahtola, -lan, a. n., Ahdon asunto.

Ailut, -luen, n., pistos, pusku, tuska.

Aina, -nan, n., werkonpaula.

Aini, -nin, eli **Ainikki, -in,** e. n., Lemminkäisen sisar.

Aino, -non, e. n., Joukahaisen sisar.

Airut, -ruen, n., sanansaattaja. K. airu; R. (muin.) ara.

Ajan, -jaa, t., ajaa kaskea, s. o. kaataa eli hakata kaskea. L. wuojet.

Alahahko, -kon, l., wähän liiaksi alhaalla.

Alakärsä, -sän, n., kärsä eli kuono alaspäin, maata wasten.

Alistan, -taa, t., laittaa alas; p. ali.

Alli, -lin, n., sorsan sukuinen wesilintu, jääsorsa. R. alfågel.

Aluenjärwi, -wen, p. n., eräs tulen luwussa tuttu järwi.

Anastan, -taa, t., wallata, ottaa. L. adnet (pitää).

Ange, -keen, l., ahdas, ahdistettu. S. enge; Sanskr. añgas; Lat. ango (ahdistaa).

Ani, m., aiwan, perin, kokonaan.
Annituus, -tuuden, n., annittomuus, antamattomuus; p. anti, antaa.
Antero Wipunen, -fen, e. n., eräs wanha mainio tietäjä ja ihmisſyöjä jättiläinen.
Apea, -an, l., ſurullinen. W. обида.
Apeudun, -tua, t., tulla ſurulliſekſi.
Arpa, -wan, n., aſe, jonka luultiin ſalaiſiſta aſioista tiedon antawan. L. wuorbbe; S. Wurf, werfen (heittää).
Arwoinen, -ſen, l., arwon anſaitſewa; wähä-arwoinen, halpa.
Auder, -teren, n., höyry, huuru, ſumu.
Auma, -man, n., iſo, pyöreä leikatun elon koko.
Auwo, -won, n., kunnia, ilo. Wir. auo.

E.

Eho, -hon, l., eheä, terwe, kaunis.
Ehtoiſa, -ſan, l., armas, lempeä, hywäntahtoinen; p. ehto.
Emintimä, -män, n., äitipuoli; p. emä.
Epäkelpo, -won, l., huono, kelwoton.
Epään, -wätä, t., kieltää; p. epä. Lat. ab (abutor); R. af (afart); Kr. ἀπό.
Etelätär, -ttären, e. n., eteläiſtuulen tytär eli haltia-neito; p. etelä, eſi.
Erä, -rän, n., ſaalis.

H.

Haahti, -den, n., laiwa, alus; haahen haljakka, laiwan tuoma waate. S. Jacht.
Haleahko, -kon, l., jotenki hallawa, waalean näköinen, waalahtawa.
Haljakka, -an, n., waate, kangas; takki, nuttu.
Hamina, -nan, n., ääni, ruske, jyske, narske; p. hamista.
Hanka, -gan, n., airon kiinnite. R. hake; K. ὄγκος.
Hapſi, -ſen, n., hiwus.
Hattara, -ran, n., reſu, repale; reſapilwi.
Hawaan, -wata, t., herätä, walwaantua.
Hawen, -penen, n., hiuskarwa, hius.
Hetale, -leen, n., ryyſy, repale.
Helkyttelen, † -llä, äännellä heleästi; p. heleä.
Hellittelen, † -llä, t., ſurkutella, ſäälitellä; p. hellä.
Helmi, -men, n., ſimpſukan kiwi; helmillä koriſtettu ruoska; p. heleä.
Helwe, -peen, n., kauna, akana.
Hereä, -än, l., iſo, ko'okas, hyötyinen.
Herhiläinen, -ſen, n., iſo ampiainen, ori-waapſainen.
Herja, -jan, n., häijy, rietas, ilkiö, kehno, huono.
Herne-aari, -ren, n., herneen jywä. S. Ähre; Holl. aar (tähkä).
Hete, -tteen, n., lähde.
Hieho, -hon, n., hehko, lähtemä, nuori.
Hiihdän, -tää, t., kulkea ſukſilla.
Hiiſi, -den, e. n., paha, ihmiswihaaja haltia; Hiiden koti.
Hiitola, -lan, a. n., Hiiſien aſunto.
Hilke, -kkeen, n., kahina, hiljainen ääni; p. hilkkaa, hiliſtä.
Hoiwaan, -wata, t., panna eli antaa runſaasti, mättää ololta. R. hopa (?).
Hongatar, -ttaren, e. n., hongan tytär eli haltia-neito.
Horna, -nan, e. n., erään pahan haltian nimi; ſen aſunto.
Huima, -man, l., mieletön, ajattelematon.
Huiwi, -win, n., kaula- eli pääwerho. R. hufwa, (muin.) hwif.
Hulikko, -on, maitopytty. R. holk.
Huohdan, -taa, t., hohtaa, paistaa, kiiltää.
Huolen, -lla, t., ſurra, murehtia; p. huoli. Kr. βουλή.

Huopa, -wan, n., hattu. S. Haube; Engl. hoop; R. huf, hufwa.
Huotra, -ran, n., tuppi, kotelo. R. foder; K. fodr.
Huppelehdan, -taa, t., elää huppelona, hurjana, mielettömänä; p. huppa.
Hurme, -meen, n., waltaweri, waahtoowa weri.
Hurtta, -an, n., koira, ajokoira.
Huuru, -rua, t., höyryä; p. huuru.
Huuto, -don, n., sanoma, maine.
Huwekſinen, -ſen, l., nahkainen; p. huwes. R. hud.
Hyrskän, kää, t., kohista; p. hyry, hyristä.
Hywyn, -pyä, t., jäykistyä, kangistua; siitä: **hywynnyt, hywynnyinen;** p. hyy.
Hyötelen, † -llä, t., parantaa, korjata.
Hälläpyörä, -rän, p. n., erään kosken nimi.
Häme, -meen, p. n., maakunnan nimi.
Häwäs, -pään, n., säkä, niska.
Häädän, -tää, t., estää, poistaa, torjua. R. hejda, muin. hägda.
Hötkellytän, -ttää, t., kulkea hötkelönä, nulkuttaa; p. hötkä.

I.

Ihala, -lan, l., autio, paljas; outo, eriskummainen.
Ihwen, -wenen, n., huononpäiwäinen ahwen.
Iki, m., iäti, alati; ikuinen.
Iku-Turſo, -ſon, e. n., eräs hirweä weden kummitus eli jättiläinen.
Ilkoinen, -ſen, l., kujeellinen, leikillinen, iwallinen; p. ilkka.
Ilma, -man, p. n., Ilmarisen talo.
Ilmari, -rin eli **Ilmarinen, -ſen,** e. n., Kalewalaisten mainio seppä.
Ilmatar, -ttaren, e. n., Ilman tytär, Wäinämöisen äiti.
Ilmoinen, -ſen, l., elinaikainen, mailmassa tawattawa; p. ilma.
Ilpotar, -ttaren, e. n., Pohjolan emännän toiſinto-nimi.
Imanne, -teen, l., mielenperäinen, ſuloinen, makea; p. imeä.
Imatra, -ran, p. n., erään wäkewän kosken nimi.
Imehno, -non, n., ihminen.
Impi, -men, n., neitſy, tyttö.
Inehmo, -mon, n., ihminen.
Inha, -han, l., ilkeä, inhottawa, paha.
Into, -non, n., wäkewä mielen woima eli wiehätys. Isl. önd; R. ande.
Jorotar, -ttaren, n., joron tytär, laiskuttelija, kuhnus, nuhjus; p. joro.
Joukahainen, -ſen, e. n., eräs Lapin uros.
Joukko, -on, = **Joukahainen.**
Joukola, lan, a. n., Joukahaiſen aſunto.
Juohdan, -taa, t., ſaattaa.
Juutas, -ttaan, e. n., eräs pahanilkinen olento.
Jänö, -nön, n., jänes.
Järky, -yn, n., lumireki eli aura (?).
Järkäle, leen, n., iſo, wahwa kappine.

K.

Kaahistan, -taa, t., häärää, hyöriä.
Kaapſahutan, -ttaa, t., hyppähtää, puikahtaa.
Kaarrastan, -taa, t., käännyttää, keikistää; p. kaartaa, kaari.
Kaatio, -on, n., lonkkaluu, lanne; houſut.
Kaatrakoski, -ken, p. n., erään kosken nimi.
Kahuttelen, † -lla, t., toimittaa wähällä kahinalla; p. kahu, kahista.
Kaiho, -hon, n., pimeys, ikäwyys.
Kaihoelen, -lla, t., ikäwöitä, kaiwata, walittaa.
Kaihoinen, -ſen, l., ſynkeä, iloton, alakuloinen.
Kaikertelen, † -lla, t., walittaa, waikeroita; p. kaju, kaikero.
Kaikutan, -ttaa, t., tehdä niin että

kaikkuu, ſ. o. ripſaasti, kiiwaasti, joutuiſasti.

Kaima, -man, n., kumppali, toweri. L. kuoibme.

Kaimaan, -mata, t., ſeurata, johdattaa; p. kaima. L. kuim, kum (kanſſa); Lat. cum.

Kaimistan, taa, t., laittaa kaimakſi eli kumppalikſi.

Kaisku, -kun, n., kaita niemi eli kannas.

Kakkara, -ran, n., pieni kakku. R. kaka; S. Kuchen.

Kalatuus, -tuuden, n., kalattomuus.

Kalerwo, -won, e. n., Kullerwon iſä.

Kalewa, -wan, e. n., Kalewalaisten eſi-iſä. W. голова, галава (?).

Kalewainen, -ſen, e. n., Kalewan ſukuinen uros.

Kalewala, -lan, a. n., Kalewalaisten aſumapaikka.

Kalewalainen, -ſen, n., Kalewalan aſukas.

Kalewatar, -ttaren, e. n., Kalewan ſukuinen nainen.

Kalhaiſen, -ſta, t., lyödä, kolhaista; p. kalhia.

Kalhu, -hun, n., ſukſi.

Kaljahun, -hua, t., huutaa, kiljua; p. kaljua.

Kalketan, -ttaa, t., elää iloiſesti, hälistä; p. kalke, kalista.

Kalkinen, -ſen, l., kowa-onninen; p. kalki.

Kallun, -lua, t., jyrytä, kolista.

Kalma, -man, e. n., hautain haltia. L. kalbma (kylmä).

Kalpa, -wan, n., lyömämiekka. R. glaf.

Kalpoelen, -lla, t., lyökiellä, ſyſäillä, työnnellä, töytäellä; p. kalpa.

Kalwin, -pimen, n., witiöweitſi, kaawinweitſi; p. kalpa.

Kamana, -nan, n., owenpäällinen poikkipiena.

Kammastun, -tua, t., ſäikähtyä, peljästyä; p. kammo.

Kannas, -nakſen, n., kapea maa kahden weden wälillä, taiwal.

Kapahun, -hua, t., helskää, hyppiä, tepittää; p. kapua.

Kapistan, -taa, t., lyödä, kukistaa, mukkiloita.

Kaplukka, -an, n., kengän korko, apſatti; kenkä. W. каблукъ.

Kapo, -won, n., = kawe.

Kapſahutan, -ttaa, t., tehdä hyörimällä.

Kapuun, -wuta, t., kiiwetä, kämpiä.

Karahutan, -ttaa, t., ſaattaa äkisti kariſemaan.

Karanko, -gon, n., puikko, kalikka. R. kára; Kr. χάραξ.

Karea, -an, l., järeä, karkea, iſo.

Karehtelen, † -lla, t., puuhata, häärätä; p. kare, karista.

Karhi, -hin, n., äes, hara, astuwa; wastahakoiſesti kulkewa tukku. R. harf.

Kariperä, -rän, l., kariſewalla perällä eli päällä.

Karittelen, † -lla, t., tehdä karetta eli karinaa.

Karjala, -lan, p. n., Karjalan maa.

Karkelo, -lon, n., hyppy, tanſſi; p. karkaa.

Karſina, -nan, n., kiukaan puoli tuwasta. W. корзина (kori, häkki).

Karskahtaa, -an, t., ruſentua, särkyä karisten; p. karskua, karista.

Karski, -kin, l., ripſas, ripeä. R. karſk.

Karwas, -paan, n., wenhe, purſi. W. карбасъ.

Karwe, -peen, n., ſammal.

Kaſa, -ſan, n., kirweenkaſa, nuha, kulma; tukka.

Kaſahutan, -ttaa, t., wiuhahtaa, ſuhahtaa.

Kaſapää, -pään, n., tukkapää, lakiton pää. W. косá.

Kaſtekorſi, -ren, n., nurmiheinä.

Kaſu, -ſun, n., kowettuma, lujoittuma; pääkaſu, kowa kallo.

Katajatar, -ttaren, e. n., katajan tyttö.

Katala, -lan, l., huono, heikko, kurja; p. kato.

Katras, -raan, n., karja, lauma. Lat. caterva (?).

Katse, -seen, n., loitsusanoilla woimistettu lääke; p. katsoa.

Kauhtana, -nan, n., pitkä takki. R. kaftan.

Kauko, -on, = **Kaukomieli.**

Kaukomieli, -len, e. n., Lemminkäisen toisinto-nimi.

Kaukoniemi, -men, p. n., Lemminkäisen asunpaikka.

Kauppi, -in, e. n., Lyylikin nimi.

Kauto, -don, n., kengän päällisnahka R. skaft (warsi).

Kawe, -peen, n., luotu eläwä, ihminen tahi muu. R. skapa (luoda).

Kehräwarsi, -ren, n., wärttinä, kehrinpuu.

Keikahtaa, -ttaa, t., pyörähyttää, kääntää äkisti; p. keikka.

Kemijoki, -en, p. n., erään joen nimi.

Kensti, -tin, l., siewä, soma, nätti, keisti.

Kera, j., kanssa, ynnä.

Keritän, -ttää, t., kiiruttaa, jouduttaa, selwittää; p. kerkeä.

Keruu, -ruun, n., kerääminen, kokoon laittaminen.

Kiehittelen, ǂ -ällä, t., laittaa kiehahtamaan; p. kiehua.

Kielikerta, -ran, n., suusana.

Kiera, -ran, n., nilppu, liukas eli paljas, lumeton jää. R. skär, skir.

Kierrin, -timen, n., ase jolla kierretään tahi on kierretty.

Kierä, -rän, = **kiera.**

Kiihdyn, -tyä, t., tulistua, innostua.

Kiistän, -tää, t., manata, pakottaa, kowittaa.

Kimmellän, -tää, t., wääntää äkisti, ponnistaa; p. kimmelö, kimma.

Kipumäki, -en, p. n., kipuin keräys-paikka.

Kiputyttö, -ön, n., kipuin kerääjä tyttö.

Kirpoon, -wota, t., pudota.

Kisa, -san, n., leikki, ilopito.

Kitkutan, -ttaa, t., hioa, tahkota, hiwuttaa; p. kitistä, kitka.

Kiuru, -run, n., leiwo, leiwonen.

Kiwastan, -taa, t., innostuttaa, kiwastuttaa; p. kiwa.

Kiwutar, -ttaren, = **Kiputyttö.**

Kohahan, -htaa, t., tehdä äkillisen kohinan.

Kohlu, -lun, n., kolhu, lyömä, piekšämä.

Koikahutan, -ttaa, t., tehdä wahwan käännöksen eli pyörähyksen; p. koikka.

Koikuttelen, ǂ -ella, l., liikuttaa waapotellen, sinne tänne; p. koikka.

Koillinen, -sen, n., itäpohjainen (ilma ja tuuli); p. koi.

Koito, -don, l., kurja, waiwainen; p. koiton (koditon), koti.

Kokka, -an, n., pää.

Kokko, -on, n., kotka.

Kolkko, -on, l., kuopillinen paikka; p. kolo.

Kolon, -loa, t., kuoria, kiskoa kuoren. R. skala; W. голить, голѣть (paljastaa).

Koltuska, -kan, n., korwarengas, korwa-ripustin. W. кольцѣ.

Kompakko, -on, n., korkea paikka; p. komppa.

Konkelo, -lon, n., wääristynyt puu, känkkyrä.

Konsa, m., koska; ei konsana, ei koskaan.

Kontio, -on, n., karhu.

Kontti, -in, n., tuohinen reppu.

Kopon, -ppoa, t., temmata, ottaa. R. kapa; Lat. capio.

Koppelo, -lon, n., naarasmetso.

Korento, -non, n., tanko, kanninpuu.

Korja, -jan, n., kori-reki. R. korg, kur.

Korwo, -won, n., saawi; p. korwa.

Kosija, -jan, n., kihlaamassa käwijä.

Kosjon, -joa, t., käydä kihlaamassa.

Kostun, -tua, t., hyötyä, parantua.

Kotwa, -wan, n., joku epämääräinen, wähän tawallista pidempi aika.

Koukero, -ron, n., mutka, kierros; p. koukku.

Kuippana, -nan, e. n., metsän haltia.

Kuiskentelen, † -lla, t., äännellä hiljaisesti. R. hwiska.

Kukali, m., kuta tietä, kuta myöten.

Kulahutan, -ttaa, t., niellä pulpahuttaa, lainata äkisti; p. kulista.

Kulaswesi, -den, n., wesi-ajo, wesikulku; p. kulkea.

Kulea, -an, l., kiiltäwä.

Kuleahka, -kan, l., jotenki kiiltäwä.

Kulleroittelen, † -lla, t., pyöritellä; p. kullero. R. kullrig.

Kullerwo, -won, e. n., Kalerwon onneton poika.

Kulo, -lon, n., kuihtunut ruoho. R. gul.

Kulokko, -on, n., kuloinen paikka.

Kumma, -man, n., ihme.

Kumpu, -mun, n., korkeampi paikka maasta, hyppylä. R. kummel; Lat. cumulus.

Kumpuun, -muta, t., kuohua, kohota, pursua; p. kumpu.

Kuni, s., kuin, kun; m., kuhun asti, kuin kauwas.

Kunnas, -naan, n., hyppylä, töyräs, ypykkä.

Kuolio, -on, n., hylky, kelpaamaton kalu; p. kuolla.

Kuopaisen, -sta, t., raapaista, kynsäistä; p. kuopia.

Kuopus, -puksen, n., äitin wiimeinen lapsi; p. kuopia.

Kuore, -reen, n., maidonkuori, päällinen, taale, kerma.

Kuplin, -lia, l., laittaa poreita weteen, pulista, pulputella; p. kupla.

Kurkiainen, -sen, n., kurkihirsi.

Kusiainen, -sen, n., muuriainen, wihalainen; p. kusi.

Kutkelma, -man, n., kihellyttäwä, kutkuttawa neste; p. kutka, kutista.

Kutti, k., piti! se parhaaksi! se oikein!

Kutu, -dun, n., yhdessä olo, parwi, kisa, leikki; p. kutea.

Kuu, kuun, n., taiwaan olemo; raswa, tali.

Kuuja, -jan, ja **kuujanen, -sen,** n., lihawa järwilohi; p. kuu (raswa).

Kuutar, -ttaren, e. n., kuun tytär.

Kuutola, -lan, a. n., kuun asunto.

Kuutti, -in, n., wenhe, pursi. R. skuta.

Kuwahun, -htua, t., kiitää, kiirehtiä; p. kuwa (warjo).

Kuwas, -paan, n., werkon pullo, tollo, laudus. W. купáть (uida).

Kylli, -lin, eli **Kyllikki, -in,** e. n., Saaren suurellinen neiti.

Kynin, -nimen, n., sipikynkkä, sipi; p. kynä.

Kypärä, -rän, n., lakki. L. kapper; W. киверъ.

Kyty, -dyn, n., miehen weli.

Kyy, kyyn, n., käärme.

Kyyhättelen (kyhättelen), † -llä, t., toimittaa arwiolta, epäwaraisesti, sattumoihin.

Kyykerryn, -tyä, t., tupertua, kellähtää; p. kyykerö, kyykkä.

Kyyättelen, † -llä, t., kydetellä, polttaa witkaan.

Käes, -eksen, n., käsiwerkko; p. käsi.

Käestelen, -llä, t., pyydystellä käsiwerkolla.

Kähy, -hyn, n., kähistessä lähtewä neste, myrkky, kähisewä aine.

Käkeen, -etä, t., luwata, uhkata, aikoa.

Käly, -lyn, n., weljen tahi sisaren waimo, miehen tahi waimon sisar j. n. e.

Käpy, -wyn, n., werkkoneula.

Käpäs, -ppään, l., nopsas, liukas, kerkeä, walmis.

Kärrys, -ryksen, n., oksainen karahka; p. kärä.

Kärwentelen, † -llä, t., korwentaa, polttaa.

Käſirysy, -ſyn, n., käſikähmä, tappelus, ottelus, meteli.
Käte, -tteen, n., kädessä olo; p. kättää, käſi.
Kätkyt, -kyen, n., kehto, waku; p. kätkeä.
Käyretyinen, -ſen, l., käyränä eli koukusſa olija.
Kääpä, -wän, n., kowa puun käsnä.
Käärilauta, -dan, n., käärinpuu, kangastukki.

L.

Laaka, -an, l., matala. R. läg.
Laaskawa, -wan, l., ystäwällinen, leppeä. W. ласковой.
Laikahan, -htaa, t., heittäyä, työttäyä, ruweta yht'äkkiä; p. laikka.
Laikuttelen, † **-lla,** t., liikoella, lotkaista, särpää että weſi läikkyy; p. laikka.
Laipio, -on, n., wälikatto; wälikattoinen huone, tupa.
Laituri, -rin, n., rantaſilta eli rantaporras. L. Leiter.
Lakaelen, -lla, t., la'aista, kewäistä, ſiiwoa luudalla lattiata; p. lakea, laki. Kr. πλάξ; R. flack.
Lakka, -an, n., katos; päälaki. R. lock.
Lakkapää, -pään, l., leweäpää.
Lakkipää, k. **laukkipää.**
Lakla, -lan, n., ſorſan ſukuinen weſilintu, heinäſorſa. Lat. alca (?).
Lanne, -teen, n., ſonkkain wälinen peräpuoli. R. länd.
Lapan, -ppaa, t., wetää, haalata.
Lapatta, -an, n., paikka, miſſä kiwenpuun ylipää jauhaesſa pyöriì; p. lappa.
Lappalainen, -ſen, n., Lapin aſukas.
Lappea, -an, n., ſiwu, kylki.
Lappi, -in, p. n., rajamaa; rajalainen; p. lappi (ſiwu, kylki).
Latjaan, -jata, t., latoa.
Latu, -dun, n., ſukſen jälki lumeſſa, ura, polku, tie, tola. W. слѣдъ; R. led.
Laudun, -tua, l., laweutua, lewitä.
Laudustan, -taa, t., warustaa laudukſilla eli pulloilla; p. lauta, lawa.
Laukki, -in, n., eläin walkealla piirrolla pääsſä. Kr. λευκός.
Laukkipää, -pään, l., walkeapää.
Launis, -niin, n., iſo kala-onki eli koukku.
Lautſa (lawitſa), -ſan, n., penkki; p. lawa.
Lauwustan, k. **laudustan.**
Lehto, -don, n., lehtimetſä, lakſo; p. lehti, leha.
Lehwä, -wän, n., lehtewä tahi hawukas okſa.
Leino, -non, l., heikko, wähäinen. S. klein; R. klen.
Lekuttelen, † **-lla,** t., heilutella, häälytellä; p. lekkua, lekka.
Lemmenlahti, -den, p. n., Pohjolan lähinen merenlahti.
Lemminkäinen, -ſen, e. n., Kalewalaisten iloinen ja rohkea uros.
Lempi, -men, e. n., lempeyden ja rakkauden haltia. S. Liebe (rakkaus); W. любить (rakastaa).
Lempi, -min, e. n., Lemminkäiſen iſä.
Lempo, -mon, e. n., eräs paha haltia. R. ſlem; S. ſchlimm.
Letti, -in, n., palmikko. W. плеть; R. fläta; Lat. plecto.
Lewahutan, -ttaa, t., lewittää yht'äkkiä; liwahuttaa.
Leyhyttelen, †**-llä,** t., kulkea keweästi, liehuella, liikkua huolettomasti; p. leyhkeä. W. лёгкій (kewyt); Lat. levis.
Lieſi, -den, n., hiilusta, tuliſija. W. клѣть (?).
Lieto, -don, l., epäwakainen, muuttelewa, kewytmielinen. Jsl. liet; R. lätt; S. leicht.
Liitelen, † **-llä,** t., lennellä; p. liitää. W. летать.
Lipaiſen, -sta, t., koskea kewyesti; p. lipu.
Lipas, -ppaan, n., wakka.
Lipſahutan, -ttaa, t., luiskahuttaa,

ſujahuttaa, ſiwaltaa keweästi; p. lipſu.

Lipu, -wun, n., liukas kieli.

Liwun, -pua, t., liukua, kulkea, wierä, joutua.

Loimahan, -htaa, t., leimahtaa, leiskahtaa, ſyöstä, heittäyä.

Loitſija, -jan, n., tietäjä, noita.

Loitto, -on, n., kauka, etäiſyys; loittona (kaukana), loitos (kauwas).

Lojun, -jua, t., rojottaa, wetelehtää.

Lokka, -an, e. n., Ilmariſen äiti.

Lokki, -in, n., kajawa, kalalokki (kaloja wedeſtä ſyöwä lintu).

Loma, -man, n., wälipaikka, rako.

Longun, -kua, t., olla alaſpäin, olla irrallaan roikkumaſſa; p. lonka.

Lonka, -gan, n., roikkuwa kappale, tönkkä, möhkäle. W. лóмка.

Lotkun, -kua, t., antaa perään, ſuoreta; p. lotka.

Lonhi, -hen, e. n., Pohjolan emäntä.

Lounas, -naan, n., länſi-etelä; päiwällinen, puolinen (atria).

Louwun, -kua, t., kaikua, kajahtaa.

Lowiatar, -ttaren, e. n., Tuonen ſotkea tytär.

Lujahutan, -ttaa, t., laskea yhtäkkiä ſelwän, heleän äänen.

Lunnas, -naan, n., palkinto, makſo. S. Lohn; R. lön.

Luo, luon, n., lähi, likeiſyys, tykö; luona (tykönä), luota (tyköä), luokſi (työ, tykö).

Luon, luoda, t., ſaattaa, lähettää, työntää.

Luonne, -teen, n., ſilmän luonti, katſahus; p. luonto, luoda.

Luonnotar, -ttaren, e. n., luonnon tytär.

Luontelen, † -lla, t., lähentää, lähiſtää.

Luopuiſa, -ſan, l., hywä, kiitettäwä. S. Lob (kiitos, yliſtys); R. lof.

Luotan, -ttaa, t., laittaa luokſi; turwata; p. luo.

Luotanen, -ſen, n., wati. W. блюдо.

Luote, -tteen, n., tietoſana, mahtiſanä.

Luotola, -lan, p. n., eräs lahti Joukolan joen tienoilla.

Lutus, -tukſen, n., lutka, luoska, kelwoton waimonpuoli; p. luttu.

Luuhattelen, † -lla, t., kaahatella, puuhata eli toimitella tyhjää; p. luuha.

Lyllyn, -lyä, t., hetkua, letkua, notkua.

Lyly, -lyn, n., männyn kowempi, pohjoispuoli, ſiitä tehty waſeman jalan ſukſi.

Lynnähyttelen, † -llä, t., lennähyttellä, tehdä kowalla wauhdilla.

Lysmähän, -htää, t., taittua äkiſti mutkalle; p. lysmä.

Lyylikki, -in, e. n., eräs mainio ſukſien tekijä.

Lämſä, -ſän, n., heittökyſi, ſuopunki.

Länkäpuinen, -ſen, l., määrä- eli kiweräpuinen.

Läſin, -ſiä, t., maata ſairaana. W. лежáть (maata).

Läylennän, -tää, t., tuskaſtuttaa, waiwata.

Läyli, -len, l., tukala, raskas, waikea.

Läänin, -niä, t., ſuoria, ruokota.

Lääwä, -wän, n., nawetta, pihatto, ometto. W. хлѣвъ.

M.

Maadan, -taa, t., muuttua maakſi.

Maammo, -mon, n., äiti, emä.

Mahla (mahala), -lan, n., mehu; weri.

Maire, -reen, l., ſuloinen, armas.

Malkio, -on, l., epäkuntonen, huonopäiwäinen. W. мéлкій.

Malo, -lon, n., rako, halkeema.

Mana, -nan, e. n., Tuoni, kuoleman haltia.

Manala, -lan, p. n., Manan aſunto.

Manalainen, -ſen, n., Manalan aſukas.

Manatar, n., Manan tytär.
Mantu, -nun, n., maa-emä, kuiwa maa.
Marhaminta, -nan, n., päitset, riimu. W. морхъ.
Marjatta, -an, e. n., naisen nimi.
Matara, -ran, n., maarian heinä, keltaheinä (Galium verum). R. madra; p. Lat. mater (neitsy Maaria).
Melkeä, -än, l., joltinen, wälttäwä, arwoinen.
Melto, -lon, l., pehmeä, taottawa (rauta). R. mild (smält?).
Mestaan, -tata, t., kadottaa, menettää. R. mista.
Metsola, -lan, a. n., metsän haltiain asunto.
Miehelä, -län, n., miehen koti.
Miekkoinen, -sen, l., onnellinen, autuas; p. miekka (?).
Mielikki, -in, e. n., metsän naiswäkeä.
Miero, -ron, n., kyläkunta, mailma. W. міръ.
Miettiäinen, -sen, n., ajattelija, odottelija; wastustaja. W. мѣтить, смѣтить.
Mikäli, m., mitä tietä, mitä myöten.
Mimerkki, -in, e. n., metsän naisia.
Moini, -nen, l., wertainen; suuriarwoinen. R. mon.
Mokoma, -man, l., sellainen, sen mukainen, semmoinen; oiwallinen. R. make (werta).
Muikkaan, -ata, t., maikata, maiskia, lipoa suuhunsa.
Muikea, -an, l., hapan, kirpeä.
Muje, -jeen, n., muikku, rääpys.
Muju, -jun, n., wäkewä, wihawa neste.
Murkina, -nan, n., aamu- tahi puolis-atria. R. morgon (aamu); S. Morgen.
Murto, -ron, n., ryteikkö, metsä paljoilla tuulen kaatamilla puilla.
Muskula, -lan, n., pieni palanen.
Mutso, -son, n., nuorikko, äsken wihitty waimo.
Mykellän, -tää, t., laittaa mykkelöön eli kokoon.

N.

Naawa, -wan, n., puun hawen eli sammal, luppa.
Nainen, -sen, n., waimonpuoli.
Naisekas, -kkaan, l., akallinen, nainut (mies).
Newa, -wan, p. n., erään joen nimi.
Ni, m., niin.
Nopin, -ppia, t., poimia. R. nappa; S. schnappen.
Norahan, -htaa, t., tipahtaa, tilkahtaa; p. noro.
Nuikuttaja, -jan, n., jytyyttäjä, jyskyttäjä, wetäjä; p. nuja.
Nuiwa, -wan, l., nurja, tyly, tuima.
Nukitan, -ttaa, t., mukfaa, piekfää; p. nukka.
Nukkeroin, -roida, t., rehmää, riehua, kisata, telmiä; p. nukkero, nukki.
Nuode, -teen, n., morsiamen saattowäki. R. (muin.) note (kumppali).
Nuohon, -hoa, t., pyyhkiä, hieroa, tahroa; p. nuoha.
Nuotio, -on, n., metsäsä eli matkalla olijan keitto-, yötahi muu walkea. R. nödeld, natteld.
Nurmi, -men, n., niittu.
Nykerä, -rän, l., pyöreähkö, tylpähkö, pyöreän tylppä; p. nykä.
Nälkäniemi, -men, p. n., eräs sen niminen niemi.

O.

Ojelwoinen (ohjelwoinen), -sen, n., tie tahi jälki, ura, polku.
Olowa, -wan, l., wahwa, hyötyinen.
Ongelma, -man, n., salasana, tietosana, solmusana; p. onki. S. Angel; Lat. uncus.
Opastan, -taa, t., johdattaa, lietsata, saattaa; p. opas, oppi. Kr. ὀπάζω.
Opin, -ppia, t., koettaa, tutkia, tiedustella.
Orhittelen, -lla, t., tehdä woi-

manſa peräſtä, ahkerasti; p. orhea, ori.

Orja, -jan, n., työntekijä, raataja. Sanskr. arj, urj (raataa); W. opáть (kyntää); Lat. aro.

Orko, -on, n., noro, aro, notko, alanko.

Orwaskettu, -un, n., marraskeſi, päällimäinen ohut nahka.

Oſaton, -ttoman, l., onneton, waiwainen.

Oſmo, -mon, e. n., jonkun uroon nimi; naapuri; p. ohi.

Oſmoinen, -ſen, n., Oſmon poika tahi jälkiſukuinen.

Oſmotar, -ttaren, n., Oſmon tytär tahi jälkiſukuinen nainen.

Otſonen, -ſen, n., hywä karhu eli kontio; p. otſo, otſa.

Otus, -tukſen, n., eläwä; p. otto, ottaa.

P.

Paahdan, -taa, t., paistaa (hiilillä tahi walkean ääressä); p. paaſi.

Paaſi, -den, n., kiwi, litteä kiwi. R. bauta, bautaſten; Sanskr. pattas.

Paatero, -ron, n., kiwen liuska eli lohkare.

Paikka, -an, n., huiwi, kaula- eli pääwaate; ſija.

Painopalko, -on, n., kalwin, kalwoſin, jota wastaan werkon ſilmät kutoiſſa ſolmitaan.

Paitaresſu, -ſun, l., repale-paitainen, rikkinäiſellä paidalla; p. reſa.

Pajahan, -htaa, t., laulaa. W. пою, пѣть.

Pakina, -nan, n., puhe.

Pakkanen, -ſen, e. n., kylmän haltia.

Pakko, -on, = **Pakkanen.**

Pakkula, lan, n., taulakääpä.

Pakun, -kkua, t., lähteä irti, paeta; p. pako. Lat. fuga; W. бѣгъ.

Pallea, -an, n., ſiwu, kylki. W. полъ.

Palsta, -tan, n., palanen, kappale; p. pala.

Paltſaſilmä, -män, l., mulkoſilmä, pulloſilmä. W. пáлецъ, пáльца (ſormi).

Paltta, -an, n., awoin paikka, rinne, wieru. R. plats; S. Platz.

Palttina, -nan, n., pellawa-kangas. W. полотнó.

Palwoinen, -ſen, l., armon alainen, ſurkea. Wir. palwe (rukous).

Pankko, -on, n., uunipenkki. R. bänk; S. Bank.

Panta, -nan, n., wanne, witſa. R. band.

Panu, -nun, e. n., auringon poika; tuli, walkea.

Parras, -taan, n., reuna, wieri. Isl. bard; Fr. bord.

Parſikko, -on, n., tukki- eli hirſimetſä; p. parſi. W. брусъ; R. ſparre.

Paſikoin, -koida, t., polskuttaa, pulikoita, loiskuttaa. R. plaſka.

Patja, -jan, n., polstari.

Patwinen, -ſen, l., wiſainen, niweräinen; p. patwi.

Pehko, -kon, n., penſas.

Pehkon, -koa, t., pengata, ruhjoa, turmella.

Peiponen, -ſen, n., pieni lintu, wilukieli.

Pellawas, -waan, n., liinankaswi. S. Flachs; Holl. Vlas.

Pellerwoinen, -ſen, e. n., Sampſan erinimi; p. pelto. S. Feld; W. пóле.

Pemahtelen, † -lla, t., jyrytä, jymähellä; p. pemu.

Penkka, -an, n., pengas, penger. R. bänk.

Penſeä, -än, l., tuuhea, ryhewä, lehwakka.

Pentu, -nun, n., penikka, koira. L. pädnak.

Pettäjäinen, -ſen, n., kirnujainen, woin jakajais-anti kirnutessa; p. pettää.

Pieli, -len, n., pilari, pylwäs, patſas; masto. Lat. pila; R. pelare.

Pihlajatar, -ttaren, e. n., pihlajan tyttö.

Pihti, -din, n., ſeikko, päre=pidin. L. basta; R. fäste.

Pii, piin, n., limſi, linttu.

Piikkonen, -ſen, n., pieni piikki eli puikko. S. Pike; R. pik.

Piili, -lin, n., nuoli, waſama. R. pil.

Piiras, -raan, n., leiwas, leiwonnainen, pannukakku. W. пирóгъ.

Pilke, -kkeen, n., pirsta, pirkale, lastu; p. pilkkoa. R. ſpjelka; Hebr. palach.

Pilla, -lan, n., turmio, pahanteko, wahinko. R. ſpilla (turmella).

Pillaan, -lata, t., turmella.

Pillastun, -tua, t., ſäikähtyä pakenemaan.

Pillomus, -mukſen, n., pillan tekijä.

Pimentola, -lan, p. n., Pohjolan erinimi.

Pinne, -teen, n., ahdinko, pula, hätä. S. Binde; R. band.

Pirta, -ran, n., kaide. W. бердó.

Piſa, -ſan, e. n., ſen niminen korkea wuori. L. baſſe (pyhä).

Poden, -tea, t., ſairastaa. Lat. patior; Kr. παθεῖν.

Pohdan, -taa, t., puistaa, pudistaa.

Pohja, -jan, = **Pohjola.**

Pohjanmaa, -maan, p. n., pohjoispuoli maata.

Pohjola, -lan, p. n., runoisſa uſein mainittawan paikan nimi.

Pohjolainen, -ſen, n., Pohjolan aſukas.

Poikenluoma, -man, n., loitſimatauti tahi muu paha, rike.

Polo, -lon, n., kurjuus, waiwaiſuus.

Polottelen, † **-lla,** t., walitella kurjuuttanſa eli onnettomuuttanſa.

Ponſi, -nen, n., warren päättö eli nuppi; wäki, woima, mahti.

Ponahutan (ponahutan), -ttaa, t., ſeiſahuttaa, pidätyttää; p. pouta.

Puhuri, -rin, e. n., Pakkaſen iſä. (Kr. βορέας, pohjatuuli).

Puikutan, -ttaa, t., juokſuttaa ſuihkuna, pillinä, puikkuna.

Puin, puida, t., tappaa (riihtä). W. бить.

Puinen, -ſen, n., ſaawi, korwo, amme.

Puiſuus, -ſuuden, n., puusta=olo.

Pulmonen, -ſen, n., lumiſirkku, tienrikkoja, pieni lintu.

Purje, -jeen, n., ſeili.

Purnu, -nun, n., ſalwo, jywälaari, jywäkuoppa. R. brunn; S. Born.

Purſi, -ren, n., wenhe, laiwa. R. bord.

Puuru, -run, n., puurakka, tumman ruskea hewoinen. W. бурый; R. brun.

Puutan, -ttaa, t., kiinnittää.

Puutos, -tokſen, n., kiinni=olo, tartunta.

Puutunnainen, -ſen, n., wika, wamma, tarttuma, rike, rikonnainen, ryhtymä.

Pyrhistelen, -llä, t., räwistellä (ſulkianſa), rypistellä, pyristellä; p. pyrhä.

Pyyhkällän eli **pyyhällän, -ää,** t., ryöpſähtää, ſyöstäyä; p. pyyhkiä.

Pyylypoika, -an, n., jänterä, palleroinen poika (karhu).

Päden, -teä, t., kelwata, ſopia.

Päiwälä, -län, a. n., päiwän eli auringon aſunto.

Päiwätär, -ttären, e. n., päiwän eli auringon tytär.

Päläs, -lään, n., jalanſija ſukſeſſa.

Pätönen, -ſen, l., kelwollinen, kunnollinen; p. päteä; waiwainen, onneton. W. бѣдный (waiwainen).

Päädyn, -tyä, t., oſautua, ſattua, johtua, ſowistua; p. pää.

Pääripa, -wan, n., tyttöin päärihmä eli päänauha, pinteli.

Pöly, -lyn, n., tomu, tuokſu. W. пылъ; Lat. pulvis.

R.

Raadan, -taa, t., tehdä työtä.

Raadanta (Raa'anta), -nan, n., työ, teko; p. raataa.
Raato, -don, n., työ.
Rahe, -hkeen, n., ruoma. R. drag, dragrem.
Rahi, -hin, n., pitkä tuoli.
Raisu, -sun, l., raju, riepas, winha, tulinen; p. raju.
Raiwo, -won, l., julma, wallaton, hillitön; p. raju.
Rakši, -šin, n., witsarengas, hankki. R. dragša, dragrem.
Rakšuttelen, † **-lla,** t., witsertää; p. rakšu.
Rani, -nin, n., ramu, hylky, kelwoton kalu. W. дрянь, ráна.
Rapain, -imen, n., kuohu, hyöky, loiske, läiske.
Rapajan, -jaa, t., lyödä rajusti.
Rapšan, -šaa, t., lyödä, päättää, sopia.
Rata, -dan, n., tie, ura, polku. L. rathe; R. träda.
Ratšu, -šun, n., selkä-hewoinen. S. Rošš; Ital. rozza.
Rauahutan, -ttaa, t., saattaa äkisti raukeemaan, lauaista; p. raukea.
Rautahankki, -in, n., rautahankainen wene.
Rawahutan, -ttaa, t, saattaa äkisti kulkemaan; p. rapaa, rawata.
Reiahtelen, † **-lla,** t., hälistä, reuhaella, ryskäellä, telmiä; p. reiata.
Remahuttelen, † **-lla,** t., äännellä huoletonna; p. remu.
Repo, -won, n., kettu. R. räf.
Reppänä, -nän, n., lakeinen, sawutorwi eli reikä katossa. W. грéбень.
Retuinen, -šen, l., likainen, rämäinen.
Reudallan, -taa, t., heittää wauhdilla, nakata eli wiskata wäkewästi; p. reutoa.
Reudon, -toa, t., wiskoa, nakata, tempoa.
Reutoelen, -lla, t., tempaella, työnnellä.
Riehtilä, -län, n., paistinpannu; R. gryta; W. грѣть (lämmittää).
Riehto, -don, n., seiwäswäli aitaa; palanen, kappale.
Rieska, -kan, l., weres, tuore, uusi. R. färsk, frisk; samaa sukua: weres.
Riita, -dan, n.; riidan (riian), s. o. riitelemällä. R. strid, (muin.) rid.
Riite, -tteen, n., ohut jääkuori.
Riitteinen, -šen, l., jääsekainen; p. riittää.
Rike, -kkeen, n., loitsima tauti tahi muu paha; p. rikki.
Rikonnainen, -šen, n., rike, loitsima paha; p. rikki.
Rikuttelen, † **-lla,** t., tehdä jotain woimattomasti ja wälillä keskeytyen; p. rikki.
Ripa, -wan, n., kädensija, nostin. R. grepe, Engl. gripe.
Ripeä, -än, l., riwakka, riski, kaunis.
Ripotan, -ttaa, t., olla ripeänä, nopeana, wikkelänä.
Ripšahutan, -ttaa, t., tehdä ripšaasti, joutuisasti.
Rišotan, -ttaa, t., wälkkyä, säteillä.
Riukuttelen, † **-lla,** äännellä selwästi ja kowasti; p. riukkua.
Riuottelen, † **-lla,** t., olla riutuneena, woimattomana; p. riuto.
Riuskutan, -ttaa, t., puhua kowasti, torua, tiuskua; p. riuska.
Roikin, -kkia, t., roiskaa, räiskiä, ryskää, pauhata; p. roikka.
Roiskautan, -ttaa, t., paiskata, huiskahuttaa wäkewästi; p. roiska.
Rotu, -dun, n., sukuperä, synty. W. родъ.
Rowi, -win, n., rowio, waarapaikka.
Ruhdon, -toa, t., muserta, murtaa; rutistaa; p. ruho.
Rukkainen, -šen, n., kinnas, hanšikas. W. рукá (käsi).
Runo, -non, n., laulu. L. rudn (puhe); Isl. runa.
Ruotši, -šin, p. n., Ruotsin maa.
Ruotta, -an, n., kalanluu, ruoto.

Rutimo, -mon, n., helwetti, pahasti eläneitten piinapaikka kuoleman jälkeen. L. rotta-aimo.
Rutto, -on, l., äkillinen, äkki.
Ruuna, -nan, n., walakka. R. (muin.) rune; Belg. ruyn.
Rynnäs, -tään, n., rinta. W. грудь.
Rääkyrauta, -dan, n., hauras, rapea, malmi-rauta. R bräcka (?).
Röyhetyinen, -sen, l., pöyryhkarwainen; p. röyhy.

S.

Saalas, -laan, n., saama, synnyttämä; p. saada.
Saan, saada, t. (kohteetonna), tulla, joutua.
Saanikka, m., warsinki, liiatenki, siihen liſäksi.
Saarelainen, -sen, n., Lemminkäiſen liikanimi.
Saari, -ren, p. n., eräs woipa ja wäkirikas luotomaa.
Saawuttelen, † -lla, t., saattaa tulemaan eli ilmaantumaan, luoda; p. saapua, saada.
Sakara, -ran, n., äärimmäinen pää eli oſa; **sakara-sormi,** pikku-sormi.
Sakſa, -ſan, p. n., Sakſan maa; kauppamies.
Salo, -lon, n., metſä, korpi; erinäinen metſämaa. Kr. ὕλη; Lat. sylva, saltus.
Sampo, -mon, n., onnen tuottaja kapine, onnen mylly, onnen luoja.
Sampſa, -ſan, e. n., kylwön haltia. W. земь, земля (maa).
Sanka, -gan, l., pakſu, wahwa, rikas, hywin woipa.
Sara-oja, -jan, p. n., Pohjolan erinimi.
Sariola, -lan, = **Pohjola.** W. царь (ruhtinas)?
Sarka, -an, n., pakſu willakangas, werka.
Satahanka, -gan, l., satahankainen.
Satunen, -ſen, n., ſeikka, erinomainen tapaus.
Sawo, -won, p. n., maakunnan nimi.
Seikka, -an, n., aſia, tapaus. R. ſak; S. Sache.
Seuron, -roa, t., kulekſia, seurata.
Sikeä, -än, l., ſitkeä, kowa, raskas. R. ſeg.
Sikiö, -ön, n., lapſi; p. ſi'itä.
Sikäli, m., ſitä myöten, ſen kautta.
Silajoki, -en, n., ſileä, wirraton joki.
Siloon, -lota, t., tulla ſileäksi, walmistua, kaunistua.
Siloſorkka, -an, l., ſileä-ſorkkainen.
Silta, -lan, n., puinen lattia, permanto; p. ſileä.
Sima, -man, n., meſijuoma. Mordw. ſiman (juoda).
Simaſalo, -lon, p. n., Pohjolan läheiſen paikan nimi.
Simpſukka, -an, n., helmi. W. жемчугъ.
Singun, -kua, t., ärjyä, tiuskua.
Sini, m., ſihen asti, niin kauas.
Sininurmi, -men, n., ſinertäwä eli ſinikukkainen niittu.
Siretän, -ttää, t., ſärpää, ryhppiä ſiristen.
Sirkku, -un, l., ſoma, kaunis, ſorea; p. ſiro.
Siron, -rkoa, t., lentää eli liikkua ſiristen.
Sirotan, -ttaa, t., lennättää eli liikuttaa ſiristen, wiskoa hajalle.
Siſko, -kon, n., ſiſar.
Siula, -lan, n., nuotan reiſi eli haara, siwu. S. Seil (köysi)?
Siuwottelen, † -lla, t., ſaattaa kulkemaan aika wauhtia, joudattaa.
Siuwun, -kua, t., wiuhua, wihistä, winkua.
Siwakka, -an, n., oikean jalan lyhempi ſukſi. L. ſawak (ſukſi).
Siwerrän, -tää, t., wiſertää, liwertää.
Solahutan, -ttaa, t., ſaattaa äkisti ſoliſemaan, lykätä, työstä liikkeelle.
Solotan, -ttaa, t., liikkua ſolista yhtenään.

Sommelo, -lon, n., kerämäinen tukku eli mytty, köyſikerä.
Sonni, -nin, n., karjahärkä. R. ſon; W. сынъ (poika).
Sopa, -wan, n., nuttu, takki. S. Schaube; W. шуба.
Soppi, -en, n., nurkka, loukko.
Sorea, -an, l., ſoma, kaunis, korea.
Soriſen, -sta, t., ääntää ſekawasti eli epäſelwästi.
Sota, -dan, n.; **ſodan** (ſoan), ſ. o. ſotimalla. L. zjude (wihollinen); W. чудь (muukalainen).
Sotka, -kan, n., ſorſan laji. W. утка.
Sotkotar, -ttaren, e. n., ſotkain haltia weden neito.
Sotku, -kun, n., pyykki, waatetten peſu; p. ſotkea.
Soukero, -ron, n., ahdas ſola, louru; p. ſoukka.
Suaitſen, -a, t., ſallia, ſuoda, ſietää, kärſiä.
Suhuttelen, † **-lla,** t., tehdä pitkittäwäistä pientä ryskettä eli ſuhinaa; p. ſuhu.
Suikahutan, -ttaa, t., pujahtaa, luikahtaa, yht'äkkiä liikahtaa; p. ſuikka.
Suimiſtan, -taa, t., ſuututtaa, kiiwastuttaa.
Suiſtun, -tua, t., ſyöstyä pää eli ſuu edellä; p. ſuu.
Suitan, -ttaa, t., laittaa ſuupaikan (ſuuraudan, kuolaimet) ſuitſiin; p. ſuu.
Sukapää, -pään, l., ſileä-tukkainen.
Sukeen, -eta, t., muodoſtaa, kuwata; kaswaa.
Sukkula, -lan, n., ſyöstäin, ſyöstäwä. W. сокóлъ (haukka)?
Sula, -lan, l., ſuloinen, hywä, armias.
Sulka, -an, n.; **keihään ſulka,** ſ. o. terä, lehti.
Sulkku, -un, n., ſilkki. W. шёлкъ.
Summa, -man, l., ſumea, pimeä, kolkko.
Suollan, -taa, t., wetää, lappaa; p. ſuoli.
Suomi, -men, p. n., Suomen maa.
Suoniwyö, -wyön, n., ſuoliwyö; wyötäinen, wyökohta ruumiista.
Suora, -ran, n., oikea, ſelwä, ilmeinen.
Suorin, -ria, t., ſuorittaa, ſelwittää.
Suorran, -taa, t., = **ſuorin.**
Suowa, -wan, n., heinäſuowa, pieles.
Suowakko, -on, e. n., erään waimon nimi.
Suowero, -ron, n., ſauwan ſomman tahi keihään terän ja warren yhdiſtyspaikka.
Suwaitſen -a, t., = **ſuaitſen.**
Suwanto, -non, n., laimea weſi wirtapaikkain tahi koſkien wälisſä.
Suwantola, -lan, = **Wäinölä.**
Suwantolainen, -ſen, n., Suwantolan aſukas.
Suwetar, -ttaren, e. n., ſuwen tyttö.
Suwi, -wen, n., keſä; etelä; ſuoja ilma. Turk. ſuw (weſi); Jsl. ſud (etelä); R. ſyd. Samaa ſukua on ſana ſuo.
Sydännyn, -tyä, t., kiiwaſtua, ſuuttua.
Sydänweſi, -den, n., ſywin ſelkäweſi.
Sykerö, -rön, n., lettikäärös, palmikko-laitos; p. ſykkä.
Syrähtelen, † **-llä,** t., tulla äkkiä tykkimään eli lyömään; p. ſykkää.
Syrjin, -jiä, t., poiketa oikealta tieltänſä, wahingoittaa ſyrjätiellä.
Syydän, -tää, t., nakata, työntää, mättää. R. ſkjuta.
Syytelen, † **-llä,** t., nakella, heitellä, wiskellä.
Syytäiſen, -stä, t., nakata eli heittää yht'äkkiä, wiskaista.
Syöweri, -rin, n., ſywäri, ſywänne, ſywin paikka wedeſtä.
Säilä, -län, n., miekan terä.
Säkö, -ön, n., rekiweto warſa.
Säterinen, -ſen, l., ſetripuinen.
Säykyn, -kkyä, l., ſäkenöitä, työntää rätiſemällä ſäkeniä tahi poreita.

T.

Taatto, -on, n., isä. Kr. *τάτα*.

Taattola, -lan, a. n., isän koti.

Tahdas, -taan, n., taikina, sotkettu eli wastattu taikina.

Taika, -an, n., salatieto, noitakeino. W. таить (salata).

Taki, m., perin, aiwan, warsin; myös.

Talja, -jan, n., karwainen wuota eli nahka.

Talkapohja, -jan, n., alimmainen pohja.

Talkkuna, -nan, n., keitetyistä ja jauhetuista ohrista eli kauroista kuuman weden kanssa tehty puuro. W. толокно́.

Talma, -man, n., sakea neste, usma.

Talun, -lua, t., saattaa, kuljettaa, johdattaa.

Talus, -lukse, n., tallus, tossu, jalkine.

Tanea, -an, l., tasainen, wakainen; p. tana.

Tanhua, -an, n., kuja, sola, tarha.

Tanhuelen, -lla, t., tanssia, hyppiä; p. tanhu.

Tanhujuoksu, -sun, n., tanssi (kahden pitkän riwin wälissä).

Tanner, -teren, n., piha, kowaksi polettu maa. S. Tanne, Tenne (lattia).

Tapio, -on, e. n., metsän päähaltia.

Tapiola, -lan, a. n., Tapion asunto.

Tappara, -ran, n., kirwes. W. топо́ръ.

Tappura, -ran, n., rohdin.

Tarwas, -waan, n., härkä (?).

Tasapää, -pään, n., jossa päät owat tasan, toisen ei paremmin turwattu kun toisenki, yhtä waarallinen jokaisen päälle.

Tawi, -win, n., sorsansukuinen wesilintu.

Teljo, -jon, n., irtaimet laudat wenheen pohjassa kaarten päällä.

Telkin, -kkiä, t., tukkia kiinni, sulkea.

Tellerwo, -won, e. n., metsän neito.

Teltamoinen, -sen, n., teltarakennuksessa elekkijä, rikas, onnellinen.

Temminkäinen, -sen, l., kukilla koristettu, kukostawa. W. демьянка (?).

Tenho, -hon, n., woima, hurmos, lumous.

Terhen, -henen, n., sumu, uswa.

Terhenetär, -ttären, e. n., terhenen eli sumun haltia-neito.

Terheninen, -sen, l., sumuinen, uswainen.

Tentaroin, -roida, t., liikkua jonne kunne, rehmiä, haparoida; p. teutaro.

Tewana, -nan, n., nuori eläwä, lapsi.

Tiera, -ran, e. n., Lemminkäisen sotatoweri.

Tierotin, -ttimen, n., paakku eli palli lumesta tahi muusta aineesta hewoisen kawion alla; p. tiera.

Tihitän, -ttää, t., tehdä tihuksi; p. tihu, tiheä. S. dicht; R. тáт; Sanskr. daihas.

Tiuku, -wun, n., karjankello.

Tohisen, -sta, t., suhista, kahista, kuhista.

Toitattelen, † -lla, törähytellä eli soittaa (puhua) torwella.

Toki, s., kuitenki. S. doch; R. dock.

Torkahutan, -ttaa, t., toimittaa arwiolta eli sattumiseen; p. torkkua, torkka.

Torkuttelen, † -lla, t., heilutella, hetkutella, hoipata; p. torkkua.

Torwetan, -ttaa, t., puhua torween.

Toweri, -rin, n., kumppali, kansallinen. W. дéверь (miehen weli); Sanskr. daiwar.

Tuherran, -taa, t., hieroa, tahroa; p. tuhero.

Tuho, -hon, n., onnettomuus, turmio.

Tuikahan, -htaa, t., singahtaa, kiidähtää (näkywiin tahi näkywistä pois).

Tukela, -lan, l., ikäwä, waikea, waiwaloinen. W. тугá (tuska).
Tulwa, -wan, n., paiſuntoweſi, luhtaweſi.
Tummenen, -ta, t., riutua, menehtyä, häwitä.
Tummentelen, † -lla, t., himmentää, heikentää, riuduttaa; p. tumma.
Tuometar, -ttaren, e. n., tuomen tyttö.
Tuonela, -lan, a. n., Tuonen aſunto, wainajain olopaikka.
Tuonetar, -ttaren, e. n., Tuonen tytär.
Tuoni, -nen, e. n., wainajain haltia.
Tuppuri, -rin, n., tuulen pyöriäinen, tuuliaispää.
Turja, -jan, p. n., Norja. L. taro (Ruotſi, Norja, Tanska).
Turjalainen, -ſen, n., Turjan aſukas.
Turpa, -wan, n., kuono.
Turſas, -ſaan, e. n., eräs weden kummitus, weden haltia.
Turſo, -ſon, = Iku-Turſo. Jsl. thuß (jättiläinen).
Tutkain, -kamen, n., kärki; p. tutka.
Tuudittelen, † -lla, t., liekutella, liikutella edestakaiſin, ſoudattaa; p. tuutia.
Tuulikki, -in, e. n., Tapion tytär, metſän neito.
Tuulotan, -ttaa, t., haamottaa, näkyä etäältä.
Tuuma, -man, n., neuwo. W. дума.
Tuura, -ran, n., jääpora. R. ſtör; Kr. σταυρὸς.
Tuuri, -rin, e. n., erään miehen nimi.
Tuurittelen, † -lla, t., turoa, turſia, toimittaa kehnosti.
Typerä, -rän, l., yksinkertainen, neuwoton. W. тупóй.
Tyrehyn, -htyä, t., ſeiſahtua, pyſähtyä juoksemasta.
Tyrjä, -jän, e. n., erään kosken nimi.
Tyrsky, -kyn, n., aaltoin kohina, kuohu, hyöky, ärjy.
Tyyräelen, -llä, t., lähteä; p. tyyrätä. R. ſtyra.
Työnnän, -tää, t., lykätä, lähettää; p. työ.
Tähtelä, -län, a. n., tähden aſunto.
Täkäli, m., tätä tietä, tämän kautta.

U.

Udutar, -ttaren, e. n., udun eli ſumeen haltia-neito.
Uhahan, -htaa, t., nousta eli ilmaantua äkisti, kawahtaa.
Uhkun, -kua, t., pöhistyä, turwota, paiſua; p. uhku.
Uhkutan, -ttaa, t., juoksuttaa eli wuodattaa runſaasti.
Ukko, -on, e. n., korkein jumala, yli-jumala; wanhus, äijä.
Ukſi, -ſen, n., owi.
Ulappa, -an, n., ulkomeri, merenſelkä. L. olgo (ulko), appe (meri).
Ulappala, -lan, p. n., Pohjolan toiſinto-nimi (aawan meren takainen maa).
Umakka, -an, l., ſameq, ſekainen.
Ume, -meen, n., ſumu, uswa.
Untamo, -mon, e. n., Kalerwon weli.
Untamola, -lan, a. n., Untamon aſunto.
Untelo, -lon, l., unelias, kähnyste-lijä; p. uni.
Unto, -non, = **Untamo.**
Untola, -lan, = **Untamola.**
Untuwa, -wan, n., hienokarwa, tyhkarwa.
Ura, -ran, n., polku, tie.
Urkenen, † -ta, t., lähteä, ſyntyä; p. ura.
Uſſakka, -an, n., wyö, kuſſakka. W. кушакъ.
Utala, -lan, l., tulinen, kiiwas, urhea, ankara. W. удалóй.
Utra, -ran, l., raukka, waiwainen.
Utu, -dun, n., ſumu, uswa. Jsl. ude.
Utuſtelen, -lla, t., toimittaa hiljoilleen eli wienosti.

Uudin, -timen, n., teltawuode. L. odet (maata, nukkua); Mordw. udan.

Uuhi, -hen, n., emälammas. Kr. ὄϊς; Lat. ovis.

Uuwun, -pua, t., wäshyä, puuttua.

Uwantola, -lan, a. n., = Suwantola.

Uwantolainen, -sen, n., Uwantolan asukas.

W.

Waaja, -jan, n., paalu, seiwäs. W. свáя.

Waakalintu, -nun, n., haukka. R. falk.

Waalin, -lia, t., hoitaa, korjata. R. wärda (wäla).

Waapottelen, † **-lla,** t., kiikuttaa, heiluttaa, liekuttaa; p. waapoa. R. wippa; S. (muin.) wuppen.

Waapukka, -an, n., waarain, wattu, wadelma.

Waapun, -ppua, t., kiikkua, liikkua, heilua.

Waara, -ran, n., hätä; p. R. fara; wuori. W. ropá; Kr. ὄρος; L. waarre.

Waarna, -nan, n., naula (seinässä tahi muualla).

Waatisen, -sta, t., pukea, waatettaa itsensä.

Waimentelen, † **-lla,** t., saattaa waikenemaan, asettaa; p. wai, waiti.

Waippa, -au, n., peite, kauhtana. R. wepa; S. weben (kutoa).

Wajehtelo, -lon, n., waihto, waihetus; p. waihi, waihe.

Walahan, -htaa, t., waipua, menehtyä äkisti; walaista; p. walua, walo.

Walas, -laan, n., walaskala. R. hwal; Lat. balaena; Kr. φάλη.

Walio, -on, l., walittu, kaikkein paras; p. wali. R. wal.

Walorinta, -nan, n., walkearintainen (lintu).

Walta, -lan, n.; **wallat,** herraswäki, herrat. R. wälde; W. владѣть (wallita).

Walwattelen, † **-lla,** t., tarkastella, pitää waarin, pitää silmällä; p. walwoa.

Wamma, -man, n., wika. Isl. wam; R. wan-.

Wammatar, -ttaren, e. n., wammain eli kipuin haltia-neito.

Wanttura, -ran, n., iso, paksu, wahwa eläwä.

Wantut, -ttuun, n., kinnas, formikas. R. want; Engl. gant.

Waraan, -rata, t., pitää waransa, peljätä; p. wara; R. wara; Isl. war.

Warma, -man, l., wissi, luotettawa, tosi; p. wara.

Warpe, -ppeen, n., laidan korotin, korote, lisälaita; p. wara. R. hwarf (?).

Warwentelen, † **-lla,** t., siiwota, korjata; p. wara.

Wasama, -man, n., nuijapää nuoli.

Wasta, -tan, n., kylyhwihta. R. qwast.

Wastaan, -tata, t.; **wastata taikinaa,** sotkea, hieroa.

Wastas, -takse, n., wastan aine.

Watsalo, -lon, n., mahaseutu, watsa.

Wawahuttaa, -an, t., saattaa äkisti wapisemaan.

Wede, -teen, n., se tila, jossa jotain on wedettynä.

Wehnä, -nän, n., nisu. S. Weizen; R. hwete.

Weijo, -jon, = **weikko;** p. weli (weljo, weijo).

Weikka, -an, n., wedonlyönti.

Weikkaan, -ata, t., lyödä wetoa; kerskua, suurennella.

Weikko, -on, n., hywä eli armas weli; p. weli (weljikko, weljikko, weikko).

Weitikkä, -än, n., uljas, raju, huima, wallaton, pänttäri.

Wekara, -ran, n., iso, wahwa kalu.

Wellamo, -mon, e. n., weden nais-haltia. S. Welle (aalto).

Wemmel, -pelen, n., luokki. R. fimmel.

Wengottelen, † **-lla,** t., kulkea wänkelästi, hankalasti, jäykästi eli kömpelösti; p. wenka.

Wennon, -noa, t., wetää waiwaloisesti eli työläästi, jytyttää.

Wento, -non, t., aiwan, warsin.

Wenäjä, -jän, p. n., Wenäjän maa.

Wenät, -näen, = **Wenäjä.** R. Wenden.

Wesu, -sun, n., wesikärme.

Wetre, -reen, t., katkera. R. bitter.

Wieno, -non, t., hieno, hiljainen, wähäwäkinen. S. fein; R. fin, pen. Sämaa sukua owat sanat: hieno ja pieni.

Wierähän, -htää, t., liikahtaa wiereen päin, kääntyä äkisti, lewitä, heikentyä; p. wieri.

Wiesti, -tin, n., sana, sanoma, tieto. W. вѣсть.

Wihuri, -rin, n., wäkewä tuulen puuska. W. вихорь.

Wiikko, -on, n., epämääräinen, pidempi aika. K. wiko; R. wecka; S. Woche; W. вѣкъ.

Wiilettelen, † **-llä,** t., kulkea, ohjata matkansa, juoksennella; p. wiiltä. Sanskr. wil (leikata).

Wiini, -nen, n., kotelo, josa jousimies kantoi nuolensa.

Wiitisen, -stä, t., käyttää wiittä lajia.

Wiitsin, -siä, t., katsoa, hoitaa. W. видѣть; Lat. video.

Wiletän, -ttää, t., juosta hywästi.

Wilisen, -stä, t., kulkea liukkaasti ja wienosesti ääntäen.

Wilja, -jan, n., metsän eläwä, eläin. R. wild; Isl. will.

Wiljo, -jon, t., hywä, oiwa. W. вѣлій; S. viel (paljo).

Wilottelen, † **-lla,** t., wälkkää, loistaa, läikähellä; p. wilata.

Wiltti, -in, n., rekiwaate, wällit. R. filt, feld; Lat. vellus.

Wipla, -lan, n., wiipale, wiilu, pytky, leikattu palanen.

Wipunen, -sen, e. n., katso **Antero.**

Wiritän, -ttää, t., panna wireesen; p. wiriä. S. Feuer (tuli); R. fyr; Kr. πῦρ.

Wirkan, -kkaa, t., sanoa, lausua. R. yrka.

Wirkoon, -ota, t., toipua, tointua, kostua, parantua; p. wiriä.

Wirpi, -wen, n, pitkä, hoikka puu, witsa. W. вербá.

Wisaperäinen, -sen, t., wisasta tehty, niweräinen, patwinen.

Woidan, -taa, t., woidella; p. woi.

Wuojalainen, -sen, e. n., Lyylikin erinimi.

Wuoksi, -sen, p. n., sen niminen wäkewä koski.

Wuona, -nan, n., karitsa.

Wuotan, -ttaa, t., = odottaa, oottaa, outtaa, uottaa, wuottaa.

Wäikyn, -kkyä, t., liikkua, häälyä.

Wäinämöinen, -sen, e. n., Kalewalan mainioin uros.

Wäinö, -nön, = **Wäinämöinen.**

Wäinölä, -län, a. n., Wäinämöisen asunto.

Wäljyn, -iyä, t., loistaa, hohtaa, kiiltää, wälkkyä.

Wäkärauta, -dan, n., wäkä- eli okapää rauta, onki. L. wuoggo; R. hake.

Wältyn, -ttyä, t., siirtyä syrjään, wäistyä, peräytyä.

Wärjymätön, -ttömän, L, liikkumaton, järkähtämätön; p. wäristä.

Wärttinä, -nän, n., kehrinpuu. W. веретенó.

Wäsky, -kyn, n., laukku, reppu, kontti. R. wäska.

Wästi, -tin, n., kahwa, kädensija. R. fäste.

Wääjään, -jätä, t., wäistää, wältää tieltä pois.

Wäätä = **wääntää.**

Y.

Yhä, m., aina, alinomaa; p. yksi.

Ylähäkö, -kön, L, wähän liikki ylhäällä; p. ylä. L. ala; Hebr. el; Lat. altus (korkea).

Yrkö, -ön, n., yrkä, ylkä, nuori mies.

Ä.

Äijä, -jän, L., iso, wahwa, wankka; m., paljo, paljon.
Ä'ittelen, † **-llä,** t., äkäyttää, suuttuttaa; p. äkä. R. agg.
Ärtelen, † **-llä,** t., härsyttää, kiihottaa; p. äri.
Äsken, m., wasta, sitte; wast'ikään; p. äski.

Ö.

Öitsin, -siä, t., juoksennella öillä, käydä yökengässä, olla yöjalalla; p. yö.

B,
Hki
SKS
Toim.
27
(1862)